ISSN 1302 - 6938 61

GÜNEY

61

temmuz • ağustos • eylül '12
tîrmeh • gelawêj • rezber '12
5 tl • 4 euro

ÜÇ AYLIK KÜLTÜR • SANAT • EDEBİYAT DERGİSİ

"Dostoyevski henüz ölmedi, çünkü henüz kapitalizm ölmedi."

Muhafaza ediyorlar...Kâr için! / Ahmet Ümit'in yeni Romanı / Birsen İnal ile söyleşi / Dinini... ve kitabını... iyi tanı! - XVII / Bir Manipülasyon Aracı; Medya ve Popüler Kültür

ÇIKTI

Bolşevik Bakışla MEHABAD KÜRT CUMHURİYETİ

H. Yeşil

DÖNÜŞÜM YAYINLARI

Merhaba

Dolu dolu 61. sayımız ile karşınızdayız. Beğeniyle okuyacağınızı umuyoruz.

Gündemin çok hızlı değiştiği bir ülkede yaşıyoruz. Geçtiğimiz günlerde bir F-4 Türk savaş uçağı Suriye devleti tarafından düşürüldü. Hükümetin "gereken yapılacaktır" açıklaması ile Ortadoğu'da estirilen savaş rüzgârları, savaş kışkırtıcılığı ayyuka çıktı. F-4 savaş uçağının Suriye hava sahası içinde ne aradığı sorusu henüz yanıtlanmış değil. Suriye'ye yapılacak askeri müdahalenin karşısındayız. Tıpkı Esat faşist rejimine karşı çıktığımız gibi. Esat rejimi yıkılacaksa –ki yıkılmalıdır- bunu yapacak güç, Suriye'de yaşayan çeşitli ulus ve milliyetlerden işçiler, emekçilerdir. Hiçbir emperyalist ülkenin ve işbirlikçisinin, başka bir ülkeye müdahale etme, rejimini yıkma hakkı yoktur.

Başyazımızı kendini "muhafazakar/demokrat" olarak adlandıran, AKP hükümetinin kültür sanat alanındaki uygulamalarına ayırdık. AKP hükümeti, iktidarı kültür sanat alanında dinci, gerici, faşist saldırıların yoğunlukla yapıldığı bir dönemdir. Bu dönemin kimi uygulamalarını başyazımızda okuyabilirsiniz.

Bu sayımızda Yavuz Aközel arkadaşımız tarafından hazırlanan Dostoyevski dosyasının bir bölümünü yayınlıyoruz. İlgi ile okuyacağınızı umuyoruz. Yer darlığından ötürü tamamını yayınlayamadığımız Dostoyevski dosyasının devamını gelecek sayımızda okuyabilirsiniz.

M. Utku Şentürk'ün "Bir manipülasyon aracı; medya ve popüler kültür", Temel Demirer'in "Yılmaz Güney (ile zulmün yıldıramadıkları) hakkında", Orhan Bahçıvan'ın "Arabesk Kültür Nedir?" başlıklı yazıları, okunması gereken diğer yazılarımız.

Birsen İnal, Delil Xıdır söyleşilerini, öykü, şiir, sinema notlarını, din dosyasının devamı bu sayımızda okuyabilirsiniz.

62 sayımızda yeniden buluşmak umuduyla hoşça kalın.

GÜNEY

GÜNEY Kültür-Sanat-Edebiyat Dergisi

Sahibi ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü:
Aziz Özer
Yayın Koordinatörü: İlyas Emir
Yönetim Yeri ve Adresi: Fatih Mah. Bahçeyolu Cad. Ülbeği İş Merkezi No: 9 Kat: 4 Esenyurt / İstanbul
Tel/Faks: 0212 - 620 67 57

www.guneydergisi.com
e-mail: mail@guneydergisi.com

Yayın Türü: Yerel Süreli
Dizgi & Grafik: Güney Grafik
Baskı:
Berdan Matbaacılık
Davutpaşa Cad. Güven San. Sit. C Blok No: 215-216-239 Topkapı/İstanbul
Tel: (0212) 613 11 12

Banka Hesap Numaraları:

TL Hesabı İçin:
Garanti Bankası Adana/İnönü Caddesi Şubesi
Hesap No: 715-6629256
IBAN No: TR74 0006 2000 7150 0006 6292 56
AVRO Hesabı İçin:
Garanti Bankası Adana/İnönü Caddesi Şubesi
Hesap No: 715-9091896
IBAN No: TR63 0006 2000 7150 0009 0918 96

Abonelik ve İlan Koşulları:

Abonelik koşulları:
Yurtiçi: Yıllık (4 sayı): 25 TL
Yurtdışı: Yıllık (4 sayı): 20 Avro
(Posta Ücreti Dahil)

Aboneliğin başlatılması için; yıllık abone bedelinin banka hesap numaralarımıza yatırılması, daha sonra da web sitemizde bulunan Talep Formunun doldurulması gerekmektedir.

İlan koşulları:

Ön ve arka kapak içleri (renkli)
Tam sayfa: 2.000.- TL
1/2 sayfa: 1.000.- TL
İç sayfalar: (En fazla yarım sayfa)
1/2 sayfa: 500.- TL
1/4 sayfa: 250.- TL
(Yayınevi ve kitapçılara %30 indirim yapılır.)

Almanya Temsilciliği
Alleestr. 32 42853 Remscheid
Tel.: 02191 / 404 01
02191 / 694 64 80
Faks: 02191 / 694 64 49
Cep: 0177 / 522 40 28

Yurtdışı (Almanya)
Banka Hesap Numarası:
Sparkasse Remscheid
Konto Nr: 37325 · BLZ: 340 500 00

GÜNEY dergisinde yayınlanan tüm yazıların sorumluluğu yazarlarına aittir.
Yazılar mailimize Word dosyası ve ataç olarak gönderilmelidir.
Yayına kapanış süresi: Her sayı için, sayı çıkmadan üç hafta öncedir.

İçindekiler

		merhaba	GÜNEY
güncel	5	Muhafaza ediyorlar...Kâr için!	Derya GÜMÜŞ
haber	11	Yılmaz Güney, Deniz Gezmiş ve arkadaşları ...	GÜNEY
şiir	13	Kristal Sevişme	Mustafa AKYÜREK
güncel	14	Yılmaz GÜNEY (İle Zulmün Yıldıramadıkları) ...	Temel DEMİRER
haber	22	Yılmaz GÜNEY 75 Yaşında!	GÜNEY
haber	23	Nazım Hikmet 110. doğum yıldönümünde	GÜNEY
haber	24	"Perdeleri kapattık alanlardayız!"	TİYATRO GÜNEY
haber	25	Esenyurt'ta İda Esintisi Esti	GÜNEY
eleştiri	26	Ahmet Ümit'in yeni Romanı...	H. DEMİRCİYAN
karikatür	29	CIZGILI-YORUM	H. Can BENER
röportaj	30	Birsen İnal ile söyleşi	Nesrin ERDOĞMUŞ
dosya	32	"Dinini... kitabını... iyi tanı!" BÖLÜM XVII	GÜNEY
öykü	46	Bizi Bize Kırdırıyorlar	Leyla CİVİL
şiir	48	Birkaç Gül ve Bir Yangın	Cihan Barış BUDAK
şiir	49	Gülümseyiş	Rahime HENDEN
dosya	50	Dostoyevski henüz ölmedi...	Yavuz AKÖZEL
güncel	69	Medya ve Popüler Kültür	M. UTKU ŞENTÜRK
öykü	73	Nanuş	Kadriye YAPICI
şiir	76	Güneş Soluyor Yasla - Roj dixizînî bi şînî	Nesrin ERDOĞMUŞ
şiir	77	Delil Xıdır ile yeni çıkan kitabı üzerine röportaj	GÜNEY
şiir	81	Alışmayanın Şiiri	İlker GÖREN
şiir	82	DÎMENÊN DIGERIN	A. KARABAX
şiir	84	FARK'a zeyl	Güney YILMAZ
mektup	85	Sizlerden GÜNEY'E	
güncel	91	Arabesk Kültür Nedir?	Orhan BAHÇIVAN
şiir	93	Takalar	Ayla GÜREL
karikatür	94	CIZGILI-YORUM	H. Can BENER
sinema	95	Sinema Notları	Anuş Pazarcıyan
karikatür	106	Karikatür	Meray ÜLGEN

Muhafaza ediyorlar...
Kâr için!

Derya GÜMÜŞ

1) Muhafaza sözcüğünün anlamı koruma, muhafazakâr ise muhafaza eden, koruyandır.

"Muhafaza" edilen eski olan, yerleşik olandır, mevcut durum ve düzendir.

Muhafazakârlık toplumsal gelişme sürecinde yeni olanın siyasal, toplumsal ve kültürel yapıları çözmesine gösterilen tepkiye dayanır. Muhafazakârlık sözcüğün genel geçer anlamında yeni olan her şeye karşı gelmek olarak anlamlandırılırken, siyaset dilinde muhafazakârlık, yeni olanın mutlaka reddedilmesi anlamına gelmez; eski ve yerleşik olanın, geleneksel ve kutsalın sürekliliğini kapitalizm koşullarında sürdürmeye çalışmak olarak tanımlanır.

Terminolojide 'yeni muhafazakârlık' olarak adlandırılan düşünce toplumsal ve siyasal dönüşümlerin mevcut düzen ve sistemin esasına halel gelmeden, tedrici olarak gerçekleştirilmesini öngörür. Bu açıdan yaklaşıldığında muhafazakârlık (her ne kadar esasta değişime karşı bir düşünce olarak tanımlansa da) değişen dünyanın –ve Türkiye'nin– en çok değişime uğramış ve uğramaya açık siyasal tutumudur. Muhafazakârlık/'yeni muhafazakârlık' bir yanda tutucu kimliğini korumak isteyen ve ama diğer yandan yeniye, gelişmeye, kapitalist modernite uyum sağlamak zorunda olanların düşünce ve tavrıdır. Bu yanıyla 'yeni muhafazakârlık' paradoks bir düşünce ve tavırdır.

2) Sözcüğü siyasi anlamı açısından incelediğimizde tespit etmemiz gereken en önemli nokta muhafazakârlığın egemen sınıfın kendi çıkarları için öncelikli olarak sistemi koruma düşüncesi ve eylemi olduğudur. Evet, egemen sınıflar, kapitalistler, onlarla işbirliği içinde olan ve ama yıkılmaya yüztutan sınıflar sistemi ayakta tutmak için çabalayanlar muhafazakârdırlar! Bu genel tanımın içine ayrımsız sistemden yana olan, sistemin sürmesinden çıkarı olan, bu yüzden olan sürdürmek isteyen herkes, her düşünce, her tavır girer.

3) Evet, egemenlerin hepsi birden sistemi muhafaza ediyorlar! Sermaye düzenini, bu düzenin egemenlik aygıtı ve kollayıcısı devleti, bu devletin üzerinde yükseldiği temel değerleri muhafaza ediyorlar! Bunun için uğraşıyorlar. Bunun için sisteme/düzene karşı olanlara karşı savaş yürütüyorlar. Bunun için tek devlet, tek millet, tek vatan... demeyenlere, yani varolan durumun karşısında olanlara karşı vargüçleriyle saldırıyorlar. Bunun için hapishaneler dolduruluyor, bunun için devletin, sistemin karşısında olan muhalif basın susturuluyor, bunun için kitleler devlet teröründen geçiriliyor!

Egemen sınıfların siyasi temsilcileri hep birden sistemi **muhafaza** ediyorlar!

Peki ne için?

Sistemin nimetlerinden yararlanmak için, para için, **kâr** için!

Muhafaza/kârlıkları bundan!

4) Muhafazakârlığı tanımlarken bunun daha çok sağcı bir düşünce tarzı olduğu belirtilir. Bunu daha çok da kendisine laik, demokrat, sosyaldemokrat, yer yer 'sol' diyen Kemalist kesime mensup olanlar söyler ve kendilerini sağcı kesimden, muhafazakârlardan ayırmaya özen gösterirler.

Ancak "kurulu düzenin değişimine karşı olma" noktasından bakıldığında Türkiye Cumhuriyeti'nde devletin kurulmasından hemen sonra, kurucu egemenler açısından en baştan itibaren belirli bir muhafazakârlıktan bahsetmek mümkündür. Devletin kurucuları "gelişme", "ilerleme", "batılılaşma", "muasır medeniyetler seviyesine ulaşma" vs. adına toplumu Kemalist ideoloji temelinde şekillendirdiler.

Neydi bu ideolojinin temel taşları?

Demokratik hukuk devleti olma adına,"ebedi şef", "milli şef" diktatörlükleri, alabildiğine Türk milliyetçiliği, ekonomide emperyalizme bağımlılığı ortadan kaldırmayan kapitalist devletçilik, dinde ucube bir laiklik savunusu yanında, Sünni mezhebinin hakimiyetinin sürdürülmesi, ulusal sorunda TC sınırları içindeki Türk olmayan- kendini Türk olarak tanımlamayan tüm ulus ve milliyetlerin inkarı, asimilasyonu, imhası... vb. vb. Kemalist ideolojinin temel taşları ve uygulamalarıydı.

Cumhuriyetin kuruluşundan sonra devletin kadrolarının esas görevi devletin pekiştirilmesi, sürdürülmesiydi. Bunun için siyasette, kültürde, sanatta... kurucuların eskinin Osmanlı kesiminin neredeyse toptan neredeyse toptan reddi; Türklerin ırki üstünlüklerinin ispatı için yapılan çalışmalar ve onun ötesinde öncelikli frankofil batı öykünmeciliği üzerine kurulu "kurucu" düzenlerini hedef alan tüm edimler devlet terörüyle bastırıldı. Anti emperyalist, milli devrimi koruma adı altında, başta komünist düşünce olmak üzere ilerici, devrimci olan ne varsa, bunlar da baskı altına alındı, komünist kadrolar katledildi vb. Tek partili, 'tek adam'lı siyasal iklim bu kesimin kesin bir hakimiyet sağlamasına ve bunu muhafaza etmesine yolaçtı.

Kemalistler cumhuriyetin ilk yıllarında ortaya konulan çizgiyi koruma ve kollama noktasında 1950'li yıllara kadar kelimenin gerçek anlamında 'muhafazâkar' davranmışlardır; sermayeyi koruyup kollayan devleti/sistemi **muhafaza** etmişlerdir, bunun da temelinde **kâr** vardır!

5) 1940'lı yılların ortalarında tek partili dönemde CHP içinde örgütlenen bir kesim 1946 yılında mevcut tek partiden ayrılarak kendi partilerini, Demokrat Parti'yi kurdular. Bunların derdi kapitalist sömürü sistemi değildi. Hayır, onlar, bir yandan kırda büyük toprak sahiplerinin, kentte de giderek zenginleşen ticaret sermayesinin bir bölümünün temsilcileri olarak sermaye sınıfının daha da gelişmesi/palazlanması için katı devletçi politikadan biraz uzaklaşılmasını istiyorlardı. Bu temel amaçla siyaset arenasına çıkan bu parti kitlelerin desteğini/oyunu kazanmak için, içinden çıktıkları CHP tarafından ortaya konan uygulamaların karşısına çıktılar. Özellikle toplum içinde ideolojik Kemalistlerin, toplumu batıya öykünen tek tipleştirme siyasi mühendislik projesine karşı gelişen tepkiye sahip çıktılar. Toplumun dinsel/geleneksel değerlerine sahip çıkıp, bu alışkanlıklarla toplumu şekillendirmek isteyen Demokrat Parti'nin (ve bu partinin devamcısı olan partilerin) bu politikası bugünkü kullanıldığı şekliyle 'muhafazakâr' olarak adlandırıldı daha çok.

6) Sermayenin devlet olanaklarından ve koruyuculuğundan alabildiğine yararlanarak ve fakat devletten, bürokrasinin engellerinden daha "bağımsız" gelişmesini isteyen ve ihtiyaç duydukları kitle desteğini elde etmek/tutmak için 'geleneklerimizi, bizi biz yapan şeyleri muhafaza ederek ancak sağlıklı bir şekilde gelişebiliriz' demagojisine sarılan, bunu kitleleri uyuşturmak için kullanan, kitlelerin dincigerici yanlarıyla daha fazla uzlaşan DP iktidarının

ortaya çıkardığı 'muhafazakâr' gelenek günümüze kadar varlığını ideolojik Kemalistlerle iktidar kavgası yürüterek şu ya da bu biçimde sürdürmüştür.

DP-AP-ANAP ve AKP dizgesi bu geleneğin siyasi plandaki başlıca partileridir. Bu partilerin muhafazakâr uygulamalarında en ağırlıklı yan din bezirgânlığı olmuştur.

7) Elbette bu kesimlerin bir kültür-sanat anlayışları vardı. Fakat kendisine 'muhafazakâr' diyen bu anlayış, tanımlamada daha çok sağ-'sol' ikilemi içinde değerlendirilirdi. İçerikte ise dindarlıkla Türk milliyetçiliğinin yoğrulması olarak kendisini gösteren bu kültür-sanat anlayışı, tüm Cumhuriyet tarihi boyunca Kemalizmin bu alandaki hakimiyetini esasta kıramamıştır. Bunun nedenlerinden birisi devletin merkezinde 80 yılı aşkın süre esasta Kemalistlerin/Kemalist ordunun/Kemalist ideolojinin durması; buna karşılık bu 'muhafazakâr' partilerin 'hükümet olması ve ama iktidar olamaması'dır.

8) AKP hükümet olduktan sonra adım adım iktidara yürümeye başladı, Kemalist ordunun devlet içindeki vesayetini geriletti, Kemalist kadrolara yönelik yoğun bir tutuklama ve yargılama süreci geliştirildi.

Anadolu sermayesinin canlandırılması ve İstanbul sermayesine rakip hale getirilmesi çabaları, büyük burjuvazinin terkettiği alanlara yandaş sermayenin girmesinin desteklenmesi... AKP'nin ekonomideki edimlerinden bazılarıdır. Böylece AKP tekelci burjuvazi/İstanbul sermayesi dışında dayanabileceği "Müslüman sermaye" sınıfını güçlendirmek istiyor.

Siyasette Kemalist kesimin iktidarını bir bütün olarak söküp atmak isteyen AKP şimdi kültür ve sanat alanında da kendi çizgisini hakim kılmaya çalışıyor. AKP, toplumu şekillendirme çabasında dayandığı esas tabanın istekleri/bilinci temelinde, dincilik, milliyetçilik, geleneksel gerici değerler etrafında bir kültür/sanat hayatı şekillendirmek istiyor.

AKP muhafazakârlığı, öncelikle kültür alanındaki bir tutuculuk, kültürel değerlerin tutuculuğudur; 'kültürel değerlerimizi savunalım, özümüze dönelim' söyleminde kendini ifade eden bir tutuculuktur bu; Türk-İslam Sentezidir, 'yeni Osmanlıcılık'tır...

Burada ama AKP'nin zorluğu öncelikle Kemalist kesimin bu alanlardaki etkisini geriletmek, alan temizliği yapmaktır. Kültür-sanat alanını 'kendi sanatçısıyla', kendi ideolojisiyle doldurmak ve süreçte tam hakimiyetini kurmak, kalıcı olmak istiyor. AKP bunu salt sansürle, yasakla yapamayacağını biliyor. Sansür/yasak yanında sanatın özgürlüğü adına tek tip "devlet sanatı" na, devlet memurluğu ile sanatçılığı yan yana getiren "devlet sanatçılığı"na karşı çıkar görünüyor ; özgürleştirme adına özelleştirme yoluyla yerleşik Kemalist devlet kültür/sanat anlayışını ve kurumlaşmasını tasfiyeye çalışıyor.

9) AKP siyaset sahnesine "muhafazakâr demokrat" kimliğiyle çıktı. Bunun teorik zemini, Erdoğan'ın danışmanlarından Yalçın Akdoğan'ın yazdığı "Ak Parti ve Muhafazakâr Demokrasi" isimli bir kitapla 2004'te ortaya konuldu.

Yine AKP 10-11 Ocak 2004 tarihlerinde İstanbul'da Liberal Düşünce Topluluğu tarafından dadesteklenen "Muhafazakârlık ve Demokrasi" adlı bir uluslararası sempozyum düzenledi. Sempozyumda AKP'nin muhafazakâr demokrat kimliği tartışıldı. Bu sempozyumda da tıpkı Yalçın Akdoğan'a hazırlatılan kitapta yer aldığı gibi AKP'nin kökenleri, Türk siyasetinde konumlanışı ve kimliği tartışıldı. Bu sempozyumda AKP'nin 'kimlik siyaseti değil kimlikli siyaset yaptığı/yapacağı' belirtilerek *"AKP'nin muhafazakâr demokrat kimliğinin içi 'Türkiye'nin kültür birikimini koruma anlamında muhafazakâr ve modern kurum ve değerleri savunma anlamında demokrat"* olarak dolduruldu. Burada dikkat edilmesi gereken nokta 'modern kurum ve değerlerin savunulması' düşüncesidir. Bu yaklaşımıyla AKP muhafazakârlığı kelimenin yaygın kullanımındaki 'korumacılık'tan farklı; modern olana hep karşı çıkan bir muhafazakârlık değil, tam da emperyalist dünyadaki gelişmelere uygun, moderniteyle, teknolojiyle, liberalizmle, kısaca günümüzde aktüel olan ne kadar değer varsa onunla uyum içinde olan ve onun nimetlerinden alabildiğine yararlanan bir akım olarak ortaya çıkıyor. AKP'nin muhafazakarlığı kültürel bir muhafazakarlıktır ; Kemalist iktidar döneminden bu alandaki temel fark, dini değerlere ve Osmanlıya daha fazla dayanan,bunu egemen kılan bir kültürün savunulması, egemen kılınmaya çalışılmasıdır.

10) Kültür bilinçleri belirlemekse eğer bugün bilinçleri AKP ideolojisi belirliyor. Bunun için çok fazla sanatsal üretim de gerekmiyor. Karşı tarafın/

muhalefetin çeşitli yollarla yasaklanmasına/susturulmasına paralel olarak televizyon gibi kitlelerin bilinçlerini esir alma gibi bir aracı yoğun bir biçimde kullanmak AKP'nin bu konudaki en büyük yardımcısı.

11) Teoride siyaset, düşünce, kültür sanat vb. alanlarında yeni bir muhafazakârlık anlayışı öngören AKP iktidarı pratikte esas olarak otoriter, baskıcı, faşist geleneğin temsilciliğinden kurtulamıyor, kurtulmak istemiyor. AKP hükümetleri/iktidarı kültür sanat alanında dinci, gerici, faşist saldırıların yoğunlukla yapıldığı bir dönemdir. Bu dönemin genel bilançosunu çıkarmak epeyce yer alacağından kabaca yapılanlardan bazılarını gruplayarak hatırlatmakta yarar var:

İslami olan, Osmanlı'ya ait olanları sahiplenme: "Bizdeki Yunan eserlerini batı ülkelerine verelim, onlar da bize İslam eserlerini versinler" diyen bir Kültür Bakanı geçti bu ülkeden. Atilla Koç uyumadığı zamanlarda yaptığı bu ve benzeri açıklamalarla AKP'nin kültür-sanata bakışını net biçimde ortaya koyuyordu. İslami olan, Osmanlı'ya ait olan her şey önemliydi AKP açısından. Aynı anlayış kendisini yine Atilla Koç'un "Hasankeyf'te kültürel varlığımız yok" sözleriyle göstermişti.

İstenmeyen sanatın ve bu sanatları icra eden sanatçıların tasfiyesi: 'Devlete ait sahnelerde sahne alan opera, bale ve tiyatro sanatçıların bertaraf edilmeleri çabası sürüyor. En son numara tiyatroların özelleştirileceği açıklamaları. 'Devletin tiyatrosu olmaz' bu çabanın gerekçelerinden birisidir. Sahne sanatlarına yönelik saldırılar sürmektedir.

İstenmeyen sanatçılara hukuksal saldırı: AKP hükümetlerinin en sevdiği ve en çok başvurduğu alan hukuksal alandır.

Karikatüristler Mehmet Çağçağ (Leman), Sefer Selvi (Evrensel), Musa Kart (Cumhuriyet) ile Penguen dergisi karikatüristleri haklarında dava açılanlardan birkaçıdır.

Yine Beyoğlu Kumpanya Sanat Topluluğu hakkında açılan dava, Devlet Tiyatroları Trabzon Bölge Müdürlüğü'nce sahnelenen "Düğün ya da Davul" oyunu için açılan idari soruşturma, Laz Marx isimli oyunla ilgili yönetmen-oyuncu Haldun Açıksözlü hakkında açılan davalar tiyatro alanındaki örneklerdendir.

Müzisyenler de hukusal koğuşturmalardan muaf değildir. Fazıl Say, Pınar Aydınlar, Ferhat Tunç gibi sanatçılar haklarında açılan davalarda yargılanıyorlar,

Basın-yayın alanında uygulanan sansür, yasaklama ve gazetecilerin cezalandırılmalarını da bu başlığa ekleyebiliriz. Aslında bu konuda fazla uzağa gitmeye de gerek yok: Elinizde tuttuğunuz dergimiz Güney bu alandaki mağdurlardan birisidir! Dergimiz hakkında birçok toplatma, yazarları ve sahini ve sorumlu yazı işleri müdürü hakkında ağır hapis ve para cezaları verildi. Örneğin Güney dergisinin 51. sayısında yayınlanan Mehmet Söğüt'ün 'İnanılmaz bir direnişin 3 günlük hikâyesi', Meray Ülgen'in aynı sayıda yayınlanan bir karikatürü,53. sayıda yayınlanan Ali Dağdeviren'in 'Zindan (Kürt) çocuklarının çocuk hakları' başlıklı yazı hakkında davalar açıldı, para ve hapis cezaları verildi.

İstenmeyen sanatçılara yönelik şiddet: Oluşturulan provokasyon ortamından, karalama kampanyasından dolayı örneğin ressam Bedri Baykam'ın bıçaklanması, Penguen dergisinin kundaklanması vd. bu alandaki uygulamalara örnektir.

İstenmeyen sanat eserlerinin ortadan kaldırılması: Apollon Tapınağı'nın yıktırılmak istenmesi, AKM'nin kapatılması, Recep Tayyip Erdoğan'ın "ucube" olarak nitelendirdiği İnsanlık Anıtı'nın (Mehmet Aksoy) yıktırılması, binlerce yıllık bir kültürel miras olan "Hasankeyf'in sular altında bırakılmak istenmesi, 2001 yılında 1. Derecede Arkeolojik Sit Alanı ilan edilen Allianoi'nin 'Böyle diye bir yer yok" (Çevre ve Orman Bakanı Veysel Eroğlu) denilerek üzerinin kapatılması, Dersim'de yapılacak barajlarla Alevilerin kutsal saydığı yerlerin sular altında kalacak olması... vb. bu alanda akla gelen ilk örneklerdir.

12) 10 yıllık AKP iktidarı boyunca (önceleri hükümet olan ve ama iktidar olamayan AKP iktidarı dönemini saymazsak) AKP'nin gerçekten muktedir hale geldiği son seçimlerden bu yana kültür sanat alanındaki çıkışları, uygulamaları artık "Ben böyle sanatın içine tükürürüm" (Melih Gökçek) bayalığının ötesindedir. Gelinen noktada daha kapsamlı ve 'cesur' saldırılar gündemdedir. Artık aba altından sopa gösterilmiyor. Örneğin 'şimdi sıra bizde!' diyebiliyorlar. Örneğin 'dindar gençlik' yetiştirmekten rahatlıkla bahsedebiliyorlar! Örneğin kendi çıkarlarına uymayan, tabanlarının hoşuna gitmeyen sanat dallarına saldırmakta bir beis görmüyorlar. Dahası bu saldırılarını açıkça sahipleniyorlar, topluma/kendi tabanlarına anlatıyorlar ve bu anlatımın ken-

disi de kabul görüyor.

Gelinen noktada teorik düzeyde de muhafazakâr kültür sanat politikaları için temel yaratılmaya çalışılıyor. Özellikle tiyatrolara yönelik AKP hükümetinin sözcülerinin saldırıları ve buna karşı tepkiler, 'muhafazakâr' kimlik tartışmalarının alevlenmesi... sorunun teorik temellerinin geliştirilmesine vesile oldu. Bu noktada Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreteri Mustafa İsen'in "Muhafazakâr kesimin nasıl bir demokrasi anlayışı varsa, muhafazakâr demokrasi diye bir şeyden bahsedebiliyorsak, o zaman ‚muhafazakâr estetik' ve ‚muhafazakâr sanat' diye bir şeyden de bahsetmek, bunun normlarını ve yapısını oluşturmak gibi bir yükümlülük içindeyiz." sözleri yolaçıcı oldu. Yine aynı süreçte İskender Pala'nın "Muhafazakârın sanat manifestosu' sorunun tartışılmasına hizmet etti, ediyor.

Tüm bunlar tesadüfi değildi elbette. AKP iktidarı ele geçirdği ölçüde ülkenin kültür ve sanat alanında da ağırlığını koymasının bir ifadesi, bir meydan okumasıydı.

Bu meydan okuma karşısında öncelikle Kemalist 'sol' kültür sanat çevrelerinden tepkiler yükselmeye başladı. Öyle ya, en ağırlıkta oldukları, toplumsal yaşamı şekillendirmede çok önemli bir yere sahip olan kültür sanat alanında da ayaklarının altındaki toprak kaymaya başlamış, hakimiyetleri bu alanda da tehlikeye girmişti. Buna karşı çıkmaları gerekiyordu. Muhafazakâr sanat olur mu, olmaz mı, olursa nasıl olur, AKP bu tartışmaların neresinde... gibi sorular/tartışmalar bu çerçevede gündemdeki yerini koruyor.

13) Bu tartışmalar içinde ortaya konulan düşüncelerden birisi 'muhafazakâr sanatın olamayacağı düşüncesidir. Neden? Çünkü sanat devrimciymiş, ilerlemeden yanaymış; sanatın gerici, gelenekçi-dinci temelde üretilmesi mümkün değilmiş vb. Bunu savunanların büyük bir bölümü de Kemalist kesime ait olan aydın ve sanatçılar ve onlar hatta işlerine geldiği noktada devrimci sanatı sahipleniyorlar.

Böyle bir belirleme yapmak en başta saçmadır. Sanatı devrimci yapan onun neye, kime hizmet ettiği ile ilgili bir şeydir. Nasıl ki bir devrimci sanat düşüncesinden bahsediyorsak, nasıl ki burjuva sanat anlayışından bahsediyorsak, burjuva sanat anlayışının bir alt unsuru olarak muhafazakâr sanattan bahsetmek de mümkündür. Bu noktada belirleme onun ne kadar üretken olduğu ya da olmadığıyla ilgili değil, ürettiğinin kime, hangi sınıfa hizmet ettiği normunda yapılmalıdır.

14) Muhafazakâr sanata karşı çıkanların karşı çıkışlarında en dikkat çekici yan muhafazakârların sansürcülüğü... Burada da çıkış noktalarından birisi muhafazakâr sanatın üretmedeki kabızlığı, dolayısıyla var olan sanatın 'tu kaka" ilan edilmesi, sansürlenmesidir. Ki bu kaygı AKP hükümetinin pratiği dikkate alındığında haklı bir kaygıdır. AKP ve muhafazakâr kesimlerin sanat üretiminin cılızlığı bu alanda üretileni dışlama ve onu yasaklama biçiminde olacaktır. Ve bunu 'halk istemiyor', 'halka yabancı', 'toplumun tercihi' vs. ile gerekçelendirmeye çalışacaklardır. Ama bu her zaman böyle olmamış mıdır? Hakim olan güç elinden geldiğince karşı tarafı engellemeye, pratikte onu sansürlemeye çalışmamış mıdır? Sorun sansürün olması değil, (bu kapitalist sistemde her zaman olacaktır) ona karşı nasıl, hangi temelde, hangi araçlarla mücadele edilmesi gerektiğidir. Sansüre ve yasaklamaya karşı toplumsal dinamikleri harekete geçirerek mücadele etmek, bu alandaki mücadeleyi sınıf mücadelesinin bir parçası olarak kavramak anda muhafazakârlığa, onun sansürüne karşı en etkili yoldur.

15) Tartışmalar içinde ortaya konulan dikkat çekici yanlardan birisi 'muhafazakâr sanatın piyasacılığına vurgu yapılması. Bu bağlamda bugün bilinmesi gereken en temel kural burjuva-kapitalist bir sistemde yaşadığımız, ve bu toplumda herşeyin olduğu gibi kültür ve sanatın da pazar ilişkilerine tabi olduğu, piyasasının olduğu; sanat ürününün meta olduğu gerçeğidir. Kapitalist sistemin bir akımı olarak muhafazakâr sanat da piyasa kurallarından muaf değildir, olamaz.

16) Görüldüğü gibi önüp dolaşıp yine pazara, metaya, piyasaya geliyoruz. İşte bunun için hakim sınıfların diğer kesimleri gibi 'muhafazakâr demokrat' AKP de **muhafaza** etmek istiyor... Ne için? **Kâr** için!

Bunu biliyoruz...

Bildiğimiz başka bir şey de sanatı metalaştıran kapitalist sistem yıkılmadan sorun/lar/ın çözülemeyeceği gerçeğidir.

Yapılması gereken sistemi yıkmaktır!

Bu bağlamda devrimci sanatçıların görevi, ken-

dilerini egemen sınıfların sanatından/kültüründen –bunlar Türkiye somutunda ister ilerici-kemalist , ister Osmanlıcı, türk İslam sentescisi biçimleriyle karşımıza çıksın- kalın çizgilerle ayırmak, kendi devrimci, işçi emekçilere hizmet eden sanat anlayışlarını geliştirmek, sanat eserlerini yaratmaktır.

Halkın gerçek sanatçıları olmaktır. Yılmaz Güney'in yaptığı gibi!

Takılmıştır bir kere!

Bir insana 'takılmaya' görsün...

Onu yola getirmek ya da cezalandırmak için herşey denenir, o insanın bir açığı kollanır, bulunur, onun üzerine oynanır, sonuç alınmaya çalışılır. Daha olmadı, 'gözünün üstünde kaş var' denilir; nedeni, niçini araştırılır, sorgulanır, açıklama istenir, açıklama yapılır... Kısacası sonuçta o insanın cezalandırılması için bahane yaratılır ve o insan cezalandırılır!

Eeee, o insana takılmıştır bir kere...

İşte son dönemlerde kendisine takılanlardan birisi de Fazıl Say'dır. Takan ise AKP iktidarıdır.

Peki neden takmıştır AKP iktidarı Say'a?

Çünkü Fazıl Say AKP iktidarını takmamıştır! Bir Kemalist sanatçı olarak iktidara takmıştır O da! Bu iktidara karşıdır Say. CHP'li ya da başka bir parti taraftarı mıdır bilemeyiz ama AKP'li değildir! Siyasi olarak bu partinin yaptıklarını onaylamayan biridir. Bunu yer yer açıkça ortaya koymuştur. Dahası Fazıl Say ateisttir; bunu da açık açık söyleyen birisidir.

Bu nedenlerden dolayı Say'a takılmıştır.

Say hizaya getirilmesi gereken birisidir. Bunu yapamayan iktidara iktidar mı denilir? AKP dediğini yapan bir partidir!!! Baksanıza ileri demokrasi demiş, tutuklamalar, polisin biber gazlı saldırıları, bombalanan Roboski köylüleri vb. vb. sayılmazsa Türkiye'yi gayet "ileri demokrat' bir yönetimle idare etmektedir!!!

Tüm bu ve benzeri 'başarılara' imza atabilen bir AKP iktidarı ve bu iktidarın yandaşları Fazıl Say'ın hakkından elbette gelebilecek güçtedir. Takılmıştır bir kere!

Takılmıştır kendisine... Bir 'açığı' aranır; iki 'açığı' Twitter hesabından bulunur:

Bunlardan birisi Say'ın müezzinlerin ezanı hızlı okuduklarına ilişkin yolladığı gırgırla karışık bir tweettir.

'Açık'lardan bir diğeri ve asıl şikayet konusu olanı Ömer Hayyam'a atfedilen ve internet ortamında dolaşan iki dizenin kendi twitter hesabına da gelmesi ve Fazıl Say'ın bunu 'retweet etmesi'dir.

Şöyledir sözkonusu iki dize:

"Irmaklarından şaraplar akacak diyorsun, cenneti âlâ meyhane midir? / Her mümine iki huri vereceğim diyorsun, cenneti âlâ k..... midir?"

İşte sonunda bulunmuştur açık!!!

Artık görev savcılardadır, Fazıl Say ifadeye çağrılır, iddianame hazırlanır, hakkında "halkın bir kesiminin benimsediği dini değerleri alenen aşağılamaktan' 1 yıl 4 ay hapis cezası istemiyle mahkemeye sevkedilir. Mahkeme de iddianameyi kabul eder ve celse için gün verir. Ekim ayında ilk duruşması yapılacaktır!

Kendisine takılmıştır bir kere!

Velev ki, o dizeler Fazıl Say'a tweet olarak gelmedi, onları retweet yapmadı, Ömer Hayyam'ın değil ya da anonim de değil.... Fazıl Say ya da herhangi birisi oturdu kendisi yazdı! N'oolur?! Bir ateist olarak tanrı hakkında birşey söyleyemiyecek midir Say? Yasak mıdır ateistlerin söz söylemesi? Peki ateistlere küfür etmek niye serbesttir de bu ülkede ateistlerin laf söylemesi yasaktır?! Böyle bir yasak düşünce özgürlüğüne saldırı değilse nedir?!

Türkiye böyle bir ülkedir! Din hakkında düşüncen 'halkın bir kesiminin benimsediği dini değerlere' aykırı olmamalıdır, yani takılacak cinsten olmamalıdır!

Aslında Fazıl Say davası tam da bu iktidara yakışan bir davadır. Traji-komiktir!

Trajedi AKP'nin trajedisidir aslında. Bir yanda 'ileri demokrasi'den bahsedeceksin, diğer yandan dünya çapında bir sanatçıyı hapse göndereceksin.

Ne için?

İşin komedi kısmı da bu ya zaten: İnternette dolaşan iki dizeyi retweet etmek! O iki dizeden daha 'ağır', 'incitici' vs. vs. sayısız tweet/mesaj/fıkra internet ortamında dolaşırken 'kör gözüm parmağına' hesabı Fazıl Say'a dava açılması komik değilse komik nedir?

Dava nasıl sonuçlanırsa sonuçlansın bu davanın açılması bile AKP iktidarının (bugün olmasa bile yarın) kara lekelerinden birisi olacaktır.

AKP ve demokrasisi takılmıştır bir kere!

Yılmaz Güney, Deniz Gezmiş ve arkadaşları anıldı...

GÜNEY

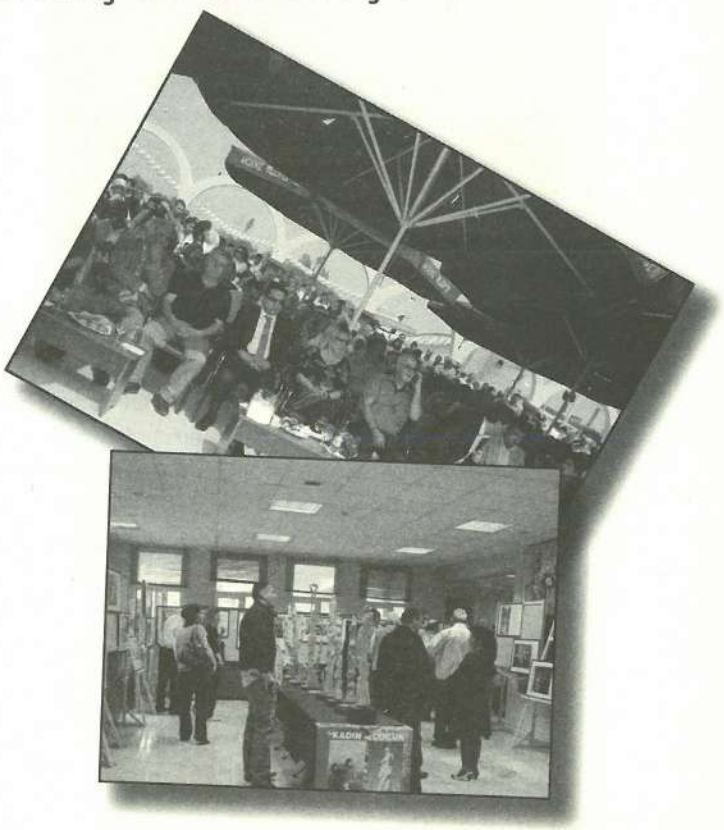

Mersin 68'liler Derneği tarafından 6 gün süren anma etkinlikleri düzenlendi. Anma etkinlikleri kapsamında bir dizi kültürel-sanatsal etkinlik gerçekleştirildi. Öncelikle başka bir bölgede eşi benzeri olmayan bu anma etkinliklerinin düzenlenmesi için yoğun çaba harcayan Mersin 68'liler Derneğini kutluyoruz.

Etkinlik programı kapsamında 1 Mayıs'a katılan 68'liler Derneği burada anma etkinliklerinin duyurusunu yaptı. 2 Mayıs Çarşamba günü Mersin Gazeteciler Cemiyetinde düzenlenen basın toplantısı ile etkinlikler basına duyuruldu.

Yılmaz Güney anması...

3 Mayıs Perşembe günü akşamı 18.30'da Akdeniz Belediyesi Konferans Salonunda "68 ve Yılmaz Güney" adıyla bir etkinlik düzenlendi. Erhan Sönmez'in sunuculuğunda gerçekleştirilen etkinlikte ilk önce Mersin 68'liler Derneği adına dernek başkanı Hasan Kapıkıran açılış konuşmasını yaptı. Açılış konuşmasının ardından Can Dündar'ın hazırlamış olduğu Yılmaz Güney belgeselinden bir bölüm gösterildi. Daha sonra Mersin Üniversitesi Tiyatro Bölüm Başkanı Cezmi Koca Yılmaz Güney'in filmleri hakkında güzel bir konuşma yaptı. Cezmi Koca'nın ardından Güney Dergisi adına Güney Yılmaz söz aldı. Güney Dergisi adına yapılan konuşmada Yılmaz Güney'in sadece önemli bir sanatçı değil, aynı zamanda siyasi yanının da olduğu, sanatsal çalışmalarına siyasi düşüncelerinin yön verdiği, onun komünist bir sanatçı olduğu vurgulandı ve bu iki yanının birbirinden ayrılamayacağı söylendi. Ardından Yazar-Şair Adil Okay söz aldı. Adil Okay'da yaptığı tamamlayıcı konuşmada Yılmaz Güney'in kitaplarından örnekler vererek edebiyat alanında da başarılı olduğunu söyledi. Ayrıca anıları üzerinden de Yılmaz Güney'in insani yanını anlattı. Yapılan bu konuşmalarla Yılmaz Güney'in sineması, siyasi yönü ve edebiyat alanındaki çalışmaları tesadüfi olarak olsa da bir bütünlük içerisinde aktarılmış oldu.

Bu konuşmalardan sonra Dernek Başkanı Hasan Kapıkıran bir konuşma yaparak 68'liler Derneği adına Mersin'in demokratik ve kültürel yaşamına yaptığı katkılardan dolayı Adil Okay'a Üç Fidan Anıtı'nın bir benzeri olan onur ödülünü, Akdeniz Belediye Başkanı M. Fazıl Türk ile birlikte verdi. Bu bölümün ardından Turhan Alıcı bağlama çalarak kısa bir müzik dinletisi

sundu. Müzik dinletisinden sonra verilen arada Akdeniz Kent Konseyinin desteği ile hazırlanmış olan "Kadın ve Çocuk" temalı sergi izlendi. Sergi üzerlerinde yazar-şair Adil Okay'ın yazdığı metinlerin yer aldığı Fotoğrafçı Ali Osman Abalı'nın çektiği fotoğraflardan ve Heykeltıraş Hasan Canel'in yaptığı heykellerden oluşuyordu.

Etkinlikte son olarak Yılmaz Güney'in Duvar filmi gösterildi. Etkinliğe yaklaşık 150 kişi katıldı. Duvar filmini gösterimin geç saate kalmasına rağmen yaklaşık 50 kişi izledi.

68 ve Kadın

4 Mayıs Cuma günü de Mersin Ticaret ve Sanayi Odası salonunda, saat 15'te "68 ve Kadın" adıyla bir panel düzenlendi. Serap Yılmaz'ın sunduğu panelin moderatörlüğünü İlkay Demir yaptı. Yazarlar Suzan Samancı, Füruzan, Melek Ulugay ve Nadire Mater panelist olarak katıldılar. Bu panelde 68 hareketi kadınlar açısından anlatıldı. Ayrıca Sovyetler Birliği'nde kadının konumuna ilişkin konuşmalar oldu. Ancak bu bölümde faşist Hitler ile Sovyetler Birliği liderlerinden ve Lenin'den sonraki dönemde Dünya Komünist Hareketinin önderi olan Stalin eşit olarak gösterilmeye çalışıldı. Bir Güney okuru arkadaş bu eşitlemenin doğru olmadığını söyleyerek müdahale etti.

Aynı günün akşamında ise Mikail Aslan ve Kardeş Türküler konseri gerçekleştirildi.

Yılmaz Güney Parkı...

5 Mayıs günü Mersin 68'liler Derneği'nin önerisi ve katkılarıyla Akdeniz Belediyesi tarafından Şevket Sümer mahallesinde Yılmaz Güney Parkı açıldı. Açılış törenine Yılmaz Güney 'in eşi Fatoş Güney, sanatçı Mustafa Alabora, Yazar Suzan Samancı, Ahmet Kaya'nın eşi Gülten Kaya, şair Sezai Sarıoğlu, sanatçı Mikail Aslan, Kardeş Türküler ekibi, BDP'li milletvekilleri Altan Tan ve Adil Kurt, Akdeniz Belediye Başkanı M. Fazıl Türk katıldı.

Açılış töreninde Yılmaz Güney ile ilgili konuşmalar yapıldı, anılar anlatıldı. Yapılan konuşmalarda Yılmaz Güney'in Kürt olduğu, Kürt bir sinemacı olarak halkının sorunlarını anlattığı vurgulandı, bu yanı öne çıkarıldı. Mustafa Alabora Nazım Hikmet'ten bir şiir okuduktan sonra Yaşasın Halkların Kardeşliği ile konuşmasını bitirdi. Fatoş Güney'de dinleyicileri Kürtçe ve Türkçe selamladıktan sonra kendisinin Arnavut kökenli olduğunu, Yılmaz Güney ve kayınvalidesi sayesinde Kürt halkını ve Kürtçe diye bir dil olduğunu öğrendiğini anlattı. Fatoş Güney konuşmasını "Yılmaz derdi ki, 'Bana bir şarkı söyle, kendi dilinden olsun'. Bugün bu sözünü hatırladım. Evet, Yılmaz Güney Kürt'tü, Ahmet Kaya Kürt'tü, Hrant Dink Ermeni'ydi ama onlar aynı zamanda Türk'tü. Onlar dünyanın tüm ezilen halklarının, tüm ezilen, yok sayılan kimliklerinden insanlarının yanındaydılar, yürekleri onlarla birlikte çarpıyordu. Bu duygularla sizleri kucaklıyorum, bu parka bu güzel anlayışla hizmet veren ve katkı sunan herkese teşekkürlerimi sunuyorum" diye bitirerek Yılmaz Güney'in enternasyonalist yanına vurgu yaptı. Hem Mustafa Alabora'nın hem de Fatoş Güney'in konuşmaları önceki konuşmacıların Yılmaz Güney'in sadece Kürt bir sinemacı olduğunu öne çıkarmalarına karşılık bir cevap niteliğinde oldu.

Fatoş Güney'e Akdeniz Belediye Başkanı M. Fazıl Türk tarafından da bir plaket ve çiçek verildi. Açılış töreninde şair Sezai Sarıoğlu şiir okudu, Akdeniz Belediyesi Çocuk Korosu müzik dinletisi ve Halkoyunları Ekibi bir gösteri sundu. Çocuklar ve yetişkinler için üç ayrı yüzme havuzunun, kafeteryanın, açık hava düğünleri için düşünülen bir alanın ve sahnenin olduğu parkın girişinde de Yılmaz Güney heykeli yer alıyor.

Çok sayıda mahallelinin da katıldığı açılış töreninde anlaşılmaz bir durumda yaşandı. Akdeniz Belediyesi

tarafından daha önce açılan Ahmet Kaya ve Hrant Dink parklarında olduğu gibi, Yılmaz Güney Parkının açılması önerisi de Mersin 68'liler Derneği tarafından yapılmış. Ayrıca parkın yapımı sürecinde ve açılış töreni organizasyonunda 68'liler Derneği katkılarda bulunmuş. Ancak açılış töreninde ayrılan protokol alanında Mersin 68'liler Derneği üyelerine yer verilmemişti. Bu sürece hiç katılmamış bazı işadamlarına yer verilmiş olmasına rağmen, dernek başkanı Hasan Kapıkıran'ın oturacak yer bile bulamaması açılışa katılan birçok kişinin tepkisini çekti. Parkın açılış sürecinde 68'liler Derneğinin katkısına sadece Akdeniz Belediyesi Kent Konseyi sekreteri ve 68'liler Derneği Başkan Yrd. Celal Temel yaptığı konuşmada değindi. Bu konuşmadan ve tepkilerden olsa gerek törenin sonunda Fatoş Güney'e plaket verilirken dernek başkanı Hasan Kapıkıran'da sahneye çağrıldı.

68'liler Barış ve Kardeşlik Ormanı'nda anma...

Programın son günü olan 6 Mayıs Pazar günü de Mersin 68'liler Barış ve Kardeşlik Ormanında idam edilmelerinin 40. yılında Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan ve Hüseyin İnan anıldılar. Etkinliğe Milletvekilleri Ertuğrul Kürkçü, Adil Kurt, Süleyman Çelebi, Yılmaz Güney'in eşi Fatoş Güney, Ahmet Kaya'nın eşi Gülten Kaya, sanatçı Mustafa Alabora, şair Sezai Sarıoğlu, Akdeniz Belediye Başkanı M. Fazıl Türk ve emekten yana siyasi parti ve grupların genel başkanları, temsilcileri katıldılar.

Orman girişinde standlar açıldı. Burada Güney Dergisi standı da açıldı. Bu standta kitaplar, üzerlerinde Yılmaz Güney'in resimleri olan t-shirtler, kartpostallar, rozetler ve kolyeler sergilendi. Katılımcılar Yılmaz Güney'e yoğun bir ilgi gösterdiler.

Ayrıca Akdeniz Kent Konseyinin desteği ile hazırlanmış "Kadın ve Çocuk" temalı sergi de etkinlikler kapsamında yer aldı. Adil Okay, Ali Osman Abalı ve Hasan Canel'in birlikte hazırladığı "Kadın ve Çocuk" sergisi ilgiyle izlendi.

Anma etkinliği Mersin 68'liler Derneği Başkanı Hasan Kapıkıran ve Mersin Milletvekili Ertuğrul Kürkçü'nün Üç Fidan Anıtı'na çelenk koyması ile başladı. Daha sonra bir dakikalık saygı duruşunda bulunuldu. 68'liler Barış ve Kardeşlik Ormanı içerisinde yer alan binada Deniz Gezmiş Akademisi açıldı.

Etkinlikler yapılan konuşmalar, şiir ve müzik dinletileri ile sürdü ve saat 17'ye doğru ise sona erdi.

06.05.2012

KRİSTAL SEVİŞME

Mustafa Akyürek
akyurek1956@hotmail.com

baştan en başından
çepersiz kor sahnenin
tek kişilik oyununda
ateş seviydi nefesin

serimin başında töz
ağdalı özde yokluk
tekil heceydi monolog
sesimiz kendi yankısını
tanrısız tanrıda bul-
malıydı kör düğümde
başlamalıydı diyalog

başladı da tuz kayada
kristal sevişmelerin
boğum öncesi iniltileri

kapısız eşikte dişil
adsız ve sonsuz amip
düğüm perdesinde bir
bölünmeli çoğalmaydı

çoğaldı da azalarak
ve doğranarak kendi
göğüs içi aynasında

erkek kaskatı erildir
kırık yaldız astarında
ağlak halinden belli

baştan en başından
böyleydi öyküsü aşkın
diş beyazı hançerini
içine atmalıydı kadın

Adana/04.02.2012

YILMAZ GÜNEY (İLE ZULMÜN YILDIRAMADIKLARI) HAKKINDA...[1]

Temel DEMİRER

"İnsan sözcüğü
bir fiildir."[2]

İsmiyle müsemmaydı; Yılmaz'dı; yıldırılamayanların yılmaz yoldaşıydı; komünistti; halktan biriydi; bizimdi; bizdendi...

Rosa Luxemburg'un, "Özgür insan, başka türlü karar verme imkânı olan insandır," tarifindeki gibi farklıydı; özgürdü ve tıpkı Aristo'nun, "... 'İyi bir insan olmak' ile 'iyi bir yurttaş olmak' asla aynı şey değildir," deyişindeki üzere "yasalar"ın asi ilan ettiği bir isyancıydı...

Liberallerin "zırvaları"nı, "hezeyanları"nı bir kenara bırakırsak; Ona dair konuşmak, her zaman "zor"dur "zor" olmasına da; geleceğin önünün açılması için "zorunludur"...

Size nasıl gelir bilmiyorum? Ben Yılmaz'ın öldüğüne inanmayanlardanım...

Yılmaz, öldürülmesi mümkün olmayan bir halk gerçeğidir.

Halkın gerçeği ise, sonsuza dek ölümsüzdür Tanrılar Dağı'ndan ateşi çalan Prometheus, Spartaküs, Kawa, Şeyh Bedreddin, Pir Sultan, Tupac Amaru, Che, İbo, Deniz, Mahir, Mazlum gibi...

Evet, Yılmaz Güney birçok mücadeleci Yılmaz hayatın toplamıdır; Onda birçok yılmayan yaşanmışlığın karakteristik çizgi ve öğelerini bulabilir, görebilirsiniz...

Halkın davası ve mücadele imgeleri yok edilemez; evet, evet tam da bunun için ölümsüzdür Onlar...

Örneğin Fransız yazar Simone de Beauvoir, 'Tüm İnsanlar Ölümlüdür' başlıklı romanında, ölümsüzlüğe yazgılı Raymond Fosca'nın hikâyesini anlatırken, "İnsan denilen varlık bu dünyaya niçin geldiğini bilmez ama bir kere geldikten sonra ne yapacağını kısa sürede öğrenir,"***[3]*** diyerek; insan(lık)ın, hayal kurma konusundaki sınırsız yeteneğinin altını çizip, ölümsüzlük fikrinin çağlar boyunca toplumsal bellekte mesken edinmesine; yani tomurcuklanışına, tohumların fidanlara, fidanların ağaçlara, ağaçların da ormana dönüşmesi gibi ortaya çıkışına dikkat çekerken ölümsüzlükle özgürlük ilişkisinin de altını çizer.

Gerçekten de kocaman bir macera olarak ölümsüz-

lük; ölmeye değer bir şeyi olmayanların anlayamayacağı şeydir.

Tam da bunun için Yılmaz'ı Yılmaz yapan değerler üzerinden Ona saldırılması, cücelerin ölümsüzlükten "öç almaya kalkışan"(!?) zavallı çaresizliğinden başka bir şey değildir...

CEMİL MERİÇ HAYRANLARI!

Bu öyle bir açmazdır ki, Yılmaz'ı "ucuz polemikler" ile "yerle yeksan" etmeye kalkışanlar; kavganın en zor günlerinde "çıtı" çıkmamış, teslim olmuş ayıplarıyla Cemil Meriç'lere sarılırlar...

Bu tesadüf falan değildir...

Anımsayın "Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, Cemil Meriç'i anma gecesine katılıp 'Yeri doldurulamaz bir yazar' diyor ve konuşmalarında hep Cemil Meriç'ten alıntılar yapıyor.

Milli Eğitim Bakanlığı, Cemil Meriç'in adını okullara veriyor. AKP belediyeleri adına kültür merkezleri açıyor. Tüm bu icraatlar gerçekleştirilirken bir gerçek sanki unutturulmak isteniyor: Cemil Meriç bir zamanlar sosyalistti! Düşüncesi solda, duyguları sağda olan bir düşün adamının sıradışı yaşamı...

1930'lu yıllarda sosyalizme de merak saldı. Önce F. Engels'in 'Anti-Duhring'ini okudu. Ardından K. Marx'ın 'Kapital'inin ilk cildini bulup anlamaya çalıştı.

İstanbul'da sosyalist çevrelerle tanıştı. J. Stalin'in 'Pratik ve Teorik' kitabını Fransızcadan çevirdi.

Tanıştığı Nâzım Hikmet'in kendisine, heyecanlarını bırakıp hayata iyi hazırlanmasını tavsiye etmesiyle hayal kırıklığına uğradı. Tekrar Hatay'a döndü. Köy öğretmenliği ve devlet memurluğu yaptı.

1939 yılında, Hatay'da sosyalist bir devlet kurmaya teşebbüs iddiasıyla tutuklandı.

İdamla yargılandı. Mahkemede Marksist olduğunu saklamaması herkesi hayretler içinde bıraktı. 3.5 aylık yargılama sonucunda beraat etti."***[4]***

Sonra, sonra da vazgeçti... Döndü...

Evet, evet Vedat Özcan'ın, "Araf'taki bir hayat"; A. Esra Yalazan'ın, "Karanlıkta ışıldayan bir söz kuyumcusu" diye betimledikleri Cemil Meriç, bir vazgeçendir, dönektir...

Tam da bunun için Yılmaz'ı "yerden yere vurma" kastından malûl kimilerince göklere çıkarılmaktadır ki, bu tesadüf falan değildir...

Yeri gelmişken; karanlık dönemlerde "dut yemiş bülbül" gibi susanların bugün yıldırılamayanlara dair ahkâm kesmeye kalkışması konusunda söz Berrak Tüzünataç'a bırakıyorum:

"Çok uzun yıllar, ancak çok az cesur kişinin fikir beyan edebildiği tabu konuların, siyasi irade müsaade ettiği zaman en çok konuşulan, tartışılan, tepki gösterilen konular hâline gelmesini samimi bulamıyorum. Çünkü bir tepki gösterilmesi gerekiyorsa en başından itibaren gösterilebilinmeli. Asıl kıymetli olan odur çünkü gerçekler değişmiyor. Bir olay iyiyse ilk günden beri iyi, kötüyse ilk günden beri kötüdür. Yani insanların belli konularla ilgili fikir sahibi olurken kendi vicdanlarını ve filtrelerini kullanmalarının doğru olduğuna inanıyorum. Böyle düşünülmeye başlandığında nefret duygusunun daha azalacağını düşünüyorum. Herkesin belli konulara vicdanıyla yaklaşması hepimiz için daha faydalı olur..."

YILMAYAN AYDIN...

Memleketin hâli hâl değilken; yani korkunun egemenliği için birilerini korkutmakla mükellef "adalet(sizlik)" ve "hukuk(suzluk)" yine tam istim çalış(tırıl)ıyorken, aydın olmak farklı bir şeydir...

Örneğin "paranoid şizofren" özellikleriyle bir çılgınlığın "kâbus"unu andıran egemen fütursuzluk, ona "Evet" demeyen, teslim olmayan herkesi "terör örgütüne yardım ve destek" yalanıyla içeri alırken; Onun karşısına "Hepimiz Celaliyiz" deyip, ikircimsizce dikilmektir...

Toplumsal vicdanın muhalif gür sesi olmaktır; alışmamaktır!

Egemenler hepimizi korkutup sindirerek zulme "alıştırmak" isterken, "Hayır alışmıyoruz!" yanıtını vermektir...

Yani aydın olmak cesaretinizi toplayıp, "Başka türlü olabilir" dedirten bir cüret ve kararlılıkla zulmün karşısına dikilebilmektir...

Yani sahtekârlığı, teslimiyetle boyun bükenleri, susanları, korkunun egemenliğine sığınanları tekzip etmektir...

Yani "Korkmayın!" diye seslenen devrimci duruşla, "Yaşama karşı sorumluluğumuz daha yücesini yaratmaktır. Daha alçağını değil," diyen Friedrich Nietzsche'nin sözlerini anımsatmaktır...

Eşkıya, isyancı, celali olabilmektir...

Hepimizin yüz akı olan Yılmaz Güney tam da buydu; ve bunların da fazlasıydı...

O, devrimci enternasyonalist bir sosyalistti...

"11. Tez"ciydi...

Ezilenlerin tarihsel birikimiydi...

İnsan gibi bir insandı...

Bir başka yaşamın mümkün olduğundan, bunun

düş olmadığından asla şüphesi olmayan O militan bir aydın, sanatçıydı...

Böyle olmanın maliyeti, elbette çok yüksekti. Yılmaz Güney'e ödettirildi...

Ancak O, zorunlusu olduğu riskten çekinmedi! Çünkü "İnsan, her şeyin ölçüsüdür," Onun hikâyesinde Protagoras'ın dediği üzere...

Bu, Yılmaz Güney'in vicdani seçimiydi; insan olmasının ahlâkıydı...

"Çaresizlik" yalanına; "ürkütülmüş insan sendromu"na "Hayır" diyen Onun aslî tercihi sınıfsız, sömürüsüz, sınırsız bir dünyanın yaratılmasıydı... Zaten Yılmaz Güney'i var eden de buydu...

Kolay mı? Dostun da düşmanın da malûmu olduğu üzere O, Celali umutların isyancılığı; kaderciliği, biatı, yani insanı insan olmaktan çıkartan olumsuzlukları reddedendi...

İçten, coşkulu bir çocuktu; avaz avaza "Kral çıplak" diye haykıran...

Yılmaz Güney'e tam da bunun için saldırıyorlar...

Oysa bilinir: Umuda düşman tekçi iktidarlar, eleştirel sesleri kısıp, ne kadar saldırırlarsa saldırsınlar, zorbalığa Yılmaz Güney gibi itiraz ve isyan sürdürülecektir...

Çünkü aydın, Voltaire'in de altını çizdiği gibi "Aramalı" diyen, bundan asla vazgeçmeyen cürettir...

Yani Chaz Bufe'nin, "Milletimizi çimento gibi birbirine bağlayan değerler: bilinmeye karşı duyulan korku; dine inanmayanlara karşı duyulan nefret; anti-entelektüellik; ırkçılık; cinsiyetçilik; eşcinsel düşmanlığı; cinsel bastırma; insan vücudundan iğrenme ve korkma; kendini Ahlâklı zannedenlerin iğrenç cinsellik takıntısı; acının sadistçe eziyetinden zevk alma; bir cehalet-iyidir, akıl-değil-iman felsefesi; imanı gerçeklere tercih etme, çoğunluğun zorbalığına körü körüne inanma; sansür; enayilik; hükümeti düşünmeden destekleme, özellikle de savaş zamanlarında; katliama sevinmek; güçlü liderleri koyun gibi özlemek; yılışıklık; çevreye ve başkalarına ne zarar gelirse gelsin 1 kuruş para kazanma isteği; üstlere karşı dalkavukluk; astlara karşı kabadayılık; dar din -ahlâkından- bir santim sapan herkese karşı anlayışsız yaklaşım; -ahlâksız- olana acı çektirme isteği; ve şiddeti, baskıyı, işkenceyi, hapsi ve idamı kullanarak onları -ahlâklı- yapma isteği. Eğer bu geleneksel değerlerimiz olmasaydı, insanlık daha iyi yerlerde olabilirdi," diye özetlediği vasata, resmî ideoloji ve egemenliğin hiçbir türevine teslim olmayandır...

Kaldı ki Noam Chomsky'nin, "Entelektüellerin binlerce yıldır süregelen görevi insanları, pasif, itaatkâr, cahil ve güdümlü hâle getirmektir," diye dalga geçip; Soren Kiergegaard'ın da, "Soyut aydının tipik örneği kurgular ya da kuramlar üreten, felsefi bir dizge formüle eden ama gerçek olaylar alanından uzakta kafasındaki fildişi kulelerde, varoluştan bütünüyle yoksun olan ve arı soyutlamalardan ya da evrensellerden oluşan kuramsal dünyasında saklanan Hegel'ci rasyonalisttir. Soyut aydın dünyayı yalnızca uzak ve nesnel bir yolda gözlemekle yetinip hiçbir zaman ona katılmaz. Dünyaya sanki tarih sona ermiş gibi davranarak üzerine somut değil soyut düşünür," diye mahkûm ettiği postmodern zamanların kalemşörlerine inat aydın sınıflı sömürücü düzene itiraz eden, başkaldırandır.

Onun için Jean Paul Sartre entelektüeli, "Kendi içinde ve toplumdaki gerçeklikle egemen ideoloji (geleneksel değer sistemiyle birlikte) arasındaki karşıtlığın bilincine varan kişi," olarak tanımlar; Edward Said de, "Zayıf olanların ve temsil edilemeyenlerin safına ait olması gerektiğini" vurgularken; Sabri Ülgener de "Entelektüeli toplumun temel yapısına ve değer anlayışına yönelik daha çoğu tenkit yolu ile verdiği karşılık" noktasında görür.

Uzun lafın kısası, entelektüel belli düşünceye yakın ya da uzak oluşu bağlamından çok, iktidar ve otoriteye karşı olma noktasında bir karakter kazanır ve tanımlamanın öznesi olur. Bu durum beraberinde aynı zamanda iktidar ve otoritenin baskı/zor/tahakküm altına aldığı herkese ve her kesime sahip çıkmayı gerektirmektedir.

Nihayet "Düşüncesi satın alınamayan Aydın"***[5]*** ile Prometheus arasında daima bir ilişki vardır; var olacaktır da...

Bunlar böyleyken Muhsin Kızılkaya, Mehmet Metiner, Murat Belge, Şahin Alpay, Zülfü Dicle, Cengiz Çandar, Oral Çalışlar, Markar Esayan, Etyen Mahçupyan vs. gibi "taraf"sızlara,"Kendini yargılamak başkalarını yargılamaktan daha zordur," diyen Antoine de Saint Exupéry'nin notunu anımsatmakta yarar var...

Bir şey daha: Zorbalığa sessiz kalmak onu yüceltmekten başka bir şey değildir.

Egemen(ler), itirazın, eleştirinin, ifadenin sesini soluğunu kısmak isterken; itaatsiz olması gereken bilim de, aydın da, sanat da "Yanlış yaşam, doğru yaşanılamaz" diyebilme cüretini göstermelidir.

Bu nedenle, insanların çektikleri acıları paylaşan sözü, çekinmeden söylemesi "olmazsa olmaz"dır.

Söylenmesi gerekenin söylenmesi, onun sahipsiz

kalmaması için koşullar ne olursa olsun, vicdanı(mızı) n sesine sonuna kadar kulak vermektir aydın olmak...

Haksızlığa karşı durmaktan, zulme itiraz etmekten, haksızlıkları eleştirmekten geri durmamaktır; egemenlikle, şiddetiyle arasına mesafe koymaktan hiçbir "beis" duymamaktır; vazgeçişlere, aldırmazlıklara teslim olmamaktır aydın olmak...

Mesela, 12 Şubat 2012'de meydanlardaki Mikis Theodorakis gibi... O, ilerleyen yaşına (87) rağmen, halkıyla birlikte Yunanistan'daki protesto eylemlerine katıldı. Ve polisin attığı gaz bombalarından etkilendi.. ama yine de göstericilerle omuz omuza devam etti eylemine.

Halkının sömürülmesine karşı çıkan Mikis Theodorakis, Yunan erkinin ve destekçilerinin, hazineyi hortumlayarak, ülkeyi iflasın eşiğine getirmesi sonucunda; halka ödetilecek faturaya karşı çıkıp, Yunan parlamentosu tarafından kabul edilmemesi için, bir an bile tereddüt etmeden katılıyordu çatışmalara...

Çünkü O, toplumsal sorumluluk duygusundan vazgeçmemiş bir aydındı.

Tıpkı Edward Said gibi.

Edward Said de, halkını korumak için çocuklarla birlikte Filistin sınırından işgalci ve saldırgan İsrail'e taş atmıştı.

Edward Said'in taşı altında kalan İsrail yönetimi, hâlâ -mana olarak- belini doğrultamadı.

Bu iki insan (ve diğerleri) hiçbir kişisel çıkar peşinde koşmadan insan hakları için, halklarının sömürülmemesi için, aydın ve sanatçı olmanın sorumluluğu içinde söylemlerde bulundular, meydanlara çıktılar, hayati riskleri bile göze aldılar.

Devleti, iktidarı eleştirmektir; emekçilere, Kürt kardeşlerimize, kadınlara, Alevilere yönelik saldırganlık karşısında, "Anlatılan senin hikâyendir," diye haykırıp; Galileo'nun, "Ama dünya hâlâ dönüyor," sözlerini anımsatmak; Theodor Adorno'nun "Bilim itaatsiz olana ihtiyaç duyar!" çağrısına kulak vermektir...

Yılmaz Güney, buraya kadar işaret ettiklerimiz ve daha fazlasıydı!

AŞKLA YAŞADI O...

Mevlânâ'nın, "Aşk davadır, cefa da şahidi/ Şahidin yoksa dava düşer"; Yunus Emre'nin, "Türlü türlü cefanın/ Adını aşk komuşlar", "Aşkın aldı benden beni/ Bana seni gerek seni," dizelerindeki ısrarla, cüretle yani aşkla yaşadı ve savaştı O; aşksız bir mücadele ve mücadelesiz bir aşk olmayacağının devrimci bilinciyle...

Aslı sorulursa, yılmayanlar için "Aşk, aşık ile maşuk arasında bir maskedir," Halil Cibran'ın da işaret ettiği gibi...

O; aşkı öldüren tek şeyin yalan olduğu bilinciyle yalansız yaşadı.

Aşkın, herkesi eşit ve özgür kıldığını; bütün nimetlerin en büyüğü olduğunu hiç unutmadı...

Sonra da zevali olmayan; rüzgâr gibi nereden eseceği belli olmayan; kılavuz istemeyen aşkın tek başına yol aldığını ve hakkında söylenecek hiçbir şeyin saçma olmadığı tek şeyi, o büyük insanî yangını yaşadı...

O aşıktı... "Ne yaparsak yapalım bu dünyada, aşk bizim sebebimizdir, her şeyden önce gelir ve aslında o biterse her şey de biter...

İnsanın kendisine değer vermesidir aşk, bir başka insana değer vermesidir, ruhumuza, tenimize değer vermektir. Sonunda acı da olsa insanın kendine değer vermesi az şey midir? O nedenle insanın dünyaya aşk için geldiğini düşünürüm, yazarız yazmayız orası ayrı, ama her insan dünyaya aşkla, aşk için gelmiştir, hem başka ne için gelinir ki dünyaya?"***[6]***

Hayır "Aşk yaz, bir boşluk bırak..." çıkmazında debelenenler; "McDonald's ne kadar evrenselse aşk da o kadar evrensel,"***[7]*** diyenler; Suede Grubu'nun lideri İngiliz ozan/şarkıcı Brett Anderson'un, "Aşk öldü/ sanal gülümsemeleriyle plastik insanlar.../ Akıllarının arkasında sırlarını değişiyorlar/ plastik insanlar," uyarısın "es" geçenler; "Gül alıp satmanın zamanı değil! Gülleri de eskittik" zırvasına sarılanlar siz yılmaz isyancıların aşkını anlayamazsınız!

Anlatmaya gayret ettiklerimizin özeti Yılmaz Güney'den, Şeyh Bedreddin, Sabahattin Ali, Hrant Dink, Che Guevara, Ahmet Kaya, Mehmed Uzun, Victor Jara vb'lerine uzanan bizimkilerin insan(lık) sevdasıdır!

BİZİM YILMAZ GÜNEY'İMİZ!

Yılmaz Güney de yılmayan Onlar gibi, Onlardan birisiydi...

Onun devrimciliğine dair fazla bir şey diyecek değilim: O yaşadı ve yaşattı...

Sinema sanatçılığına***[8]*** gelince; Fatih Akın, Yılmaz Güney'in sinemamızın en büyük ismi olduğunu ve onun izini takip ettiğini belirterek "Yılmaz Güney yönetmen olarak çok büyük, hayatı karmakarışık, tam bir Shakespeare" dedi ve ekledi: Bir Scorsese, bir Truffaut, bir Yılmaz Güney, artık böyle dev yönetmenler çıkmıyor.

Evet, Yılmaz çağdaş bir Shakspeare'dir...

Gerçekten de Ülkü Tamer'in işaret ettiği üzere, "Shakespeare bir halk yazarıdır. Önce öyküleriyle, yarattığı serüvenlerin kurgusuyla ilgisini çeker seyircisinin.

Othello: Kıskanç Mağriplinin karısını öldürmeye kadar varan cinneti...

Kral Lear: Kızlarından darbe üstüne darbe yiyen talihsiz baba; düşman ailelerden iki gencin acıklı aşkı...

Macbeth: İktidar hırsına kapılmış, bu uğurda her şeyi göze almış karı koca...

Hamlet: Babasının kanını yerde bırakmamaya yeminli, ama çelişkiler içindeki genç prens...

Venedik Taciri: Tongaya bastırılan tefeci Yahudi...

Shakespeare, döneminin İngiltere'sinde, büyük çoğunluğu cahil seyircinin üç saat ayakta dikilerek bu öyküleri hep diri bir ilgiyle seyretmesini sağlayabilmiş bir yazardı. 'Ayaktakımı', sahnedeki alçaklıkları yuhalıyor, yürekli davranışları alkışlıyordu..

Shakespeare'in öykülerinin arkasında 'insan' vardı. Sevgileriyle, kinleriyle, nefretleriyle, güçleriyle, tutkularıyla, çelişkileriyle, zayıflıklarıyla, değişimleriyle insanlar...

Shakespeare'in belki de en büyük özelliği, her türlü seyirciye (ve okura) seslenebilmesi. Dileyen, sadece serüvenlerle ilgilenir; dileyen, daha derinlere iner, öyküleri, olayları, kişileri, onların davranışlarını, aralarındaki ilişkileri inceler, yorumlar, bunlardan toplumsal, tarihsel, siyasal, ruhbilimsel dersler çıkarır."***[9]***

Devrimciliği gibi, sineması da hayatın içinde olan Onun için Hıdır Geviş'in, "Türkiye sinemasının hiç tartışmasız gelmiş geçmiş en karizmatik, en unutulmaz siması Yılmaz Güney gibi toplumsal belleğe bu kadar derin kazınmış isimler çok azdır"; Turgay Tanülkü'nün, "Gerek filmleri olsun gerek oyunculuğu olsun sahiciydi, sahici olduğu için sahiplenildi... Güney ve onun sineması başarısını bu realiteden ve sahicilikten kazandı," derlerken çok önemli bir gerçeğin altını çizmiş olurlar...

ONUN SİNEMASI!

Kolay mı?

Yılmaz Güney'in 'Seyyit Han', 'Arkadaş', 'Yol', 'Ağıt', 'Umut', 'Duvar', 'Aç Kurtlar', 'Zavallılar', 'Sürü', 'Endişe' filmleri...

Şöyle bir hatırla(t)makta yarar var:

'Toprağın Gelini' adıyla da bilinen 'Seyyit Han', etkileyici Yılmaz Güney filmlerinden biriydi... Çirkin Kral filmi gibi başlayıp sonra fantastik unsurlar içeren trajik bir halk masalına dönüşür. Onat Kutlar kusursuz eleştirisinde bu filmin, "Güney'in mükemmelleştirmesini dilediğimiz sanatı için pırıltı ipuçları" getirdiğini düşünüyordu. Neyse ki, Yılmaz Güney, Yeşilçam yasalarına rağmen, yönetmeni, senaristi, başrol oyuncusu olduğu 'Seyyit Han'la vadettiği yoldan sapmadı. Şenliklerde ve sansür karşısında mücadeleye de böylece başladı.

1974 yapımı 'Arkadaş' ise, oyuncusu Melike Demirağ'ın bugün bile popüler olan şarkısındaki gibi (şiiri, Güney'e aittir) öğrencilik yıllarında dostluk bağıyla bağlanmış iki arkadaşın yıllar sonra yeniden karşılaşmalarını anlatıyor. İkisi de birbirine yabancılaşmıştır artık, şarkıdaki gibi, yolları ayrılmıştır. Kıyıkent çevresinde, İstanbul büyük burjuvazisinden çarpıcı bir tablo sunan Güney, önce bir tatil sitesindeki masal gibi bir yazı sunar, sonra da Azem'in gözünden, burjuvaziye ağır bir eleştiri getirir ve "İşte budur sizin burjuvaziniz der".

1981 yapımı 'Yol', tıpkı 1978 yapımı 'Sürü' gibi, senaryosu Güney'e ait çok etkileyici iki filmdir...

'Yol', 1982 Cannes Film Festivali'nin Altın Palmiye'sini, Costa Gavras'ın 'Missing/Kayıp' filmiyle paylaşmıştı. Güney'in senaryosunu hapishanede yazdığı 'Yol', beş hikâyeyi paralel kurguyla anlatır. O da, Şivan'la aşk yaşayan Berivan'ın hikâyesiyle kadının toplumdaki durumunu anlatan 'Sürü' de, değerlerinden bir şey kaybetmemiş filmlerdir.

Venedik Film Festivali'nde yarışan 1971 yapımı 'Ağıt', Güney filmlerinin çoğu gibi sansüre uğramıştı. Venedik'te ödül kazanamadı ama Adana Film Festivali'nden dört ödülle döndü. Bu ödüllerden biri, 'Acı' ve 'Umutsuzlar' gibi Güney filmlerini de görüntüleyen Gani Turanlı'ya aitti. Güney, Göreme'de çekilen filmde, 'Beyaz Donlular'dan kaçakçı Çobanoğlu'nu canlandırıyor. Sadibey.com'a göre, Sansür Kurulu, bu filmde kadın doktorun Çobanoğlu'nun sırtından kurşunu çıkarırken söylenen türküyü çıkarırlarsa vizyona çıkmasına izin verileceğini söylemiş.

Güney'in 1970'te yaptığı 'Umut' ise, hem onun en

bilinen filmlerinden biri hem de bir şaheserdir. Türk sinemasında bir dönüm noktası, sonraki devrimci filmlerin öncüsüdür. Konusu ve savı dışında sinemasal açıdan da değerlidir. Sinema tekniğiyle, sinema diliyle öne cıkar, başka yönetmenleri etkilemiştir. Faytonculuk yaparak hayatını kazanamayan Cabbar'ın, atı da ölünce define arama işine girmesini anlatırken yoksulluğu, sınıflar arasında uçurumları, eşitsizlikleri vurgular. Bizce her yönüyle, görülmesi gerekli bir filmdir. İzledikten sonra izleyenin zihninden çıkmayan, sahne sahne hafızaya kazınan filmlerden...

Güney'in Fransa'da çektiği son filmi 'Duvar'ın, en büyük özelliklerinden biri yönetmenle daha önce de çalışmış olan Tuncel Kurtiz dışındaki bütün oyuncularının amatör olması. Bir de, 'hakiki' doğum sahnesini unutmuyoruz. 'Duvar'da, 1976'da Ankara Kapalı Cezaevi'nde, Yılmaz Güney'in de tanıklık ettiği, çocuklar koğuşunda çıkan ve tüm cezaevine yayılan bir isyan anlatılıyor.

'Aç Kurtlar', bir kanun kaçağının trajedisi üzerine kurulu. Öğretmenlik yaptığı günlerde eşkıya karısını kaçırmış, kadın bir süre sonra dağlarda intihar etmiş. Serçe Memed de eşkiya düşmanı olmuş.

1974 yapımı 'Zavallılar', Güney hapse girince Atıf Yılmaz tarafından tamamlanan bir film. Hapishanede tanışmış ve tahliye günleri gelince dışarı çıkmak istemeyen üç yoksul arkadaşın hikâyesini anlatıyor.

Yine 1974'de yapılan 'Endişe' ise, Güney'in başladığı ama Yumurtalık'taki olaydan sonra Şerif Gören'in tamamladığı, ırgat sömürüsü üzerine önemli bir filmdi...

Zuhal Aytolun ile Alper Turgut'un ifadesindeki üzere, "Türkiye'de siyasi sinemanın simgesi Yılmaz Güney'den sonra uzun yıllar bu alanda bir film çalışması yapılamadı."

Buna şöyle bir ek yapıyor, "Yılmaz Güney ortaya çıkana kadar Türk sineması kendi içinde bir dayanışma içindeydi. Dayanışmayı ilk bozan o oldu," diye Halit Refiğ... Bunun nedeni ise, "Biz sistemle uyum içinde iş yapmaya çalışıyorduk. Bunlar sistemi değiştirme iddiasıyla ortaya çıktılar,"***[10]*** diyen Refiğ'e göre Yılmaz Güney'in yolunun onlarınkinden çok farklı olmasıydı...

Bu doğrudur.

Ancak Yılmaz'ı, Yılmaz yapan sadece politik tavrı değildi Deniz Türkali'nin vurguladığı üzere:"Sinema da, seyirci de Yılmaz Güney'den bu yana çok değişti. Yılmaz Güney'den önce de sonra da politik filmler çekildi. Güney, yalnız siyasi filmler çektiği için değil, iyi sinemacı olduğu için çok değerliydi..."

Siz bakmayın "Günümüz sinemasının, Yılmaz Güney'i aşmayı başarabildi. Örneğin artık daha belirgin siyasi tartışmalar yapılabilmekte,"***[11]*** diyenlere!

"Türk sineması Yılmaz Güney'i aşamadı. Ondan öğrendiklerimizle kaldık ancak üstüne herhangi bir şey koyamadık," Tarık Akan'ın işaret ettiği gibi...

Unutulmasın: "Sadece bu ülkede bir Yılmaz Güney sinemasından bahsedilebilir. Evrensel boyutlarda bir akım yaratabilmiş, başka ülke sinemasını ve sinemacılarını etkileyebilmiş tek sinemacımızdır. Bugün ki İran sinemasının ilk öncüllerinin hepsi Yılmaz Güney filmlerini izleyerek sinema yolculuklarına başlamışlardır. Politik sinemadaki didaktikliği, ajitasyon hâlini sanatsal bir duruma getiren, sinemalaştıran adamdır. 'Umut' filmi de Türk sinemasının yapıtaşıdır. Yani 'Umut' filminden sonra bu ülkede hiçbir şey eskisi gibi olamamıştır. Benim birinci filmimdir. 'Umut' her şeyin üstündedir. Yılmaz Güney siyaseten yoldaşımız. İlla rahle-i tedrisine diz çökmemiz gerekmiyor öğrenci usta ilişkisinde. İşte ürünleri ortada bakarsın öğrenirsin. O anlamda Yılmaz Güney ustamdır, yoldaşımdır," diyen Ulaş Emre önemli bir gerçeğin altını çizmektedir...

"1937'de Adana'da başlayıp 1984'te Paris'te son bulan yaşamının büyük bir kısmını ait olduğu topraklardan uzakta geçirdi Kürt Yılmaz Güney.***[12]*** Kendi ait olduğu topraklarda ya da çok uzağında, her nerede olursa olsun, sinema Yılmaz Güney için daima bir tutku oldu. Yılmaz Güney'in sinemaya olan bağlılığı kimilerince ayakta alkışlansa da kimileri bu sevgisini ve emeğini görmezden gelerek belki de filmlerinin bir tanesini bile izlemeden, alkışlamak bir yana sadece siyasi duruşuna karşı oldukları için yuhalamayı (dışlamayı) uygun gördü.

İçinde bulunduğu durumu 'Hüznün sayısız tonu, birçok yüzü vardır; çiçekler, kuşlar, rüzgârlar gibi. Ben bazı yakın arkadaşlarım aracılığıyla; hüznü, sevgi ve kederi anlatmaya çalıştım; her ne kadar bazıları tarafından anlaşılmaz ve inanılmaz bulunsa da,' sözleri özetler nitelikteydi. Yılmaz Güney imzası taşıyan filmler; kimi çevrelerce kayıtsız şartsız kabul görürken kimi çevrelerce kayıtsız şartsız reddetme nedeniydi. Ama her ne olursa olsun Yılmaz Güney'in söyleyecek pek çok sözü vardı ve bunları pek çok kişiye duyurabilmek için sinemayı seçmişti. Üstelik bundan vazgeçmeye hiç niyetli değildi.

Vazgeçmedi de, Yılmaz Güney'in sinemaya olan tutkusu o kadar güçlüydü ki, ne çektiği filmlerin su-

dan sebeplerle sansürlenmesi, ne tutuklu olması ne de yurdundan çok uzak topraklarda yaşıyor olması ona engel olmuştu. Karşılığında tepki görecek bile olsa kimi zaman perdenin içinden selamladı izleyenleri, kimi zaman kaleminden dökülen sözcüklerle iletti kelamını, kimi zaman da yönetmen koltuğunda anlatmayı başardı aklından geçenleri. Ama ne olursa olsun, hiçbir zaman karşılık beklemeden sevdi sinemayı.

Ve ne hazindir ki hiçbir karşılık beklemeden sevdiği sinema, Yılmaz Güney'e o kadar cömert davranmadı. Filmleri sansürlendi, yasaklandı, toplatıldı. Türlü zorluklarla çekilen filmler izleyicisine tam anlamıyla kavuşamadı."***[13]***

Örneğin Adana Büyükşehir Belediyesi'nce 2011 yılında 18'ncisi gerçekleştirilen 'Uluslararası Altın Koza Film Festivali' kapsamında 'Adanalı Sanatçılar Gecesi'nde konuşan Fatoş Güney, "Başbakan'ın sözü beni umutlandırmıştı. 'Yılmaz Güney'in filmlerine eğer kulak verilseydi, Türkiye bugün bu hâlde olmayabilirdi' demişti. Bundan yola çıkarak Yılmaz Güney'in özgürlüğünü konuştuğunu düşünmüştüm. Bu ne yazık ki hâlâ mümkün değil. Güney'in filmleri TRT Şeş'te de yayınlanamıyor. Biz Kürtçe dublajlarını gerçekleştirdik, ama henüz yayınlanmıyor.

Yılmaz Güney, Türk sinema tarihinden silinmek istendi. 12 Eylül'de döneminde filmleri toplatıldı. 10 yıl boyunca filmlerinin gösterimi yasaklandı. Yeni kuşak onu hiç tanımadı. Eskiden sansür vardı. Festival filmleri bile baskı altında kalıyordu. Sanat toplum içindir ve sanatçı ülkesinin tanığıdır. Yılmaz Güney öyle bir sanatçıydı. O tüm yaşamını halkın kurtuluş mücadelesine adadı. Bunun herkes göze alamayabilir. Yılmaz Güney'in eserleri hâlâ güncel. Yılmaz Güney, bugün Türkiye'de yapılmak istenen açılımı 30-40 yıl önce yapmak istediği için böyle bir muameleye tabi tutuldu," derken; Yılmaz Güney gerçeğinin bu düzen tarafından massedilemeyeceğini de itiraf ediyordu...

"ŞİDDETLİ DENİR ASİ IRMAĞA"?

Özetle kapitalist düzenin sınırlarına hapsedilmesi mümkün olmayan devrimciliği gibi, sineması da hayatın içinde olan Yılmaz Güney, kimilerinin "eleştirdiği" üzere sert biriydi...

Bu doğrudur; ancak farklı olması mümkün müydü? B. Brecht'in, bu konudaki yanıtı şudur: "Şiddetli denir asi ırmağa/ Ama kimse şiddetli demez/ Onu sıkıştıran yatağına..."

Kaldı ki Yılmaz Güney'in, Selimiye Cezaevi'nde bulunduğu dönemde Adana Erkek Lisesi'nde 1. sınıfı birlikte okuduğu arkadaşı, Yavuz Pağda'ya yazdığı 25 Haziran 1973 tarihli mektupta işaret ettikleri Onun yaşadığı değişim ve dönüşümün de özeti gibidir:

"Her şeyi yeniden düşünüyorum...

Sevgilerimi, nefretlerimi, arkadaşlarımı, dostlarımı, düşmanlarımı, filmlerimi, iyileri, kötüleri, tarihi, coğrafyayı ve sanat anlayışımı...

Her şeyi yeniden düşünüyorum, yeniden kuruyorum değerler dünyamı...

Batıyı, doğuyu, cumhuriyeti yeniden düşünüyorum...

Yeniden bakıyorum aynadaki yüzüme... Bir hesaplaşma içindeyim kendimle ve hesaplaşma gereği her gün yeniden sarsılıyorum. Sarsılmadan, yıkılmadan değişmenin imkânı yok çünkü. Yıkıp yeniden yapıyorum kendimi..."

Yılmaz Güney'in, bu değişim/ dönüşüm gerçeğini kavramadan Onu bir yerden, körün fil tarifi gibi "eleştirmek", "değerlendirmek" doğru değildir...

Kızı, Elif Güney Pütün de, "Çocuk Elif'le yetişkin Elif'i barıştırdığı"nı, "Hele de halkının kahramanı, ikonlaştırılmış bir babayla barışmak"tan söz ettiği 'Bir Odadan Bir Odaya'***[14]*** başlıklı kitabında bu yanlışı yapmıştır...

Güneri Cıvaoğlu'nun, "Kitabı sürpriz oldu. O çölde açabilmiş bir kaktüs çiçeği," diye göklere çıkardığı; Ayşe Arman'ın, "Babam, Sefa Mutlu'yu vurduğu için ölene kadar suçluluk duygusuyla yaşadı," dedirttikten sonra, kardeşini kastederek, "Onun dertleri olmadı mı babayla..." sorusunu, "Mutlaka vardır ama anlatmak bana düşmez," diye yanıtlayan Elif müthiş bir yanlış yapmıştır...

Yeri geldi söyleyeyim; Elif'in yazdıklarını Güneri Cıvaoğlu'ndan Ayşe Arman'a (ya da diğerlerine!) bu kadar "önemli kılan" Yılmaz Güney'in kızı olmasıdır; Elif bir an düşünmeli: Yılmaz Güney'in kızı olmasaydı bu kadar önemsenir miydi? Veya Elif'in önemsenmesi "yazdıkları"ndan mı; yoksa Yılmaz Güney'in kızı olmasından mı?

Son bir şey daha: "Babam hayatta olsaydı, onunla çatır çatır kavga ederdim. 'Baba, sen davanın bedelini bize ödettin!" derdim. Kardeşimi bilemem ama en azından kendim için şunu söyleyebilirim: 'Yılmaz Güney'in kızı olmak hayatımı mahvetti," diyen***[15]*** Yılmaz Güney'in "kızı" Elif Güney Pütün ayıp etmiştir!

Bernard Shaw'ın, "Mâkul kişiler kendilerini dünyaya uyarlarlar. Mâkul olmayanlar ise dünyayı kendilerine uyarlamakta ısrar ederler. Bu nedenle tüm ilerlemeler

mâkul olmayan kişiler sayesinde gerçekleşir," sözlerini asla anlayamamış Elif'e söylenecek daha fazla bir şey de yoktur!

"SONUÇ YERİNE"

"Ufacık bir taş kocaman bir kayayı durdurabilir," diyen bir Süryani atasözündeki gerçeğin ifadesi olan yılmayanlar ve onlardan birisi olan Yılmaz Güney'in hayatı, sineması, mücadelesi hepimize;

"Devrim için savaşmayana komünist mi denir/ Korsan mitingler, barikatlar, yoldaş türküler/ İşçileri tarafından kovalandığımız fabrikalar/ Devrim gelecek, cümle eksikler bitecek, bitsin/ İnancından teoriler üreten ve kendimi yiğit/ düşmanı korkak sandığım gençliğim, güzeldin," dizeleriyle Ahmet Telli'nin ifade ettiği insan sıcaklığını...

Veya Adnan Yücel'in, "Sen yürürsün rüzgâr yürür/ Bir sevinç boylanır dünyada/ Çocuklar korkusuz büyür/ Kan boğulur susar/ Dokunup geçtiğin her kuraklık/ yemyeşil bir vadiye dönüşür," dizelerini...

Ya da "Yaşamak şakaya gelmez,/ büyük bir ciddiyetle yaşayacaksın/ bir sincap gibi mesela,/ yani, yaşamanın dışında/ ve ötesinde hiçbir şey beklemeden,/ yani bütün işin gücün yaşamak olacak/ /

Yani, öylesine ciddiye alacaksın ki yaşamayı,/ yetmişinde bile, mesela, zeytin dikeceksin,/ hem de öyle çocuklara falan kalır diye değil,/ ölmekten korktuğun hâlde ölüme inanmadığın için,/ yaşamak yani ağır bastığından," diye haykıran Nâzım Hikmet'i anımsatır yılmayanlardan Yılmaz Güney'in yaşadıkları; kızı Elif asla anlayamamış olsa da!

Bitiriyorum; duymayanlar duysun; bilmeyenler anlasın diye Ahmet Telli'nin, 'Soluk Soluğa II'deki dizeleriyle...

"Büyük aşklar yolculuklarla başlar/ ve serüvenciler düşer bu yollara ancak

Onlar ki dünyanın son umudu/ soyları tükenen birer çılgındırlar

Ama yaşarlar dünyanın dört bir yanında/ Ölümle alay ederler sanki

Nerde beklenirse ordaydılar / bir kez bile gecikmediler ömür boyu

Neydi onları ordan oraya/ savurup duran şey

Onları daima yalnız kılan/ neydi bu yaşam denilen gürültüde

Her dilden bir adları vardı onların/ ama hiçbir ülkenin kimliğini taşımadılar

Sarışındılar belki de esmer/ yani birçok yüzün bileşkesi

Ne altın arayıcısıydılar/ ne de aylak bir gezgin

Vurulup düşseler de her kuşatmada/ serüvencidir onlar ve hiç ölmezler

Ki onlar hep yalnızdır ve her nasılsa/ Bulurlar heder olmanın bir yolunu

Onlar ki bu dünyada/ kahraman olmaya mahkûmdurlar..."

21 Şubat 2012 15:28:51, Ankara.

NOTLAR

[1] 3 Mart 2012'de Diyarbakır'da, 9 Mart 2012'de İsparta'da, 10 Mart 2012'de Antalya'da, 15 Mart 2012'de Kocaeli'de Demokratik Haklar Federasyonu'nca düzenlenen Yılmaz Güney anmalarında yapılan konuşmalar...

[2] Ece Ayhan.

[3] Simone de Beauvoir, Tüm İnsanlar Ölümlüdür, Çev: Işık Ergüder, Turkuvaz, 2011.

[4] Soner Yalçın, "Nurcularla Sosyalistleri Birleştirmek İsteyen Bir Fikir Arkeoloğu: Cemil Meriç", Hürriyet, 22 Haziran 2008, s.29.

[5] Doğan Kuban, "Aydın Kim?", Cumhuriyet Bilim Teknoloji, No:1292, 23 Aralık 2011, s.2.

[6] Haydar Ergülen, "Aşk Bizim Sebebimizdir, Her Şeyden Önce Gelir!", Cumhuriyet Kitap, No:1142, 5 Ocak 2012, s.14-15.

[7] Berrin Karakaş, "McDonald's Ne Kadar Evrenselse Aşk da O Kadar Evrensel", Radikal, 14 Şubat 2012, s.36.

[8] Ulus Baker, "Şok ve Beyin: Yılmaz Güney Sineması Üzerine", Yeniden Don Quichotte, No:1, Ekim 2011, s.29-31.

[9] Ülkü Tamer, "Bir Halk Yazarı", Cumhuriyet, 11 Şubat 2012, s.16.

[10] Sinema'da Ulusal Tavır, Halit Refiğ Kitabı, Söyleşi: Şengün Kılıç Hristidis, İş Bankası Kültür Yay., 2007, s. 150-151.

[11] Reis Çelik, "Yeniden Diriliyoruz", Cumhuriyet Hafta Sonu, 22 Kasım 2008, s.7.

[12] Yılmaz Güney'in derdi ki: "Kürt halkına, Kürt devrimcilerine gerçekten bir güven vermiş olsaydı, bugün, Türkiye Kürdistan'ında, özellikle oradan bahsetmek istiyorum, ayrı örgütlenme gereği ortaya çıkmazdı. Çünkü yıllar yılı Kürt devrimcileri birlikte örgütlenmeden yana tavır takındılar. Fakat Türk solu hep bu meseleye pederşahi bir tarzda, tepeden baktı... Ancak şunu belirtmek istiyorum, sorun sadece Kürt sorunu değil, sınıfsal bir sorun. Yani Kürt sorununun esas çözümü, sınıfsal açıdan bakıldığı zaman çözülebilinir." ("Yılmaz Güney'in 'Kürt Sorunu' Değerlendirmesi", http://www.ortakyasam.org/derleme/195-ylmaz-gueneyin-qkuert-sorunuq-deerlendirmesi)

[13] Özlem Sevinç Özel, "Yılmaz Güney'e Geç Kalmış Teşekkür", BİA Haber Merkezi, 17 Ağustos 2011.

[14] Elif Güney Pütün, Bir Odadan Bir Odaya, Doğan Kitap, 2012.

[15] "Yılmaz Güney'in Kızı Olmak Hayatımı Mahvetti", ntvmsnbc.com, 8 Ocak 2012.

YILMAZ GÜNEY 75 YAŞINDA!

GÜNEY

Komünist sanatçı Yılmaz Güney 1 Nisan 1937 tarihinde dünyaya geldi.

Kadıköy Belediyesi Yılmaz Güney'in doğum günü vesilesi ile özel bir etkinlik gerçekleştirdi.

31 Mart Cumartesi günü Caddebostan Kültür Merkezi'nde, (CKM) sinema tarihinde bir dönüm noktası olan Umut filminin özel gösterimi yapıldı.

CKM Tiyatro Salonunu dolduran yüzlerce izleyici Umut filmini seyretti. Gösterimin ardından söyleşi yapıldı. Söyleşiye; Fatoş Güney, oyuncu ve Umut filminde oynayan Tuncel Kurtiz, Umut filmi yapımcısı Abdurrahman Keskiner, Umut filmi görüntü yönetmeni Kaya Ererer, Umut filminin müziğini yapan Arif Erkin, yönetmen ve Güney Vakfı sorumlusu Hüseyin Karabey katıldı.

Fatoş Güney; Yılmaz Güney'in ezilen insanların sevgisi ile dolu olduğunu, tüm dünya ezilen insanlarının, halklarının yanında yer aldığı için başına gelmeyenin kalmadığını anlattı. Yılmaz'ın komünizmin ne olduğunu bilmediği bir dönemde yazdığı öyküde "komünizm propagandası" yapmak suçlamasıyla hapis cezası aldığını söyledi. Umut filminin kendi yaşamında çok önemli rolü olduğunu, filmden birkaç ay önce Yılmaz ile evlendiğini, filmin kendisine düğün hediyesi olduğunu söyledi. Umut filminin Türkiye sinema tarihinde bir dönüm noktası, dünya sinema alanında klasik olduğunu söyledi.

Tuncel Kurtiz; Yılmaz'ın bu toprağın çocuğu olduğunu, ülkeyi yönetenlerin onun değerini anlamadığını, O'nun inanılmaz bir yetenek olduğunu, bir sinema dehası olduğunu, O'nu harcadıklarını anlattı.

Hüseyin Karabey; Yılmaz Güney sinemasını örnek aldığını, sinemayı seçmesinde Yılmaz Güney'in çok önemli etkisi olduğunu söyledi. "Hazinenin üzerinde oturuyoruz. Hazinenin farkında değiliz" dedi.

Yılmaz Güney Müzesi, Yılmaz Güney Akademisi, Yılmaz Güney Enstitüsü taleplerinin dile getirildiği söyleşinin ardından "Yılmaz Güney'in Yolu" adlı sergi açılışı yapıldı. Sergide, Yılmaz Güney'in kişisel eşyaları, aldığı ödüller, resimleri, yazdığı mektuplardan örnekler vb. yer alıyor.

"Yılmaz Güney'in yolu" sergisi 22 Mayıs'a kadar CKM'de ziyaret edilebilir.

01.04.2012

Nazım Hikmet 110. doğum yıldönümünde Kassel de anıldı.

GÜNEY

Yaşamak,
bir ağaç gibi tek ve hür
ve bir orman gibi kardeşçesine,
bu hasret bizim

Özgürlüğü, barışı ve kardeşçe yaşam özlemini, bu dört satırla çok yalın biçimde dile getiren, kendi deyimiyle: "tepeden tırnağa insan ve tepeden tırnağa kavga, hasret ve ümitten ibaret" olan Nazım Hikmet'in 110. doğum yıldönümünü Kassel'de kutlandı. Amacımız onu hep beraber tekrar hatırlamak, genç nesillere taşımak ve aynı zamanda onun adını duyup tanımayanlara tanıtmak, Nazımın şiirlerini sevdirmekti. Biz gecemize 150 kişi katmayı beklerken katılımın 300 civarında olması ve bununda yarısının Almanlardan oluşması bizi çok sevindirdi.

Katılan dinleyiciler ve misafirlerden aldığımız çok olumlu yorumlar uzun zamandır emek sarf eden tüm gönüllü arkadaşların yorgunluğunu aldı. Bu mavi gözlü devi yaşatmak, insanlara taşımak, layık olduğu gibi halka anlatmak ve onları etkilemek çok harika ve karışık bir duygu.

Gece Nazım'ın kendi kaleme aldığı Otobiyografi şiiriyle başladı. Nazım'ın ailesinden, yaşamının belirli safhalarından, sınıf mücadelesini, dünya görüşünü, aşklarını ve dünya barış hareketine olan katkısından bahsedildi. Değinilen konulara uyum sağlayan Onlar, Türkiye işçi sınıfına selâm, Düşman 1 ve 2, Kerem gibi, Dünyanın en tuhaf mahluku, Taranta Babuya on ikinci mektup, Asya - Afrika Yazarlarına, Bulutlar adam öldürmesin, Kız çocuğu, Yaşamaya dair, Memleketimi seviyorum, Davet, Vatan Haini, Hoşgeldin Kadınım, Tahir ile Zühre meselesi, Şeyh Bedreddin ve Vasiyet şiirleri misafirlere müzik eşliğinde Almanca ve Türkçe sunuldu. Şiirler Türkçe okunduğunda Almancası, Almanca okunduğunda Türkçesi perdeye yansıtılarak dinleyicilere her iki dilde takip etme imkanı sunuldu. Şiirlere yöresel müzik grubu DEM eşlik etti ve Karlı Kayın ormanı, Nazımın Türküsü, Bu memleket bizim, Şeyh Bedrettin ve Yiğidim aslanım şiirlerini seslendirdi. "Kız çocuğu" adlı şiiri dört kız çocuğunun koro halinde okumaları seyircileri oldukça etkiledi.

Bir buçuk saatlik birinci bölümden sonra verilen kısa bir aranın ardından Hasan Yükselir ve grubu Nazımın şiirlerinden oluşturdukları şarkılarla geceye renk kattılar.

Zaman darlığından değinemediğimiz Nazım'ın sanat anlayışı, dostlarının onun hakkında düşünceleri ve birçok şiiri hazırlanan 22 sayfalık Duvar gazetesi ile iki lisanda misafirlerin bilgisine sunuldu.

"Perdeleri kapattık alanlardayız!"

TİYATRO GÜNEY

Yıllardır alternatif sanatı icra etme "derdiyle" çalışmalarına devam eden Tiyatro Güney, bu yıl "Sanat gerçeğe tutulan bir ayna değildir, bilakis onu değiştirmek için kullanılan bir çekiçtir." Mayakovski imzalı pankartı ile 1 Mayıs alanındaydı.

"Her yer sahnedir" düşüncesini 1 Mayıs alanında pratiğe geçiren Tiyatro Güney, alanda son dönemlerde sıkça yaşanan iş cinayetlerini, sigortasız, taşeron şirketlerde çalışan işçilerin yaşadığı zorlukları, kadın cinayetlerini, çocuk gelinleri, çocuk işçileri, görülmeyen ev içi emeği, tersane işçilerinin çalışma koşullarını anlatan kısa skeçler oynadılar. Skeçler yoğun ilgi gördü ve beğeniyle izlendi. Yürüyüş sırasında sık sık; "Ampuller sönsün, spotlar yansın!, Halkın sanatçısı halkın savaşçısıdır!, Perdeleri kapattık alanlardayız!, Devlet elini tiyatrodan çek!, Oyunu siz değil, biz oynuyoruz!," sloganları atıldı.

Tiyatronun sadece sahnelerde yapılmadığını, işçi sınıfıyla aynı havayı soluyarak, sorunlarımızın aynı olduğunu anlatmak ve çözüm için birlikteliğin, dayanışmanın mücadele etmenin gerekliliğini alanda bir kez daha vurgulayan Tiyatro Güney; proleter kültür, yeni toplum, yeni insan yaratma mücadelesini bundan sonra da "her yer sahnedir" anlayışıyla birleştirerek çalışmalarına devam edecektir.

Mayıs 2012

Esenyurt'ta İda Esintisi Esti

2002 yılından beri Güney Kültür Merkezi bünyesinde sanatsal çalışmalarını sürdüren Tiyatro Güney, bir yandan sanatsal çalışmalarını kendi sahnesinde sergilerken, diğer yandan Esenyurt dışındaki sahnelerde ve katıldığı tiyatro festivallerinde oyunlarını sergiliyor. Farklı tiyatro gruplarıyla ortak etkinlikler yapıyor. Alternatif topluluklara sahnesini açıp, aynı zamanda tiyatro gruplarıyla bağını hep diri tutuyor. Geçtiğimiz günlerde buna hizmet eden bir etkinlik daha gerçekleştirildi.

02- 03 Haziran tarihlerinde Altınoluk'ta tiyatro çalışmalarını yürüten İda Esintisi Tiyatro Grubunu GKM sahnesinde oyunun sergilemek üzere ağırladı. Ahmet Başımoğlu'nun yazdığı Huriye Candan'ın yönettiği "Yarası Olana" adlı oyun Cumartesi ve Pazar olmak üzere iki ayrı seansta oynandı. Bir akıl hastanesinde yatan hastaların 1990'lı yıllarda sistemde yaşanan olumsuzluklara karşı "akıllı insanların" veremeyeceği (vermek istemedikleri) tepkileri ironik bir dille anlatan oyun; beğeni ve ilgiyle izlendi. İki gün boyunca dolu olan salonda, çoğunluğu liseli gençler oluşturuyordu. Oyunda; Serkan Kaygısız, Batuhan Arslan, Ümit Sönmez, Rıdvan Şahin, Huriye Candan, Elvin Teke, Mahmut Kondol, Ege Akgün, Dilara Iğdır, Sidar Alparslan oynarken, efeklerde Kaan Tekre vardı.

İnsanların sanal ortamlara itildiği, insani duyguların köreldiği, dayanışma yerine bireyselliğin ön plana çıkarıldığı günümüz koşullarında, sahnemizi farklı tiyatro gruplarıyla paylaşmanın mutluluğunu yaşayan Tiyatro Güney olarak bu tür dayanışma etkinliklerine devam edeceğiz.

Bu etkinlik Tiyatro Güney oyuncularını ve GKM çalışanlarının yeni dostluklar kazandığı güzel bir etkinlik oldu.

Esenyurt'ta bir İda Esintisi esti, esintisi devam ediyor, edecek...

Haziran 2012

Ahmet Ümit'in yeni Romanı "Sultanı Öldürmek"- Caiz mi?

H. DEMİRCİYAN

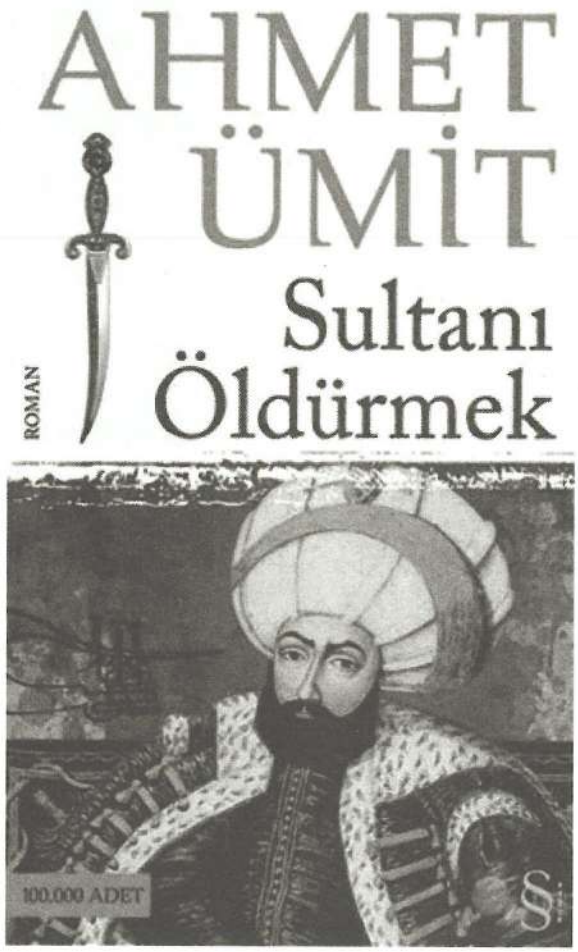

Ahmet Ümit, severek okuduğum bir yazar. Bir dizi romanında, polisiye unsurlar bazen geri planda, yeralırken, Kürt sorunu, Ermeni sorunu, kendine komünist-sosyalist diyen örgüt içindeki ilişkiler, 12 Eylül kabusunun insanları nasıl etkilediği, İstanbul'un tarihi... vb... sorunlar anlatılmakta, birçok öyküye yer verilmekte, sorunlar irdelenmektedir.

O'nun için Türkiye'nin iyi polisiye romancısı denilebilir. Hemen hemen tüm romanlarını severek ve neredeyse içine dalarak okudum. Örneğin „Sis ve Gece", „Patasana", „Kavim , Kar Kokusu, Bab-ı Esrar", „İstanbul Hatırası"ndaki heyecan ve sarmal 2012 Nisan'nında piyasaya çıkan „Sultanı Öldürmek"te yoktu, eksikti, deyim yerindeyse ısınamadan zorlanarak okudum. Hani derler ya içime bir türlü sinmedi. 100. sayfaya gelmeden bırakmak istedim... Elbette benimki bir beğeni meselesidir.. Algılamada subjektif farklılıklar olabileceğini yadsımamak gerekli..

Yani bu romandaki „polisiye" kurgusu pek hoşuma

gitmedi .. Aslında polisiye kavramı bu romanıyla pek uyuşmuyor denilse de yeridir... Nerede O „İstanbul Hatırası"ndaki yedi kişinin katilini arama serüveninin yarattığı heyecan ile araya serpiştirilmiş İstanbul/ Bizans'ın tarihi anlatımı. Gerçekten heyecan verici, insanı okumaya teşvik eden bir anlatım idi.

İstanbul Hatırası'nın devamı gibi duran, Bizans'ın yıkım anını ve sonrası şehrin halini anlatma çabaları içinde olan „Sultanı Öldürmek" romanı, fazla beklenti içinde olanları sükutu hayale uğratabilir. Elbtte bu değerlendirme benim açımdandır, beğeni farkını gözardı edemeyiz...

Bana göre „Patasana"daki tatlı dönüşümlü tarih anlatımı „Sultanı Öldürmek"te şişirilmiş, zoraki tekrarların yoğun olduğu Osmanlı propagandasına dönüşmüş.

Kavim'deki heyecan yaratan Ermeni meselesinin anlatıldığı o arkeolojik kazılardan uzak, renklerin Osmanlı Fatih'inin sınırlarını çizdiği andaki siyasi ortamın esintisine kendini kaptırmış, adeta uymuş, aynı zamanda 2012 iktidarına boncuklar gönderen bir roman bana göre.

Bab-ı Esrar'daki Mevlana hoşgörüsü „Sultanı Öldürmek"te Fatih'in kılıçlarının gölgesindeki hoşgörüsüne indirgenmiş gibi duruyor!

„Sultanı Öldürmek" için Ahmet Ümit'in diğer romanlarından farklı olarak, kurgunun da pek çekiciliği olduğunu söyleyemem.

Roman, „20 sene önce tarih profesörü Müştak'ı Amerika'ya giderek terk eden sevgilisi olan, yine bir tarih profesörü Nüzhet'in öldürülmesi üzerine kurgulanmış İstanbul'un Fatih Sultan Mehmed Han tarafından fethini anlatmaktadır.

Tüm romanda anlatıcı ve esas kahraman Prof. Müştak'tır. Silik bir rolün verildiği komiser Nevzat ve arkadaşları romanda zoraki işin içine çekilmiş haldedir... Nüzhet'in katili veya katilleri araştırılırken aralara serpiştirilmiş İstanbul'un Fethi ve Fatih Sultan Mehmed iki dilden anlatılır... Birinci dilin sahibi Müştak'ın hocası Osmanlı'nın yedinci padişahı olan 2. Mehmed, yani Fatih Sultan Mehmed Han hayranı Prof. Tahir Hakkı'dır.

Prof. Tahir Hakkı'nın turistik bir seyahat sırasında tura katılanlara İstanbul'un Fatih Sultan Mehmed Han tarafından nasıl fetih edildiğini, bizzat mekanlar ziyaret edilerek, hakim olan ideolojik yaklaşımla anlatımı, tarihi bilgileri tazelemekten öte yeni bir durum arz etmiyor... 2012 çekimi „Fetih 1453"filmi bu işi görsel olarak daha iyi yapmıştı. Elbette Tarih'te çok yeni şeyler olması da mümkün değildir. Filmle arasındaki fark; filmde yer verilmeyen, resmi tarih anlayışı bağlamında en azından Müştak'ın „empatisi" sayesinde Bizans'ın „fethi"nin karşı tarafının neler yaşadığını da geçerken anlatımdır. Bunun yanında Osmanlı tarihinin nasıl entrikalar üzerine kurulu olduğudur. Yani yağma ve talan üzerine kurulu olan Osmanlı İmparatorluğuna biraz da olsa eleştirici bir tarih anlayış ile yaklaşılması gerektiğini ikinci dilin sahibi Müştak yerine getiriyor.

İkinci dilin sahibi Müştak'ta yine Osmanlı hayranıdır. Ona bu romanda , Kostantin'in/ Bizans'ın durumunu (yani düşmanın durumunu, ruh halini) anlatma „cürümü" yüklenmiştir. Tur sırasında o da „karşı tarafın" ruh halini /koşullarını, gücünü anlatan temsilcisi rolünü hakkıyla oynamaktadır. Prof. Tahir Hakkı hocasının fethi her anlatışta şahlanan karakterinin tersine Müştak, karakter olarak nayif biridir. Yani yumuşak ruhlu, mazluma acıyabilen bir karakter olarak karşımızda durmaktadır.

Müştakın 20 yıl önceki (ve hala ruhundan koparamadığı) sevgilisi Nüzhet'e biçilen tarih rolü ise, Hititlerden, Büyük Iskender'e, Romalılardan Osmanlıya miras kalan „baba, oğul ve kardeş (Patricide, Filicide, Fratricide) katilliği ile ilgili tarihi sorunların arkasını kovalamadır. Nüzhet'in Alman tarihçi Babinger Franz hayranlığı, aykırı (!) tarih yaklaşımı-araştırmasını uç noktalara vardırarak, Fatih Sultan Mehmed'in mezarının açılmasını talep ettirmeye götürüyor. Ki işlenen cinayet güya bu araştırmanın engellenmesi mihvali üzerine kurgulanmış görüntü sunmaktadır.

Romanda, Müştak'ın , Nüzhet'e hastalık derecesinde olan tutkusunun sevgi mi/bağımlılık mı, aşk mı, yoksa bir nevi psiko-rahatsızlık mı olduğu sorusuna cevabı Ahmet Ümit okuyucuya bırakmaktadır.

Ahmet Ümit'in diğer romanlarında olan „Katil kim?" okuyucuyu sürükleyici sorusu burada hiç te önem arzetmemekte ve merakı fetih anlatımları tekrarlanmaya başladığı noktada, yani romanın sonuna doğru zoraki olarak uyandırmaktadır... Katilin hiç beklenmedik biri olma ihtimali bile olsa kurgudaki polisiye yana fazla heyecan katmamaktadır.

Kurgunun merkezinde duran kesinlikle anda moda olan Osmanlı İmparatorluğu'nun savrulmuş/hırpalanmış hayranlığının yeniden tesis edilmesi, „ceddimizin" dünya çapında kurmuş olduğu „imperial"in (İmparatorluk) değerinin günümüzde de yüceleştirilmesinin yanında dır. Aslında yüzelli bin kişilik bir ordu ile maksimum 20 bin savaşçının karşı karşıya geldiği

Ahmet ÜMİT

, dengesiz bir güç dağılımının olduğu sonu belli bir savaştan söz ediliyor... Orantısız güçlerin karşıkarşıya geldiği böyle bir durumda, "ceddimizin" hiç te kahraman olmadığı resimni çıkaranlarımız da olabilir ... Prof. Tahir Hakkı "ceddimizin" kahramanlığına vurgular yapsa da, öyle anlatsa da, veriler başka dil konuşuyor diyenler de çıkabilir.

Romana sokuşturulmuş olan Sigmund Freud kurgusu, Müştak'ın unutma/hafıza yitirme (psikolojik füg) hastalığıyla renk katmış gibi duruyor. Bu bağlamda Müştak'ın teyze kızı psikiyatr Şaziye'nin mesleğine atıf ile romana psikolojik renk katma tek ayaklı durmaktadır. Eger „Rüyalar insanın bilinçaltını açığa çıkarır" (sf. 83) ara başlığında S.Freud'a atıfta bulunsaydı çok daha yakışık dururdu!. Psikolojik füg romanın kurgusunda önemli bir rol oynuyor denilebilir... Bu rolle Müştak cinayet delillerini yok ediyor ve Komiser Nevzat'ın işini zorlaştırıyor sonucuna varmak ta mümkün!

Diğer yandan Tolstoy'a yapılan atıflar ve Dostoyevski'nin „Suç ve Ceza"sının roman içine sokuşturulması, sanki „Suç ve Ceza"daki kurgu kahramanı Raskolnikov'un melodramatik durumuyla bu roman kahramanı Müştak'ın hafıza kaybı rahatsızlığıyla benzerlik/yakınlık arama pek örtüşmemektedir. Bu çabayla Ahmet Ümit farklılık arayışları içinde olduğunu, romanlarına yenilikler ekleme isteklerinde bulunurken lezzeti kaçırdığının farkında mı? Acaba...

Romandaki kurguyu ve anlatımdaki, son dönemdeki epey seyir rekorları kıran „Muhteşem Yüzyıl" ve TRT nin ilk altı bölümünü çöpe atıp yeniden çekilen „Kıyam" isimli dizilerdeki Osmanlı hayranlığının momentine ayak uydurma çabalarını gözardı edemeyiz.

Yani deyim yerindeyse Ahmet Ümit „üstadımız"; „onur duyulması gereken „milli kahramanlar" olarak yeniden lanse edilmeye başlayan, Kemalizmin etkisinin kırıldığı noktalara/boşluklara Osmanlının „milli kahramanlarının" yerleştirilmesi çabalarına katkı payını esirgenmemiştir. „Sultanı Öldürmek" romanın piyasaya çıkışının , Fetih 1453 filmiyle aynı döneme rastlaması (!) kasa başarısında olumlu rol oynayabilir.

Ahmet Ümit momenti iyi yakalamış, bana göre kurgusu berbatta olsa, Osmanlıya/Fatih'e yaptığı övgülerin karşılığını paraya dönüştürme çabalarında hiç te başarısız değildir. 100 bin baskı yapıldığına kitabın kapağında yer verilirken, ekonomik beklentinin çıtasının ne derece yükseklerde tutulduğu benim için aşikardır.

Yani Ahmet Ümit kitabın reklamında gösterdiği özel TV söyleşileri, bizzat romandaki olayı geçtiği mekanlarda yapılan tanıtım konuşmaları vs. ile romandaki başarısızlığını pazarlamadaki başarıyla örtebilmiştir, denilebilir.

Elbette bir diziz romanda olduğu gibi bu kitaptan da öğrenilecek şeyler vardır. En önemlisi, arka planda dursa da, soru işaretleri şeklinde yansıtılsa da; mesele Osmanlı'da iktidar sahiplerinin iktidarlarını elde tutmak ve yaşatmak için, baba, oğul ve kardeş katilliğinin caiz/helal görüldüğü ve bunun fermanlarla ilan edildiği gerçeklerinin anlatılması.

Ahmet Ümit her romanındaki gibi olayı epey araştırdığını ileri sürmekte, dayandığı 95 kaynak kitabın ismini romanın sonuna eklemektedir. Büyük emek ve çabaya saygım olmasına rağmen, bu kadar kaynak eserden bu roman çıkmış ise, demek ki herkes birbirini tekrarlamış! Böyle bir sonucu çıkarmak pekala mümkündür!

Ahmet Ümit'in „Sultanı Öldürmek" romanını okumaya münasip görüyor musunuz? diye soranlara vereceğim cevap okusan da olur, okumasan fazla birşey kaybetmiş olmazsın... Yalnız benim gibi 20 TL vererek destek olmayın, bir okuyandan temin edip okursanız pazar anlayışına katkı sağlamak diye bir derdiniz olmaz!

Mayıs 2012

CIZGILI-YORUM

H. Can Bener

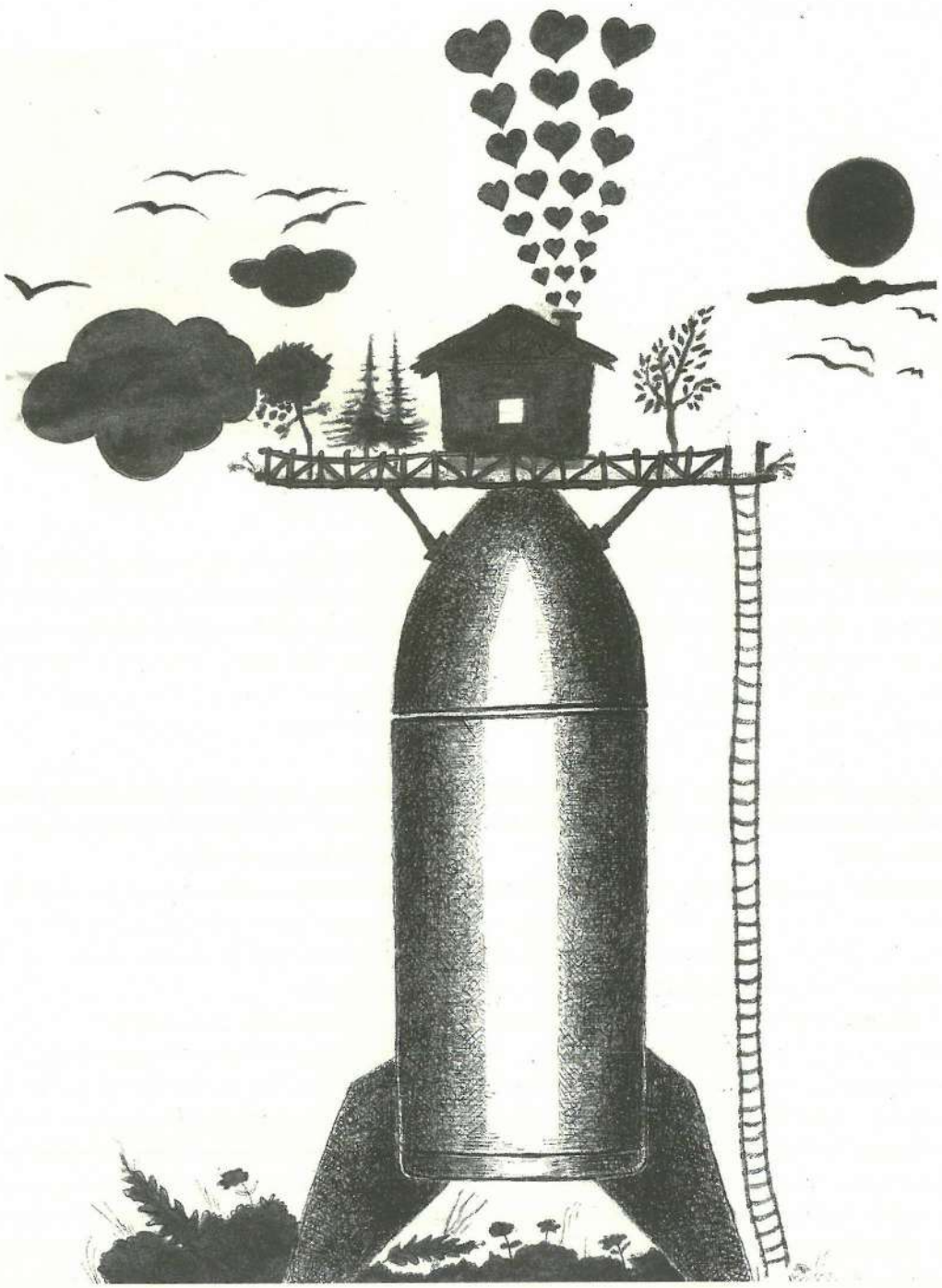

"Türkiye'de şiir yazan çok. Şiir okuyan yok gibi."

Eğitimci, Şair **Birsen İnal** ile söyleşi

Nesrin ERDOĞMUŞ

Nesrin Erdoğmuş: Birsen İnal kimdir?

Birsen İnal: Merhabalar. Birsen İnal, yitik bir coğrafyada acılarla emzirilmiş, türlü çiçekler yetiştirmeye çalışan bir bahçıvandır. Eğitim emekçisidir. Doğma büyüme dört göbek Diyarbakırlı olup Diyarbakır sevdalısıdır.

N. Erdoğmuş: İlk şiir kitabınız 'İssiz Çıra', şiirinizde önemli bir imge. Bu şiir kitabını oluştururken ne hissetti Birsen İnal?

Birsen İnal: Evet doğrudur "İssiz Çıra", ilk şiir kitabımdır. Neden "İs"siz dedim? Otuz sekiz yıl önce ilk kıvılcımı çaktım "İSSİZ ÇIRA"ya... Diyarbakır Hani Hürriyet İlkokulunda başlayan aydınlatma sürecim Diyarbakır Özel Dicle Fırat Koleji'nde hala sürüyor. Işığım yeterli geldi mi bilmem ama "İS"im olmadığından çok eminim...

Bu kitapta her biri ayrı renk ve kokuda çiçeklerim, anam, babam, nenem, evlatlarım, dostlarım, şimdilerde olmayan komşuluklar, dostluklar, paylaşımlar, Diyarbekir küçeleri (sokak), bu sokakların esmer tenli küçük işçileri, acılar, acımasızca katledilen kadınlar, ölümler, ölümlere ağıtlarım ve birazcık da feleğe serzenişlerim var. Barış, kardeşlik ve sevgi baş temamdır...

Ne mi hissettim? Çoğu zaman akıtamadığım gözyaşları ve sessiz çığlıklarımla yoğurarak yazdığım bu dizelerle sözcüklerimin esaretten kurtulup özgürlüğüne kavuşması mutluluğunu yaşattı bana..."İSSİZ ÇIRA" aynı zamanda karanlığa sessiz çığlık atanlara da ses olduğu düşüncesindeyim...

N. Erdoğmuş: Kendinizi bir şair olarak nitelendiriyor musunuz? Bir şair olarak sizce büyük şiir denilen olgunun kriterleri nelerdir?

Birsen İnal: Şair olmak için çok yol kat etmek gerekir. Ben bu yolda emeklemeye çalışıyorum.

Şiir, neredeyse dilin doğuşuyla beraber ortaya çıkan bir yazın türüdür.

Bence şiirin büyüğü küçüğü olmaz. Şiir duygulu söz dizisidir, doğayı etkileyen bir büyüdür şiir...

Şiirin müzik ve sesle yakın ilişki içinde olması, estetik bir etkileme gücünün olması, sözcük kirliliğini taşımaması gerekliği herkes tarafından kabul edilebilir kriterlerdir. Şiirin güzelliğini tam olarak görenlerin yüreğinde ve yüzünde, duygu patlamasını görebilirsiniz zira mimikler, gözler şiirde hissedileni yansıtır zaten.

Büyük şiir, biraz da büyük şairlerin işidir. Kendini aş-

mış, ediplerimiz, şairlerimiz yazar bence bahsettiğiniz büyük şiirleri. Büyük şiiri anlayamadığınız zaman muhakemede yapamazsınız, sizi aşar. Zaten hiç bir şair bir kelebeği ya da bir nesneyi anlatırken, direk o nesnenin adını vermez. Sözcüklerle duyguları emiştirerek anlatır size o nesneyi.

Şair bildiği dilde yazar ama şiirin dili dini ırkı yoktur diye düşünüyorum. Zira şiir her kültürde işlevsel olarak topluma kazandırılmak istenen değerlerin sözcülüğünü yapmış, yenilikleri tanıtmaya çalışmış, demokrasi ve özgürlük kavramlarının kalıcı olmasında önemli pay sahibi olmuştur.

N. Erdoğmuş: Yıllardır şiirler yazdığınızı sizi yakından takip eden şiir severler çok iyi biliyor. İyi şiir ve iyi şair konusunda bilimsel anlamda kişide oturması gereken değerler neler olmalı?

Birsen İnal: Şairim, iyi şiir yazabilirim demek için kültürel değerleri iyi bilmek gerekir. Halk kültürüyle iç içe yaşamış, sevgi ve hoşgörüyü ilke edinmiş, gelmiş geçmiş tüm şair ozan ve edipleri okumalı, araştırmalı ve özümsemelidir bence iyi şair. Doğulu, batılı ne bileyim yerli yabancı ayrımı yapmadan... İyi şiir de öznel düşünürüm ben. Beni çok etkileyen bir şiir, sizde hiç bir etki göstermeyebilir. Kişiden kişiye ve anlamaya göre değişir bu olgu.

İyi şair iyi şiir yazan kişi midir? Bilmiyorum ama şairlik biraz da Allah vergisi bir şeydir, yetenek de ister. Zira ünlü çağdaş halk ozanı, Ezeli Doğanay kardeşimin sekiz yılını vererek derlediği bir eseri var bende "ANA DENDİ BACI DENDİ YAR DENDİ" Kadın Halk Ozanları Antolojisi, bu kitaba baktığım zaman gördüm ki okuryazar olmayan yüzlerce kadın ozanımızın yüreğinden kopan dizelerle ne şiirler yazmışlar... Gerçi ozanlıkta usta-çırak ilişkisi de vardır. El vermek vardır.

N. Erdoğmuş: Türkiye'de şiir üzerine yapılan son çalışmalar sizi zihinsel manada ve duygusal manada tatmin ediyor mu?

Birsen İnal: Beni zihinsel anlamda düşüncelere daldırıyor ama duygusal anlamda doyuruyor zira ben de bir duygu girdabının içindeyim...

Türkiye'de şiir yazan çok ama üzgünüm şiir okuyan yok gibi... Zaten dosya elimde ustam Şeyhmus DİKEN'e gittiğim zaman, aynısını bana söylemişti."Şiir talihsiz bir sürecin içinde, maalesef şiir okuyucusu yok." Bunu Tüyap Diyarbakır 3. Kitap Fuarında biz kez daha gözlemledim, üzülerek de olsa. Stantların başında pırıl pırıl genç şairler gördüm. İmza günü, elinde kalem okuyucu yolu gözleyen. Oysa o kitap o genç şairin geleceği, umutları hayalleridir. Yüreklendirmek gerekir diye düşünüyorum, o kitapta emek var maddi ve manevi...

N. Erdoğmuş: Birsen İnal'ın şiiri belli dönemlerde yaşananlara dair bir izdüşümü oldu gibi. Böyle de devam edecek sanırım. Bu konuda bir şeyler söylemek ister misiniz?

Birsen İnal: Ben şiir nasıl yazarım? Genelde yüreğim kanarken yazarım. Gülerken yazdığım çok azdır. Bir çocuğun gülüşüne, ağlayışına, bir yok oluşa, haksızlığa, ezilmişliklere, geçmişime, bir fotoğrafa kısacası yaşanmışlıklara dair hep yazdım. Öyküselidir çoğu. Örneğin "İssiz Çıra"nın 18. sayfasında yer alan "ŞAKACIKTAN GÜNEŞ PEMBE DOĞAR MI?" şiirimi yazmama neden olan dünyalar tatlısı bir öğrencimdir. Birinci sınıf okutuyordum. Son dersteydik, yanıma geldi, elinde küçük bir kağıda yaptığı resmi bana gösterdi. Kağıdı elime aldım, yaptığı resimde tek renk pembe hakim. Bu ne? Dedim. Güneş pembe olur mu? Neden olmasın ki öğretmenim? Ben öyle istedim. Güneş yarın pembe doğsun, pembe ışınlarıyla dünyayı aydınlatsın, insanlar barış içinde yaşasın istedim... Yazmam için yeterlidir sanırım....

N. Erdoğmuş: Şiir okuyucularına ne söylemek istersiniz?

Birsen İnal: Sözcüklerin kuytulara yatmış, öteki yüzleriyle karşılaşmak için şiir okumalarını isterim.

N. Erdoğmuş: Son olarak söylemek istediğiniz bir şey var mı?

Birsen İnal: Size teşekkür ederim. Güney dergisi okurları ile buluşturduğunuz için. Başlarken de belirttiğim gibi, emekliyorum.

Bu süreçte elimden tutan, şiirlerimi kitaplaştırmada bana destek olup, engin bilgileriyle yol gösteren, kadim kentimin güzel insanı, usta kalem, Yazar Şeyhmus DİKEN'e teşekkürü borç bilirim.

Her insan farklı renk ve farklı bir dünyadır. Ama bazı insanlar dünyanın en güzel renklerine bürünerek tüm dünyanın meziyetlerini üzerlerinde taşırlar. Eğitimci, çağdaş ressam Mehmet KAPÇAK yaptığı kara kalem resim çalışmalarıyla şiirlerimi adeta taçlandırdı. Ona teşekkürüm vefa borcumdur.

Beni şiir severlerle buluşturan Lis Yayıncılığa da Mezopotamya enginliyle teşekkürler...

01.06.2012/Diyarbakır

Dinini... ve kitabını... iyi tanı!

DİN ÜZERİNE – BÖLÜM XVII

Kutsal Mektuplar ile devam ediyoruz.

Pavlus'tan ROMALILAR'A MEKTUP

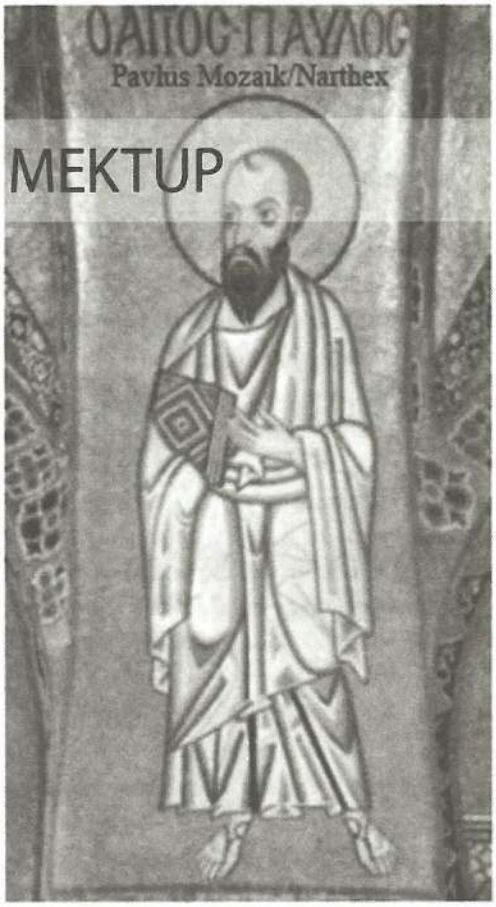

Pavlus önceki dört İncil'i ve Tevrat'ı temel alarak hareket eden iyi propagandacı-örgütçü gezginci bir derviştir. Hıristiyanlık O'nun sayesinde ayakları üzerine dikilmiş, siyasi karakter kazanmıştır. MS. 50-65 yılları arasında yazdığı ileri sürülen 13 mektubu, sonradan İncil içinde kutsal yazılar olarak kabul görür. MS. 65-67 yılında Roma'da İmparator Neron tarafından 70'li yaşlarında kafası kesilerek öldürüldüğü ileri sürülür... Şimdi bu mektupta yazılanlara geçebiliriz.

BÖLÜM 1

"İsa Mesih'in kulu, Tanrı'nın Müjdesi'ni yaymak üzere seçilip elçi olmaya çağrılan ben Pavlus'tan selam!" (Rom.1: 1)

Kul olayı, İsa'yı tanrı görmekten kaynaklanan bir yaklaşımın sonucudur. Diğer yandan Pavlus da kendisini adeta onun sözcüsü olarak tanıtmakta, kendi adına konuşmaktadır. Bu mektup kutsal kitabın parçası olarak kabul edildiğine göre Pavlus da o derece kutsal olmaktadır.. Bu anlamda Pavlus'a yöneltilen kendini öne çıkarma anlamında mevki düşkünü suçlamaları yersiz değildir... Diğer kitaplarda bu şekilde İsa dışında herhangi birilerinin öne çıkarıldığına rastlanmaz... Dört ana kitabı yazanlar, yazım içerisinde kendi imzalarını atmamışlardır. Burada yeni bir durum söz konusudur...

Mektup'ta yazan;

"Tanrı, Oğlu Rabbimiz İsa Mesih'le ilgili bu Müjde'yi peygamberleri aracılığıyla Kutsal Yazılar'da önceden vaat etti. Rabbimiz İsa Mesih beden açısından Davut'un soyundandır; kutsallık ruhu açısından

ise ölümden dirilmekle Tanrı'nın Oğlu olduğu kudretle ilan edildi." (Rom.1: 2-4)

Böyle bir durumun söz konusu olmadığına önce de değindik... Tevrat'ın hiçbir yerinde "Müjde" bu şekilde söz konusu edilmemiştir... İsa'dan önce yaşamış olan hiçbir peygamber, ne "müjde" ne "İsa" nın varlığından söz etmemektedir. Bu sorun sadece Hıristiyanlar için değil, hem Yahudiler hem de İslam dinini ilan edenlerin ileri sürdükleri, geçmişte kendilerine dayanak aradıkları bir durumdur. Kendinden öncekiler doğrudan reddedilmezler, çünkü şartlar buna elverişli değildir. Ret işi sonraki müritlerin sırtına yıkılmıştır.

"Tanrı'nın Roma'da bulunan, kutsal olmaya çağrılan bütün sevdiklerine, Babamız Tanrı'dan ve Rab İsa Mesih'ten size lütuf ve esenlik olsun." (Rom.1: 7)

Baba tanrı ve Rab İsa Mesih. Bu cümleden bir baba tanrı, bir de oğul tanrı olduğu sonucunu çıkarmak mümkündür. İncil'lerdeki temel anlayış bir baba, bir oğul ve bir de kutsal ruh olduğuna göre (üçleme) bir cümle içinde iki defa Tanrı'ya atıf ya dikkatsizlik, ya da İsa Mesih'i bilerek tanrı mertebesine yükseltmek olarak durmaktadır. Zaten hem Yahudilerin ve hem de İslamcıların şiddetle karşı çıktığı bu anlayış, yani İsa'yı tanrılaştırma anlayışı, bu üç tek tanrılı dinin aralarındaki en önemli farktır. Üçünün de çıkış noktası, tanrısı aynı olmasına rağmen, Hıristiyanlar İsa'yı tanrılaştırarak (ya da tersten okursak Tanrı'yı İsa'laştırarak) bir adım ileri giderler.

Mektup'ta yazan;

"Oğlu'nun Müjdesi'ni yaymakta bütün varlığımla kulluk ettiğim Tanrı, sizi durmadan, her zaman dualarımda andığıma tanıktır. Tanrı'nın isteğiyle sonunda bir yol bulup yanınıza gelmek için dua ediyorum... Çünkü ruhça pekişmeniz için size ruhsal bir armağan ulaştırmak üzere sizi görmeyi çok istiyorum. ... Yani, ben aranızdayken karşılıklı olarak birbirimizin imanıyla cesaret buluruz demek istiyorum." (Rom.1: 9-12)

Dinin en önemli bir özelliği olan tanrıya "kulluk-kölelik" vurgusu yapan Pavlus'un tanığı yine her şeye kadir tanrıdır. Güç ve sömürü ile birlikte ortaya çıkan bu "kulluk-kölelik" davranış ve anlayışı inançla pekişince günümüze dek varlığını sürdürebilmiştir. Romalılara çekilen bu yağın altında yatan ise, Roma'yı Hıristiyanlığa kazanma amacı olsa gerektir... Roma o dönemde dünyanın en güçlü devletidir.

Mektup'ta yazan;

"Greklere ve Grek olmayanlara, bilgelere ve bilgisizlere karşı sorumluluğum var... Bu nedenle Roma'da bulunan sizlere de Müjde'yi elimden geldiğince bildirmek için sabırsızlanıyorum... Çünkü Müjde'den utanmıyorum. Müjde iman eden herkesin -önce Yahudilerin, sonra Yahudi olmayanların- kurtuluşu için Tanrı gücüdür." (Rom.1: 14-16)

Kapsama alanı çok geniş tutulmakta, öncelik Yahudilerde olmasına rağmen kapsama alanı onların dışına taşarak müjdenin alanı genişletilmektedir... Diğer kitaplarda az rastlanan bu durum Pavlus'ta merkezde durmaktadır... Hıristiyanlığın bir dünya dini haline gelmesinde bu yaklaşım belirleyici olmuştur.

Diğer kitaplarda her iki yaklaşımda mevcuttur. Yahudilerin tersine, bir yandan; *"İsa On İkileri şu buyrukla halkın arasına gönderdi: "Öteki ulusların arasına girmeyin. Samiriyelilerin kentlerine de uğramayın."* (Matta.10: 5) *"Bütün uluslar sizden nefret eder"* (Mat.24: 9) vb denirken *–"diğer uluslara da gidin"* (Mat.12: 21 Mat.28:19) *"evim bütün uluslaın evi"* dir (Mar.11:17) de denilmektedir. Elbette bu farklı anlatımlarda Tevrat'ın etkisini de unutmamak gerekir.

Tanrı'ya İsyan

Mektup'ta yazan;

"Haksızlıkla gerçeğe engel olan insanların bütün tanrısızlığına ve haksızlığına karşı Tanrı'nın gazabı gökten açıkça gösterilmektedir. ..(hiç te öyle olmadığını defalarca yazdık.. BN)... *Tanrı'nın görünmeyen nitelikleri -sonsuz gücü ve Tanrılığı- dünya yaratılalı beri O'nun yaptıklarıyla anlaşılmakta, açıkça görülmektedir. Bu nedenle özürleri yoktur. Ölümsüz Tanrı'nın yüceliği yerine ölümlü insana, kuşlara, dört ayaklılara, sürüngenlere benzeyen putları yeğlediler."* (Rom.1: 18-23)

Gerçek nedir? Haksızlık nedir? Neden inanmayan, inanması gerektiğinden haberi olmayan biri hep "gökten gazaba" uğrar? Defalarca yazdık ve söyledik, eğer söz konusu güç meselesiyse, "sonsuz güç" hep yoksullara uygulanmıştır. Bu gücün altında kalanlar hep emeğiyle geçinenlerdir. Dünyada sömürü ortaya çıkalı beri, en büyük suç adaletsizliktir. Bu adaletsizlik tanrı adına kutsal kitaplar aracılığıyla da propaganda edilmiş ve edilmektedir. Tanrının dünyası yaratılalı, adaletsizliklerin varlığına bir türlü son verilememiştir. Ölümlü insan *"ölümsüz"* tanrısını, *"kuşlar, dört ayaklılar, sürüngenler"* ve bir cümle benzeyen *"putlarından"* sonra tespit etmiş-

tir. Bu kültür kendi içinde insanın çözüm bulamadığı sorunlarını erteleme, başkalarına yüklemeyi barındırmaktadır.

Mektupta yazılanlar;

"Bu yüzden Tanrı, birbirlerinin bedenlerini aşağılasınlar diye, onları yüreklerinin tutkuları içinde ahlaksızlığa teslim etti... İşte böylece Tanrı onları utanç verici tutkulara teslim etti. Kadınları bile doğal ilişki yerine doğal olmayanı yeğlediler. Tanrı'yla ilgili gerçeğin yerine yalanı koydular. Yaradan'ın yerine yaratığa tapıp kulluk ettiler. Oysa Tanrı sonsuza dek övülmeye layıktır! Amin... İşte böylece Tanrı onları utanç verici tutkulara teslim etti. Kadınları bile doğal ilişki yerine doğal olmayanı yeğlediler... Aynı şekilde erkekler de kadınla doğal ilişkilerini bırakıp birbirleri için şehvetle yanıp tutuştular. Erkekler erkeklerle utanç verici ilişkilere girdiler ve kendi bedenlerinde sapıklıklarına yaraşan karşılığı aldılar. ... Tanrı'yı tanımakta yarar görmedikleri için Tanrı onları yararsız düşüncelere, yakışıksız davranışlara teslim etti." (Rom.1: 24-28)

İnsanın korku ve yarar gördüğü yaratıklar karşısında tepki vermesi, korkması veya tutku ile bağlanması gayet pratik bir durumdur. Madem her şeye kadir bir güç vardı o zaman neden olumsuzluklar için kullanıldı... Var olan güç, ahlâksızlık olarak adlandırılanın yerine ahlâklı olanı egemen kılamaz mıydı? Sonuçta önerilen güce tapın... Dünden bugüne doğa ve insan nedense, gücün ne olduğundan bağımsız olarak, hep gücün karşısında belirli andan itibaren secdeye gelmiştir, kendini gücün kollarına teslim etme zorunda kalmış, teslim etmiş ve bir dizi değişikliğe uğrasa da hâlâ da etmektedir.

Unutmayalım, burada dinin "cinsel sapıklık" olarak gördüğü tercihler bugün hoşgörü ile karşılanabilmekte, bunun tanrının "aşağılamasının" aksine insanların kendi tercihleri olduğu kabul görmektedir. En azından en gelişmiş ülkelerde eğilim bu yöndedir. Fakat semavi dinler açısından hâlâ "cinsel tercihler" konusunda fazla bir ilerleme yoktur... Onlar kendilerince uygun görmediklerine "ahlâksızlık" , "sapıklık" suçlamasını yapıştırmada hiçbir sakınca görmemekteler.

Doğal olmayan nedir ?? Utanç verici tutkular cinsel tercihlerse, bu da kendi içinde bir doğallık arz etmez mi?..! Aksini ileri sürdüğünüze ve farklı tutku ve cinsel tercihleri kötülük olarak kavradığınıza göre, sizce doğal olmayan bu davranışların, *"kötülüklerin"* kaynağı ve sorumlusu, gücü elinde bulunduran tanrınız değil mi demek istiyorsunuz? Nerede kaldı her şeye kadirlik? Yukarda aktardıklarımız gayet açık bir dille *"Tanrı onları yararsız düşüncelere, yakışıksız davranışlara teslim etti."* denilerek sorumluluk tanrıya zaten yüklenmektedir. Bunun ötesinde bir de şu var: Her türlü ilişkide ilk suçlanan hep kadın olmuştur. İlk günahı işleyen de o değil miydi?

Övülme konusuna gelince; *"Tanrı sonsuza dek övülmeye layıktır"* diye yazıyor. O zaman sormak hakkımız olan soruyu yüksek sesle soruyoruz! Övülmek insana mahsus bir meziyet değil mi? Öyle ise, tanrınızın insandan farkı ne?

Tanrının varlığını tanımayana verilen ceza bağlamında *"Tanrı'yı tanımakta yarar görmedikleri için Tanrı onları yararsız düşüncelere, yakışıksız davranışlara teslim etti."* şeklindeki vurgu ve söylenen bu sözlerden tanrıya inanmayanların hepsinin *"yakışıksız"* davranışları olduğu genellemesi de doğru olmadığı gibi, farklı cinsel tercihleri olanların hepsinin tanrı tanımaz olduğunu da iddia edemeyiz! Son dönemde Katolik kiliselerde, Katolik okullarında ortaya çıkan skandallar pek çok "saygıdeğer" Katolik din adamının pedarast (küçük çocuklarla cinsel ilişki) ve homoseksüel ilişkiler içinde olduğunu gösteriyor. Bunda şaşılacak bir şey de yok! Tanrı aşkı adına genç, sağlıklı insanlara zölibat (cinsel ilişki/ evlilik yasağı) koyarsanız, olacak olan budur!

Tanrıya inanmayan ve tanrının lanetlediği insanlara yakıştırılan insani kötülükler bağlamında söylenen ibret verici söylemlere gelince; Mektup'ta yazan;

"Her türlü haksızlık, kötülük, açgözlülük ve kinle doldular. Kıskançlık, öldürme hırsı, çekişme, hile, kötü niyetle doludurlar. .. Dedikoducu, yerici, Tanrı'dan nefret eden, küstah, kibirli, övüngen, kötülük üreten, anne baba sözü dinlemeyen, anlayışsız, sözünde durmaz, sevgiden yoksun, acımasız insanlardır... Böyle davrananların ölümü hak ettiğine ilişkin Tanrı buyruğunu bildikleri halde, bunları yalnız yapmakla kalmaz, yapanları da onaylarlar." (Rom.1: 29-32)

Yani dinin kutsadığı heteroseksüel ilişkiden farklı cinsel tercih sahipleri, tanrı tanımazlar ve sapıktırlar. Her türlü insani kötülük bunlarda bulunur. Ama yukarda aktarıldığı gibi, bu işi de tanrı onlara kasıtlı olarak yaptırmış! Suçun-kötülüğün her türlü bela ve olumsuzluğun kaynağı-temeli ve yaptırıcısı tanrı olmuyor mu?

Bizce burada gözden kaçırılan çok önemli bir sorunun üstü örtülüyor. Bu güne kadar ki tüm in-

sani kötülüklerin hepsinin temelinde yatanın ne olduğu sorusuna verilen cevap! Biz bu cevabı defalarca yazdık, söyledik, bir tek cümle ile tekrarlarsak, bunun üretim araçları üzerindeki özel mülkiyet olduğudur. En basitinden, açgözlülük, doyum bilmezlik günümüzde kapitalistlerin azami kâr hırsıdır. Bu hırs içinde kini-nefreti-hileyi-çekişmeyi (dalaşı)-küstahlığı-sevgiden yoksun acımasızlığı vs. sonuçta ölüm kusmayı barındırmaktadır.

Madem yukarda bahsedilen tüm olumsuzluklar ölümü hak ediyor, o zaman neden şimdiye kadar bu olumsuzluk ve kötülükler temizlenemedi? Elbette bu sorunun cevabı tanrısalda olanda değil, bizzat üretim ilişkisi içinde aranmalıdır.

BÖLÜM 2

Tanrı Ayrım Yapmaz

Mektup'ta yazan;

"Bu nedenle sen, ey başkasını yargılayan insan, kim olursan ol, özrün yoktur. Başkasını yargıladığın konuda kendini mahkûm ediyorsun. Çünkü ey yargılayan sen, aynı şeyleri yapıyorsun... Böyle davrananları Tanrı'nın haklı olarak yargıladığını biliriz... Bu gibi şeyleri yapanları yargılayan, ama aynısını yapan ey insan, Tanrı'nın yargısından kaçabileceğini mi sanıyorsun?" (Rom.2: 1-3)

Yargılama insana ait olan ve insan tarihi kadar eski bir hesap sorma yöntemidir. Burada genel anlamda yargı kullanılmaktadır. İnsanların birbirleri arasındaki yargılama yönteminde, "kendine yapılmasını istemediğini başkasına yapma" doğru düşüncesi tersine çevrilmiş ve önyargıya dönüştürülmüştür. Tanrıya yine bir insani meziyet yüklenmiş, hem de önyargının hâkim olduğu bir özellik! Bu konuyu önce de ele almıştık... Anlattığımız yerlerde, yaptığımız vurgu esas, ayrımı yapma işinin kutsal kitaplarda tanrıya yüklendiğidir. Kutsal kitaplar, hem topyekûn yargı hem de ön yargı konusunda, kendi deyimleriyle „her türlü insani kötülüğü" insana dolduranın tanrı olduğunu defalarca tekrarla doludur.

Mektup'ta yazan;

"İnatçılığın ve tövbesiz yüreğin yüzünden Tanrı'nın adil yargısının açıklanacağı gazap günü için kendine karşı gazap biriktiriyorsun... Tanrı "herkese, yaptıklarının karşılığını verecektir." (tabii zengin daha zengin, fakir daha fakir...- BN)... *Sürekli iyilik ederek yücelik, saygınlık, ölümsüzlük arayanlara sonsuz yaşam verecek... Bencillerin, gerçeğe uymayıp haksızlık peşinden gidenlerin üzerineyse gazap ve öfke yağdıracak."* (Rom.2: 5-8)

Ödül ve karşısında adil yargı! İyilik ve kötülük / gazap ve öfke hepsinin üzerinde bolca durmuştuk... Tanrı korkusu duvarıyla su taşınan değirmen sömürücülerin değirmenidir. *"Çünkü Tanrı insanlar arasında ayrım yapmaz."* (Rom.2: 11) hem de ne ayrımlar yaptığını defalarca aktardık. Tekrarlamıyoruz.

"Kutsal Yasa'yı bilmeden günah işleyenler Yasa olmadan da mahvolacaklar. Yasa'yı bilerek günah işleyenlerse Yasa'yla yargılanacaklar... Çünkü Tanrı katında aklanacak olanlar Yasa'yı işitenler değil, yerine getirenlerdir... Kutsal Yasa'dan yoksun uluslar Yasa'nın gereklerini kendiliklerinden yaptıkça, Yasa'dan habersiz olsalar bile kendi yasalarını koymuş olurlar." (Rom.2: 12-14)

İşte Hıristiyanlığın tanrısına yüklenen adalet anlayışı budur. Haberdar olmayanı da mahvedecek kadar yargısız infazcı bir tanrı... Sosyal yaşama kadar her şeyi içine alan bu kutsal yasaların Orta Doğu ortamında o günün üretim ilişki ve koşullarında ortaya çıkmış yasalar olduğu gerçeğinden hareket edersek, bu yasalardan haberdar olmayan farklı üretim ilişki ve koşullarına sahip insanlar ne yapsın senin yasalarını... Birbirlerinin yasalarından haberdar olmayan toplulukların kendi yasalarını yapmış olmaları kadar doğal bir şey olamaz. Zaten yeryüzündeki farklı dinlerin varlığı bunun en basit açıklamasıdır. Önemli olan bu objektif durumu kabullenmek değil, birbirlerine karşı toleranslı davranmaktır ki, en basiti, semavi dinden olanların birbirini nasıl kırdığını bırakalım, aynı dinin farklı mezhepleri birbirlerinin varlığına son vermekle meşguller. Birbirlerini "gâvur" ilan etmek de vakıa-i- adiye'dendir!

"Yaydığım Müjde'ye göre Tanrı'nın, insanları gizlice yaptıkları şeylerden ötürü İsa Mesih aracılığıyla yargılayacağı gün böyle olacaktır." (Rom.2: 16)

İşte tanrınızın önemli bir meziyeti daha, insanların gizlice yaptıklarını görme yetisi... İnsan insan olduğundan beri gizlilik kavramı doğa ve kendi ilişkisinden türemiş bir kavramdır... Sonuçta üstü örtülü (gizli) hiçbir şey kalmamıştır... Bu gizlilikten *"Başkalarından saklanan, duyurulmayan, saklı kalan, mahrem olandan"* doğan olumsuz sonuçların bedelini yine saklayan kendi yaşamı sırasında ödemiş ve sonraki nesiller tarafından ödenmiştir... Bu tür davranışların tanrı ile hiçbir ilişkisi yoktur. Tanrıyı en basitinden insanların mahrem ilişkilerine bulaştıranlar, iyi yerde durmamaktadırlar.

Yahudiler ve Kutsal Yasa

Pavlus Atina'da

"Öyleyse başkasına öğretirken, kendine de öğretmez misin? Çalmamayı öğütlerken, çalar mısın?.. "Zina etmeyin" derken, zina eder misin? Putlardan tiksinirken, tapınakları yağmalar mısın?" (Rom.2: 21-22)

Bu bağlamda kutsal yasanın ne olduğunu çok iyi gördük, çalmamayı öğütleyen hep çalmıştır, zina etmeyin diyenler bunu yapmıştır... Bu yönde Kutsal Kitaplar birçok örneklerle doludur... Pavlus'un buradaki derdi ise, Yahudi din bilginlerinin "siz lafta söylediğinizi, pratikte yapmıyorsunuz" biçiminde teşhiridir. Biz ise, bu yukarda ilan edilenin tüm din ve inanç sömürücüleri için geçerli olduğunu söylüyoruz.

"Ancak içten Yahudi olan Yahudi'dir. Sünnet de yürekle ilgilidir; yazılı yasanın değil, Ruh'un işidir. İçten Yahudi olan kişi, insanların değil, Tanrı'nın övgüsünü kazanır. " (Rom.2: 29)

Doğru! Sorun sünnetli olup olmamakta yatmıyor, yasanın kime uygun olarak yapıldığında yatıyor... Gördük ki yasa hep üretim araçlarına sahip olanlar için yapılmış ve sömürücülerden yana yontulmuş...

BÖLÜM 3

Tanrı'nın Güvenilirliği

Mektup'ta yazan;

"Her yönden çoktur. İlk olarak, Tanrı'nın sözleri Yahudilere emanet edilmiştir... Kesinlikle hayır! Herkes yalancı olsa bile, Tanrı'nın doğruyu söylediği bilinmelidir. Yazılmış olduğu gibi: "Öyle ki, sözlerinde doğru çıkasın Ve yargılandığında davayı kazanasın." (Rom.3: 2-4)

Neden çünkü seçilmiş halk odur da ondan. İlk anlaşma Onunla yapıldı da ondan. Burada Pavlus resmen yasayı tahrif etmektedir. Sanki böyle bir anlaşmanın varlığını soru haline getirmektedir. Kendi yükseldiği temele darbe vurmaktadır burada. Bu durumda Yahudi din temsilcileri Pavlus'a riyakâr suçlamasında bulunurlarsa, haklı olmazlar mı?

"Ama bizim haksızlığımız Tanrı'nın adil olduğunu ortaya çıkarıyorsa, ne diyelim? İnsanların diliyle konuşuyorum: Gazapla cezalandıran Tanrı haksız mı?" (Rom.3: 5)

Sizlerin haksızlığı tanrınızın adil olduğunu ortaya çıkarmaz, bilakis O'nun adalet yanının zayıflığına delil olur! Gazapla cezalandıran nasıl haklı olabilir ki? Hani Rab'iniz af edendi! Yoksa işinize geldiğinde af eden, işinize gelmediğinde gazapla cezalandıran bir tanrı söz konusu mu?

Doğru Olan Yok

Mektup'ta yazan;

"Şimdi ne diyelim? Biz Yahudiler öteki uluslardan üstün müyüz? Elbette değiliz. İster Yahudi ister Grek olsun, daha önce herkesi günahın denetiminde olmakla suçladık... Yazılmış olduğu gibi: "Doğru kimse yok, tek kişi bile yok... Anlayan kimse yok, Tanrı'yı arayan yok... Hepsi saptı, Tümü yararsız oldu. İyilik eden yok, tek kişi bile!" (Rom.3: 9-12)

Yine Yahudilerin seçilmiş halk anlayışına karşı tavır. Bu tavrın arkasında Tevrat'taki "Vaiz" Kitabına atıfta bulunurcasına söylenen "doğru kimse yok" genellemesi İsa'yı yüceltme adına yapılsa da bizce doğru değil. Bu kadar genelleme ancak dinde olur, tabii sonraki yorumcular bu genellemenin içine Meryem'i de koyarlar. Bundan çıkan sonuç bir tek günahsız İsa'dır. Bu kadar pesimist, bu kadar karamsar, herkesi günahkâr görme niye. Üstünlük konusunda söylenenler doğru. Ama sorun günaha indirgenerek yine de gizli bir üstünlük propagandası var.

"Bu nedenle Yasa'nın gereklerini yapmakla hiç kimse Tanrı katında aklanmayacaktır. Çünkü Yasa sayesinde günahın bilincine varılır." (Rom.3: 20)

Yani yasa günahı belirlemenin terazisidir. Ondan arınmak için yasanın gerektirdiğini yapmak yetmez, daha ileri gidilerek Mesih'i kabul eder ve O'na iman edersen, işte o zaman günahlarından arınırsın. Yasayı bilmediğinde neyin günah olarak kabul görüleceğinin sorulmadığı koşullarda yukarıda aktardığımız gibi zaten peşinen *"mahvolacak"*sın.

"Çünkü herkes günah işledi ve Tanrı'nın yüceliğinden yoksun kaldı." (Rom.3: 23)

Gerçekten de bu kadar genelleme ile soruna yaklaşıldığında, inançlı bir insanın kendinden şüphelenmemesi anormal olur. Günah kıstaslarının neler olduğunu "10 emirle" Tevrat belirlemişti... Burada

böyle bir belirlemeden çok yasayı (belirlenmiş olanları) anda işlerine geldiği gibi yorumlama ve değiştirme çabaları dikkat çekmektedir.

"Tanrı Mesih'i, kanıyla günahları bağışlatan ve imanla benimsenen kurban olarak sundu. Böylece adaletini gösterdi. Çünkü sabredip daha önce işlenmiş günahları cezasız bıraktı. Bunu, adil kalmak ve İsa'ya iman edeni aklamak için şimdiki zamanda kendi adaletini göstermek amacıyla yaptı." (Rom.3: 25-26)

Hemen belirtelim, madem önceden işlenmiş günahlar cezasız bırakıldı, o zaman bilmeyenlerin mahvolacaklarını yazmak niye?

Buradaki problemin bir başka yanı, İsa öncesi İsa sonrası günahlar! İsa öncesi peygamberler İsa sonrası peygamberler ve onların bildirimleri / uyarıları es geçilmektedir. Her şey İsa ile başlatılmaktadır ki, bu savunduklarını iddia ettikleri kutsal yasaya bile terstir. Diğer yandan adaleti ve aynı zamanda adaletsizliği o günkü zamanla sınırlamak ta pek adaletli bir durum sayılmaz... Bir kişinin kanıyla tüm günahlar bağışa uğruyorsa, o zaman tanrı bu işi sıkça yaparsa uğraşını da azaltır.

"Çünkü insanın, Yasa'nın gereklerini yaparak değil, iman ederek aklandığı kanısındayız." (Rom.3: 28)

Ya dikkatsizlik ya da okuyucuyu aptal yerine koyma buna denir! Sorun yasanın gereğinin yerine getirilmesi değildir denilir. Yasanın gereğini yerine getirmeyen nasıl iman edecek. Yasa ne diyor, "dua et" kime? Rab'ine! Yasa ne diyor? Zekâtını ver! Kimin için? Rab'in için! Yasa ne diyor? 10 Emir'e uy diyor! Kimin için? Rab'in için! Yasa ne diyor? Rab'in en büyüktür, O'ndan büyük yok, O'na tap, ona secdeye gel! Daha neler neler diyor yasa! Tüm bunlar, yasanın yerine getirilmesi, iman etmek değil midir? Yoksa yasalarınızın dışında iman edilecek başka şeyler mi var? İsa'nın da iman ettiği bu yasalar değil miydi?

" Yoksa Tanrı yalnız Yahudilerin Tanrısı mı? Öteki ulusların da Tanrısı değil mi? Elbet öteki ulusların da Tanrısı'dır." (Rom.3: 29)

İşte can alıcı soruyu yine kendileri soruyorlar. Eğer bahsi geçen tanrı herkesin tanrısı ise, neden bunca farklı dinlere müsaade etti? Böyle intikamcı, kıskanç, gazapçı, ön yargılı, ölüm kusan, hırslı, kinci vs...vs.. tanrıyı istemiyoruz.

"Çünkü sünnetlileri imanları sayesinde, sünnetsizleri de aynı imanla aklayacak olan Tanrı tektir." (Rom.3: 30)

Nedense üçlenen tanrı burada teke indirilmiştir. Çünkü burada böylesi işlerine daha uygundur.

"Öyleyse biz iman aracılığıyla Kutsal Yasa'yı geçersiz mi kılıyoruz? Hayır, tam tersine, Yasa'yı doğruluyoruz." (Rom.3: 31)

Bir kaç ayet önce geçersiz kılınan Yasa gelen tepkilerden olsa gerek tekrar doğrulanıyor. Pavlus işin ciddiyetinin ve çok ileri gittiğinin farkına varınca, yasaya vurguyu yinelemek zorunda kalıyor.

BÖLÜM 4

İbrahim'in İmanı

Mektup'ta yazan;

"Eğer İbrahim yaptığı iyi işlerden dolayı aklandıysa, övünmeye hakkı vardır; ama Tanrı'nın önünde değil." (nerede? - BN)... *Kutsal Yazı ne diyor? "İbrahim Tanrı'ya iman etti, böylece aklanmış sayıldı."... Çalışana verilen ücret lütuf değil, hak sayılır."* (Rom.4: 2-4)

İbrahim'in yaptığı işleri Tevrat incelememiz sırasında anlatmıştık, tekrarlamıyoruz, sadece geçerken söyleyebiliriz ki, İbrahim'e yapılan, daha doğrusu anlatılanlardaki bir lütuftur, hak filan değildir! Çünkü onca serveti hak edecek **hiçbir** iş yapmamıştır.

"Nitekim, iyi işlerine bakmaksızın Tanrı'nın aklanmış saydığı kişinin mutluluğunu Davut da şöyle anlatır:... "Ne mutlu suçları bağışlanmış, Günahları örtülmüş olanlara!" (Rom.4: 6-7)

Örnek verilmesi gereken en son kişi bizce Davut'tur. Bu kişinin nitelikleriyle ilgili detaylı bilgiyi Tevrat incelmemizde bulabilirsiniz... Davut'a yakıştırılan yukarıdaki sözlerle peygamber olunuyorsa , **'Yeryüzünde tek bir can acı çekerken mutlu değilim'** diyen Dostoyevski, neden peygamber olmasın? Herhalde bu güzel sözden dolayı biz de O'nu peygamber ilan edersek ne olur?

"Böylelikle atamız İbrahim, yalnız sünnetli olmakla kalmayan, ama kendisi sünnetsizken sahip olduğu imanın izinden yürüyen sünnetlilerin de babası oldu... Bunun için de aklanmış sayıldı." (Rom.4: 12)

Burada yazılanlardan anlaşılıyor ki İbrahim'in sünnetsiz dönemi de varmış o zamanda babaymış, onun nasıl bir baba ve imanlı olduğunu Tevrat'ı incelerken gördük... O en basitinden Sara'nın korkusuyla kendi çocuğu İsmail'i anası zevce Hacer'le birlikte çöllerde susuz bırakan bir babadır... O oğul İshak'ı kurban diye kesmeye yeltenecek kadar gaddar bir babadır. Onun 100 yaşında Sara'yı hamile

bırakacak kudrette olduğu palavrasına ancak iman edenler ve masalları gerçek sananlar inanır. 100 yaşında dedesi ve ninesi olanlar böyle önerilerle onların karşısına çıksınlar bakalım hangi tür cevapla karşılaşırlar! Onun sünnetli olup olmamasının da pek kıymeti yoktur... Musa dininin dayattığı sünnet te de herhangi bir keramet yoktur.

"İsa suçlarımız için ölüme teslim edildi ve aklanmamız için diriltildi." (Rom.4: 25)

Hep aynı anlatım. Neden birinin suçu başkasının ölüm sebebi oluyor! Ölen suçlu nasıl aklanır? Sosyal hayatta suç/ceza/aklanma böyle bir denklemi kurup sonucu görmeye çalıştığımızda neyle karşılaşırız? Herkes kendine muhasebe yapsın!

BÖLÜM 5

Tanrı'yla Barışmak

"Böylece imanla aklandığımıza göre, Rabbimiz İsa Mesih sayesinde Tanrı'yla barışmış oluyoruz." (Rom.5: 1)

Yine tanrıya yakıştırılan bir insani meziyet. Küsken barışmak insani meziyetlerden olduğuna göre tanrı insan, insan tanrı ikilemi karşımıza yeniden çıkmaktadır.

Mektup'ta yazan;

"Yalnız bununla değil, sıkıntılarla da övünüyoruz. Çünkü biliyoruz ki, sıkıntı dayanma gücünü, dayanma gücü Tanrı'nın beğenisini, Tanrı'nın beğenisi de umudu yaratır. ... Umut düş kırıklığına uğratmaz. Çünkü bize verilen Kutsal Ruh aracılığıyla Tanrı'nın sevgisi yüreklerimize dökülmüştür. " Rom.5: 3-5)

Tam filozofça laflar... Eski Yunan felsefesinden etkilenmenin izleri... Eğer işin içine tanrı beğenisi-kutsal ruhu sokmasa, pragmatizmin de yararları olabileceği ve olayların birbirleriyle bağlantılı olduğu diyalektik sonuçları savunuyor denilebilirdi? Yalnız sıkıntılarla övünmek biraz / fazla yakışık durmuyor. Hiç kimse sıkıntılarıyla övünmez, tersine dövünür, dert yanar!

Mektup'ta yazan;

"Günah bir insan aracılığıyla, ölüm de günah aracılığıyla dünyaya girdi. Böylece ölüm bütün insanlara yayıldı. Çünkü hepsi günah işledi... Kutsal Yasa'dan önce de dünyada günah vardı; ama yasa olmayınca günahın hesabı tutulmaz... Oysa ölüm Adem'den Musa'ya dek, gelecek Kişi'nin örneği olan Adem'in suçuna benzer bir günah işlememiş olanlar üzerinde de egemendi." (Rom.5: 12-14)

Nedir insan aracılığıyla dünyaya giren günah? Kadın olarak kendisi yedikten sonra Havva'nın Adem'e yeme denilen meyveden yedirmesi. Yani Tevrat'taki anlatımla: *"Bahçede iyi meyve veren türlü türlü güzel ağaç yetiştirdi. Bahçenin ortasında yaşam ağacıyla iyiyle kötüyü bilme ağacı vardı. ...* (Yar.2:-9) *"Çünkü Tanrı biliyor ki, o ağacın meyvesini yediğinizde gözleriniz açılacak, iyiyle kötüyü bilerek Tanrı gibi olacaksınız.".* (Yar.3: 5) Evet deyim yerindeyse tanrıya yüklenen tüm özellikleri bünyesinde taşıyan varlık: İnsan. İnsanın kendi sosyal yaşamındaki ilişkilere şekiller verebilmesi yeteneğine sahip olmasının günah neresinde? Bilme merakı olmasaydı, Havva ve Adem diye sembolize edilen insanlar sınırları belirli o bahçede sıkıntıdan patlarlardı. Tevrat'ın deyimiyle "rahat batmış"! Öyle de olsa böylede olsa ölümlü dünya. Tevrat'tan yüz binlerce yıl önceden varlığı söz konusu olan bir dünya ve içinde doğan ve ölen doğal yaşamın parçaları olan insan yaratıklardır ki, Tevrat'a ve sonrakilere gelene kadar totemlerini yaratmış, onlara tapmış, onları yakmış yenilerine tapmıştır. Bu süreç on binlerce yıl sürmüştür. Bu sorunun üzerinde Tevrat incelememizde yeterli durmuştuk... Madem bunların teorisine göre her şey (Günah ta) Adem'le başladı ve kutsal yasa bunu böyle yazdı, yani günahın karşılığı ölüm cezasını verdi... O zaman yasanın olmadığı dönemde hesabın tutulmayacağından, *"sabredip daha önce işlenmiş günahları cezasız bırak"* mak niye? Bizce bu yaklaşımın bir tek sebebi vardır. Romalıları kandırmak için başvurulan bir taktik. Çünkü onlar yasadan bihaberdi, putlara, yarattıkları birçok tanrıya tapıyorlardı. Ama çok güçlü bir devletleri vardı. O devleti ele geçirildiğinde, ele geçirenin geleceği garanti altındaydı! Nitekim öyle de oldu. MS. 330'larda Roma'nın devlet olarak Hıristiyan dinini kabul edişiyle, Hıristiyanlık dünyanın en güçlü dini oldu. Günümüzde de emperyalist dünyanın dini olarak yine en güçlü olanıdır.

"İşte, tek bir suçun bütün insanların mahkûmiyetine yol açtığı gibi, bir doğruluk eylemi de bütün insanlara yaşam veren aklanmayı sağladı." (Rom.5: 18)

Galiba o dönemde birileri işi tek adama indirgeme demiş ola ki, bununla zoraki bir polemik yapılıyor. Adem'le başlayan bu tek adam olayı insanlık için büyük felaketlerin sebebi olmuştur. Örneğin Sümer Kralları, Mısır Firavunları, Roma İmparatorları, Cengiz Hanlar, ABD Başkanları, İtalya'da Musolini faşisti, Almanya'da Hitler faşisti, önderler hep tek adamdırlar. Evet ölüm bir tek Adem'in suçu sonucu ise, İsa

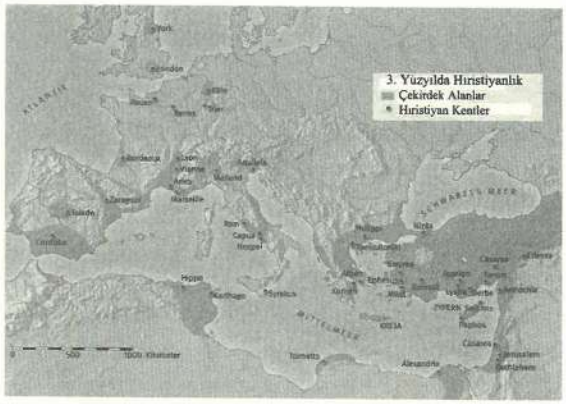

ile bunun bağı ne? Adem'in günahının, insan olduğu için tüm insanların günahı olarak gösterilmesi düz mantık değil mi? Neden Kanada eskimosunun hiçbir günahı yokken, Alman Hans'ının, Yunan Costa'sının, Türk Ayşe'sinin, İngiliz Richard'ının günahı ona da yansıtılır?.. Bu olacak iş midir? Neden İsa bunların hepsinin ceremesini ödesin? Hadi ödedi diyelim, sonuçta ne oldu? İnsanlık aklandı mı? Günahlarından arındı mı? Tevrat'ta anlatılan, İncil'de tekrarlanan 7 günah ortadan kalktı mı? Kalkmadığı gayet açık değil mi?

"Kutsal Yasa suç çoğalsın diye araya girdi; ama günahın çoğaldığı yerde Tanrı'nın lütfü daha da çoğaldı." (Rom.5: 20)

İnanırsan olur, gerisi boş laf. Yukarıdaki aktardığımız ayette yer alan düşüncenin mantığına göre isteyen istediğini yapsın, nasılsa İsa'nın açık çeki var! En sonunda ağızdaki bakla çıkarılıyor, kutsal yasanın gerçek rolü suç çoğalsın diye!

BÖLÜM 6

Mektup'ta yazan;

"Öyleyse ne diyelim? Lütuf çoğalsın diye günah işlemeye devam mı edelim?.. Baba'nın yüceliği sayesinde Mesih nasıl ölümden dirildiyse, biz de yeni bir yaşam sürmek üzere vaftiz yoluyla Onunla birlikte ölüme gömüldük... Artık günaha kölelik etmeyelim diye, günahlı varlığımızın ortadan kaldırılması için eski yaradılışımızın Mesih'le birlikte çarmıha gerildiğini biliriz... Çünkü ölmüş kişi günahtan özgür kılınmıştır." (Rom.6: 1-7)

Rab' "lütuf"unu yalnızca günah işleme durumlarında mı kullanıyor? Anlaşılan Rab'in "iyiliği, yardımseverliği, ihsanı" yani topyekûn "lütfü " yeterli olmamış ki, hâlâ günah işlenme tüm hızla devam etmektedir. İsa'nın dirilmesi bizim ölmemizi neden gerekli kılsın ki? Dert yaşamakta mı, yoksa ölmekte mi? Ölmüş kişi günah işlemeyeceğine göre, insan sağ kaldıkça sizlerin daha fazla işi olacak, Rab'inize daha fazla iş düşecek! O zaman niye ölelim!

Mektup'ta yazan;

"O'nun ölümü günaha karşılık ilk ve son ölüm olmuştur. Sürmekte olduğu yaşamı ise Tanrı için sürmektedir.... Bu nedenle bedenin tutkularına uymamak için günahın ölümlü bedenlerinizde egemenlik sürmesine izin vermeyin... Günah size egemen olmayacaktır. Çünkü Kutsal Yasa'nın yönetimi altında değil, Tanrı'nın lütfü altındasınız." (Rom.6: 10-14)

Yasa'da yazılana göre ilk ölümlü Adem ve Havva idi! Yine Yasaya göre ilk günahı işleyen Havva idi. Ve bunun sonucu cennetten kovulmuş ve ölümlüler olarak ilan edilmemiş miydi? Pavlus olayı yeniden başlatıyor. Her şeyin İsa ile başladığı tezine kendini o kadar kaptırmış ola, yasayı bu bazda da ihlal etmede herhangi bir sakınca görmemektedir.

Biran için Pavlus'un önerisini dikkate alarak, bedenin tutkularına uymayalım, açlık, susuzluk ve cinsel greve başvuralım. Bu grev ne kadar sürdürülebilir... İnsanın nesli tükendiğinde sizin çabalarınızın herhangi bir anlamı olabilir mi?

Lütfen karar verin, tanrının lütuf / ihsan şemsiyesi bizi koruyor mu, korumuyor mu?

"Ama şimdi günahtan özgür kılınıp Tanrı'nın kulları olduğunuza göre, kazancınız kutsallaşma ve bunun sonucu olan sonsuz yaşamdır... Çünkü günahın ücreti ölüm, Tanrı'nın armağanı ise Rabbimiz Mesih İsa'da sonsuz yaşamdır." (Rom.6: 22-23)

Kul olarak, kutsallaşıp sonsuz yaşam elde edilecek diyorsunuz, sorunu kâr ve zarar meselesine indirgeyerek bizi kumara teşvik ediyorsunuz... Bu kumarda yoğuz. Er geç herkes ölecek, ama günahtan dolayı değil! Doğa yasası da ondan. Ücrete vs. gerek yok.

BÖLÜM 7

Yasa'dan Özgür Olmak

Mektup'ta yazan;

"Bilmez misiniz ki, ey kardeşler -Kutsal Yasa'yı bilenlere söylüyorum- Yasa insana ancak yaşadığı sürece egemendir? ... Örneğin, evli kadın, kocası yaşadıkça yasayla ona bağlıdır; kocası ölürse, onu kocasına bağlayan yasadan özgür olur. .. Buna göre kadın, kocası yaşarken başka bir erkekle ilişki kurarsa, zina etmiş sayılır. Ama kocası ölürse, kadın yasadan özgür olur. Şöyle ki, başka bir erkeğe varırsa, zina etmiş olmaz." (Rom.7: 1-3)

Hakkını teslim etmek gerekirse, Pavlus filozoflarla ilişkisi içinde mantıklı düşünmeyi de öğrenmiş. Di-

ğer kitaplardaki kadına yaklaşım burada da devam ediyor. Kadın erkeği yaşadığı müddetçe onun kölesi olmaya mahkûmdur... Aynı şey erkek için geçerli değildir. Erkek istediği zaman (parası yettiği demek daha doğru) eskinin yanına yenisini alma özgürlüğüne sahiptir. Görülen o ki, zina kadın için türetilmiş bir kelimedir.

"Şimdiyse biz, daha önce tutsağı olduğumuz Yasa karşısında öldüğümüz için Yasa'dan özgür kılındık. Öyle ki, yazılı yasanın eski yolunda değil, Ruh'un yeni yolunda kulluk edelim." (Rom.7: 6)

Resmen Yasa'nın eskidiğine vurgu yapılmaktadır... Zaten öyle olmasaydı ayrı din olarak gelişmesi mümkün olunmazdı. Bu mektubun oynadığı en önemli rol de budur... Eskiyi reddetmek yeniyi öne sürüp kabulü için çalışmak. Pavlus bu işi çok iyi yapmaktadır.

Mektup'ta yazan;

"İç varlığımda Tanrı'nın Yasası'ndan zevk alıyorum... Ama bedenimin üyelerinde bambaşka bir yasa görüyorum. Bu da aklımın onayladığı yasaya karşı savaşıyor ve beni bedenimin üyelerindeki günah yasasına tutsak ediyor... Ne zavallı insanım! Ölüme götüren bu bedenden beni kim kurtaracak?.. Rabbimiz İsa Mesih aracılığıyla Tanrı'ya şükürler olsun! Sonuç olarak ben aklımla Tanrı'nın Yasası'na, ama benliğimle günahın yasasına kulluk ediyorum." (Rom.7: 22-25)

Bedenin ihtiyaçlarını reddettiğin ölçüde ruhsal mutluluğa ulaşılacağının vaazı. Bunu vaaz edenin elçiler kitabında nasıl zalim biri olduğunu gördük... O zamanlar bedenin ihtiyacı yok muydu ? Vardı elbette ekmek elden su gölden misali yaşadığı için evde ekmek bekleyen çocuğunu düşünen emekçinin halinden nasıl anlasın ki! Bu mektup aynı zamanda Pavlus için bedensel yaşamın sonunun ilanıdır. Pavlus'un benliğini tanrısına sunduğu dönem O'nun son demini yaşadığı dönemdir. Kendi deyimiyle bu "zavallı" hali boşuna kurtuluş beklemektedir. Pavlus yakınsa da aslında yaşlılık "kötü meslek" diyor!

BÖLÜM 8

Yaşam Veren Ruh

Mektup'ta yazan;

"Çünkü yaşam veren Ruh'un yasası, Mesih İsa sayesinde beni günahın ve ölümün yasasından özgür kıldı... İnsan benliğinden ötürü güçsüz olan Kutsal Yasa'nın yapamadığını Tanrı yaptı. Öz Oğlu'nu günahlı insan benzerliğinde günah sunusu olarak gön-

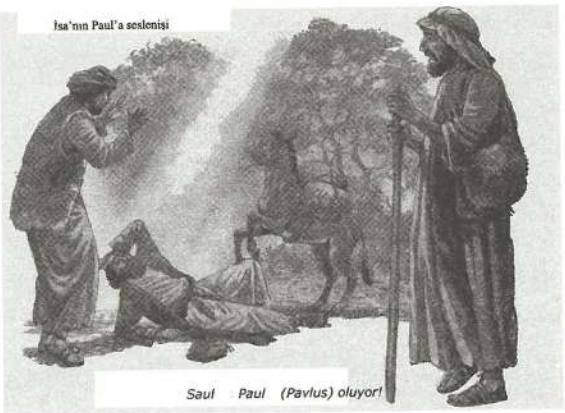

derip günahı insan benliğinde yargıladı... Benliğe uyanlar benlikle ilgili, Ruh'a uyanlarsa Ruh'la ilgili işleri düşünürler... Benliğe dayanan düşünce ölüm, Ruh'a dayanan düşünceyse yaşam ve esenliktir. (Tam tersi değil mi?- BN).. *Çünkü benliğe dayanan düşünce Tanrı'ya düşmandır; Tanrı'nın Yasası'na boyun eğmez, eğemez de..." .. Benliğin denetiminde olanlar Tanrı'yı hoşnut edemezler."* (Rom.8: 2-8)

Bütün bu anlatımların ardında yatanın Pavlus'un kendi paçasını kurtarmak olduğu sonucunu çıkardığımızda, yanlış bir tespit yapmış olmayız. Benlik ruh ilişkisinde insanın andaki ihtiyaçları belirleyicidir. Aç bir insana karın doyurmayan lütuflar sunmanın benliğe bir yararı olmadığı gibi, ruhu da teselli edemez... Denemek serbest, sadaka isteyen bir dilenciye, "Allah versin" dediğinizde surat ifadesine dikkat edin! Ruhu da bedeni de size "küfür" sunar!

Kutsal kitabınıza göre kendi öz oğluna bunca zulmü yapmış tanrınızı savunmamızı, önünde secdeye gelmemizi, ona kulluk etmemizi istiyorsunuz! Kendi öz oğlunu koruyamayan, O'na zulmü reva gören bir tanrı karşısında ne beden ne de ruh teslim edilmelidir! Elbette olmayan bir şeyi hoşnut etmek diye bir derdiniz yoksa problem aza indirgenmiştir. Ama keşke dediğiniz gibi *"Benliğin denetiminde olanlar Tanrı'yı hoşnut edemezler"* olsaydı, bugün önce can sonra canan diyenlerin tanrı ile bağı kalmazdı... Ama durum maalesef öyle değil. Pavlus'un ki tam keşişlik önerisidir...

"Öyleyse kardeşlerim, borçluyuz ama benliğe göre yaşamak için benliğe borçlu değiliz... Çünkü sizi yeniden korkuya sürükleyecek kölelik ruhunu almadınız, oğulluk ruhunu aldınız. Bu ruhla, "Baba, Baba!" diye sesleniriz." (Rom.8: 12-15)

Alacak verecek işiyle teması fazlaymış gibi görünen Pavlus'u savunanlara sormak lazım: Beynine kan / oksijen gitmeyen bir insan borcun ne olduğunu anlayabilir mi? Seslenilen "baba" sözleri tan-

rıyı teke indirme çabalarıdır.

"Çünkü yaratılış amaçsızlığa teslim edildi. Bu da yaratılışın isteğiyle değil, onu amaçsızlığa teslim eden Tanrı'nın isteğiyle oldu. Çünkü yaratılışın, yozlaşmaya köle olmaktan kurtarılıp Tanrı çocuklarının yüce özgürlüğüne kavuşturulması umudu vardı." (Rom.8: 20-21)

Yaratılış diye tercüme edilen "yaratık"tır. Bu ayet içindeki anlamı da "insan" yani Adem'dir. Elbette O'nu yaratan tanrı kendi isteğiyle yaptığını Tevrat'ta gördük, aynı zamanda gördük ki, kendi suretinden insanı yarattı" derken o yaratığın kendine benzer olduğuydu. O'nun başına gelenlerin tüm sorumluluğu yine Rab'indedir, köle ise köle, çocuksa çocuk... Bu teori tek tanrılı dinlerin asla inkâr edemeyeceği teori olduğu için, bunun maddi temeline vurulan her darbe tek tanrılı dinlere vurulmuş bir darbe olarak algılanır. Darvin Türlerin Kökeni ve Evrim teorisiyle bu yaradılış teorisine en büyük darbeyi vuranlardandır. İnsanın amaçsız bir yaratık olduğunu söylemek, şimdiye kadarki bütün gelişmelerin inkârı anlamına gelir! Her dönemde her birey insanın kendi önüne koyduğu bir amacı olmuştur. Anda ve gelecekte bize göre insanın en yüce amacı sömürü ve sınıfların ortadan kalktığı, insanın özgürce gelişebilme yolunda engellerin bir bir temizlendiği komünizme ulaşmak olmalıdır. İnsanlık kendi maddi cennetini yaratabilecek güce sahiptir. Kendi maddi cennetini kendi elleriyle, sınıf mücadelesiyle yarattığında, dinlerin vaat ettiği yalancı cennetlere ihtiyacı kalmayacaktır.

"Çünkü bu umutla kurtulduk. Ama görülen umut, umut değildir. Gördüğü şeyi kim umut eder?.. Oysa görmediğimize umut bağlarsak, sabırla bekleyebiliriz" (Rom.8: 24-25)

Buradaki kelime oyunu ile yapılan „umut" tüccarlığının insanoğlunun hayal kurarak beklentiler içine girdiği umut ile alakası yoktur.. . Bahsi geçen olmayan cennet hayalidir ki, elbette görülmez, görülemez! Görülmez, gidilmez, yaşanmaz olduğu gibi sabırla bekleme de bir sonuç vermez... Öldükten sonraki „umutlar" boştur, hayali bile herhangi bir işe yaramaz...

"Tanrı önceden belirlediği kişileri çağırdı, çağırdıklarını akladı ve akladıklarını yüceltti." (Rom.8: 30)

Demek ki tanrınız ayrım yapıyor ve seçilmişler varmış! O zaman seçilmişler varsa ve Rab'in bunları yanına çağırmış ise, bunca aç gözlülük niye onlarla yetinse olmaz mı?

"Mesih'in sevgisinden bizi kim ayırabilir? Sıkıntı mı, elem mi, zulüm mü, açlık mı, çıplaklık mı, tehlike mi, kılıç mı?.. Yazılmış olduğu gibi: "Senin uğruna bütün gün öldürülüyoruz, Kasaplık koyun sayılıyoruz." (Rom.8: 35-36)

Bu cümleler bize din uğruna yürütülen savaşları hatırlattı... Özünde suçlu ve aklayan bu anlayışa göre aynıdır. Yaptıkları veya yaptırdıkları için aracıya gerek duymadan da yapar, onca gücü varsa tabii... Her türlü sıkıntı, açlık, tehlike ve kılıç zaman zaman O'nun adına çekilse de arka planda hep sömürücü sınıflar ve onların çıkarları vardır... Üstü örtülmek istenen de tam da budur.

"Eminim ki, ne ölüm, ne yaşam, ne melekler, ne yönetimler, ne şimdiki ne gelecek zaman, ne güçler, ne yükseklik, ne derinlik, ne de yaratılmış başka bir şey bizi Rabbimiz Mesih İsa'da olan Tanrı sevgisinden ayırmaya yetecektir." (Rom.8: 38-39)

Bizim derdimiz birilerini tanrı sevgisinden mahrum bırakmak değildir. Tanrı sevgisi sizinle kalsın buna bir diyeceğimiz yok! Yeter ki bizi rahat bırakın. Tanrı sevgisi, inanç sömürünün aleti haline getirilmesin... Bu alet sömürücülerin elinde emeğin sömürüsü için kullanılmasın!

BÖLÜM 9

Tanrı'nın Seçtikleri

Mektup'ta yazan;

"Tanrı'nın sözü boşa çıktı demek istemiyorum. Çünkü İsrail soyundan gelenlerin hepsi İsrailli sayılmaz. Demek ki Tanrı'nın çocukları olağan yoldan doğan çocuklar değildir; İbrahim'in soyu sayılanlar Tanrı'nın vaadi uyarınca doğan çocuklardır... Çocuklar henüz doğmamış, iyi ya da kötü bir şey yapmamışken, Tanrı Rebeka'ya, "Büyüğü küçüğüne kulluk edecek" dedi. Öyle ki, Tanrı'nın seçim yapmaktaki amacı yapılan işlere değil, kendi çağrısına dayanarak sürsün... Öyleyse ne diyelim? Tanrı adaletsizlik mi ediyor? Kesinlikle hayır.. Demek ki Tanrı dilediğine merhamet eder, dilediğinin yüreğini nasırlaştırır!" (Rom.9: 6-18)

Nerdeyse tanrının sözünün boşa çıktığını söyleyecek, ama bir türlü dile varmıyor. İşte seçilmişlerin kabul edildiği ayetlerden biri! Hani tanrı ayrım yapmazdı?.. Tanrı da bazı insanlarda olan kendi çıkarlarından hareket etme özelliğine sahip! Tanrının adaletsizliği ile ilgili soruyu soran kendisi, cevaplayan da kendisidir. Fakat bize göre verdiği cevap yanlıştır. Doğrusu evet olmalıydı! Doğmamışa kul-

luk edileceğinden bahset, sonra bunun adaletsizlik olmadığını söyle... Din de olan şey tam da budur! Asla eşitlik arama, sömürü toplumlarındaki illet aynen tanrıya da mı yansımış dersiniz!

"Ama, ey insan, sen kimsin ki Tanrı'ya karşılık veriyorsun? "Kendisine biçim verilen, biçim verene, 'Beni niçin böyle yaptın' der mi?" (Rom.9: 20)

Problem görürse elbette der. Bugün çocuklar ebeveynleri karşısında doğru bulmadıklarını söyleyebiliyor ve yapmıyorlar. Bu artık sıkça rastlanan bir durumdur. Toplum geliştikçe bu hak daha da yaygınlaşacaktır. Öte yandan Pavlus sorarken iyi de, neden tanrıya karşılık verilirse kötü oluyor? Zaten bizim önemli bir derdimiz de biçim verenin kölesi olmaktan kurtulmaktır. Köleci ve sadakacı toplumsal yapılara son verilmesini istemek ve bu uğurda mücadele etmek en doğru olanıdır.

"Ya da çömlekçinin aynı kil yığınından bir kabı onurlu iş için, ötekini bayağı iş için yapmaya hakkı yok mu?" (Rom.9: 21)

Var, suç alette değil, onu kullanandadır... Sorun aletin hangi amaçlar için kullanıldığında yatmaktadır.

"Yeşaya, İsrail için şöyle sesleniyor: "İsrailoğullar'ının sayısı Denizin kumu kadar çok olsa da, ancak pek azı kurtulacak." (Rom.9: 27)

Cümle, sanki lanetlenmenin ve soykırıma uğramanın öngörüsü gibi durmaktadır. Anti-semitizmin temelini-kökünü arayanlara bilgi olarak sunulur!

"Çünkü Rab yeryüzündeki yargılama işini Tez yapıp bitirecek." (Rom.9: 28)

2000 yıl geçti, daha ne kadar tez? Acaba bir iki bin yıl daha mı geçmesi gerekli?

"Yeşaya'nın önceden dediği gibi: "Her Şeye Egemen Rab Soyumuzu sürdürecek birkaç kişiyi Sağ bırakmamış olsaydı, Sodom gibi olur, Gomora'ya benzerdik." (Rom.9: 29)

Şimdi birkaç kişinin kimler olduğunu sormaya gerek var mı? Bizce yok. Çünkü insan insan olalı ne Sodomlar ne Gomora'lar ne Nuh tufanları yaşadı! Kutsal kitapların hayal bile edemeyeceği felaketlerle karşılaştı insanlık.

BÖLÜM 10

"Öte yandan İsrail için şöyle diyor: "Söz dinlemeyen, asi bir halka Bütün gün ellerimi uzatıp durdum." (Rom.10: 21)

Anlaşılan bu Pavlus hem Tevrat'ı hem de diğer İncil'leri çok iyi hatim etmiş ve belirli tanıklarla iyi yatıp kalkmış. Musa ile aynı paralelde gözükmesine rağmen temeldeki farklılık, İsa'yı hepsinin üstünde görmesidir, işine geldiği yerde Tevrat'a başvurur, işine gelmediği yerde ona karşı ayetleri öne çıkarır... Bilinen bir gerçeğe tekrar parmak basalım, Rab kendine yakaranı asla çektiği eziyetten kurtarmamış, bilakis iyice eziyet ettirmiştir!

BÖLÜM 11

Tanrı'nın Kendine Ayırdığı Kişiler

"Öyleyse soruyorum: Tanrı kendi halkından yüz mü çevirdi? Kesinlikle hayır! Ben de İbrahim soyundan, Benyamin oymağından bir İsrailli'yim". (Rom.11: 1)

Bu seferde İsrail savunuculuğu tanrının halkı İsrailliler. Pavlus'un heybesinde her şey var!

"Ya Rab, senin peygamberlerini öldürdüler, senin sunaklarını yıktılar. Yalnız ben kaldım. Beni de öldürmeye çalışıyorlar." (Rom.11: 3)

Burada Pavlus İlyas Peygambere atıfta bulunur, başvurulan ayet aynen şöyledir: *"İlyas, "RAB'be, Her Şeye Egemen Tanrı'ya büyük bir istekle kulluk ettim" diye karşılık verdi, "Ama İsrail halkı senin antlaşmanı reddetti, sunaklarını yıktı ve peygamberlerini kılıçtan geçirdi. Yalnız ben kaldım. Beni de öldürmeye çalışıyorlar."* (1.Kr.19: 14) bu ayetten çıkan sonuç ne olmalı? İsrail halkı anlaşmayı reddediyor. Niye? Beklentileri yerine gelmedi diye! Kandırıldıkları için Rab'in adına konuşanları kılıçtan geçirmişler... Yalnız İlyas kalmış! Hiç te doğru değil... Bu ayetin devamını okuyanlar görür ki, burada İlyas kendi durumunu çıkış noktası almakta ve sorunu genelleştirmektedir... Pavlus'un yaptığı ise, alıntı cımbızlamayla, kendi halkını lanetlemek için gerekçeler üretmek.

"Sonuç ne? İsrail aradığına kavuşamadı, seçilmiş olanlar ise kavuştular. Geriye kalanlarınsa yürekleri nasırlaştırıldı." (Rom.11: 7)

Pavlus yarattığı gerekçelerle sonuca varıyor. Seçilmişler içinde de seçilenler oldu diyor. Kısacası Yahudilerin kutsal halk olmadıklarını ifade ediyor.

"Davut da şöyle diyor: "Sofraları onlara tuzak, Kapan, tökez ve ceza olsun... Gözleri kararsın, g ö r e - mesinler. Bellerini hep iki büklüm et!" (Rom.11: 9-10)

Tüm bu beddualar kime? İsrail halkı sembol alınarak, deyim yerindeyse inanmayanlara! Neden? Çünkü onlar Rab'in ile antlaşmayı bozdular. Rab'ine kulluğu reddettiler. Bunlar için özel tökezlere gerek yok, sizin ki yeter ve artar. Zaten yük taşımaktan iki büklüm olan bel bir türlü düzelmedi!

Mektup'ta yazan;

"Öyleyse soruyorum: İsrailliler, bir daha kalkmamak üzere mi sendeleyip düştüler? Kesinlikle hayır! Ama onların suçu yüzünden öteki uluslara kurtuluş verildi; öyle ki, İsrailliler onlara imrensin... Eğer İsrailliler'in suçu dünyaya zenginlik, bozgunu uluslara zenginlik getirdiyse, bütünlüğü çok daha büyük bir zenginlik getirecektir!" (Rom.11: 11-12)

Bir taraftan yerlere serilen halk ve onun bu durumundan palazlanan başka halklar! Burada doğru tesbit var. Yeryüzünde İsrailliler kadar düşen kalkan başka bir insan topluluğu yoktur.. Anti-semitlerin kullanması için bulunmaz bir ayet.

"Öteki uluslardan olan sizlere söylüyorum: Uluslara elçi olarak gönderildiğim için görevimi yüce s a y a - rım." (Rom.11: 13)

Kim bu adamı elçi olarak göndermiş, Rab'in desen, O'na zulüm eden değil mi? Adam kendi kendini elçi ilan ediyor.. Haklı da çünkü Pavlus kadar bu davaya hizmet eden birine rastlamadık!

"Onun için Tanrı'nın iyiliğini de sertliğini de gör. O, düşenlere karşı serttir; ama O'nun iyiliğine bağlı kalırsan, sana iyi davranır. Yoksa sen de kesilip atılırsın!" (Rom.11: 22)

İşte bir kez daha tanrılarının gaddarlığa örnek bir ayetle karşılaşıyoruz., "Düşenin dosttu olmaz, bir tekme de sen vur" diyor!

Mektup'ta yazan;

"Tanrı'nın zenginliği ne büyük, bilgeliği ve bilgisi ne derindir! O'nun yargıları ne denli akıl ermez, yolları ne denli anlaşılmazdır!.. "Rab'bin düşüncesini kim bilebildi? Ya da kim O'nun öğütçüsü olabildi?".. "Kim Tanrı'ya bir şey verdi ki, Karşılığını O'ndan isteyebilsin?"... Her şeyin kaynağı O'dur; her şey O'nun aracılığıyla ve O'nun için var oldu. O'na sonsuza dek yücelik olsun! Amin." (Rom.11: 33- 36)

"Yargıları akıl almaz", "yolları anlaşılmaz" "her şeyin kaynağı" dediğiniz zaman tanrı üzerine akılla mantıkla yürütülen bir tartışma en baştan anlamsız olur. Bütün tek tanrılı dinlerin yaptığı da kendilerini en baştan tartışılmaz kılmaktır.

BÖLÜM 12

Tanrı'yı Hoşnut Etmek

Mektup'ta yazan;

"Tanrı'nın bize bağışladığı lütfa göre, ayrı ayrı ruhsal armağanlarımız vardır. Birinin armağanı peygamberlikse, imanı oranında peygamberlik etsin... Hizmetse, hizmet etsin. Öğretmekse, öğretsin... Öğüt veren, öğütte bulunsun. Bağışta bulunan, bunu cömertçe yapsın. Yöneten, gayretle yönetsin. Merhamet eden, bunu güler yüzle yapsın." (Rom.12: 6-8)

Ne güzel öğütler değil mi? Herkes becerebildiğini yapsın... Ne güzel değil mi? O zaman neden biz tanrıya, dine ihtiyaç duymadan "herkesten yeteneğine, herkesin ihtiyacına göre" bir toplum özlemini dile getirdiğimizde zındık oluyoruz?

Mektup'ta yazan;

"Kötülüğe kötülükle karşılık vermeyin. Herkesin gözünde iyi olanı yapmaya dikkat edin... Mümkünse, elinizden geldiğince herkesle barış içinde yaşayın... Sevgili kardeşler, kimseden öç almayın; bunu Tanrı'nın gazabına bırakın. Çünkü şöyle yazılmıştır: "Rab diyor ki, 'Öç benimdir, ben karşılık vereceğim.'" (Rom.12: 17-19)

Pavlus'tan İncil'li öğütler, sonuç barışı bozan yine tanrı, çünkü öç alma, kin, nefret, hırs, kıskançlık, öldürmek, gazap, mahvetmek vb. tüm insani kötülükler O'nun tasarrufundadır!

BÖLÜM 13

Yönetime Bağlı Olmak

Mektup'ta yazan;

"Herkes, baştaki yönetime bağlı olsun. Çünkü Tanrı'dan olmayan yönetim yoktur. Var olanlar Tanrı tarafından kurulmuştur... Bu nedenle, yönetime karşı direnen, Tanrı buyruğuna karşı gelmiş olur. Karşı gelenler yargılanır... Herkese hakkını verin: Vergi hakkı olana vergi, gümrük hakkı olana gümrük, saygı hakkı olana saygı, onur hakkı olana onur verin" (Rom.13: 1-7)

Dedik ya Pavlus'ün heybesinde herkese bir şeyler var.. Ama Sezar'a dil uzatma yok! O'nun kölesi olmaya devam edin... Aman ha aman baş kaldırmayın... Sezar'a zararı olmayan O'na destek veren bir din... Onların yaptıkları vaaz ettikleri farklı mı? Roma İmparatoru tanrı ile işbirliği içinde, Roma'nın kılıncı tanrının kılıncıdır. Vergiyi esirgeme! Yani sözün kısası Sezar'ın hakkı Sezar'a... derken İsa da

bunu anlatmak istemişti... Pavlus İsa'nın çizgisinden sapmamıştır.

Birbirinizi Sevin

Mektup'ta yazan;

"Birbirinizi sevmekten başka hiç kimseye bir şey borçlu olmayın. Çünkü başkalarını seven, Kutsal Yasa'yı yerine getirmiş olur... "Zina etmeyeceksin, adam öldürmeyeceksin, çalmayacaksın, başkasının malına göz dikmeyeceksin" buyrukları ve bundan başka ne buyruk varsa, şu sözde özetlenmiştir: "Komşunu kendin gibi seveceksin." (Rom.13: 8-9)

Yeniden kutsal yasaya atıf. Bunların üzerinde önceki bölümlerde durduk.. Biraz önceki ayetlerde övülen Roma İmparatorluğunda insanların nasıl öldürüldüğünü, arenalarda yırtıcı hayvanların önüne nasıl atıldığını tarih sayfaları karıştırmış olanlar bilirler... En basit örnek Spartakus köle isyanının bunların da yardımıyla nasıl bastırıldığı filmlere konu olmuştur... Bunların sevgisi zulüm demektir... Aldatıcıdır...

"Seven kişi komşusuna kötülük etmez. Bu nedenle sevmek Kutsal Yasa'yı yerine getirmektir." (Rom.13: 10)

Evet, atamız dediğiniz Davut'un komşusunu nasıl sevdiğini Tevrat incelememizde iyi öğrendik...

"Çılgınca eğlenceye ve sarhoşluğa, fuhşa ve sefahate, çekişmeye ve kıskançlığa kapılmayalım. Gün ışığında olduğu gibi, saygın bir yaşam sürelim." (Rom.13: 13)

Burada vaaz edilenlerin daha fazlası, kulluk edilsin denilen Roma İmparatorluğu'nda yöneticilerin günlük *ahval-i adiyeden işleriydi. Merak eden tarih sayfalarını karıştırabilir.*

BÖLÜM 14

Zayıf İman, Güçlü İman

Mektup'ta yazan;

"İmanı zayıf olanı aranıza kabul edin, ama tartışmalı konulara girmeyin.. Biri her şeyi yiyebileceğine inanır; imanı zayıf olansa yalnız sebze yer... Her şeyi yiyen, yemeyeni hor görmesin. Her şeyi yemeyen, yiyeni yargılamasın. Çünkü Tanrı onu kabul etmiştir." (Rom.14: 1-3)

Tartışmalı konulara girilirse tersi etkilenmenin olacağından mı korkulur!?

"Sen kimsin ki, başkasının kulunu yargılıyorsun? Kulu haklı çıkaran da haksız çıkaran da efendisidir. Kul haklı çıkacaktır. Çünkü Rab'bin onu haklı çıkarmaya gücü vardır." (Rom.14: 4)

Kul hakkı köle sahibinindir... Bu tanrı da olabilir, fiili köle sahibi de... O dönemdeki köleci toplumun durumundan çıkarılmış sonuçlar... Köleci sistemin savunusu.

Mektup'ta yazan;

"Kimi bir günü başka bir günden üstün sayar, kimi her günü bir sayar. Herkesin kendi görüşüne tam güveni olsun... Belli bir günü kutlayan, Rab için kutlar. Her şeyi yiyen, Tanrı'ya şükrederek Rab için yer. Bazı şeyleri yemeyen de Rab için yemez ve Tanrı'ya şükreder." (Rom.14: 5-6)

Herkes derken köleler bu herkesin içinde kabul edilmez. Her şey Rab'e ve Rab'dense herkesin kendi görüşüne tam güveni nasıl olacak... Çok seslilik olmaz mı? Yoksa Aynı tezgâhtan üretilme beyinler olmalı mı demek istiyorsunuz? Bugün gelinen yerde insan onu da yapma çabaları içinde, en azından filmlere konu olmuş durumda. Steven Spielberg'in Yapay Zekâ filmi.

"Yaşarsak Rab için yaşarız; ölürsek Rab için ölürüz. Öyleyse, yaşasak da ölsek de Rab'be aitiz." (Rom.14: 8)

O zaman bir şey yapmaya gerek yok.. Bu kadar lafa da gerek yok... Rab' her şeyi haleder.

"Mesih hem ölülerin hem yaşayanların Rabbi olmak üzere ölüp dirildi." (Rom.14: 9)

En ilginç ayetlerden biri. Yani tanrı ölüp dirilebiliyormuş!

"Yazılmış olduğu gibi: "Rab şöyle diyor: 'Varlığım hakkı için her diz önümde çökecek, Her dil Tanrı olduğumu açıkça söyleyecek.'" (Rom.14: 11)

Farklı uluslara seslenmenin sonucu, farklı dillerde Rab'in varlığını kabul etme! Varlığı kabul etmeyen ve çökmeyenlere ne olacak? Ya da varlığından haberdar olmayanlar ne yapacaklar? Bu mektubun kaleme alındığı zamanlarda Pavlus'tan bihaber olanlar bilmedikleri bir varlığı nasıl kabul edeceklerdi? O dönemde ve bu dönemde senden bir haber olmayan „diller" uluslar bu işi nasıl yapacak... Bilmediği ve haberdar olmadığı bir tanrıyı isimlendirmesi ve O'na tapması mümkün mü ?? İnanırsan mümkün!

"Böylece her birimiz kendi adına Tanrı'ya hesap verecektir." (Rom.14: 12)

Tamam, o zaman bırakın, araya girmeyin herkes kendi hesabını kendisi versin, varsa günahı ceremesini kendisi çeksin... Hesap soracak olan tanrınız ise O'na güveniniz yok mu? Neden tanrı ile kulu arasına giriyorsunuz?

"Rab İsa'ya ait biri olarak kesinlikle biliyorum ki,

hiçbir şey kendiliğinden murdar değildir. Ama bir şeyi murdar sayan için o şey murdardır." (Rom.14: 14)

Senin murdar saydığını, ben saymasam ne olacak? Adam domuza murdar diyor, kadın ise demiyor, ne olacak? Kararı kim verecek?

"Size göre iyi olanın kötülenmesine fırsat vermeyin." (Rom.14: 16)

Fakat bu sözleri söyleyenler tam da yapmayın dediklerini yapanlardır.

"Çünkü Tanrı'nın Egemenliği, yiyecek içecek sorunu değil, doğruluk, esenlik ve Kutsal Ruh'ta sevinçtir." (Rom.14: 17)

Çok doğru, Kutsal Yasaya başkaldırı gibi duruyor. Bu sözlerin hangi ortamda nerede kimlere söylendiğine dikkat edelim... Yeme içmenin çeşitlerinin sınırlamasız olduğu yerde, ortam da soylulara hitaben yazılmış bir mektupta söylenmiş sözlerdir. Anda dünyanın en büyük İmparatorluğunda yaşayan seçkinlere/soylulara yazılmış bir mektupta söylenmektedir... Bu soylular arenada ölümleri seyrederken mideyi tıka basa doldurup, tekrar oturmak için sofraya kusma havuzları yaptırmış olanlardır. Bu kadarı gerçekten de fazladır. Bunların kendilerine birazcık çeki düzen vermesi sistemin sürmesi için evladır. Diğer yandan burada söylenenler yoksullar için de avutma, sakinleştirme işlevine sahiptir.

"Ama bir yiyecekten kuşkulanan kişi onu yerse yargılanır; çünkü imanla yemiyor. İmana dayanmayan her şey günahtır." (Rom.14: 23)

Bırak yargılanmayı ölebilir de... O dönemde kasti yiyecek zehirlenmelerinin bolluğunu belirtip geçerken Pavlus'un bu ayette söyledikleri sonuçtur. Yani iman bedensel olana hâkim olmalıdır.

BÖLÜM 15

Mektup'ta yazan;

"Ben Tanrı'nın lütfüyle uluslar yararına Mesih İsa'nın hizmetkârı oldum. Tanrı'nın Müjdesi'ni bir kâhin olarak yaymaktayım. Öyle ki uluslar, Kutsal Ruh'la kutsal kılınarak Tanrı'yı hoşnut eden bir sunu olsun... Bunun için Mesih İsa'ya ait biri olarak Tanrı'ya verdiğim hizmetle övünebilirim... Ulusların söz dinlemesi için Mesih'in benim aracılığımla, sözle ve eylemle, mucizeler ve harikalar yaratan güçle, Kutsal Ruh'un gücüyle yaptıklarından başka şeyden söz etmeye cesaret edemem. Yeruşalim'den başlayıp İllirikum bölgesine kadar dolaşarak Mesih'in Müjdesi'ni her yerde duyurdum... Bir başkasının attığı temel üzerine inşa etmemek için Müjde'yi Mesih'in adının duyulmadığı

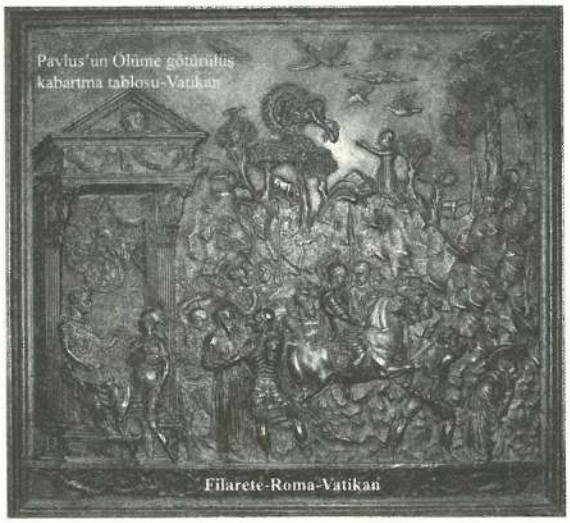

yerlerde yaymayı amaç edindim." (Rom.15: 16-20)

Evet, Pavlus diğer havarilerden farklı olarak kendisini kâhin ilan ediyor. Başka havarilerin uğramadığı yerlere uğruyor. Bunu da Tanrı'nın lütfüne bağlıyor... Ne kadar övünse azdır... Gerçekten de yazılanlar doğru ise, işte Sezar'ın hakkı Sezar'a, deyimi Pavlus'a da uygun bir deyimdir. Hıristiyanlığı kuran kişi budur dersek abartmayız... Çünkü yazdığı 13 mektupla ve çıktığı misyoner seyahatleriyle etki alanını genişletmiştir. Bu din adına epey iş becermiş biridir.. Burada bahsi geçen İllyricum bugünkü Sırbistan-Bosna-Makedonya ve tüm Balkanları da içine alan bir bölgenin tarihi adıdır. Kişisel becerisiyle kişiliğini öne çıkarması, kariyeristliği Hıristiyanları ilgilendiren bir sorundur. Edindiği amaca ulaşmıştır. Sonuçta Roma İmparatoru Neron tarafından kellesi kesilse de, Pavlus'tan yaklaşık 200-300 yıl sonra İmparatorluğun resmi dinin Hıristiyanlık olarak kabul görmesinde çok önemli katkıları olmuştur.

BÖLÜM 16

Özel İstekler ve Selamlar

Bu bölüm adı üstünde özel istek ve teker teker tanıdık her şahsa selamların yazıldığı bölümdür.

"Bilge olan tek Tanrı'ya İsa Mesih aracılığıyla sonsuza dek yücelik olsun! Amin!" (Rom.16: 27) son cümledeki tanrının bilgeliği bir yana, bu mektuptan anlaşılan Pavlus Roma'ya gitmeden önce orada kendine bir taban edinmiş, ilişkiler kurmuş ve bir dayanağa sahiptir. Yine bu bölümdeki ayetlerden okuyoruz ki Pavlus „kent haznedar"larıyla iyi ilişkiler içinde olan varlıklı bir soyludur.

Bir dahaki bölümde diğer mektuplarla devam edeceğiz...

BİZİ BİZE KIRDIRIYORLAR

Leyla CİVİL

Taş odanın demir kapısı gürültüyle kapandı. Askıdan indirilişinin üzerinden, nereden baksan, yarım saat geçmiş olmasına karşın, henüz parmak uçlarında bile, bir karıncalanma hissetmemişti. Kendini yüzyıllar sonra toprak altından çıkarılan, kolları bacakları kopmuş, yalnız başı ve gövdesi sağlam kalmış taş heykellere benzetti. Alaysı bir gülümseme belirip kayboldu içinde. Kolları hareket etse, gözündeki bağı çözüp çıkarsa ne değişecekti? İçinde bulunduğu hücre daha mı aydınlıktı sanki! Ne zamandır orada kapalı olduğu sorusu takıldı aklına. "Üç gün, beş gün, on beş gün?" Kesin bir yanıtını bulamadı bu sorunun. "Gerçeklerle yüzleş artık oğlum Engin!" diye geçirdi içinden. "Bir daha aydınlığı göremeyeceksin. Erken uyandığın pazar sabahları üstüne bir eşofman giyip, sahile inemeyeceksin. Tan yerinin ağarmasını, gökyüzünde oluşan o hızlı renk değişimlerini izleyemeyeceksin. Dağların arkasından karanlığı yara yara, kızıllığını yaya yaya, denizi, ufku kanatırcasına doğan güneşi seyredemeyeceksin. Sahildeki o sabahçı kahvesine girip, çıtır simidini, susamlarını döke döke bölüp, taze demlenmiş çaya bandıramayacaksın.Garsonlarla yaşamı sorgulayan, sorgulatan sohbetler yapamayacaksın."

"Çay... Cam bardakta, üstünden duman çıkan, mis gibi kokan kırmızılık!" Çay çekti canı. Ne kadar olmuştu taze çay içmeyeli? "Taze" 'yi bırak, çay içmeyeli. Yemek yiyor muydu? Bunca zamandır yaşayabildiğine göre yiyor olmalıydı. Peki, ne yiyordu? Anımsayamadı. Bu hücreye girdiğinden beri birkaç şeyin ayırımına varabilmişti; küf ve rutubet kokusu, karanlık, soğuk, sorular... Acı? Onu artık hissetmiyordu. "Aşağılanma, falaka, elektrik...!"

"Filistin askısı?" Belki bir tek onu diğerlerinden ayrı bir yere koyabilirdi. Yaşamının en büyük hazzını, aynı zamanda en büyük gurur kırıklığını, askıdayken yaşamıştı. Önce havlu sardılar bileklerine, iplerin izi çıkmasın diye. Sonra kollarını yanlara doğru açıp, uzun bir tahta parçasına bağladılar. Kolunu bağladıkları tahtanın bir ucunu bir dolabın üstüne, diğer ucunu başka bir dolabın üstüne

koydular. Çıplak, gözleri bağlı, ayakları havadaydı. Durmadan sorular sordular. "Kimlerle bağlantın var?" ,"Parasal desteği nereden alıyorsunuz?" Yanıt alamadıkça öfkeden delirdiği sesinden anlaşılan adamın elleri, çıplak ayaklardan tutup, aşağıya doğru çekiştiriyordu."Konuşsana ulaaan... Yoksa çıkamazsın buradan." Engin'de çıt yok. Aradan belli bir süre geçince sorunun sesi ve sorulma şekli değişiyordu; "bak oğlum, herkes hata yapar. Gençsin, deli çağların, özenirsin, yazık etme kendine hadi konuş". Saatler süren bu soru yağmurundan sonra, uzun bir süre sessizlik oldu. Kendiyle baş başa kaldığından emin olduğunda, bütün bedenini taşıyan kollarının acısını ancak duyumsayabilmişti. Azıcık olsun, bu acıdan kurtulmak isteyip, ayaklarını boşlukta gezdirerek üstüne basabileceği bir şey var mı diye aradığında, bir sandalyenin arkalığına değdi parmakları. Ne büyük, ne anlatılamaz bir hazdı bu! Sandalyeye basıp, kollarını bedeninin ağırlığından kurtarmıştı ki, şiddetle savrulan bir tekmeyle sandalye yere devrildi. Hızla boşluğa düştü ayakları. Kolları öncekinden daha fazla bir acıyla gerildi. Kopacaklardı neredeyse eklem yerlerinden. Ağzından tek bir "ahh" bile çıkmadı Engin'in. Gülüşmeler... Odada, beyninde yankılanan gülüşmeler... Yüzünde hissettiği ılık, soğan kokan bir soluk, yılışık bir ses, tükürük saça saça; -"Nasıl güzel miydi Engin bey?" ... "Dilini mi yuttun, konuşsana lan piiiç!" Acılar içindeki gövdeye savrulan bir tekme...

Aynı acıyı yine hissetti kasıklarında. O incinmeden sonra, uzun bir süre daha askıda kalmasına karşın, kollarındaki ağrı ne kadar çok olursa olsun, ayakları, sessizliğin en uzun süreninde bile, dayanacak bir yer aramadı Engin'in.

Demir kapının dışından anahtar sesleri duyuldu. Kilit açıldı.

—Bay dilsiz yemeğin geldi, diyen aşağılayıcı ses aynı tırmalayıcılıkla,

—Ne o lan, gözünü niye açmadın? Korkma, ışık yok burada rahatsız olmazsın, deyip çıktı.

Taş odanın demir kapısı gürültüyle kapandı yeniden.

"Yemek! Yemek veriyorlarmış demek. Kollarım... Ama kollarım yok!"

İştahı da yoktu. Yine sahile gitmek istiyordu. Taze çay, simit, güneş, ışık, garson arkadaşlar... Yorgun, ama güleç, sevecen arkadaşlar! En son işe başlayan o kara herif değil tabi. Bir şeyler eksikti onda, bakışları sertti, insansı bir sıcaklığı yoktu. Çoğunlukla iş yapmıyor, gülmüyor, sağı solu gözlüyordu. Göğsü insan sevgisiyle dolup taşan Engin, o adamdan pek hoşlanmamıştı.

Sabahçı kahvesinde taze çaya simidini banıp yerken, nereden geldiğini bir türlü kestiremediği martı çığlıklarının karamsarlığına karşın, güzel, neşeli, aydınlık yarınları müjdeleyen, "ustam" dediği Nazım Hikmetin dizelerini, coşkulu seslerden oluşan bir koro marşa dönüştürürdü kafasında. Keyiflenirdi. Umut vardı, ışık vardı, güneşe giden yollar vardı o dizelerde. Neydi o dizeler? Neydi..? Gözleri bağlı, kolları uyuşmuş, bırakıldığı yerde külte gibi duran adamın yüzünde bir tebessüm belirdi. İşkence odalarından yükselen çığlıkları bastırıp, sahildeki gibi, hep bir ağızdan, o marşı söylemeye başladı belleğindeki koro.

"Sende çıkar göğsünün kafesinden yüreğini
Şu güneşten düşen
Ateşe fırlat.
Yüreğini, yüreğimin yanına at.
Akın var,
Güneşe akın,
Güneşi zapt edeceğiz,
Güneşin zaptı yakın!"

Marş bitince, yüzündeki tebessüm de yitip gitti. Bu hücrede de, dışarıda olduğu gibi, aynı isyan başladı içinde. Toplumun, emeğinin savaşını vermemesini, bu savaşı verenlerin yanında olmayışını bir türlü anlayamıyordu. Oysa; garsonla servis yapan oydu, köylünün alnından damlayan ter o. Gece nöbet tutan, Sokakları süpüren o. Dev yapılar yapan oydu, kentler kuran o! Bu işkenceler, elektrik, dayak... Hiç biri acıtmıyordu canını. Asıl canını yakan toplumun körlüğü, cahilliğiydi. Oysa ellerinde güneş, ellerinde yaşamla çıkmışlardı karşılarına. Bu dünyada cenneti kurmayı önermişlerdi halka. Görünen güzelliğin yerine görünmeyeni, olup olmadığı belli olmayanı nasıl seçerlerdi?

Yine aynı çıkmaz sokağa geldi, derin derin iç çekti. Mırıltı gibi bir ses döküldü dudaklarından. Bu hücreye girdiğinden beri ilk kez konuşuyordu. Kendisi farkında bile değildi sesli söylediğinin.

—Bizi, bize kırdırıyorlar, dedi, bizi bize kırdırıyorlar! O yapmış olmalı o, o kara herif!

Buraya getirildiği günün sabahında, kayalıklarda oturmuş güneşin doğuşunu izlerken, bu kara adam gelip çöküvermişti yanına. Marşlar söyleniyorken kafasında, dalıp gitmişken Engin ufka, ikide bir "bu düzen ne kadar bozuk, değil mi abi?" deyip

durmuştu. Yanıt vermemişti Engin hiçbir sorusuna. Başından savuşturmaya çalıştıkça, adam iyice yanaşıyordu ona. Canı sıkılmıştı epeyce. Sahilde geçirdiği birkaç saatlik yalnızlık, duygularını coşturur, inancını bileyler, atacağı adımların yönünü belirlerdi. Sözlerini duymazlıktan geldiği, varlığını görmezlikten geldiği adamın kalkıp gitmeyeceğini anlayınca, kendisi kalkıp kahveye doğru yöneldi. Kapıyı itip içeri girince, mis gibi bir çay kokusu çarptı yüzüne. Kahvenin en genç garsonu, sıcacık bir gülümsemeyle;

—günaydın abi, dedi Engin'e.

O kara herifin yüzsüz, ısrarcı tavrına karşılık elinde olmadan yüzüne yerleşen sıkıntılı anlam tebessümle yer değiştirerek;

— günaydın, diye karşılık verdi.

Başka hiçbir şey söylemeden çay ocağına yöneldi garson. İnce belli bardağa fokur fokur kaynayan suyu doldurdu önce. Sonra suyu boşaltıp yarısına kadar dem, üstüne yeniden su doldurdu. Dumanı tüte tüte getirip Engin'in oturduğu masaya bıraktı. Dönüp gidecekken, Engin'in sorusu onu durdurdu.

— Şu yeni başlayan arkadaşınız, kimin nesi biliyor musun?

— Bilmiyorum abi, üç- dört hafta oldu burada çalışıyor, ama hakkında bildiğimiz tek şey adı.

—Ya... İşten ayrılan mı oldu ki onu aldılar. Sizin patron biraz pintidir benim bildiğim.

—Yo kimse ayrılmadı. Bir gün patron geldi, Mithat bey artık burada çalışacak dedi. İhtiyaçta yoktu, bizde anlamadık. Tuhaf biri zaten. Patronun yakını olsa gerek, pek bi işe yaradığıda yok.

— Haklısın. Sabah sabah sahilde dolanıyor, sen burada tek başına çalışırken.

— O bu gün izinli abi. Ama dedim ya tuhaf biri. Ne zaman ne yaptığı belli olmuyor.

Çayını önüne doğru çekip, simidini poşetinden çıkardı. İkiye böldüğü simidin yarısını garsona doğru uzatarak;

— yermisin? dedi.

— Ben yedim abi sağol, deyip ekledi garson;

—arkadaşların bu gün yine gelecekler mi?

—Gelecekler. Dedi Engin.

—Biliyor musun abi, özellikle pazar günleri izin kullanmıyorum. Sırf sizi dinlemek, bilgilenmek için. Dedi ve çay ocağına gitti.

Bu sözler çok hoşnut bir anlamla kapladı Engin'in yüzünü.

"İşte umut" diye geçirdi içinden. İçini dolduran neşe açık pencerelerden ufka yöneltti bakışlarını. Güneşin ışıkları yüzüne düşüyor, gözleri değerli iki yeşil taş gibi parlıyordu. İştahla yedi bitirdi simidini. Bir bardak daha çay getirdi garson çocuk. Sigarasını yaktı, derince içine çektiği dumanı uzunca üfledi. Açık camlardan dışarıya doğru, dağıla dağıla yol aldı dumanlar.

Karanlık taş odada bırakıldığı gibi duran, kollarını hissetmeyen adamın belleğinden geçen kısacık bir cümle, derin ve ulaşılmaz isteği gün yüzüne çıkardı.

"Ah bir sigara olsa şimdi..."

İkinci çayı da bitirdiğinde, martıların çığlıkları kesilmiş, kahvenin bahçesindeki iğde ağaçlarında yuva yapmış olan serçelerin cıvıltıları duyuluyordu yalnız. Yanındaki sandalyeye koyduğu çantasını açtı. İçindeki renk renk dosyalardan kırmızı olanını çıkarıp masaya koydu. Az kalmıştı işçi temsilcilerinin gelmesine. Aylardır yapılan bilgilendirme, eğitim toplantılarının sonucunda, eylemliğe geçiş kararını almışlardı önceki hafta. İlkin patronlarla görüşüp sendikanın kurulduğunu bildirecekler, isteklerini sıralayacaklar, istekleri karşılanmazsa greve gidecekler, tüm şarteller inecekti. Tekstilden otomotive, gıdadan elektroniğe, kimisi çevre illerde olmak üzere 15 fabrikada örgütlenmişlerdi. Eş zamanlı eylemliliğin ses getireceğinden emindiler. Dosyayı gözden geçirmeye başladı.

Birkaç Gül ve Bir Yangın

Cihan Barış Budak

Soluyor ansızın birkaç gül
Hayır! Yanıyor ansızın
Derinlerden kopan bir fırtına
Ve Hasret'li Gül tekinleşmiyor
Behçet Aysan yitiyor

Bir barbar dünyayı karartabilir ateşle
Ve otuz yedi ışık sönebilir yanarak
İçime bir sızıdır düşer
Metin Altıok mırıldanır bir şiir
Mırıldanır koşarak yangınlara
Okşayarak yılları
Ve yanar aynı bahçede
Aynı güneşi tutan gülleri dünyanın

GÜLÜMSEYİŞ

Rahime HENDEN

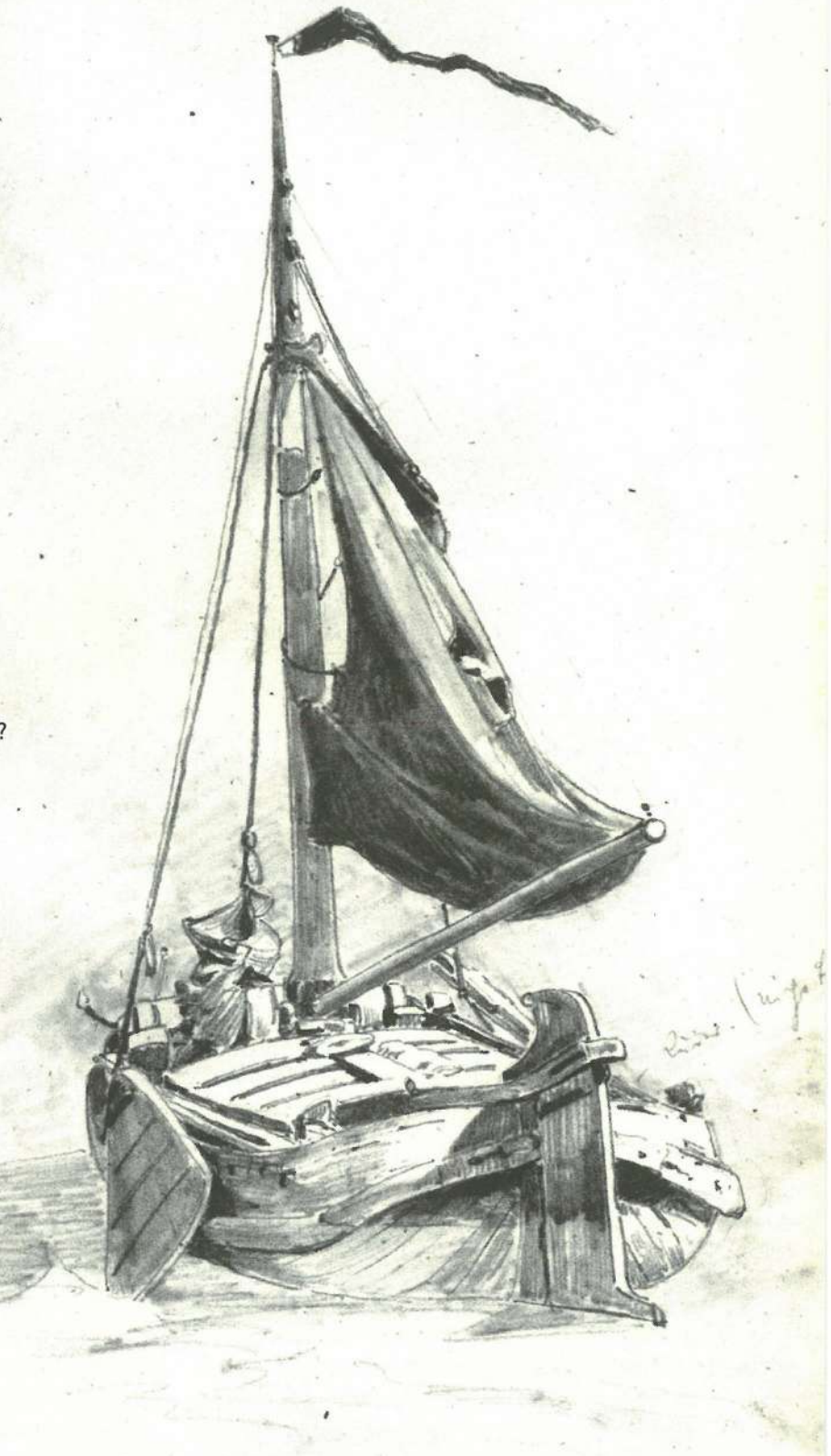

I

Eeyy... Düşlerimin lacivert suyu...
Yaşam kaynağı Balıklı ova'nın.
Motorlarında balıkçıların
günlerce örülmüş ağlarıyla
balık taşırlar sahile.
İşte ekmek kapısı...
Şairin usunda dalgaların şarkısı.
Gece yarılarında poyraz.
Esen yel, ılık...
İnsanı dost, iklimiyle barışık
Sen de duyuyor musun eeyy dost?
Okyanus ötesinde düşünen us.
Bak sere serpe uzanıyor deniz.

II

Biraz barbun, çipura.
Enginar ekşisi, baklagil ezmesi.
Koyda iyot kokusu, biraz isparoz.
Martılar açık denizde.
İkindi vakitleri yakamoz.
Çocukların ellerinde dondurma;
kediler miyavlayıp durur...
Sandallar dans eder sahilde
ağlar boş...
Dost selamı, yarenlik.
Balıklı ova'da gülümseyiş...
Yaşamak gerçekten çok hoş.

07/06/2011

"Dostoyevski henüz ölmedi, ne burada ne de Batı'da, çünkü henüz kapitalizm ölmedi."

Yavuz AKÖZEL

FYODR MİHAYLOVİÇ DOSTOYEVSKİ
(30 Ekim 1821- 28 Ocak 1881)

" Dostoyevski'de hiçbir olumlu düşünce bulamıyorsak, şimdiye kadar toplumda çoğunlukta olmadığımızı anımsamalıyız. Toplumumuzun çeşitli öbekleri ve katmanları Dostoyevski'de düşüncelerine destek aramaya ve onun hastalıklarından acı çekmeye devam edeceklerdir. **Dostoyevski henüz ölmedi, ne burada ne de Batı'da, çünkü henüz kapitalizm ölmedi.**
(Anatolu Vasilyeviç Lunaçarski, Sanat ve Edebiyat Üzerine, Kırmızı yay.S.142)

Kapitalizm can çekişirken azgınlaşıyor, sağa, sola saldırıyor, geriye iyi bir şeyler bırakmamak ve dünyamızı özdeksel ve tinsel olarak korkunç bir savaş sonrasının yıkıntısına, sömürülmüş bir bedenin oluşmuş kupkuru kadavrasına dönüştürdükten sonra çekip gitmek için elinden gelen tüm hinlikleri deniyor. Bu giderek yok oluşa doğru giden kendi geleceksizliğinin yarattığı en gerici intikam duygularından ve tamamen bireyselleşmişliğin endekslediği egoizm batağına yuvarlanmışlığından kaynaklanıyor. Bu olguda Dostoyevski'nin rolü nedir? İnsansal tinin bir mimarı mı, yoksa çöküntüye uğratan, bir ortaçağ engizisyon rahibi mi?

Marksist eleştirmenler ve burjuva eleştirmenlerin Dostoyevski değerlendirmesinde birleştikleri yegane nokta, Dostoyevski'nin kahramanlarının edilgenliği üzerinedir. Olumlu kahramanları yok denecek kadar az olan,

yapıtlarında insanlığın içerisinde sürekli bir şiddet, kıskançlık, bilincin önünde yürüyen hırs olduğunu vurgulamıştır. Bu motivasyonun bir köşesine de zayıf insanın ezilmişliğini koymuştur. Ancak bu ezik insandan yana, ezilenlerden yana bir tavır içerisine asla girmemiştir.

Dostoyevski'nin sanatsal bakış açısında olan 'sevgi' maskesine gizlenmiş 'nefret' duyguları onun gerçeğin

İçerisindeki yüce olanı bulup çıkarmasına engel olmaktadır. Bu yüzden yapıtlarında çizdiği kahramanları yaşamsal gerçekleri yitirmiş kurgusal tiplerden, (Budaladaki Mişkin) veya yüce olan her şeyi kirleten, yıkan olumsuz tiplerden oluşmaktadır (Suç ve Ceza'daki Raskalnikov)gibi. Ancak, insana özgü, abartısız, doğal bir biçimde -yüce- olanı kendi benliğinde bir töz durumuna getirip çözümlemeye sosyalist gerçekçilikte ve sosyalist gerçekçiliğe esin kaynağı olan devrimci-demokrat yazında ulaşılır ve rastlanır. Kötümserlik, burjuva dünyasının temelini oluşturmaktadır. Her iyi şeyin giderek yok edildiği dünyamızda sosyalizmin kapitalizm karşısında aldığı geçici yenilgi sonrası umutsuzluk ve yazgıya boyun eğiş 21. yüzyıl entellektüalizyonunun kitlelere sunduğu eski bir biçimin yeni seksiyonları şeklinde kendini göstermektedir. Umut, iyimserlik ve güzel bir geleceği yaratmanın olanaklı olacağını ancak az bir aydınlar gurubu, bilinçli proletarya, hala sömürgeciliğe, işgalciliğe ve emperyalist talana karşı savaşım yürüten ezilen ulus ve halklar dile getirmektedir.

Olgu bu bakış açısıyla irdelendiğinde 21.yüzyıl entellektilasyonunun Dostoyevski'ye neden böylesine dört

elle sarıldığının ve onu kitlelere taşıdığının anlamı da anlaşılır olmaktadır.

20. yüzyıl, dünyamızda kötü şeyler kadar güzel şeylerin de yaşandığı bir yüzyıl oldu. İki tane dünya emperyalist savaşını yaşadık. Ve her iki savaşın ardından da proletarya önderliğinde, neredeyse dünyanın yarısını oluşturan sosyalist ve demokratik devrimlere tanık olduk. Çürüyen burjuvazinin çöküşmüş sanat ve edebiyatının karşısına güneş ve gelecek ile beslenmiş; yepyeni bir anlayışın, toplumcu sanat ve edebiyatı da bu güzel oluşumlarla birlik artık giderek etkin bir konuma geliyordu. Gelinen yerde sosyalizm, yapılan yanlışlıkların, ML'den sapmaların ve ML'i gelişmelere entegre etmedeki beceriksizliklerin en önemlisi de ML ile alakası olmayan burjuva ideolojisinin, ML adına sosyalist ve demokratik halk cumhuriyetlerinde uygulanmaya sokulması sonucu gürültüsüz, kansız, soluksuz, sessizce çöktü, gitti.

Ama o dönemden kalan, örnek alınmaya değer çok önemli atılım ve pratikler, kültür -sanat yansımaları, tüm dünya proletaryasının ve ezilen halklarının demokratik - sosyalist hareketinin hala bir yol göstericisi, bir pusulası olmaya devam ediyor.

DOSTOYEVSKİ (YAŞAMINDAN KESİTLER, ÖNEMLİ YAPITLARINA İLİŞKİN DEĞERLENDİRMELER)

Başlıca Yapıtları:
Romanlar:

İnsancıklar	1846
Netochka Nezvanova	1849
Ezilmişler	1861
Ölüler Evinden Anılar	1862
Yeraltından Notlar	1864
Suç ve Ceza	1866
Kumarbaz	1867
Budala	1869
Ecinniler	1872
Delikanlı	1875
Karamazov Kardeşler	1881

Öyküler:

Öteki	1846
Dokuz Mektupları Romanı, Mr.Prokharçin, Hozyajka	1847
Polzunkov, Bir Yufka Yürekli, Kıskanç Koca, Namuslu Bir Hırsız, Bir Noel Ağacı ve Düğün	1848
Beyaz Geceler	1848
Küçük Kahraman	1857
Amcanın rüyası, Stepançikevo Köyü	1859
Tatsız Bir Olay	1862
Timsah	1865
Ebedi Koca	1870

Bobok	1873
Uysal Bir Ruh, Köylü Marey	1876
Bir Adamın Düşüşü	1877

Kurgusal Olmayan Eserler:

Yaz İzlenimleri Üzerine Kış Notları	1863
Bir Yazarın Günlüğü	1873- 1881

Dostoyevski'nin babası Michael Dostoyevski 19.yüzyılın ilk yıllarında Ukrayna'dan Moskova'ya gelip, Moskova Üniversitesinde tıp okudu.1812 [1] seferinde askeri doktorluk yaptı.1819 yılında Moskova'lı bir bayanla evlendi, askeri doktorluktan istifa ederek Moskova'da özel bir hastaneye doktor olarak girdi.30 Ekim 1821'de ikinci çocuğu yani Fyodor Mikhailoviç Dostoyevski doğdu. Daha sonradan doğan kardeşleriyle beraber 8 kardeştiler ve hastanenin bitişiğindeki küçük bir evde yaşıyorlardı. Oldukça disiplinli olan baba Michael Dostoyevski, çocukların başka çocuklar ve insanlarla oynamalarını ve konuşmalarını yasaklamıştı. Çocuklar kent dışındaki gezilerde dahi oynamaya, koşmaya kalkışamazlardı. Baba, sürekli çocukları fikren geliştirici konuşmalar yapar, onların çocukluklarını yaşamalarını engellerdi. Çocuklar ciddi konuların içerisinde –geometri, matematik vb gibi- "sözde" eğitilirlerdi. Fyodr Mikhailoviç çocukluk yıllarında Moskova dışına hiç çıkmadı. O bir kent çocuğu olarak doğadan uzak, doğaya yabancı olarak büyüdü, dolayısıyla yapıtlarında, doğa betimlemelerine az rastlanır; rastlanıldığı yerde de karamsarlık egemendir: "Sabaha doğru, hasta kendine gelir gibi oldu. Babasını çağırdım. Genç Potroviski'nin bilinci yerindeydi. Hepimizle vedalaştı. Sonra tekrar ağırlaştı. Boğuk sesiyle bir şeyler demeye çalışıyor; yalvarıyordu. Su götürdüm, başını çevirdi. İstediği su değildi. Bakışlarından pencereyi işaret ettiğini anladım. Gidip perdeyi açtım. Hava ışımıştı; ama güneş yoktu. Gökyüzünü sisli bir bulut perdesi sarmıştı. Yağmur yağıyordu. Yağmur damlaları cama vurarak kirli sızıntılar halinde aşağı kayıyordu. (İnsancıklar, Antik Batı Klasikleri Yay. Say.48) Dar ve penceresiz bir odada çocukluk yıllarını tamamlayan Michael ve Fyodor Dostoyevski kardeşler daha sonrada yine 3 yıl gibi hatırı sayılır bir süre yatılı okulda kaldılar. (1834) Dostoyevski'nin okul yıllarında da fazla arkadaş içerisine giremediği, arkadaş edinmeyi de başaramadığı gözlemleniyor. Fyodor Dostoyevski'nin içinde yaşadığı, soluk aldığı ve kendini ispat etmeye çalıştığı toplumdan soyutlanmasında, kendisini çevresinden ve insanlardan uzak tutmasın da, dünyaya, yaşama ve yaşam içinde gelişen tüm olgulara hastalıklı bir ruhun, hastalıklı coşkularıyla bakmasında, çocukluk yıllarında ona sunulan, verilen acımasız disiplinin önemli etkenleri olmalı: "Büyük çocukların eğitimi şehir dışına yapılan bu yıllık gezilerin ilki sırasında başladı. Daha küçük yaşlarda anneleri alfabeyi öğretmişti. Ailedeki akşam okumaları onlara, İncil'i ve Karamzin'in tarihinin bazı önemli bölümlerini tanıtmıştı. Daha sonra iki öğretmen gelmeye başladı. Bir papaz ve bir Fransız. (Drashusov adındaki Fransız) ufak bir özel okul açmıştı. Michael ve Fyodor,1831'de bu okula gönderildiler. Burada Latince öğretilmediğinden, bu görevi baba üstlendi; çocukların, yemek masasının yanında dimdik durmak zorunda oldukları bu derslerde babanın sertliği, hoş görmezliği üzerlerinde kuvvetli bir etki bıraktı. (E.Hallett Carr, Dostoyevski, İletişim Yay.S.17.) Bu etkenler ,yine birazdan değineceğimiz yaşamındaki diğer mutsuz etmenlerle de birleşince, ışıksız ve çalkantılı yaşamının oluşturduğu ruhsal dengesizlik,kin, nefret, aşağılık duygusu, Dostoyevski'nin tüm öykü ve romanlarında belirleyici bir rol oynayacak,her yarattığı kahramana kendi gerçeğinden bir şeyler ekleyecektir. Gerçek yaşamda bir "anti-kahraman" motifi çizen Dostoyevski, bu kendine ilişkin özsel özelliği, ustalıkla yapıtlarına aktaracaktır. Hangi yapıtını elinize alırsanız alınız orada birden fazla Dostoyevski bulacaksınız. Her değişik anti-kahraman Dostoyevski'nin birbiriyle çarpışan tinlerinin birer nesnelleşmiş karikatürleri olarak karşımıza çıkacaktır. Kapitalist toplumun umudunu yitirmiş, yıkılmış ve çıkışsız kalmış insanının hem topluma hem de kendine olan yabancılaşmasının en karanlık kesitlerini verirken, yürünen upuzun yaşam yolunun sonunu da yine karanlık ve karmaşık bir tinsel girdabın içerisine ulaştırarak oradan Ortodoksluğun en ikiyüzlü kurtuluş öyküsünü fısıldamaktadır.

Yatılı okulda sıkıntılı, parasız geçen üç yılın ardından 1837'de annelerini kaybettiler. Anneleri öldüğünde Fyodor 15 yaşındaydı. Annelerinin yası içerisindeyken Puşkin'in bir düello sonucu öldüğü haberi yayıldı; birçok şiirini ezbere bilen ve Puşkin'e tapınırcasına hayran olan Fyodor, ağabeyine "aile yasımız olmasaydı, Puşkin için yas elbisesi giymek üzere babamdan izin isteyecektim." diyecektir.

Dostoyevski bir Puşkin hayranıdır ve çok şiirlerini ezbere bilir. Bu hayranlık aslında "haklı" bir hayranlıktır. Puşkin'in

yazıları ve eylemleri Rusya›nın yetişmekte olan yepyeni bir aydınlar generasyonu üzerinde müthiş etkilidir ve bu generasyonun yetişmesinde Puşkin'in önemli bir payı olduğunu söylersek, abartı yapmış olmayız. Bu yepyeni generasyon Puşkin ile birlikte, Rus halklarına ve Rus halk diline yönelip, gerçekçi yapıtlar yaratmaya başladılar.

Dostoyevski, 1838'de Askeri Mühendislik Akademisine girer. Kardeşi Michael, hastalık nedeniyle okula alınmaz. Kardeşinden ayrı kalmak Dostoyevski'ye ağır gelir, okula ve arkadaşlarına bir türlü ısınamaz. Kendisini kitap okumaya verir. Shakespeare, Schiller, Hoffmann, Balzac, Gogol, Puşkin, okudukları arasındadır. 1839'da babası köylüler tarafından öldürülür. Dostoyevski bunalımlar geçirir. 1843'de okulu bitirir ve teğmen olarak İstihdam dairesinde göreve başlar. 1844'de Balzac'ın –Eugenie Grandet- ve Schiller'in -Don Carlos-unu çevirir. Bir yandan bunları çevirirken bir yandan da İnsancıkları yazar. Ordudan da ayrılır.

1845 yılında bitirdiği romanı Belinski'ye götürülür ve bir akşam toplantısında okunur. Belinski romanı çok beğenir; üç gün sonra da Dostoyevski, Belinski ile tanıştırılır. İnsancıklar romanını gereksiz uzatmalar olmasına karşın, "olağan- üstü" bulur ve heyecanla Dostoyevski'ye şöyle konuşur. "Anlıyor musun? Yazdığın şeyin ne olduğunu, anlıyor musun? Yirmi yaşındayken bunu anlaman olanaksız." Ancak 1846'da yazdığı 'Öteki, Ev Sahibesi, Mr.Prokharcin' öyküleri , Belinski tarafından beğenilmez, eleştirilir. Bundan sonra Dostoyevski, giderek Belinski'den uzaklaşır. Avrupa›daki 1848 devrimlerinin [2] yenilgisi Batı Avrupa'daki devrimci harekete büyük bir darbe vurur ve gericilik doruk noktasına ulaşır, ideolojik gelişim sekteye uğrar. Buna karşın Rusya da devrimci hareket canlanır, Çar I.Nikola'nın despotizmi iki kat artar.

Dostoyevski, Petrashevski [3] çevresinde kurulan gizli siyasal örgütle yakın ilişkiler kurar, yine bu tarihte "Beyaz Geceler'i kaleme alır.

4

"Beyaz Geceler" melankoliliğin ve yalnızlığın romanıdır. İnsancıklar gibi, natüralizm (doğalcılık) ile gerçekçilik arasında bocalayan ve romantik bir karşı çıkışın derinden gelen fısıltısını yansıtıyor. 50 sayfalık, romandan ziyade bir uzun öykü özelliğini taşımaktadır."İnsancıkların" başarısından sonra kaleme aldığı öyküler; Öteki, Bir yufka Yürekli, Kıskanç Koca Beyaz Geceler ve o tarihlerde yazdığı diğer öyküleri ses getirmez, hatta beğenilmez. Bugün burjuva eleştirmenleri ve yazarları tarafından sözgelimi "Beyaz Geceler de sınırsız" övülmektedir; peki anlattığı konu nedir? Teması nedir? Okuyucuya, kitlelere ne vermek istemektedir?

Beyaz Geceler (1848)

Öykü, Petersburg'da geçen 4 gece ve bir günle sınırlı. Adını bilmediğimiz konu kahramanı, yapayalnız bir kişidir, hiç arkadaşı falan yoktur. 8 yıl arkadaşsız olarak geçirdiği Petersburg'da, onun arkadaşları; geceler boyu gezintilerindeki hayalet binalar, boş yollar ve karşıdan gördüğü, sürtünerek geçtiği insan siluetleri, gölgeleridir.

O, hemen hemen her gün çıktığı Nevski Bulvarında bir yıldan beri sürekli karşılaştığı bir ihtiyarla selamlaşmaktadır. İnsanlarla olan en yakın ilişkisi de işte bu, konuşmasız, sessizce eğilerek, şapka çıkararak yapılan merhabalaşmadan oluşmaktadır. Ama kahramanımız her gece önünden geçtiği ve artık iyice tanışık olduğu evlerle konuşmaktadır:

"Petersburg'un evlerini de tanıyorum. Sokaktan geçerken her ev öne uzanıp pencereleriyle bana bakıyor, neredeyse şöyle diyor sanki 'Merhabalar; nasılsınız? Tanrıya şükürler olsun, ben de iyiyim. Mayısta üzerime bir kat daha çıkacaklar. Ya da 'Sağlığınız nasıl? Yarın onarım var bende.'Veya :' Dün az kaldı yanıyordum, öyle korktum ki."

(Bayaz Geceler, Bilge-Kültür-Sanat Yay. S. 8)

Adsız kahramanımız böyle bir <beyaz gece> de kanal boyu yürürken rıhtımın parmaklığına yaslanmış ağlayan bir bayan ile karşılaşıyor, arkadaş oluyorlar. Yaşamı yalnızlıkların derin bunalımlarında geçen adsız kahramanımız bayana hemen sırılsıklam aşık oluyor ve dört gün devamlı buluşuyorlar. Bayan bir başkasını sevmektedir. Ancak bizim adsız kahramanımızı da sevmeye başlamıştır ve onunla evlenmeye karar vermiştir. Çünkü sevdiği kişi söz vermiş –bir yıl sonra gelirim ve evleniriz – olmasına ve bir yılı çoktan geçmesine karşın, hala gelmemiştir. Nastenka: "Onu seviyorum; ama geçecek bu, geçmek zorunda, geçmemesi olanak-

sız. Evet, geçecek, hissediyorum bunu. Kim bilebilir, belki bugün bile bitebilir; çünkü siz burada benimle birlikte ağladınız, çünkü onun gibi terk etmediniz beni, çünkü siz seviyorsunuz beni, ama o sevmiyor ve çünkü ben de sizi seviyorum! Daha önce de söyledim bunu size bunu, biliyorsunuz seviyorum sizi, çünkü ondan iyisiniz, çünkü ondan dürüstsünüz, çünkü, çünkü o..."....."...sevgim de her zaman layık olacaktır sevginize. Peki, istiyor musunuz beni şimdi? "(ay.yapıt.S.71-72) sonra birleşmenin düşlerini birlikte kuruyorlar adsız kahramanımız mutlu,Nastenka mutlu,sevinçli görünüyor. Ama sonra? "O sırada genç biri geçmişti yanımızdan. Önce bir an durmuş, bize dikkatli dikkatli bakmış, sonra yürümüştü. Kalbim duracakmış gibi çarpıyordu..

Alçak sesle,

-Nastenka, dedim. Kimdi o, Nastenka ?

Ayakta zor duruyordu Nastenka, şimdi daha çok titriyordu, bana daha da sokulup fısıldadı:

-Bu o!

Arkamızdan bir ses duyuldu:

Nastenka ! Nastenka! Sen misin?

Ve genç bize doğru birkaç adım attı.

Tanrım, nasıl bir çığlıktı o öyle! Nasıl ürpermişti Nastenka! Nasıl kollarımın arasından koparcasına sıyrılmış, ona doğru atılmıştı. Ölü gibi ayakta duruyor, onlara bakıyordum. Ama Nastenka tam elini uzatmıştı ona, tam kollarına atmıştı kendini ki, birden durmuş, dönüp bana bakmış, ben daha kendime gelmeden rüzgar gibi, yıldırım gibi yanıma koşmuş, kollarını boynuma dolamış, beni sıcak, içten öpücüklerle öpmeye başlamıştı.Sonra, bir şey söylemeden tekrar döndü, gence koştu, ellerini tuttu, birlikte uzaklaştılar.."(ay.yap.S.71-72-75-76)

O sabah, beyaz geceleri bitiyor adsız kahramanımızın, yine yalnızlık ve acılarla dolu bir yaşamın başlaması!

Kitap şöyle bitiyor.

"Nastenka, sevimli gülümseyişin hep mutlulukla ışıldasın. Yapayalnız, soylu bir yüreğe tattırdığın o bir dakikalık

mutluluk için her zaman şükranla anacağım seni!

Tanrım! Tam bir dakikalık mutluluk! Bir insana ömür boyu yetmez mi böyle bir mutluluk? "(ay. yap.s.80)

Dostoyevski'nin Beyaz Geceleri gelecekte yazacağı öykü ve romanların yaratacağı " yeni insanının "(anti-kahra manının) az-çok motifini çiziyor. Söz gelimi Suç ve Ceza Romanının birinci karakteri kabuğuna çekilmiş, insanlardan kaçan, kendini yalnız kalmış bulan, yitirdiği gerçekleri **Sonya**'da yakalayıp ona dört elle sarılan, ruhunda aşağılanmanın çalkantılarından gelen çelişkili kompleksleri yaşayan **Raskalnikov**'un benzeş portresi, Beyaz Gecelerdeki adsız anti-kahramanımızda çizilmiş.Varoluşçuluğun ve yabancılaşmanın salgıladığı uyumsuzluğun, başkaldırısı olmayan, yazgısına çoktan razı edilginliğin hatta buhurdanlığından dinsel gizemciliğin dumanları tütsüyen bir absürd anlayışın ilk filizlerini bu öyküde yakalayabiliyoruz. Kapitalist ilişkilerin kişileri birbirlerine yabancılaştırdığı, insanları pısırıklaştırdığı, ürkekleştirdiği ve kendi kabuklarına çekilme zorunluluğunda bıraktığı, bu romanda ifadesini bir ilk adım olarak duyumsatıyor. Art arda yaşadığı ve gerçekliği yakaladığı dört beyaz gecenin ardından gerçekliğin yeniden yitirilmesi betimlenirken bunu yaşama karşı bir dirençsizliğin ve savaşımsızlığın erdemsizliği olarak değil de bir erdemmiş gibi mantık dışı gizemciliğin kalıplarına uydurmaya çalışılmaktadır. Beyaz Gecelerde, kişilerin mutsuz oldukları, oysa yaşamlarında oluşacak bir dakikalık mutluluğun bile insana bir ömür yetebileceğinin felsefesi yapılmaktadır. Her şeyin 'Ben 'için var olduğu, her şeyin bireysel mutluluğu hedeflediği ve acılarla geçen bir ömrün ardından gelen sadece bir dakikalık mutluluğa dahi 'Çok şükür demeyi hainçe, insanlara layık gören bir varoluş anlayışı etiyle, kanıyla gözlemleniyor. Dostoyevski'nin İnsancıklarında da olduğu gibi "İsa vari " acıları yüklenme! Burjuva hümanizmasının en ikiyüzlü olanı öne çıkıyor.

İnsancıklar**: (1846)**

İnsancıklarda da, Makar Devuşkin acıları yüklenmeye hazır, acıları istemle yükleniyor. Belinski tarafından övülen insancıklarda da mektuplaşan fakir bir genç kız ile (Varvara Alekseyevna), onu korumak isteyen Makar Devuşkin üzerine öykü kurulmuş. Ancak İnsancıklar, anlatımında içinde bulunulan zamanın sosyal betimlemesini, kapitalist ilişkilerdeki acımasızlık, küçük burjuvazinin içinde bulunduğu ağır koşulların tinsel ve özdeksel motiflerini başarıyla veriyor:

"Dediğim gibi odamdan memnunum; ama ev için aynı şeyi söyleyemeyeceğim. Öyle bir eve

düştüm ki, ev demek için

bin şahit lazım; yol geçen hanı gibi. Gürültüden durulmuyor.....

Hayatımdan yakındığımı sanma. Hikayecilerden esinlenerek evin tasvirini yapıyorum. Dış kapıdan girince burnunuza

ekşi bir rutubet kokusu geliyor. Duvarlar kim bilir kaç seneden beri badana yüzü görmemiş. Karanlık koridor boyunca karşılıklı odalar sıralanıyor. Kapılar birbirine bakıyor. Odalar küçücük, mahkum hücresi gibi.

Çocuk bağrışmaları, kadın çığlıkları, sarhoş naraları birbirine karışıyor. Kadınlar bile ağza alınmayacak küfürler ediyorlar. Bir odada en az iki üç kiracı oturuyor. Düşünebiliyor musun, Bir odada üç kişi. Ne can sıkıcı bir hayat!

Biri kitap okumak, diğeri uyumak istiyor, üçüncüsü bir arkadaşını davet etmiş, içki içip şarkı söylüyorlar." (İnsancıklar,

Antik Batı Klasikleri Yay.S.8)

Natüralizmin başarılı bir örneği burada yansıyor. Bana, Emile Zola'nın 'Meyhane' romanında başarıyla anlattığı kapitalizmin kusmuğu olan o, Paris'in kenar mahallelerindeki sefil evleri ve sefil yaşamları anımsattı. İnsancıklarda kapitalizme bir yergi var. Okuyucu bunu kendisi bulup çıkarabiliyor:

"-Bay Bıkov! Dedim; bazı şeyler vardır ki para ile ödenmez.

Güldü:

-Saçma! Dedi; bu dedikleriniz şiirlerde ve romanlarda olur. Siz galiba çok roman okumuşsunuz."(Ay. Yap.S.156)

Kapitalizmde para her şeydir. Erdemlilik ve dürüstlük, artık her şeyin 'para ' ile ölçüme vurulduğu bir devirde anlamsız ve faydasız şeylerdir. Kapitalizmde para insana güç ve cesaret verir. Toplum içerisinde onu, beş kuruşluk kişiliği olmasa dahi, kişilikli ve erdemliymiş gibi gösterir. Para, çok kere kişilikli ve erdemli insanları da kendi girdabına alarak kişiliksizleştirir ve erdemsizleştirir.

Kapitalist düzende parası olmayan insan, sık sık çaresiz kalarak başkalarının yardımına muhtaç kalır. Onurlu insan kendisine yardım eden kişinin karşısında borcunu ödeyemediği süreç içerisinde sürekli bir eziklik duyar. Ve sonra

bir yer gelir ki bu onurluluk ve eziklik duyma duyguları, düşkünlüğün sonucu başkalarından borç isteye isteye silinir gider, onun yerini, sözüne güvenilmeyen, parayı tanrı olarak görmeye başlayan, kişiliksiz, onursuz ve namussuz bir tip

alır.

Her ne kadar roman için "Bizdeki toplumcu gerçekçiliğin ilk örneğidir "övgüsü Belinski tarafından yapılmışsa da

aslında, M. Gorki tarafından ilk kez 1934 S.Yazarlar Kongresinde ortaya konan anlamda bir 'toplumcu gerçekçilik'

değildir. İnsancıklar, natüralizmin başarılı bir örneği olarak ancak değerlendirilebilir. Elbette ki bu natüralizmin içeri-

sinde toplumu biçimlendiren sistemin kişiler üzerindeki yansımaları anlatılmaktadır. Zaten gerçekçi bir romanın da yapmak istediği budur. Ancak bunu yaparken diyalektik yöntem göz ardı edilemez. Romanı toplumcu gerçekçi kılan hem o yapıtın diyalektik hem de materyalist olma özelliğidir. Natüralizm, eleştirel gerçekçi yapıtlar bu özelliklerden yoksun veya bu özelliklere tam uyum içerisinde değildirler. Bu yapıtları toplumcu gerçekçilikten ayıran ayırıcı özellik de budur. Bundan dolayı Dostoyevski'nin "İnsancıklar"ını da içine alacak şekilde 19. yüzyıl Rus yazınında toplumcu gerçekçiliğe açılan pencerenin öncülleri diyebileceğimiz birçok yapıt vardır. Önemli örnek olarak da Gogol'ün "Ölü Canlar"ı başta olmak üzere birçok yapıtları, Çernişevski'nin "Nasıl Yapmalı "sı gösterilebilir.

"16 Eylül. Benim Talihsiz Kızım Varvara Alekseyevna, bugün bizim evde hiç umulmadık şeyler oldu. Açıklaması ve yorumlaması zor şeyler, anacığım. Anlatayım da dinle.

Bizim zavallı Gorşov beraat etti. Son duruşmaya katılmak için gitmişti. Hakim sonunda insafa gelip memur Gorşov'un lehindeki bütün delilleri değerlendirmiş ve tüccarı suçlu bulmuş. İftiraya uğrayan Gorşov'a hemen ve def'aten ödenmek üzere tüccarı yüklü bir tazminata mahkum etmiş. Böylece, zavallı memurun hem şerefi kurtuldu hem de hatırı sayılır bir paraya kavuştu. Kısacası adamcağız sonunda muradına erdi.

İnanabiliyor musun anacığım; adamın ilk işi bana uğrayıp yirmi kopek borcunu ödemek ve teşekkür etmek oldu.

Ben çoktandır unutmuştum; zaten borç olarak vermemiştim. Beti benzi uçmuş, gözleri yaşlı, dudakları titriyordu.

- Sağ olun iyi bir komşusunuz... dedi. Bana yaptı-

ğınız iyilikleri nasıl unuturum?

- Beni mahcup ediyorsunuz dostum; size ne iyiliğim dokundu ki?

- Ah, sevgili Makar Alekseyeviç! Ben nankör bir insan değilim.Yaptığınız iyilikleri hiç unutur muyum. Çocuğumun

ölüsüne gelip acımı paylaştınız. Kimse benim suçsuzluğuma inanmazken, siz inandınız ve mutlaka sonunda adaletin

tecelli edeceğini söyleyerek ümit verdiniz. Kapınıza geldiğimde beni boş çevirmediniz. Kendiniz aç kalma pahasına,

elinizdeki bütün parayı bana verdiniz.

Adam o kadar içten konuşuyordu ki, dayanamadım. Birbirimize sarılıp ağladık. Akşam bütün apartman halkı toplanıp kendisini tebrike gittik. Bu hareketimiz kendisini çok duygulandırdı. Teker teker ellerimizi sıkıp teşekkür etti. Kamburu düzelmiş, boyu uzamış, omuzları dikleşmişti. Ancak hala ilk şaşkınlığının şokunu yaşıyordu. Ne söylediğinin, ne

konuştuğunun bilincinde değildi. "Çocuklarım, karım, şerefim, namusum" sözleri dilinden düşmüyordu.

Hepimiz çok duygulandık. Bir ara Ratazyev, havayı yumuşatmak için olacak:

-Aman kardeşim dedi para olmayınca şeref ve namusun ne faydası var? Her şeyin başı para. Paraya kavuştuğun için şükretmelisin.

Sonra sanırım, Gorşov'u neşelendirmek için, omzuna bir şaplak indirdi. Gorşov bundan hoşlanmadı gibi geldi bana. Bunu açıkça söylemedi, ama Ratazyev'e tuhaf tuhaf baktı ve elini omzundan indirdi.

Eskiden olsa bunu yapmaya cesaret edebilir miydi? Hiç sanmıyorum. Ratazyev haklı galiba; para insanı değiştiriyor.

.....Ratzev'in şaplağı boşa gitmemişti, anlaşılan. Gorşov,'karım, çocuklarım.namusum, şerefim' sözlerini unutmuş;

bunların yerine; 'Evet, diyordu, parasız olmuyor. Şükürler olsun, artık param var.' Biz odadayken hep aynı sözleri tek

rarlayıp durdu Çok şükür, Çok şükür! Artık param var.

Gorşov'un karısı ev sahibesini çağırıp akşama yemek hazırlamasını söyledi. Paranın kokusunu alan ev sahibemiz,

Bir zamanlar bu zavallılara ettiği hakaretleri unuttu. "Emredersiniz hanımcığım, mutfağa girip kendi ellerimle pişiririm.

demez mi ! " (Ay.Yap.S.149,150,151)

Kapitalizmin, insanları nasıl değiştirip dejenerasyona uğrattığını, feodal dönemin ahlak anlayışını bir darbe ile ayaklar altına alıp çiğnerken, kendi ahlak anlayışını nasıl da geçer akçe durumuna getirdiğini, **aynı zamanda Rus ulusal kültürünün de** içerisinde **bulunan sosyalist ve demokratik kültür birikimlerinin nasıl giderek yok olduğunu eleştirel** bir bakış açısıyla ve oldukça canlı, sahici aynı zamanda akıcı bir anlatımla betimliyor.

Belinski'nin Dostoyevski'ye yeşil ışık yakmış olması, ona övgüler dizmesi elbette boşuna değildi. Dostoyevski'de öncelikle insanı keskin bir gözle gözlemleyebilme yetisi olduğunu anlamıştır. Yeni bir Gogol doğuyor denildiğinde ondaki, bu 'insanı çok yönlü keskin gözlemleme, onun derinliklerine inebilme' gücü anlatılmak isteniyor olmalı. İkincisi de zamanın moda akımı olan nihilizmin devrimci etkilerinin bu romanda yansımış olmasıdır.

Roman sosyal içeriklidir, Çarlık Rusya›sının sefaletini, halkın ve küçük burjuvazinin içinde bulunduğu durumu olağanüstü motive etmektedir: Ayrıca Dostoyevski'nin entelektüel birikiminin yankıları, dünya roman, tragedya ve şiir türlerinin kesiştiği kavşağın ilk bilinçsiz noktası olarak İnsancıklar da yansımaktadır.

Bu küçük romanda, Gogol, Shakespeare, Puşkin, Balzac'dan izler de bulmak olanaklıdır. Önemle Gogol'ün etkisi romanda iyice belli olmasına karşın, bir genç yazar için bunun oldukça olağan bir şey olduğu, hatta bir zaaf olarak da değerlendirilmemesi gerektiği düşünülmelidir.

Gerçi Gogol'ün yapıtları Dostoyevski için bir esin kaynağı olmuştur. Sadece İnsancıklarda değil birçok yapıtında

Gogol'ün açık olarak yer-yer tekrarı ve etkileri gözlenebilir.

"Ah Varenka ah yavrucuğum! Bugün çok kederliyim. Biri sana el açacak :"Bir ekmek parası! " diyecek ve sen onu kuru bir "Allah versin " ile savuşturacaksın. Ne üzücü bir durum! Dilenciliği meslek haline getiren adam yüzünden belli olur anacığım. Yüzünün ar damarı çatlamıştır; iniltileri, yalvarmaları yapmacıktır. Kene gibi yapışır, bırakmaz.

Bazıları da vardır ki, elini uzatmaya utanır. "Allah rızası için."deyişi insanın yüreğine işler. İşte bugün, laternacıdan sonra, eve dönerken duvar dibinde bir adam gördüm. Her geçenden istemiyordu. Yanına yaklaştığım sırada,"Bir ekmek parası bayım ." dedi. Bunu öyle çekingen öyle yumuşak bir sesle söyledi ki, yüreğime işledi. İstediği meteliği vermedim, veremedim. Çünkü bende de yoktu.

Zenginler yoksulların kötü talihlerinden yüksek sesle yakınmalarından hiç hoşlanmazlar. Bu onlara arsızlık, yüzsüzlük gibi rahatsız edici gelir. Yoksulluk elbette rahatsız edicidir. Yoksulun inlemesi, zenginin keyfini kaçırır. Nedendir dersin? Vicdanları rahatsız olduğu için mi keyifleri kaçıyor?

Bazı günler işe giderken, durur şehrin manzarasına bakarım. Şehrin uyanışına, bacalardan yükselen dumanlara

dalar bir nokta kadar küçülürüm. Şehir mi bende, ben mi şehirde kaybolurum bilemem. Sisten kapkara kesilmiş koca

bir apartmandan içeri girerim. Sefaletin kokusu burnuma kadar gelir. Belli ki kiracılarının çoğu yoksul insanlar. İşte iki odacıktan ibaret şu hücrede küçük bir esnaf zoraki uyanmış; işe gitmeye hazırlanıyor. Uyku gözlerinden akıyor. Adamcağız bütün gece rüyasında kazara derisini kestiği ayakkabıyı görmüş. Üç kopek kazanmayı umduğu işten

beş kopek zarar etmiş. Çocuklarına o akşam ekmek götürememiş. Ayakkabıcı bu, rüyasında ipek gömlek görecek değil ya; ayakkabı görecek elbet." (Ay.Yap.S.134-135)

Dostoyevski ' İnsancıkları ' yazdığı zaman Belinski Dostoyevski'ye şöyle demişti: Anlıyor musun? Yazdığın şeyin

ne olduğunu anlıyor musun? Yirmi yaşındayken bunu anlaman olanaksız. (Edward Hallett Carr.S.28,İletişim Yay.)

İnsancıklar romanına "toplumcu romanın bizde ilk örneğidir " diyen Belinski dolayısıyla" Öteki" romanında aradığını bulamadı. Diğer yapıtları; Bay Proharçin, Netoçka Nezvanova, Ev Sahibesi, Beyaz Geceler de aynı akıbete uğrayınca

Dostoyevski'de edebi çevrelerin dışına itilmiş oldu böylece. Aslında İnsancıklar ile başlayan ve 1864 yılında yazacağı **Yeraltından Notlar**'a kadar olan yazın sürecinde Dostoyevski, yarattığı kahramanlara acıyan, onların çektikleri özdeksel ve tinsel acılara içten ortak olan, onlarla birlik ağlayan bir insan sever, bir burjuva hümanisti. İnsancıklarda olduğu gibi bu öykü ve romanlarında da Victor Hugo, Hoffman, George Sand, Dickens, Balzac, Gogol'den etkilenmelerini sürdürmekte, insan psikolojisini seyrek gündeme getiriyorken daha çok onların özdeksel varlıklarıyla ilgilenmekte, ama mistik ruh durumu, İsa›ya olan inanç ve tutku gizli bir şekilde soluğunu duyumsatmaktadır. Gerçi Dostoyevski Belinski çevresinden kopup da Petrashevski çemberine girdiğinde de Hıristiyan sosyalizmi gibi ütopik düşünceleri tartışıp hayal kuruyorlardı. Petrasevski çemberinin üyeleri sadece bir entelektüel grubu idi ve devrimcilikle yakından uzaktan bir ilişkisi yoktu. Günün entelektüalizminin modasına uyum içerisinde politikayı tartışıyor, gençlik heyecanı içerisinde çözümler üretiyorlardı. Resmi Hıristiyanlıktan nefret ediyor, yine de çözümü ve insanlığın kurtuluşunu yeni bir toplumsal din aramada buluyorlardı. Petrasvski çemberindeki gençler dönemin tüm ütopik sosyalist düşünceleriyle haşirneşir oluyor, bunlar üzerinde tartışıyorlardı.

Saint-Simon,Lammenais, Cabet bunlardan bazılarıydı.

Dostoyevski'den dinleyelim: "Bir akşam bana dönerek: "Biliyor musunuz!" demişti çığlık çığlığa (çok heyecanlı olduğunda böyle keskin çığlıklar koparırdı), "böylesine alçakça bir toplum düzeni kurulmuşken ve kişioğlu ekonomik açıdan inim inim inlerken, kötülük yapmamasının olanaksız olduğunu, onun her davranışını günah hanesine yazmanın, ondan sabırlı olmasını bekleyerek onca görevler yüklemenin ve kendi istese bile, ondan mantıksızca ve acımasızca doğa yasalarına göre yerine getiremeyeceği işler beklemenin ne denli saçma ve insafsız olduğunu biliyor musunuz? "

O akşam yalnız değildik, Belinski'nin saygı duyduğu, birçok bakımdan da sözlerini ilgiyle dinlediği bir dostu da vardı;

o da yazarlığa yeni başlayan, ama sonraları yazın alanında ünlenen bir gençti.

Belinski birden öfkeli çığlıklarını kesti ve dostuna döndü. Beni göstererek:

"Ona bakmak duygulandırıyor beni" dedi. "İsa'dan ne zaman söz açsam yüzü değişir, ağlayacak gibi olur." Yine bana yükleniyordu. "İnanın, çok **safsınız! Sizin İsa'nız zamanımızda yaşasaydı, inanın kimsenin farkına**

bile varamayacağı sıradan bir kişi olurdu. **Zamanımızın bilimi ve insanlığı harekete geçirenler karşısında büsbütün silinir giderdi. "**(Dostoyevski, Bir Yazarın Günlüğü,S.12)

Sibirya'ya sürgüne gittiği zaman Omsk'dan ağabeyi Michael'e 22 şubat 1854 tarihli mektupta şöyle yazıyordu "Schicke mir den Koran und die <Critique de raison pure> von Kant,und wenn Du die Möglichkeit haben wirst,mir etwas inoffiziel zu schicken,dann noch unbedingt Hegel ;besonderes aber Hegels< Geschichte der Philosophie > Davon haengt meine ganze Zukunft. (Dostojeweski,Gesammelte Briefe,1833-1881.S.98)

Türkçesi: Bana Kur'an, Kant'ın <Saf Aklın Eleştirisi>ni, şayet olanaklıysa resmi olmayan yollardan gönder; sonra,

Kesinlikle Hegel! Özellikle Hegel'in (Felsefe Tarihi). Çünkü benim geleceğim bunlara bağlı da ondan!

Yazdığı bu ilk roman ve öykülerinde Dostoyevski'de henüz "yeni insan "bir başka deyişle "anti-kahraman" motifi bir sis silsilesi içerisinde hayal-meyal görünür gibi oluyor olmasına karşın, henüz ayakları zemine değen gerçek bir profile dönüşüp sistemleşmemiş, bundan ötürü de seçilen kahramanlar her zaman günlük yaşamda karşılaşılan tiplerden oluşabiliyor. (Burada açıklanması gerekli bir olgu da şu ki; Dostoyevski'nin İnsancıklarla başlayıp, Karamazov Kardeşler ile biten yazın serüveninde yarattığı önemli karakterlere hep acı çektirdiği, bir anlamda onlara Hz. İsa'ya özgü, bizzat kendine özgü bazı özellikler katmak istediği ve kattığı gerçeği var.)

Yeraltından Notlar ile başlayan on beş yıla yakın bir aradan sonraki ikinci yazım yaşamında, konu aldığı kişiler, genellikle günlük yaşamda sık rastlanmayan, ÇEŞİTLİ PSİKOLOJİK RAHATSIZLIĞI OLAN olumsuz tiplerden oluşuyor. Bu anlamda toplumun asıl sorunlarını dışlayan, insanların dikkatini o süreçte verilmesi gerekli olan mesajın tamamen dışındaki ikincil şeylere yönelten yapıtlar ortaya çıkıyor.

Henüz sürgüne giderken 6 gün konakladıkları Tobolsk'da ,1825 Dekabrist [4] hareketine katılan kocalarının peşinden giden ve 25 yıldan beri de orada yaşamlarını sürdüren kadınlar, Dostoyevski'ye para, yiyecek, giyecek ve tutsakların sahip olmalarına izin verilen tek kitap olan İncil, hediye ediyorlar.

Dostoyevski'nin sürgünle başlayan ikinci dönem yaşamında işte bu İncil önemli bir rol oynayacak; onun, Ölü Evinden Anılar ile başlayan yazın yaşamında ki ikinci döneminde kuramsal bakış açısı ikili bir özelliği de beraberinde getirecektir: Gerçekçi bir betimleme gücü ile insanın iç dünyasının derinliklerini de yansıtabilmiş olması! Ancakson çözümlemede idealizmin açmaz girdabına yuvarlanış. Dostoyevski'deki idealizm, İncil'den ödünç alınmış bir

safsata, bir ağu olarak karşımıza çıkıyor.

Maksim Gorki şöyle yazıyor:

" Die Genialitaet Dostoevskijs ist unbestreitbar, was die Darstellungskraft anbetrifft,so ist sein Talent

Vielleicht nur Shakaspare gleichzusetzen.Aber als Persönlichkeit,als >>Rihter der Welt und der Menschen <<,kann man sich Dostoevskij gut in der Rolle eines Inquisitors aus dem Mittealter vorstellen."(Sozialistische Realismuskon

Zeptionen Dokumente zum 1.Allunionskongress der Sowjetschriftsteller Herausgegeben von H.-J. Schmitt und

G.Schramm.-edition suhrkamp)

"Dostoyevski'nin dehası yadsınamaz. Yalnız anlatım, tasvir etmedeki yeteneksel gücü Shakaspare'ninkine eşitti. Ama kişilik olarak >>dünya ve insanların yargıcı << Dostoyevski, bir ortaçağ engizisyon mahkemesinin üyesi olarak düşünülebilir, tanıtılabilir."

Dikkat edilmesi gereken şey, Dostoyevski'nin estetiksel özellikleri üzerine tartışmaya giren yazar ve eleştirmenlerin

büyük bir bölümü Dostoyevski'nin yapıtlarının içeriğinden ziyade **biçime ilişkin** özelliklerini tartışmayı tercih etmektedirler. Bu ise bir bakıma aldatıcı ve tek yanlı bir değerlendirme oluyor. Lunacarski, Vladimir Nabokow, M. Gorki ve daha birkaç kritiklerin bazı yorumlarını dışta tutacak olursak tartışma ve değerlendirmelerin ana ekseni biçim üzerine yoğunlaşmaktadır.

Lunaçarski'de olgunun bu yönüne, **Dostoyevski'de " ses çokluğu "**makalesinde değinmektedir. Mihail M.Bahtin'in

"Dostoyevski Poetikasının Sorunları "adlı yapıtına ilişkin kritiğinde şöyle yazmaktadır:

"Adı geçen bu ilginç kitapta, M.M. Bahtin, Dostoyevski'nin sanatında yalnızca birkaç soruna

değiniyor, sanatının belli

yönlerini seçerek bu yönlere, herşeyden önce – **hatta neredeyse yalnızca – biçim açısından yaklaşıyor. (a.b.ç.)**

(A.V.Lunaçarski, Sanat Ve Edebiyat Üzerine S.111)

Aslında öz ve biçimin birbirini tamamladığı, bunların birbirinden koparılmamaları gerektiği, birbirlerini karşılıklı etkilem içerisinde oldukları Marksizmin bakış açısı oluyor. Soruna böyle bakmak ve değerlendirmelerin de bu Marksist yöntemle ele alınması gerekiyor. Ancak, M. Bahtin Dostoyevski de asıl öne çıkarılması gerekli öze ilişkin

sorunları her nedense ele alıp 'biçimi irdelediği gibi katiyen irdelememektedir. Evet, Dostoyevski, yapıtlarında

çürümeye yüz tutmuş bir sistemin toplumsal çürümüşlüğünü olağanüstü bir anlatım gücüyle teşhir ederken, bu çürümüşlüğü değiştirebilecek bir yol da aslında göstermektedir. Bu onun "taraflılığına" da aynı zamanda bir yanıt

niteliğindedir. Toplumsal çürümüşlüğe ivme kazandıran, insan ve toplumların acılar içerisindeki can çekişme sürecini uzatmakta önemli bir faktör olan **DİN**, Dostoyevski'nin insanlığa sunduğu kurtuluş reçetesidir.

Tıpkı Tolstoy'da olduğu gibi!

Dostoyevski ve Petrashevski Topluluğu:

Petrashevski topluluğu (önceleri 8-10 kişi sonra 20-30 kişi üye sayısına ulaştı.) Dostoyevski ve Apollon Maikov 1846-1847 kışında örgüte girdiler. Örgüt'te Fransız ütopyacıları; Lamennais [5] , Saint Simon [6] okuyor, Nihilist düşünceleri

gençliklerinin verdiği tüm saflık ve içtenlikle savunuyorlardı.

" Petrashewskliute çemberi 19.yüzyıl 40'ları ortalarında Petersbug'da oldu. Yazar, öğretmen küçük memur, **subay. vb. Rus entelektüellerinden oluşuyordu.** Çemberin başkanı Fransız ütopyacı sosyalist Charles Fourier'in

görüşlerini savunan M. W. Butaschewitsch-Petraschewski'di. Petraschewski grubunu oluşturanlar aynı politik

görüşü paylaşmıyorlardı ama hepside Çarlık otokrasisine ve köleliğe karşıydılar.

Yazar M.J.Saltykow-Schtschedrin ve F.M.Dostojewski yanı sıra, şair A.N.Pleschtschejew, **A. N. Maikow, T. G. Schewtschenko v.b. Petraschewski çemberiyle bağlantılıydılar."(Lenin Werke,Band 7. S.28,554)**

24 şubat 1848'de Fransa da devrim oluyor ve Louis-Philippe'nin monarşisi devriliyor. Paris'de barikatları terk etmeyen

ve silah bırakmayan proletarya, burjuvazinin genel oya dayalı bir cumhuriyet kurmasını sağlıyor. Bu devrim elbetteki

sosyalist olmayan, bir burjuva devrimiydi. Devrimin ardından, Avrupa›nın birçok sanayi merkezinde de devrim hareketleri başlıyor Mart ayının 13'ünde Viyana, 18'inde Berlin ayaklanıyor. 10 Nisan tarihinde İngiltere, Çartistlerin büyük bir gösterisiyle titriyor. Mayıs'ın ilk haftasında İtalya›da halk ayaklanması başlıyor.

Doğu Avrupa'd ada durum benzeş! Polonyalılar, Macarlar, Prusya ve Avusturya egemenliği altında yaşayan Slav

Halkları (Sırp, Hırvat, Çek ve Bulgarlar) ayağa kalkıyor.

Rus Çar'ı Nikola I, Avrupa›yı baştan aşağı etkisi altına alan bu devrimci kasırgadan korkuyor. Saltanatının sallantıda olduğunu sezinleyerek, olağanüstü önlemler alıyor. Her yana ajanlar yerleştirip, elde-avuçta bulunan demokratik kırıntıları da imha ediyor. Tabii bundan Petrashevski çemberi de nasibini alıyor, içlerine sızdırmayı başardığı bir ajan sayesinde çemberin üyeleri tek tek yakalanıp zindanı boyluyorlar.

Dostoyevski de tutuklanıyor. Tutuklandığında eşyalarının arasında Etienne Cabet'in [7] (Le Virai Christianisme Suivant Jesus-Crist) adlı kitabı da çıkıyor.Yakalandığında, aslında Dostoyevski, kardeşi Michael ve birkaç arkadaşı Petrashevski çemberini pasif buldukları için Cumartesi günleri 30 yaşlarındaki Durov'un evinde toplanıyorlardı. Birkaç toplantıdan

sonra yazacakları siyasi makaleleri gizlice basacak bir baskı makinesi de tedarik ediyorlar. Yakalandıklarında baskı makinesi de ele geçmiş olsaydı Dostoyevski ve Durov hatta arkadaşları da gerçekten kurşuna dizilmiş olabilirlerdi. Her nasılsa Çar'ın adamları baskı makinesini bulamıyorlar!

Tobolsk'da on günlük bir molanın ardından (Bak Andre Gide, Dostoyevski,.S.80), kızaklarla dondurucu soğukta (bazen -40 derece)3 gün daha yol-

culuk yaparak (toplam 17 gün) 4 yıl prangalı olarak yatacakları Omsk'daki hapishaneye varıyorlar. Hapis de geçirdiği 4 yıla ilişkin bilgileri, Sibirya'dan yazdığı 'mektuplar', Petersburg'a döndükten sonra yazdığı 'Ölü Evinden Anılar ' ve çeşitli yazılardan edinmekteyiz.

Dostoyevski, 10 yıl kaldığı Sibirya›dan, sürgün ve hapislikten Petersburg'a dönüyor. Bu on yıllık Sibirya yaşamında düşüncelerini kökten değiştirmiştir. Tabii Petersburg'un ilerici, devrimci, demokrat çevresi Dostoyevski'nin bu on yıllık süreç içerisinde kabuk değiştirdiğini, fanatik Ortodoksluk ve Slav milliyetçiliğine doğru evrilmiş olduğunu henüz göremeyip,onu Petrashevski çemberinin devrimci görüşlerinin trajik kahraman romanı olarak algılıyorlardı.i861 Ezilenler, 1861-62 Ölü Evinden Anılar devrimci-demokratlar tarafından İnsancıkların çizgisindeki anlar olarak değerlendiriliyordu. Ne zaman ki kardeşi Michael ile beraber "Vremya", "Zaman" dergisini çıkarıp da gerici düşüncelerini yayınlamaya başlayınca durum anlaşılıyor ve Dostoyevski, devrimci -demokrat çevrelerden dışlanmaya başlıyor.

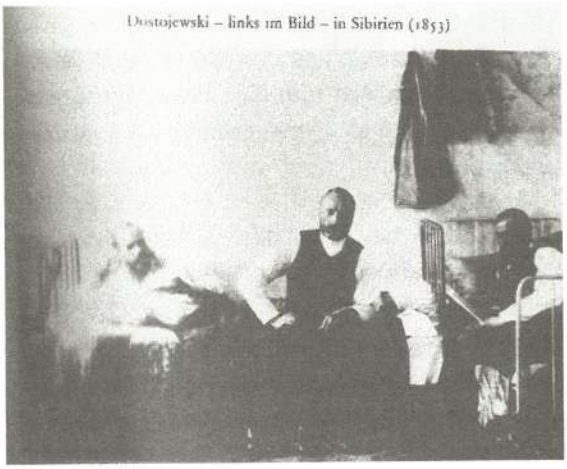

(Soldaki Dostoyevski,1853,Sibirya)

Ezilenler: (1861)

Dostoyevski Sibirya'dan Petersburg'a döndüğünde yazdığı ilk romandır. 19.yy. ikinci yarısı Rusya'sının kentsel sosyal yaşamının belirli yönlerini gerçekçi bir bakış açısıyla anlatmıştır, ancak, bu bakış açısını toplumun genel sosyal durumu ve savaşımı üzerine değil, felaketlere uğramış tek tek kişiler üzerine yoğunlaştırmıştır. Bu yoğunlaştırmada anlatılan değişik öykülerdeki betimlemeler yer yer abartılı olsa da oldukça başarılıdır. Kapitalizmin, insanları ne duruma getirdiğini, zayıf olanı tamamen ezip yok ettiğini, güçlü olanın ise ne kadar acımasızca iyinin üstüne basarak daha da yükseldiğini detaylarıyla dile getirmektedir. Toplumun değişik sınıf ve katmanlarının dünyaları değil de, değişik özel konumları olan burjuva sınıfına ait kişilerin dünyaları yine başarıyla irdelenmiştir. Batıyı karşısına alan, Turgenyev ve Herzen'i batılılaştıkları yönünde keskin eleştiriye uğratan Dostoyevski, aslında tüm romanlarında Batı Avrupa yazınının etkisinde kalmakla yetinmemiş, onlardan kopyalamalar da yapmıştır. Ezilenler romanındaki küçük Elena (Nelly), Dickens'in 1840'da yazdığı 'Antikacı Dükkanı ' adlı romanının baş kahramanı Nell'i anımsatmaktadır.

Dickens'in 'Antikacı Dükkanı' nda Nill ve dedesi borçlarından dolayı dükkanlarının ellerinden çıkması üzerine Londra'yı terk edip, uzak kasabalarda ordan-oraya sürükleniyorlar. Sanayileşme dönemi kapitalist İngiltere›sinde teknolojideki

modernleşmenin halkın çeşitli katmanlarını refaha değil iflas ve sefalete sürüklediğini çarpıcı bir gerçekçilikle gözler

önüne seriyor. Ancak roman, aşırı duygusallığa kaçtığı için üstelik tesadüfler zinciriyle birbirine bağlanmış olduğu için

bu gerçekçilik zaafa uğramaktadır.

Dostoyevski dede durum aynıdır. Aşırı duygu yüklü sahneler ve tesadüfler zinciri! Ezilenler romanının başkahramanı 'Vanya ', Dostoyevski'den de bir kesit sunmaktadır. İlk romanının başarısı, (İnsancıklar) Belinski tarafından övülmesi, taşındığı ev vb.Taşındığı ev: " Smith'in (Nelly'in ölen dedesi-ben-) boşalan dairesini görünce beğendim ve tutmağa karar verdim. Odanın çok büyük olması işime geliyordu. Bununla beraber tavanı o kadar basıktı ki, ilk zamanlar hep kafamı çarpmaktan korkuyordum. O sıralar dergilerde çalışıyor, ufak tefek yazılar yazıyordum. Günün birinde büyük bir eser vereceğime içten inanıyordum. Büyük bir romana çalışıyordum: fakat sonunda hastaneye düştüm. Artık ölürdüm herhalde. Sonum yaklaştığına göre, anılarımı yazmasam da olurdu? " (Ezilenler S.15)

Burada anlatılan 'anılar ' Ezilenlerin ardından 1862'de yayınlanan 'Ölü Evinden Anılar ' olmalı. Kiraladığı tavanı basık evde, Suç ve Ceza'da hem

Dostoyevski hem de romanının baş kahramanı Raskalnikov'a ait olan tavanı basık, 5. kattaki, bu inceleme yazımızın 'Suç ve Ceza ' kısmında Alberto Moravia'dan yaptığımız alıntılarla açıkladığımız ev olmalı. 'Ezilenler'de ki diğer ufak-tefek tesadüfleri bir kenara bıraksak da Nelly'in hain Prens'in öz kızı olduğunun

romanın sonlarına doğru ortaya çıkması!. Bana, küçükken annemlerin peşine takılıp da sevinçle gittiğimiz, küçük kasabamızın küçük sinemasının kadınlar matinesinde ağlaya ağlaya seyrettiğimiz, o,tesadüflerle dolu, korkunç derecede acıklı, siyahbeyaz Yeşilçam filmlerini anımsatmadı değil!

Dostoyevski, Ezilenler'de kahramanlarının iç dünyalarına fazla yönelmez. Buna karşın, diğer roman ve öykülerinde yok denecek kadar az bulunan 'doğa ' betimlemelerine de yer vermiş olması yapıtın bir özelliğidir.

Ayrıca bu romanda İsa varı bir " hoşgörü " insana ilişkin haklı duygular karşısında bozguna uğratılmış, dinin emrettiği

yazgıcılık ve boyun eğiş bir anlamda yadsınmıştır:

- Yakında öleceğim Vanya, dedi. Hem çok yakın.. Beni unutma olur mu? Hatıra olarak sana şunu bırakıyorum

boynuna haçla birlikte asılı irice muskayı gösterdi... Annem ölürken bana bırakmıştı. Ben ölünce boynumdan

al, içindekini oku. Bugün onlara, muskamı yalnız sana vermelerini tembih ederim. İçindeki yazıyı okuduktan **sonra ona git,** öldüğümü ve onu affetmediğimi söyle. **Bu günlerde İncil okuduğumu söylersin.** İncil'de, " Bütün **düşmanlarınızı affedin " yazılı. Bunu okuduğum halde onu affedemedim;** çünkü annem ölürken konuşabileceği anlarda sadece, " Ona lanet **ediyorum! " diyordu.** (Dostoyevski,Ezilenler,S.377)

Kapitalizmdeki toplumsal yoksulluğu, adaletsizliği, kriminaliteyi tüm acımasızlığıyla gözler önüne seren Dostoyevski, bunlardan belirli siyasi sonuçlar çıkarmaktan kaçınmış olsa da romanda dinsel bir hümanizmanın karmaşık yapılanması kurulmaya çalışılıyor. Roman kendisini yine de natüralizmin dar sınırlarına tutsak ederek bu sıkı eleştiriden toplumsal gözlemler ve yorumlar yapma yönünü tercih etmiyor. 'Tarafsızlık' kuşkusu ile kaleme alınan

yapıtlar, sonuçta insanlar ve insanlık karşısında bir düş kırıklığını dile getirmekten öteye geçemiyorlar. Umutsuzluk,

yılgınlık, mutsuzluk, adaletsizlik bu yapıtların, bu natüralist anlayışın tek yazgısı oluyor sonuçta.

Ölüler Evinden Anılar : **(1862)**

Ölüler Evinden Anılar, insanların iç dünyalarını fazlasıyla yansıtmaz. Dostoyevski'nin bu romanını diğer romanlarından ayıran ayırıcı bir özelliktir. Buna karşın hapishane yaşamını oldukça canlı ve gerçekçi bir bakış açısıyla öylesine başarılı anlatabilmiştir ki hapishanenin genel tinsel yankısını da her satırda duyumsarız.

Ancak Ölü Evinden Anılar, hapishanelerdeki mevcut durumun düzeltilmesi için bir başkaldırı, bir protesto anlayışıyla asla kaleme alınmamıştır. Böyle bir protesto veya başkaldırı emaresine yapıtta rastlanılmaz, ama Dostoyevski, başarılı yansıtmaların arasına dinsel, yazgıcı metafizik düşüncelerini de artık sıkıştırmaya başlamıştır. Ahlaksal çöküntünün, suç işlemenin toplumsal nedenlerine Ölüler Evinden Anılarda kafa yormamakta, ahlaksal çöküntüden ve suç işlemekten kurtuluşun gizini elinde sürekli okuduğu, sahip olduğu 'tek kitap' İncil'de aramaktadır. Aynı zamanda bu korkunç hapishane yaşamını, kendi ruhunun kurtuluşu için gerekli ve şart bir aşama olarak görmektedir.

Önceden beri kendinde var olan 'dinsel yönelimlere', 'ırkçılığa' doğru yol alan bir dönüşüm de kendini duyumsatmaktadır. Bu yönelimin belki de Dostoyevski bile farkında değildir.. Ama sonraları bu yöneliş, özdeksel bir töz olarak diğer romanlarının merkezine oturacaktır.

"-E aziz dostum! Altı yıldır seni burada bekliyordum. Ne vereceksin şunlara bakayım?

Yahudi'nin önüne çaputları seriyor. Cezaevine girdiğinden beri onu saran ve şimdi büsbütün üstüne düşen bir sürü alaycı, sakat ve korkunç yüze hala bakamayan ve korkusundan ağzını bıçak açmayan İsay Fomiç,rehine getirilen eşyayı görünce, birdenbire canlanıyor. Parmaklarını hızla oynatarak çaputları karıştırmaya başlıyor; hatta arada bir, kaldırıp ışığa doğru tutarak gözden geçiriyor. **Herkes, onun ne söyleyeceğini beklemektedir.**

Eşya sahibi, göz kırparak,

-Ne haber? Diyor. Bir gümüş ruble vermeye-

ceksin herhalde, ha?

-Pek gümüş ruble değilse de, yedi kopek veririm. Bu İsay Fomiç'in cezaevinde söylediği ilk sözlerdi. Hepsi gülmekten katılıyorlar.

-Yedi kopek,ha!.. Ne yapalım, yedi olsun.. Bu işte sen kazançlı çıktın. Ama **malımı iyi sakla. Sonra başınla ödersin, karışmam!**

-Faizi de üç kopek... hepsi on kopek ediyor.

Titrek ve kesik bir sesle konuşan Yahudi, korkak bakışlarla elini cebine sokmuş. Bir taraftan ödü kopuyor, diğer taraftan da iş yapmak istiyormuş.

-Yılda mı üç kopek vereceğiz?

-Yılda değil, ayda.

-Amma da yaman adammışsın be Yahudi! Adın ne senin?

-İsay Fomiç " (Ölüler Evinden **Anılar. S.140-141)**

Tüm tutsaklar bir Yahudi'yi beklemektedir borç para almak için! Çünkü tefeci ve faizciler yalnızca Yahudilerdir!

Tabii bu indirek gönderme, yazarın sevecen okşayışları arasında dikkatlice gizlenmekte, okuyucunun bilinçaltına verilmek istenilen ideoloji usulca şıringalanmaktadır. İdeolojik imgeleme.. Şuuraltını kazıyarak yerleştiriliyor!

Dostoyevski ,her nedense kafayı Yahudilere iyici takmıştır.

Suç ve Cezada da, tefeci kadın Alyona Ivanova'nın iki kişi arasında dedikodusu yapılırken, şöyle betimlenmektedir:

" İyi bir kadındır, diye anlatıyordu. Ondan her zaman para alınabilir. Bir Yahudi kadar zengindir. "(Suç ve Ceza, S.70)

Buradaki anlatı 'olguyu derinlemesine bilmeyen okuyucuya, Yahudi düşmanlığına giden yolun ilk psişik şartlandırılması usulca sunuluyor, ama giderek, bu 'imgeli Yahudi nefretliği'estetiksel kalıplardan sıyrılarak, gözleri dönmüş, ağzından köpükler saçan yalın bir nefrete dönüşüyor.

Dostoyevski şöyle yazıyor:

"(NB: Gerçi bazı durumlarda Yahudilerin şimdi daha çok hakka sahip oldukları gerçektir, daha doğrusu yerli halka göre olanaklardan daha çok yararlanmayı bilmişlerdir. (a.Dost. ç.) Burada aklıma sözgelişi şöyle bir fantezi geliyor:

Ya zavallı yoksul köylümüzü türlü kötülüklerden, dertlerden koruyan köy cemiyeti herhangi bir nedenle sarsıntılar

geçirir de, derken bu azat edilmiş köylüye, bunca deneyimsiz, her şeye kolayca kanan, hala köy cemiyetinin eline bakan bu gariban köylüye bir Yahudi musallat olursa !.. Aman Allah'ım, neler olmazdı! Yarın elinde avucunda ne var ne yoksa, bütün varlığı Yahudi'nin eline geçiverirdi ve öyle bir dönem başlardı ki, bırakın toprak köleliğini, Tatar boyunduruğu bile yanında hiç kalırdı! (Bir Yazarın Günlüğü 2.cilt.S.746-747)

"Yahudi, aracı olmak ister, başkasının emeğini satar. Sermaye birikmiş emektir: Yahudi başkasının emeğini satmayı

Sever! Ama bunlar ne olursa olsun şimdilik hiç bir şeyi değiştirmez: buna karşılık Yahudi kodamanları, insanlığın üzerinde egemenliğini sürdürmekte, daha sağlam ve güçlü olarak dünyaya kendi kimliğini, kendi benliğini kabul ettirmeye çaba göstermektedirler."(ay.yap.s.746)

Bugün dahi Dostoyevski'nin 140 yıl önce söyledikleri yinelenmekte, hatta yer yer Dostoyevski'ye göndermelerde bulunularak onun Yahudi sorununda geleceği ne kadar keskin ve isabetli gördüğünün propagandası anti-semitizm adına yapılmaktadır.

Dostoyoveski'nin düşüncesinde görüleşen "halk "kimdir?

Bilindiği gibi Dostoyevski Sibirya'da tutsak olana dek halkın arasına karışmamış, (halk denilince özellikle ilk elden akla gelen o günkü perspektifi ile –köylülük- oluyor.) onlarla yakın bir ilişkisi hiç bir zaman için olmamıştı. Dostoyevski›nin yakından tanıdığı **"halk"** Omsk'da, hapishanede 4 yıl birlikte yaşamak zorunda kaldığı kendi deyişiyle **"insan hislerinden yoksun, sapık ahlaklı"** kişilerden oluşuyor. Elbette ki Sibirya dönüşü kaleme aldığı tüm yapıtlarda işte bu **"halk"**dan izlenimler taşıyan anti-kahramanlar boy göstermiş, sahnenin en önünde yerlerini almışlardır. Burada sorgulanabilecek ikinci bir olguda, toplumdan dışlanmış >Dostoyevski'nin deyişiyle< bu cani ve sapıkların ne dereceye kadar Rusya halkını temsil ettikleri,ne dereceye kadar Rusya halklarının genel özelliklerini taşıdıkları yönündedir.

Çünkü Dostoyevski 'Ben Rusya halkını, insanını, tutsaklığım sürecinde, hapiste tanıdım demekte-

dir.' Buradaki çelişki

'Rusya halkı ' dediği bu tutsakları aynı zamanda birer sapık ve cani olarak değerlendirmesi olgusudur.

Dostoyevski 24 mart 1856'da sürgünden, Semipalatinsk'den General E.I.Totleben'e şöyle yazıyordu:

"....Cezaevine geldim. 4 üzüntülü ve korkunç yıl. Arkadaş toplumum haydutlar, insani duygulardan yoksun sapık ahlaklı kimselerden oluşuyordu. Bu dört yıl içinde memnuniyet verici hiç bir şey görmedim. Sadece karanlık ve çirkin gerçekler.

Yanı başımda yürekten laf edebileceğim hiç bir yaratık yoktu. Açlığı, soğuğu, hastalığı yaşadım. Ağır işin ve yoldaşım olan haydutların, subay ve asil olduğum için bana karşı besledikleri nefret ve intikam duygularının acılarını yaşadım. "

(Dostojewski,Gesammelte Briefe 1833-1881 S.115-116)

Dostoyevski çelişkilerle dolu bir yazar. Bir yerde akladığını bir başka yerde karalayabiliyor. Bu Omsk'da hapishanede

tanıdığı ve "Rusya halkı " dediği tutsaklar için de geçerli.

(Sibirya'da sürgünde. Fotoğrafı çeken Anton Tschechoff)

"Bir gün İsa'nın hitabesini okuduk. Bazı yerleri özellikle duyarak okuduğunu gördüm. Okuduğunun hoşuna gidip

Gitmediğini sordum. Ali bana baktı, kızardı.

-Evet, evet... dedi. Gerçekten, İsa da Allah'ın peygamberiymiş. İnandım ki, o da Allah'ın sözlerini tekrarlıyordu. Ne

kadar da güzel sözler!

-En çok neresi hoşuna gitti?

-" Bağışla, sev, kötülük yapma, düşmanlarını da sev "sözleri...

Ne güzel söylenmiş! (ay.yap.s.79)

Suç ve Ceza, Budala ve Ecinniler'in genel bir kritiğini yapmadan önce, bir başlangıç olarak Lenin'in Lev Tolstoy'un ikili karakteri üzerine bir yorumunu buraya aktarmadan yapamayacağım. Bu yorumdaki bakış açısı aynı zamanda bize rehber olmalıdır. Bir şey değerlendirilirken, değerlendirme adilce yapılmalı, olgu her yönüyle çekinmeden ortaya konulabilmelidir. Çekinmeden ve yürekli olarak...! İşte bu çok önemli!

Lenin, Clara Zetkin ile yaptığı bir söyleşide de bunu çok anlamlı bir şekilde ifade etmiştir:

"Ben ise 'barbar' olduğumu söyleme yürekliliğini gösteriyorum.....Exprezyonizm,fütirizm,kübizm ve diğer 'izm'leri sanatçı dehasının en yüksek anlatımları olarak değerlendiremiyorum." (Sanat Ve Edebiyat, Lenin,S.277)

(Erinnerungen an Lenin, Clara Zetkin,S.21,Dietz Verlag,Berlin 1985) (Lenin'den Anılar)

Demem şu ki: Eleştirmenlere ve entelektüel yazına bakıyoruz bir Dostoyevski hayranlığı almış başını gidiyor,

övmekte yarış yapıyorlar! Binlerce sayfa övgü, her dilden! Dostoyevski, bir kale görevi görüyor burjuvazi için! sağlam bir kale!

Evet. Dostoyevski önemli bir yazar. Onda, belki de hala aşılamayan, hala ilgi ile okunacak çok şeyler vardır. Ama onda, yanlış, gerici, faşist ve tarihin karanlıklarına çoktan gömülmüş olması gereken şeyler de var! Üstelik bu tarihin

karanlıklarına çoktan gömülmüş olması gereken dinsel, gerici ve faşizan görüşler, Dostoyevski de yerleşmiş bir ideoloji olarak 1861 sonrası tüm yapıtlarında giderek gücünü arttırarak, giderek etki alanını genişleterek yansıyor.

Bu, Dostoyevski'nin 1861 sonraki yapıtları tek tek ele alındığında dahi, ayrı ayrı her yapıtının özünde, **genel anlamın da** saptanabilir bir gerçektir.

Evet! Önemli bir yazar! Kendi mutsuz geçmişinden, çektiği maddi sıkıntılardan, çektiği kişisel acılardan (Kurşuna dizilme anındaki yaşadıkları,

tutsaklık ve sürgün yaşamı, veremden ölen karısı, Polin Suslova ile yaşadığı fırtınalı aşk ve terk ediliş! Açlık, yoksulluk, sefalet, kumar, çaresizlikler, adeta çağının Rusyası'nın bir aynası gibi ve bunu, bu sefalet, mutsuzluk ve çaresizlikleri çok başaralı bir şekilde, insanın tinsel dünyasını da derinlemesine işleyerek, aynı zamanda Balzac gibi, Shakespeare gibi çok sesliliği de yapıtlarında hayranlık uyandıracak özellikte yansıtarak verebilmiştir. Bunlar, Dostoyevski'deki çok önemli olumlu yönlerdir.

Şimdi, Lenin'in Lev Tolstoy değerlendirmesine bakalım:

"Tolstoy ve okulunun bütün eserlerinde, düşüncelerinde ve öğretisindeki çelişkiler, gerçekten iyice belirgindir. Bir yanda yalnızca Rus yaşamının eşsiz tablolarını çizmekle kalmayıp, dünya edebiyatına da birinci sınıf eserler veren dahi bir romancı, öte yanda köyün tanrıdan esin alan kişisi rolündeki bir toprak sahibi. Bir yanda, toplumdaki ikiyüzlülüğe ve sahtekarlığa dikkate değer bir güçle açık yürekli ve içten bir karşı çıkış; öte yanda bir < Tolstoy'cu>, yani herkesin gözü önünde göğsüne vurup "ben ahlaksızın biriyim, bir rezilim, ama şimdi kendimi yetkinleştirmeye çalışıyorum, artık et de yemiyor, sadece pirinç hamuruyla yetiniyorum" diyen ve kendisine Rus aydını ismini vermiş o cılız, isterik yaratık. Bir yanda kapitalist sömürünün acımasız bir eleştirisi, hükümetin uyguladığı zorbalıkların, devlet yönetimi ve adalet adı altında oynanan komedinin sergilenmesi, servetlerin büyümesi ve uygarlığın gelişmesiyle, işçi kitlelerinin yoksulluğunun ve ıstırabının da artması arasındaki çelişkilerin bütün derinliğiyle açığa vurulması; öte yanda, "kötülüğe karşı, ŞİDDETLE (a.b.ç.) karşı KOYULMAMASINI (a.b.ç.) öğütleyen bir saflık, bir yanda en açık görüşlü bir gerçekçilik ve her türlü maskenin bir yana atılması; öte yanda yeryüzünde var olabilecek en iğrenç şeyler den birinin kullanılması: YANİ DİNİN ÖVÜLMESİ (a.b.ç) ve resmî papazlar getirilmesi eğiliminden yana çıkılması. Bir başka deyişle en ince ve doğal olarak da, en iğrenç biçimiyle bir papazlar saltanatının propagandası "(Sanat Ve Edebiyat, Lenin, S. 33, 34) (Leninwerke Band 15,S.198,Leo Tolstoı als Spıegel den russıschen Revolutıon) Görüldüğü gibi Lenin Tolstoy'u değerlendirirken ceset sömürücülüğü yapmıyor! Tolstoy'da bulunan ile bulunmayanı, doğru olan ile yanlış olanı, iç içe, birlikte değerlendiriyor.

YERALTINDAN NOTLAR (1864)

Yeraltından Notlar, "Varoluşculuk" akımının esin kaynağı! Albert Camus, J. Paul sarte, Kafka gibi kapitalist bunalımın aynası olan yazarlar, Dostoyevski'nin etki alanı içerisinde olmuş,"Kapitalizmin büyük bunalımlarının doruk noktaya ulaştığı 20. yüzyılın ilk yarısında ortaya çıkan existentialismus (ekiztansiyalizm) (varoluşçuluk) ve yabancılaşmanın ilk örneklerini verirken, neredeyse Dostoyevski'nin o kahredici karamsarlığını, yeraltındaki yapayalnızlığını, toplumdan yalıtılmışlığını en önemlisi de artık, insanın, sosyal varlığıyla -BİR İNSAN OLDUĞUNU UNUTMUŞLUĞUNU - tanınmış yapıtlarında dile getirmişlerdir. Kafka, Albert Camus, J. P. Sarte, Nietzche gibi yazar ve filozoflar Dostoyevski'nin etkisinde kalarak asıl temel felsefelerinin tözünü Dostoyevski'den almışlardır. Dostoyevski'nin bu yazar ve filozoflar üzerindeki etkisi öylesine büyüktür ki, Albert Camus "Dostoyevski'yi okuduktan sonra, artık, yazmaktan neredeyse vazgeçiyordum" diyecektir. Kafka, Dönüşüm adlı öyküsünü ' Yeraltından Notlar'ın etkisinde kalarak yazmıştır. J. Paul Sarte'in, tanrısız varoluşçuluğunun tözünde Dostoyevski'nin tanrılı varoluşçuluğunun seslenişleri yankılanmaktadır. Friedrich Nietzsche 1887'de tesadüfen eline geçirdiği ' Yeraltından Notlar'ın Fransızca çevirisini okur ve etkisinde kalır. Putların Alacakaranlığında da "Ölü Evinden Anılar"a atıfta bulunarak, şöyle yazmaktadır: "Burada söz konusu ettiğimiz ve kafa yorduğumuz konu açısından (Kafa yorulan konu, suçlu, suçluluk, suçluların toplumdan dışlanması vb.-ben-) Dostoyevski'nin tanıklığı, hayati bir önem taşımaktadır. Zira burada yeri gelmişken hemen itiraf etmeliyim ki, benim kendisinden her zaman bir şeyler öğrendiğim tek psikolog Dostoyevski'dir. Dostoyevski, benim hayatta karşılaştığım en mutlu olaylardan biridir. Benim için Stendhal'i keşfimden bile çok daha önemli ve mutlu bir olaydır."(Friedrich Nitzche, Putların Alacakaranlığı. S.108,109)

Dostoyevski "Yeraltından Notlar "da şöyle yazmaktadır:

"Sevgili okuyucularım, sizin dinlemek isteyip istemediğinizi bilmem ama şimdi size niçin bir böcek bile olamadığımı anlatmak istiyorum. Şunu ciddi olarak söyleyebilirim; pek çok kez böcek ol-

mayı istemişimdir. Ama ne yazık ki buna bile layık olamadım."(Yeraltından Notlar. S.11)

Dostoyevski, romanının başkahramanını hiçbir işe yaramayan, aşağılık bir varlık olarak tanıtıyor.

Kişinin kendisini aşağılaması! Toplum içerisinde tamamen yalnız kalmışlığın, önemle burjuva aydın yalnızlığının ulaştığı en uç nokta! Kahrolası yabancılaşmanın bir ilk sunusu! Bir insan, insan olduğunu kavrayabilmesi için, öncelikle insanların içerisinde toplumsal yaşamak, dayanışmalı yaşamak, onurlu yaşamak zorundadır. Yeraltına, ruhunun karanlığına çekilmiş bir insanın üreteceği şey ancak ve ancak karamsarlık, sevgisizlik, yazgıcılık, teslimiyet olur. Ama bu tüm insanlığa ilişkin bir özellik değildir. Bir çarpık yaşama kendisini tutsak etmiş, belirli azınlığın ulumalı kıvranışıdır. Elbette ki insanın "kendi kendini 'yalnızlığın dipsiz kuyusuna yuvarlamasının ana etmeni, kapitalist toplum; kapitalist toplum ilişkileri ve onun insanın maddi yaşamına olduğu kadar ruhuna da salgıladığı psikopatolojik durumlar, insan ruhunda yaptığı tahribatlardır.

Böceklerin dahi bazen işe yaradığı gerçeğinden hareketle Yeraltından Notlarda **'Bir böcek bile olamadım** "söylemi, beş para etmezliği ifade ediyor!

Yeraltından Notların adsız baş kahramanı da psikopatolojik sorunları olan ve bunu ağırlıkla major-depresyon (Kendini değersiz hissetme, küçük görme, kendini beğenmeme, suçlu ya da günahkar hissetme) şeklinde gösteren hastalıklı bir kişiliktir.

Aslında Dostoyevski'nin yaşamı irdelendiğinde bu hastalıklı başkahraman ile aralarında paralellikler, iç içelikler hemen kendisini ele verecektir. Şimdi biz olgunun bir başka yönüne, 'Yeraltından Notlar'ın böylesine" nevröz" yazılmasına (Dostoyevski'nin o günlerdeki özel yaşamındaki çıkmazların ve olumsuzlukların etkilerini de göz önünde bulundursak dahi), bir bakıma, **ASIL** esin kaynağı olan bir başka tarihi olay'a bakalım:

NASIL YAPMALI?

Nikolay Gavriloviç Çernişevski (1828-1889)

Çernişevski 'Nasıl Yapmalı?'yı, 4 Aralık 1862 ile 4 Nisan 1863 arasını kapsayan dört aylık sürede, Petropavlovsk zindanında yazdı. Ama dört ayda yazılan bu romanın Rus toplum hayatı üzerinde yarattığı sarsıntı öylesine büyük oldu ki, Dostoyevski ve Tolstoy'dan, Kropotkin ve Lenin'e kadar pek çok yazın ve eylem adamı, kimi yerin dibine batırarak, kimi yücelterek, 'Nasıl Yapmalı?'yı konuştu, tartıştı. (Nasıl Yapmalı, Cilt 2 S.315)

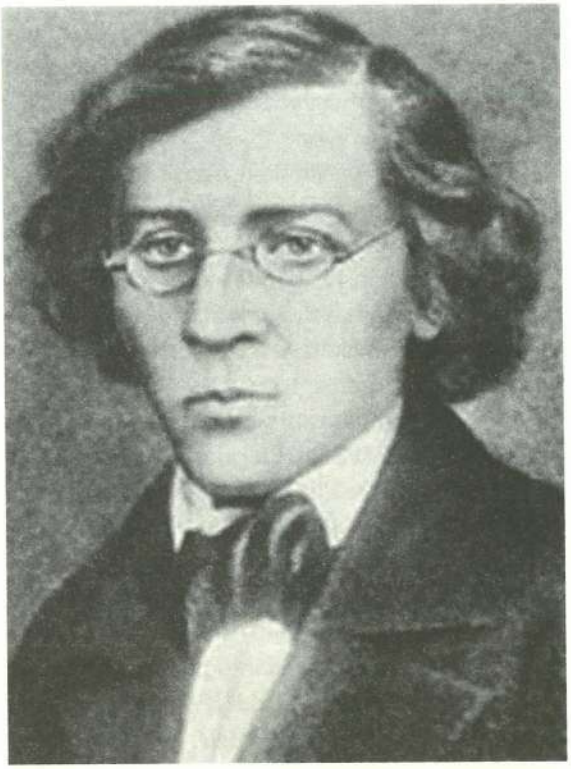

Nikolay Gavriloviç Çernişevski

Çarlık Rusya'nın egemen güçleri, Çernişevski ve önemle gençlik üzerinde muazzam etki yapan 'Nasıl Yapmalı ?'ya kara çalmak için elinden gelen her şeyi yaptı. (Dostoyevski'nin Epoha'da 1864 yılında yayınlanmasına başladığı "Yeraltından Notlar" da gerici burjuvazi'nin bir anti- Çernişevski ve anti- Nasıl Yapmalı? propagandasından başka bir şey değildi! Ama yapılan propagandalar, karalamalar etkili olmadığı gibi, yapıta ve yazarına daha da ilgiyi arttırdı.

Nasıl Yapmalı? dönemin Rus gençliği için bir tür siyasal program niteliğini taşıdı.

1860 yılı Rusya'da önemli bir tarihi işaret ediyor. Köylü reformlarına ilişkin hazırlıkların hızla sürdürüldüğü bir süreç.

Toplumun her kesimi ayakta! 1861'de Çar 2. Aleksandr, Rusya halklarının devrimci isyanından korkarak büyük toprak sahiplerinin tepkilerine karşın serfliği kaldıran yasayı onaylıyor. On milyonlarca alınıp-satılabilen köleleşmiş köylü kölelik prangalarından kurtuluyor. (zincirlerinden değil!)

Toprağa bağımlı olmaktan kurtulan köylü, büyük sanayi merkezlerinin yolunu tutup, giderek sanayi proletaryasına dönüşüyor. Rusya da kapitalizmin gelişmesi hız kazanıyor.

İşte bu olaylar yaşanırken Çernişevski,1861 reformlarının ve Çar'lığın içyüzünü anlatan 'Köylülerin Efendiliği'

başlığını taşıyan bir bildiri yazıp, köylüleri Çarlığa karşı ayaklanmaya çağırıyor. Yine 1861 yılında yazdığı birçok makalesi kovuşturmaya uğruyor ve ardından da gerici, tutucu ve liberallere karşı devrimci ve demokrasinin bir kürsüsü durumuna getirdiği SOVREMENNİK (Çağdaş) dergisi kapatılıyor. 7 Temmuz 1862'de de Çernişevski yakalanarak Çar 2. Aleksandr'ın direktifiyle Petropavlovsk kalesine(zindanına) atılıyor.

Küçücük penceresi olan, loş, daracık bir tecrit odası! Tam iki yıl bu soğuk, rutubetli karanlık delikte Çernişevski ne ile suçlandığını dahi bilmeden yatıyor. İşte, **NASIL YAPMALI?,** Petropavlovsk zindanının demir parmaklıklı küçücük penceresinin önünde, 4 ay gibi kısa bir sürede yazılıyor. Çok yerleri şifreli olarak yazılan yapıt, yalnız Rusya'da değil, tüm dünyanın devrimci hareketinde gençliğin adeta bir kılavuzu, devrime açılan yoldaki moral kaynağı oluyor.

ÇERNİŞEVSKİ'DE AHLAK **FELSEFESİ:**

Çernişevski felsefesini oluşturduğunda Marksizm'le tanışık değildi. Yine de diyalektik materyalizme oldukça yakın yerde konaklamayı başarabilmiş bir dehadır. O, önemle J.S. Mill'in felsefesinden etkilenmiştir.

"Genel olarak, Çernişevski'nin "akla uygun bencillik " hakkındaki görüşü, bütün ışık dönemlerine özgü olan şu eğilimi ortaya koyuyor açıkça. Ahlaklılık için bir dayanak noktasını, anlayış gücünde; tikel bir kişinin karakterinin ve davranışının açıklamasını da, o kişinin iyi kötü bir temele oturtulmuş olan hesabiliğinde (Hesabını iyi bilen.-ben-) aramak. Çernişevski'nin bu konudaki akıl yürütmeleri bazen, iki su damlası gibi,Helvetius'ünkilere ve Helvetius gibi düşünenlerinkine benziyor. Ve gene bir o kadar çarpıcı bir biçimde, eski Yunan'daki ışıklar çağının tipik temsilcisi olan ve dostluğun savunmasını yaparken dost edinmenin AVANTAJLI olduğunu ispatlamak amacıyla dostların kara günde bize yararlı olabileceklerini ileri süren Sokrates'in akıl yürütme tarzını ansıtıyor insana. Akıl yürütme yetisinin bu türden aşırılıklarını, ışıklar çağı insanlarının genel olarak kendilerini ve henüz EVRİMİN GÖRÜŞ AÇISINA yerleştirmeyi bilemeyişleri ile açıklayabiliriz. (Felsefe Defterleri, Lenin. S.430-431) ((Plehanov,N.G.Çernişevski)

Çernişevski, aklın ve kişisel çıkarın, ahlakın temeli olduğunu savunuyordu.(İnsan, kişisel çıkarlarının nedenlerini yanlış kavradığı oranda kötülüklere iteklenmektedir. Bilgi ve entelektüel aydınlanma kişiyi doğru yola sevk eden yegane yoldur.) genel tezinden hareket ediyordu. **Nasıl yapmalı?** Çernişevski'nin kısaca özetlemeye çalıştığımız bu ahlak felsefesinin bir bakıma açımlaması oluyor.

Dostoyevski **Yeraltından Notlar'**da bununla ilgili olarak şöyle yazıyor:

"Bütün bunlar sadece hayaldir. Lütfen söyler misiniz ilk kez kim insanın kendisi için gerçekten neyin faydalı olacağını bilmediği için kötülük yaptığını ortaya atmıştır? Aslında bunu bilse kirli işlerden uzak durur iyi ve ahlaklı birine dönüşüverirmiş çünkü insanlar için asıl faydası olan tek şeyin iyilik olacağını bilirmiş. Bilinçli olarak kendi kendisine zarar vermeyeceğine göre kalan tek yol, iyilik yapmak olacakmış. Hey gidi saf, temiz yürekli çocuk! Dünya kurulduğundan beri insanların sadece kendisine fayda getirecek şekilde davrandıkları hiç görülmüş mü? O halde göz göre göre, yani asıl faydanın ne olduğunu bildiği halde bunu önemsemeden, başka tehlikeli yollara atılan milyonlarca insana ne demeli? Söz konusu insanları bu şekilde hareket etmeye mecbur kılan bir tek sebep yoktur; sanki kaderin onlar için çizdiği yoldan yürümek istememiş, inatla, başkaldırarak, karanlıklar içindeki yeni, zorlu ve karışık yollara girmişlerdir. Demek ki onlar için isyan, kendilerine fayda sağlayacak işlerden daha cazip görünmüştür. Fayda !.Fayda da neymiş? İnsanlar için tam olarak neyin faydalı olabileceğini kesin bir şekilde söyleyebilir misiniz? Ya asıl fayda insanın kendisi için bazen zararlı olanı isteyebilmesinde ise buna ne demeli? " **(Yeraltından Notlar S.27)**

Nasıl Yapmalı? 1863'de, **Yeraltından Notlard**a 1864'de yayınlanıyor. İki yapıt da Rusya'daki aynı tarihi koşullarda okuyucuyla buluşuyor. Devrim ve karşı devrim güçlerinin kıyasıya savaşım verdiği bir dönem. Çarlık Rusya'sı bir açık hapishane konumunda. Tüm ileri basın susturulmuş, baş

kaldıranlar hemen zindanı ve Sibirya'ya sürgünü boyluyor, ortam bu! Faili meçhul cinayetler, ev baskınları, sansür, gizli polis, kiralanmış ispiyonlar, ajanlar, işkence. Devrimci hareketi bastırmak için "her yolun mubah olması"! Türkiye bunu en şeffaf bir şekilde 1980 askeri faşist cuntasında yaşadı! (Türkiye örneğini, Türkiyeli olduğum için veriyorum. Bu değinilen ortamın 20. yüzyılın ikinci yarısında, önemle Orta ve Güney Amerika ülkelerinin birçoğunda, Afrika da, Asya'da hatta Avrupa da yaşanmış olduğu da bir gerçek!) O günlerin soluğunu yaşayanlar veya kavrayanlar, anlatılmak istenilen şeyin ne olduğunu daha iyi anlarlar.

İşte böyle bir ortamda, Çernişevski'nin **Nasıl Yapmalı'**sı **Olumlu kahramanları, Vera, Lopuhov, Kirsanov,** önemle Rahmetov'u sahneye çıkarıyor. Devrimci-demokrat gençliğe bir ışık yakıyor, yol gösteriyor. Böyle dişe diş bir savaşım ortamında, militanca yazılmış (hem de zindanda), demokrasinin ve devrimin çıkarlarını her türlü estetiksel kaygının da önüne çıkaran bir yapıta yapılan YIKICI eleştiri, ancak insanlığa yapılan kirli bir ihanet olarak açıklanabilir. Burada estetiksel kaygılar kadar, insansal kaygılar da birincil önem kazanıyor. Her şey köleleştirilmiş ve bayağılaştırılmış insanlığa bir ışık yakmak, yürünecek doğru yolun başlangıç noktasını mütevazi bir fenerle aydınlatmak!. Şimdi tam da bu zindan, kan gölü ve hengamenin ortasında **'Nasıl Yapmalı?**'yı yıpratmak için bir roman yazmak ve alelacele yayına sokmak! Ne ile açıklanabilir? Sanatsal bir kaygı ile mi? Yoksa... ne ile?

Edward Hallett Carr bir burjuva eleştirmeni olmasına karşın, şunu da belirtmek zorunda kalıyor:

"Notlar, son yıllarda, eleştirmenlerin ve Dostoyevski'yi inceleyenlerin abartılmış derecede ilgisini topladı "

(E.H.Carr.Dostoyevski ,s.115)

Çernişevski'nin ' **Nasıl Yapmalı** 'da ortaya koyduğu **" yeni insan tip'i"** ne 8 ay aradan sonra Dostoyevski de bir Anti-tez olarak kendi konumuna ve ahlak anlayışına özgü bir **"yeni insan tip**i "yaratıp, koyuyor. Çernişevski'nin **"yeni insan"**ı bir bakıma içinde yaşadığı dönemin zorunluluğu olarak ortaya çıkıyor.

İçinde yaşadığı dönem: İsterseniz Lenin'in, Felsefe Defterlerinden yanıt verelim."

Çernişevski'nin yaşadığı dönemi tanık göstererek yanıtlayabiliriz bu soruyu: öyle bir dönemdir ki o dönem, toplum tam hareket halindedir ve kötülüğün mutlaka yenileceği inancını pekiştirebilecek fikirlere gereksinim vardır bir çeşit."

(Felsefe Defterleri,Lenin s.435)

Burada Dostoyevski'nin sanatsal dehalığından falan önce, konumu çok önemli ve öne çıkarılması gerekiyor. Dostoyevski'nin konumu; karşı devrim saflarından olanca kin ve nefretiyle devrim ve demokrasi saflarına saldırıya geçmiş olmasıdır..

Burjuvazinin tam dişine göre, tam istediği gibi, tam onlara benzeyen **"yeni insan**ını", **"Anti-kahraman**ını" yaratıyor.

Dostoyevski'nin yarattığı **"yeni insan"** kendine güveni olmayan, kabuğuna bir böcek gibi çekilmiş, pasif, hımbıl, kendini aşağılık olarak değerlendiren, genelde psikolojik sorunları olan, hastalıklı tipler!

Evet..Dönem öyle bir dönemdir ki! Bakınız buradaki yaratılan insana! Toplumsal çalkantıyla, toplumun herhangi bir katmanıyla ne alakası var? Oysa o dönemde bu toplumsal çalkantının içerisine katılmayan tek fert yok! Herkes nasibini alıyor. Çocuğunu emziren ana da, aç kalan bebek de nasibini alıyor.! Zengin ve fakiriyle tüm toplum, öyle veya böyle hareketin bir tarafında veya hareketten maddi, manevi etkileniyor.

Bugün burjuva eleştirmenleri hatta Marksist geçinen eleştirmenler dahi olgunun asıl yönünü es geçip 'yüce sanat' adına somut durum değerlendirmesi yapmadan, neyin, niçin, hangi ortamda söylendiğini, yazıldığını görmezlikten gelerek gerçeği karalayıp, asıl yüce olanı basitleştirmektedirler.

Şimdi burjuvazi tarafından çok övülen, örnek alınan bu yapıt neresinden tutarsan tut, sallanıyor, dökülüyor!

Burada bir parantez açıp, Maksim Gorki'nin 17 Ağustos 1934'de, Sovyet Yazarlar Birliği Birinci Kongresi'nde yaptığı konuşmadan bir-kaç pasaj'ı aktaralım:

"Fikirleri faşizmin insanlık dışı öğreti ve eylemlerine temellik eden Nietzsche'nin de kabul ettiği üzere, Dosto**yevski'nin etkisi özellikle büyük olmuştur. Dostoyevski Yeraltından Notlar adlı yapıtının başkişisinde, yozlaşmış benmer-**

kezci tipin en güçlü yazınsal portresini çizmiştir. Kendi öz karayazısından, acılarından ve gençliğinin gerçekleşmeyen umutlarından öç almak için duyduğu karşı konulmaz isteği, Dostoyevski, aşağılık ulumaları, yaşamdan tümüyle soyutlanmış bir on dokuz-yirminci yüzyıl bireyci gencinin ağzından dile getirdi. Dostoyevski'nin yarattığı bu başkişi Marquis des Esseintes'nin karakteristik özelliklerini içinde barındırıyordu; ayrıca Paul Bourget'nin yazdığı Le Disciple'nin başkişisinin ve yazdıklarının başkişisi yine kendisi olan Boris Savinkov'un, Oscar Wilde'in ve Artsibaşev'in Sanin'inin ve kapitalist devletin insanlık dışı koşullarının anarşik etkisiyle ortaya çıkan yozlaşmış toplum kişilerinin en özgül özelliklerini taşıyordu.

Vera Figner'e göre, Savinkov tıpkı bir dekadan (düşkün anlamında –ben-) **gibi düşünüyordu.**

"Ahlak diye bir şey yoktur, yalnız güzellik vardır. Güzellik, kişiliğin özgür gelişmesidir, ruhun içinde var olan her şeyin engellemesiz bir oyunudur. "

Burjuva kişiliğinin ruhunu dolduran o kokuşmuşluğu çok iyi biliyoruz.

Büyük bir çoğunluğun insan onuruna yakışmaz anlamsız acıları üzerine kurulmuş bir devlette, bireyin sorumsuz söz ve eylemleri, giderek yol gösterici birer ilke halini alacaktı." İnsanoğlu doğası gereği despottur,"

"insanoğlu işkence görmeye bayılır," "insan, acı çekmeye tutkundur," "insan yaşamın anlamını ve kendi öz mutluluğunu kendi istemlerinde, engellemesiz hareket özgürlüğü içinde bulur," "insan iradesi onun en büyük avantajıdır." Ve "bırakın dünya batsın ama şu çayımı içeyim " gibi Dostoyevski'ci fikirler, kapitalizmin her alanda desteklediği ve haklı çıkardığı fikirlerdi. (Maksim Gorki, Edebiyat Yaşamım. S. 244,245)

Maksim Gorki, Rusya'daki demokrat aydınların **'ahlaksal ve zihinsel yoksullaşmalarının'** batıdaki demokrat aydınlardan daha hızlı bir gelişme gösterdiğinin altını çizerek bu negatif gelişmeyi, Rus demokrat aydınının daha az bir tarihsel eğitime sahip olduklarına yorumlamaktadır. Yine bu **'ahlaksal ve zihinsel yoksullaşmanın'** dünyayı yeniden kurma, halkların mutluluğunu sağlama görevini üstlenen **PROLETARYA**'ya kararlı bir şekilde katılma güç ve niteliğini göstermeyen tüm aydınların başına gelecek kaçınılmaz bir olgu olarak değerlendirmektedir.

'Yeraltından Notlar ", Dostoyevski'nin sonradan kaleme alacağı ve **başyapıtlar** olarak değerlendirilen Suç ve Ceza, Budala, Ecinniler, Karamazov Kardeşler'in ideolojik bir önsö**züdür.** Yılgınlaşmış ve korku şokuna girmiş, bu yüzden de kademeli süreçler periyodunda elde ettiği tüm gerçeklerini yitirerek yeraltına sinmiş bir entelektüelin zavallı ve insanlık adına utanç verici umutsuz inilti ve yakınmalarını dile getirmektedir.

"Beyaz Geceler"de de bir "çekirdek" olarak var olan "uyumsuz karakter " ," anti kahraman" betimlemesi, aradan geçen 16 yılın sonrasında; yani kurşuna dizilmekten kurtuluşundan ve hapis, sürgün yaşamından sonra, yapıtlarında iyice sistemleşmiştir.

Maksim Gorki, 1934 Sovyet Yazarları Birliği Birinci Kongresinde,17 aAğustos'ta yaptığı konuşmada, Dostoyevskiüzerine düşüncelerini belirtirken sonunda, **"Dostoyevski'nin aradığı şeyin ne olduğunu anlamanın güç olduğunu belirtir."(ay.yap.S.246)**

Aslında söz konusu 'Yeraltından Notlar ' olduğunu, Maksim Gorki'nin 'anlama 'güçlüğü çektiği şey, **sansür**ün

gazabına uğrayıp, yapıtı, ne istediğini, neyi aradığını bilmeyen bir kaosa dönüştürmüş olmasından kaynaklanıyor.

Aslında, Yeraltında Notlar'ın orijinalinde yapıt ne istediğini bilmektedir.

Edward Hallet Carr'dan yazalım :

" ..Michael'e yazdığı 26 Mart tarihli mektupta, sansürün notların birinci bölümünden yaptığı bir çıkarmaya değinmektedir:

Sansürcüler ne domuz şeyler! **Her şeye saldırdığım ve sövme gösterisi yaptığım yerlere izin verilmiş, fakat Hıristiyanlığa inanmanın gerektiği sonucunu çıkardığım bölüme izin verilmemiş.**

...Başka bir deyişle,bir başkaldırı çığlığı olmaktan uzak olan kitap, Çernişevski'nin Materyalist ahlakına **karşı, Ortodoksinin savunusudur."**(E.H.Carr,ay.yap.s.117)

Devamı gelecek sayıda

Bir Manipülasyon Aracı; Medya ve Popüler Kültür

M. UTKU ŞENTÜRK
m.utkusenturk@gmail.com

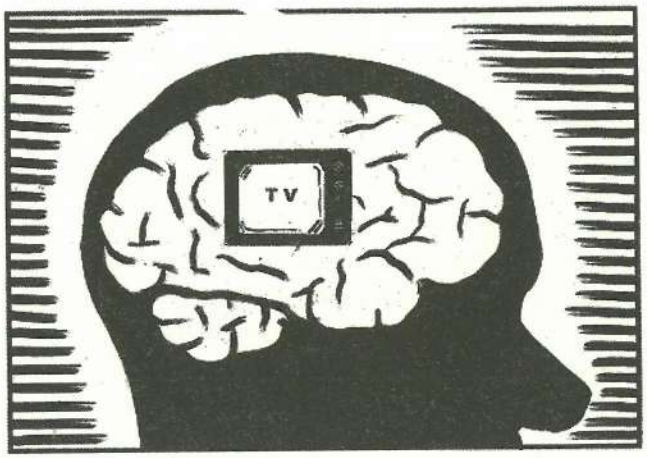

Günümüz insanı, her gün görmeye alıştığı ve zararsız olduğuna inandığı şeylerden kuşkulanmak zahmetini göze alamayacak kadar duyarsızlaştırıldı. Biraz kuşkulanmalı, çünkü her gün görmeye alıştığı kitle iletişim araçlarının modern teknolojinin katkıları sonucu evrilmesine bağlı olarak; sistemin kitleleri etkisizleştirme yöntemleri de bu modernleşmeye bir anlamda ayak uydurmak zorunda kaldı. Artık insanlar kendilerine ait dünyalarında bile televizyon gibi güçlü bir medya aracılığıyla manipüle edilebiliyorlar. Televizyonun karşısına oturan her izleyici, televizyon muhabirlerinin müthiş girişkenlikleri ve gerçeği yansıtabilmek uğruna cansiperane çabaları sayesinde, dünyada olan biten her şeyi bütün gerçeklikleriyle izleyebildiğine inanıyor. Oysa iletişim bilimci Arthur Asa Berger'ın deyimiyle, kitle iletişim araçlarıyla yansıtılan gerçekler, her zaman gerçeği yansıtmayabilirler. Çünkü insanın kontrolündeki kamera, bir tek noktayı veya objektifin görüş alanına giren yerleri görüntüleyebilir sadece. Kamera, arkasında kalan diğer mekânlarda yaşanmakta olan belki de daha önemli olayları izleyicinin gözünden kaçırmış olur. Hatta kimi zaman, o görülmesi gereken gerçekleri görmezlikten gelip, izleyici kitlesini yanıltabilir de. Böylece televizyon, gerçekleri yansıtan bir araç olması gerekirken, gerçekleri "gerçeğimsiler" üreterek gizleyen bir kitle iletişim ara-

cına dönüşmektedir. Bunun örneklerini 1990 yılındaki Körfez Savaşı'nda yeterince görebilme imkânımız olmuştu. Bugün de buna benzer şeyleri yaşıyoruz aslında. Meselâ son Irak Savaşı'nda Amerika ve ittifak güçleri, medyayı da kontrolünde bulundurarak, bir "işgal gücü" görüntüsünü silmeye çalışıyor ve haksız Irak işgallerini meşru bir zemine oturtma çabası gösteriyorlar. İşgal güçlerinin kontrolündeki medyanın taraflı, eksik ve yanlış bilgilendirmeleri sonucu bölgede neler olup bittiğine dair de izleyici kitleler tam anlamıyla bilgi sahibi olamıyor. Verilmek istenen mesaj şu: "Amerika, bölgeyi terörden arındırmak ve demokrasiyi yerleştirmek için burada !". Oysa artık birçok insan anlamaya başladı ki, mesele medyanın gösterdiklerinden ve vermeye çalıştığı bilgilerden çok farklı bir boyuta sahip. Bu gelişmeler karşısında uluslararası medyanın takındığı tavır, kitle iletişim araçlarının aslında bir iletişim sağlamaktan çok, belli bir düşünceyi, kanaati, uygulamayı tek taraflı olarak iletmekten öte bir işlevi olmadığını gösteriyor. Sözgelimi, bölgeyle tarihî ve kültürel bağları olan Türkiye'nin medyası bile, neredeyse "Amerikan medyası" gibi bir işlev üstlenmiş görünüyor.

Arthur Asa Berger, "televizyonun yumuşaklığı (artık yaşamımızın önemli bir parçası haline gelen) parlaklığı, göz kamaştırıcılığı, hemen her şeye nüfuz ediciliği, onun gücünü görmezden gelmemize neden olmaktadır" diyor ve televizyonun, bir an önce yenmek için yığınla çaba sarfettiğimiz bağımlılıklar yarattığını, dolayısıyla televizyon mahkûmları olduğumuzu belirtiyor. İnsanların bu mahkûmiyeti de, onların daha kolay idare edilebilir ve yönlendirilebilir hale gelmesine yol açıyor.

Ortaçağın toplumsal yapısında kilise ve feodal beylerin el yazmaları ve yerel iletişim araçları nasıl etkili bir rol oynuyor idiyse, bugünkü modern-kapitalist toplumların yaygın tüketime dayalı evrensel yapısında basın, sinema, radyo ve televizyon gibi kitle iletişim araçları, benzer rolleri devraldılar. Eflatun, ideal sistemin boyutlarını, siyasal önderin sesini duyurabileceği ölçüde sınırlandırır. Bugün ise kitle iletişim araçları, siyasal iktidarın etkileme gücünü evrenselleştirmiştir.

Popüler kültür ise hayatımızın içine sızmış bir kavramdır. Genel bir tanım yapmamız söz konusu olursa; Popüler kültür, yöneten sınıfların, kültürel değerleri ve gelenekleri, egemen ideolojileri doğrultusunda yeni formüller biçiminde yansıtarak yarattıkları, bağımlı bireylere sundukları kültürdür. "Popüler kültür, gündelik yaşamın kültürüdür. Dar anlamıyla, emeğin gündelik

olarak yeniden üretilmesinin bir girdisi olarak eğlenceyi içerir. Geniş anlamıyla, belirli bir yaşam tarzının ideolojik olarak yeniden üretilmesinin ön koşullarını sağlar."

Kültür belli bir yaşam biçimini anlattığında, bu yaşam biçimini yaşayanlar, kendilerinden farklı biçimde yaşayanlara farklı biçimde yaklaşmışlardır. Bu yaklaşımlardan önde gelenlerden ikisi gıpta etme ve özenme, diğeri ise, küçümsemedir. Amerikan kültürü fiziksel doyum yanında, kullanım yoluyla kendini kendinden ve diğerlerinden başka (daha iyi ve üstün) gören psikolojik doyum sağladığı için, özellikle Amerika dışındaki insanlar tarafından, oldukça "üstün" bir karaktere sahip olarak nitelenir. Bu niteleme elbette sadece Amerikan kültürüne özgü değildir. Kentlinin köylüyü küçümsemesini, Amerikan pop müziği hayranının Türk müziğinin belli bir biçimini maganda kültürü olarak nitelemesini buna örnek olarak verebiliriz. Kültürün bir başkasını "kültürsüz" olarak küçümsemesi, o kültürün hem kendini üstün görmesi hem de "kültürsüz" olarak nitelediğine karşı kendini korumasını anlatır.

Bugün pek çoğumuz hayatımızı popüler kültür ve değerlere göre yaşamaktayız. Popüler kültürü tüketmekle desteklemekteyiz. Bu tüketim, insanları yönetecek bir boyuta çoktan ulaştı. Gerçek yaşamla aramıza büyük ve güçlü bir duvar örüldü. Dünyaya kitle iletişim araçlarının bakış açısından bakıyoruz. İnsanların yüzde doksanı aynı şeyleri düşünüyor, aynı şeyleri beğeniyor, aynı değer yargıları ile yaşıyor. Her şeye bu "aynı" kalıp egemen.

Popüler kültür kullanım ve tüketim kültürüdür. Kullanım ve tüketim popülerin üretiminin ilk safhasın-

dan son-kullanım safhasına kadar her safhada vardır. Popülerin yaratılmasında, diğer popülerler kullanılır: Popüler spor; popüler sporcu ve sanatçılar; popüler edilen fikirler ve ideolojiler; popülerleştirilmiş anneler ve kaynanalar; popüler televizyon ve televizyon programları; popüler magazin ve dergi kahramanları; ve elbette zaman ve dil sınırlarını aşan popülerlerin en popüleri seks ve seksüel umutlar... Popülerlerle paketlenmiş popüleri, tüketiciler alır ve popüleri boğazlarına, saçlarına, yüzlerine, midelerine, üstlerine, ayaklarına "uygulayarak" popülerin popülerleştirilme sürecini tamamlarlar. Bu tamamlamada, tüm pazar mekanizması memnun gülümser; popüler makyajı bittiği için, kendi olmayan kendini kendine ve başkalarına göstermeme telaşındaki popçu, popüler makyajını alıncaya kadar tedirgindir, huzursuzdur; popülerini alır popçu, sürer ve kendini bulur, gülümser. Bunu her gün pazar mekanizması ve popçu yapar. Popüler pazar, doğal rengi kaçmış ve kullanım maddesine bağımlı duruma gelmiş popçunun özgürlüğü türküsünü okur. Yıllardır bir kez bile kendine kendi olarak bakmaktan korkan popçu, kendini kendinden alan popülerlerden birine kurtarıcı olarak sarılıp özgürlüğünü ifade eder: Kendinin sandığı önemli kendi olur.

Popüler kültürün orijinine ilişkin tartışmalar akademisyenler arasında halen devam etmektedir. Kültürel çalışma kuramcıları, kitlesel üretime geçişin (dolayısıyla dağıtımın ve tüketimin kitleselleşmesinin) bugün anladığımız anlamdaki popüler kültürün oluşmasının habercisi olduğunu ileri sürerler. Bu olguyu hazırlayan dinamik olarak, 19. yüzyıl sonlarında çeşitli toplumsal değişim ve dönüşümlere neden olan sanayi devrimi alınır. Sanayi toplumunda iletişim her şeyin merkezine gelip oturur. Bu dönemde yazılı kültürün yaygınlaşmasıyla ve daha sonra 20. yüzyılda 'audio-visual' kültüre geçişle popüler kültürel formların oluşumu ve gelişimi arasında sembiyotik bir ilişki vardır. Günümüzde popüler kültür medya ve eğlence endüstrilerinin önemli bir pazarı haline gelmiştir.

1960'lı yıllardan itibaren kapitalizmin içine girmiş olduğu kriz sonucunda yeni üretim arayışları söz konusu olmuştur. Yani kapitalizm içine düşmüş olduğu bunalımdan üretim şeklini değiştirerek çıkmayı amaçlamıştır. Bunun sonucunda oluşturulan yeni üretim biçiminde ulus aşırı yatırımlarla düşük işgücü maliyeti ve ucuz hammadde ile düşük maliyette ve bol çeşitte bir üretim tarzı hedeflenmiştir. Bunun neticesinde ortaya çok fazla miktarda, çok çeşitlenmiş biçimde artık neredeyse her bireyin zevkine hitap edebilecek şekilde çeşitlenmiş ürünlerin üretilmesi mümkün hale gelmiştir.1978'den sonraki korkunç enflasyonla birlikte piyasada meydana gelen aşırı mal bollaşması ve kitlelerin tüketim istekleri ile harcama güçlerinin artması sonucunda, popüler kültürün asil alıcısı ve tüketicisi durumunda olan çalışan kesimlerde, küçük burjuva yasam biçimine bir özlem ve özenti uyandığı söylenebilir. Böylece popüler kültürün amaçlarından biri olan" tüketim isterisi yaratma"yı gerçekleştirmeye yönelik ilk başarı bu şekilde sağlanmıştır.

Popüler kültürün en önemli üretim araçları olan medya "gerçek" kültürü hammadde olarak kullanır; çeşitli yönlerini yeniden yaratarak, değiştirerek, şekillendirerek yeniden üretir. Modern insanın kültürel tercihlerini düzenleyen medyanın sonuç itibarıyla yaptığı şey, gerçeğin kurgusallaşmasıdır. Bu ürünlerde kurgusallaştırılan gerçeklik, çoğu zaman güç ilişkilerini ve iktidarı meşrulaştırmaya yarar. Düşünmeden tüketilen, eleştirel bilincin gelişmesine fazla olanak tanımayan, sisteme olan inancı destekleyen bir kültür yaratılır. Popüler kültür ürünleri, içinde yaşadığımız kültürü dolayımlar ve üretir. Bu kültür de toplumda "hakim" tanımları üretir ve güç dengelerini meşrulaştırarak bunların devamını sağlar. Ancak popüler kültür yalnızca egemen sınıfların ideolojilerini yansıtan bir kültür değil, çok sayıda çelişkili öğeyi içinde barındıran farklı grupların (sınıfsal, etnik, cinsel vs.) mücadele alanıdır.

Popüler kültürün önemli bir özelliği, sosyal sınıf ayrımı yapmadan her kesimi etkilemesidir. Toplumsal standartlaşmayı hedefleyerek ulaşabileceği kadar geniş kesimlere ulaşır. (standart tüketici kitle). Standartlaşma süreci içerisinde alt kültürleri kendi bünyesinde eritip kültürel çeşitliliği engeller. Bireysellik ve fark yaratma temasını kullanıp, kolektif davranışlar (aynı tip düşünme, hissetme, hareket etme) oluşturur.

Geleneksel sosyoloji, insan için farklılaşma ihtiyacını, ters yöndeki "uzlaşma" (aynılaşma) ile bir tutmaktadır. Bu iki ihtiyaç, "eşitlik ve ayrımın diyalektiği" olarak ad-

landırılır. Bireyler birbirinden farklıdır, ama bu farklılık, bireyler kendilerini ayrıksılaştırırken bile, uzlaştıkları genel modellere uygundur. Popüler Kültür, farklılaşmayı vaat eder ve aynılaşma, bunun sonucunda oluşur. Örnek olarak Marlboro reklamlarında işlenen yalnız kovboy ve sigara temaları, Levis reklamında dünyadan uzak, uzay istasyonunda çocukla kızın Levis giyinme ayrıcalığı ve aynı şekilde fanta içen gençlerin plajda yarattıkları farklılık. Reklamlarda verilen mesaj aslında ne derece doğru? Gerçekte plajda Fanta içmeyenler daha ayrıcalıklı mı? Sigara içenin ayrıcalıklı olduğu mesajı gerçek hayata dönüp de istatistiklere bakıldığında pek de doğru çıkmamaktadır. Bu durumda reklamın tersine, sigara içmeyenler daha ayrıcalıklı. Aynı şekilde Levis giyip de herkesten farklı olacağını düşünen gençler sokağa çıktıklarında giydikleri markanın ne derecede yaygın olduğunu görmekteler. Marka satın almak, bireyin belli bir kimlik oluşturma aracı olurken, kitle kültürünün sürekli beslediği tüketim toplumu, şirket logolarını üzerlerinde taşıyan insanlar üretmiştir. Bu şekilde yaratılan toplumsal standartlaşma sonucu, popüler kültürün, diğer bir adıyla kitle kültürünün belirlediği standart tüketim davranışları toplumu sürekli etkisi altına almaktadır.

Türkiye' de bireysel (sözde) özgürlük anlayışı, medyanın iktidarlarla işbirliği sonucu yaratılmış olan değerlerini topluma sunması ve bireysel özgürlüklerin sadece medyaca sunumu yapılan (üretilmiş, yapay) değerler arasındaki seçime bağlı bir olaymış gibi algılanmasına neden olmuştur.Popüler kültür, kitle kültürünün somut şekillerinden biridir.. Kitle kültürü tekelci kapitalizmin hem mal hem de imajlar satışını yapan, uluslararası pazarın değişmelerine ve ihtiyaçlarına göre biçimlenip değişen, önceden-yapılmış,önceden kesilip biçilmiş, paketlenip sunulmuş bir kültürdür. Kitle kültürünün bilinç endüstrisi hayatın can sıkıcı görünümlerini biz hayatın gerçekleriyle yüz yüze gelemediğimizde bizi rahatlatmak ve yapay bir gerçeklik ortamı yaratarak toplumdaki efendi/köle ilişkisini, yabancılaşmayı, eşitsizliği, insan ilişkilerine sinen iki yüzlü maddiyatçılığı...vs. gözlerden uzak tutmak için unutturur. İnsanlar da çevrelerinde oluşan bu yapay gerçeklik sayesinde hayatlarını daha 'rahat' bir şekilde sürdürürler.

Kitle kültürü bizlere bir yapay gerçeklik ortamı sunarak, sistemin sorunlarını gözlerden uzak tutsa bile, insanların yeni arayışlar içine girmesinden onları alıkoyamaz. Çünkü insanlar durmadan yeni sıkıntılar, yeni acılar, yeni öfkeler, yeni beklentiler... vs. edinirler. Popüler kültür işte bu noktada devreye girer ve seri üretim tarzıyla ucuz, basit, herkesin kolayca erişebileceği, tüketilmeyi talep eden ikonlar -pop müzik ürünleri, yiyecek, içecek, ve giyim malzemeleri, dergiler, spor, tv dizileri, çeşitli teknoloji ürünleri... vs.- üreterek, kitle kültürünün yarattığı yanılsamanın daha da güçlenmesini sağlar. Bu yanılsama sayesinde insanlar hem aynılaşan yaşam karşısında bir ait olma duygusu ve bir statü kazanırlar hem de sorunlarından biraz uzaklaşıp yaşamlarını öyle ya da böyle sürdürebilmek için enerji toplarlar. Öfkelerini, acılarını, açmazlarını, beklentilerini, farklılıklarını... vs. popüler kültürün bu ikonlarında bulur ve yaşarlar. Arabesk müzik konserinde dinleyicilerin kendini jiletlemeleri, etrafı kırıp dökmeleri acılarını ve ezilmişliklerini dışa vururlar. Ya da geri kalmış, Avrupa'ya karşı tüm toplumsal alanlarda "hezimete uğratılmış" bir ülkenin bir futbol takımının, Avrupa'nın büyük kulüpleri karşısında aldığı galibiyetler sayesinde o geri kalmış ülkenin popüler kültüre bağımlı kitleleri, tüm ezikliklerini unutarak "Avrupa'yı devirmiş olmanın" coşkusunu yaşarlar." Hatta, bazen, İngiltere'de Beatles topluluğunun konserini sıradan insanlar ile kraliyet ailesi üyelerinin birlikte izlemesi ve kraliyet ailesi üyelerinin bu "ne idüğü belirsiz" şarkıcılar tarafından açıkça hakarete uğratılışına tanık olunması gibi uç örnekler de yaşanabilir. İnsanlar, böylelikle, popüler bir müzik konserinde kraliyet ailesine "fark atabilirler". Ama konser bittiğinde ya da konser salonunun dışına çıktığımızda, toplumun tüm alanlarında kimin kime kaç "fark atacağını" unutmanın yaşatabileceği bir yanılsamadır bu. Gerçek hayata uyumlaşmamızı kolaylaştıran bir yanılsama"

Popüler kültürün ya da Can Kozanoglu'nun deyimiyle "pop çağı kültürü"nün en önemli özelliği benzeştirici işlevidir. Bunu da bireylere çeşitli kimlikler sunarak yapıyor. Batılılık, doğululuk, keskin laiklik, dindarlık, modernlik, milliyetçilik, şiddet, barışçılık, çılgınlık, duygusallık vs. Popüler kültürde her şey imaj üzerine kuruludur; kim olduğu, ne söylediği önemli değil. Televizyona çıkıp sürekli beyanat verenlere pierre bourdieu (fast-thinker / hazırcevap) diye bir nitelemede bulunuluyor. Artık sizin imajınız, söylediklerinizin ve tutumlarınızın önüne geçiyor. Medya, ekonomide, siyasette, sporda ve sanatta yıldızlaşan imajlar yaratıyor. Eğer bir konu tartışılacaksa ne konuşacakları belli olan bu starlara söz veriliyor. Bu kapitalist sistemin medya mantığının bir uzantısıdır. Bu sistem devam ettikçe bu böyle devam edecek. Artık gerçeklerin bir önemi yok; her şey sahte, her şey taklit.

Nanuş

Kadriye YAPICI

Siverek'in birbirine bitişik, alçak toprak damlı evlerinin iki yanına sıralandığı daracık küçelerde bizi mutlu eden şeylerden birisi, Nanuş teyze ile karşılaşmaktı. Kısacık boyu, iki büklüm olan beli nedeniyle neredeyse biz çocuklar kadardı. Kimi kimsesi olduğunu hiç duymadığım bu sevimli yaşlı kadın, bir eliyle Siverekli kadınlara özgü lacivert çarşafını tutarken öbür elini çarşafın altından yeleğinin cebine sokunca dünyalar bizim olurdu. Çünkü her seferinde o cepten bir avuç fındık ya da nohutlu şeker çıkacağını bilirdik. Sevincimizi görünce onun da gözleri gülerdi.

Onu biz çocuklara bu denli yakınlaştıran şey, "körocak" olması mıydı, başka yalnızlıkları mıydı bilmiyorum. Ne olduğunu tam anlamazdık ama mahallede Nanuş teyzeden herkes çocuklarını uzak tutardı. Mahalleli Nanuş teyzeyi uğursuz diye algılardı. Ama biz çocuklar Nanuş teyzenin ayrı ve farklı bir yerinin olduğunu bilirdik.

Mahallede bütün yaşlı kadınlar ya babaanneydiler, ya da anneanne... Çocukları, torunları vardı. Böyle olmasına karşın büyüklerimiz onlardan söz ederken, söze dökülmeyen ama farklı olduklarını hissettiren bir hava oluşuverirdi hemen. Bazen "amaan, evlatsız insan uğursuz insandır" sözü çalınırdı kulağımıza. Anlamını bilmediğimiz bu sözler onları gözümüzde biraz daha gizemli hale getirmekten öte bir işe yaramaz, kısa süre sonra bu sözcükleri unutur, kaldığımız yerden oyunlarımıza devam ederdik.

Bir gün Nanuş teyze bizi evine davet etti, çok iyi dikiş dikerdi, o yüzden beli kamburdu, çekine çekine içeri girdik arkadaşlarla birlikte... Kasım arkadaşım" Nanuş teyze bizi niye çağirdin?" dedi.

" Bakın size fırenk köynegi tiktim torunlarım," derken Kasım arkadaş yüzüme bakıp" viii...Bu nene ne söliii, biz onin torini degilik ki..." dedi. Rahmi sağ eliyle Kasım'ın ağzını kapatıp" ulan oğlim sen manyak misan, fındıkları düşün, leblebi şekeri..." derken Kasım "he ulan unuttum ben fındığı leblebiyiii." dedi.

Fırenk köynekleri üzerimize geydirdi büyük bir özenle Nanuş teyze, Rahmi'nin aynada kendine baktığı sırada, Kasım "ulan oğlim bak ocakta aş pişi, hani Nanuş teyze körocaklıydı? Budir ocağıyani..." dedi. Rahmi, "demek ki analarmız yalan söylii, ocağı kör olsaydı hiç aş pişirir miydi " dedi. Kasım, "he ulan bize yalan söliler..." Bense bakışlarımı duvardaki fotoğrafa yoğunlaştırmıştım. Nanuş teyze fotoğrafta ancak 30'lu yaşlarında olmalıydı. Fotağrafa baktığımızı gören Nanuş teyze "ah ah" çekti ve başını salladı.

Kasım, "Nanuş teyze bişe deyim siye" dedi. Nanuş teyze " de güzel torunum de..." dedi. "Bu adam seni babay mi?" diye soruverdi Kasım. Nanuş teyze "boyu posu devrilesice benim herifti, zaten devrilip gittide." dedi.

Üzerimizdeki paçavra Fırenk köyneklerimizi atıp yenişini giydik, başka çocuklara hava atmak için Siverek sokaklarını dolaşıyorduk ki, Kasım'ın anası Şerife teyze bir pençe oğluna vurup "kıransüpüreseni, sabehten beri seni geziyem. Bizim mehalleye kıranmı girmiş, ne işi var bu mahallede ha?" dedi. Bizi de döverdiye benle Rahmi bulunduğumuz yeri bir hızla terk ettik.

Nanuş teyzenin büyük bir bölümü hâlâ meçhulümde olan öyküsünü çok sonraları merak ettim. Ona dair sorular sormaya başladığımda, Siverek'te ve aslında bütün bölgede neredeyse her evde bir Nanuş teyze olduğunu öğrenmek çok şaşırttı beni. Böylesine hayatımızın içindeki bir bilginin, hep sessizlikle geçiştirilen, ancak büyüklere ısrarlı sorular sorarak ulaşılabilecek bir şey olması başlı başına şaşırtıcı bir şeydi. Edindiğim her bilgi bölük pörçüktü.

Askerden döndükten sonra ilk işim Nanuş teyzeyi sormak oldu. Anam, "kızıyam siye artık ha, her mektupta Nanuş teyze nasıl ana, hasta değil inşallah... Sanki o senin nenen, sen öz neneyi bele sormadi hiç." dedi kızarak. Gerçekten de öz ninemden daha çok sevmiştim ben Nanuş teyzeyi. Onu o kadar sevmemin nedeni bana avuç, avuç yedirdiği şekerlemeler miydi, sırtıma giydirdiği şimdinin deyimiyle yeni, yeni gömlekler miydi. Ağladığım zaman yanaklarımdan süzülen yaşları ve burnumdan akan sümükleri eliyle silmesi miydi. Bilemiyorum, bambaşka bir sevgiydi aramızdaki bağ...

"Sen bir aylık askerken öldü Nanuş teyze" dedi anam.

Ölümü beni çok üzmüştü, onu sağ görmek ve "nenem, artık ben koca bir erkek oldum, bak askerliğimi de yaptım, artık hikayeni ve nerden geldiğini deyiver nenem." diyecektim. Ama olmadı, yetişemedim.

Aklıma tek gelen Hasan dede oldu, çünkü Hasan dede neler olup bittiğini daha iyi bilir diye düşündüm. Nanuş teyzeyi ona sorduğumda, "çok şey bildiğim yok, tek bildiğim Nanuş'un kolejde okumuş biri olduğu. ancak harf devriminden sonra öğrenmiş kocası. Resmi bir dilekçe için Latin alfabesini bilen birini nereden bulacağını kara kara düşünürken, "ben yazarım" demiş Nanuş. Ve çok güzel bir el yazısı ile yazmış dilekçeyi. Dilekçeyi alan kaymakam bu el yazısının sahibini öğrenmek istemiş, kimse öğretmenlik yapmasını rica etmiş. Yazının sahibinin karısı olduğunu söylemeyi gururuna yedirememiş Ahmet. Kaymakamın önerisinden karısına hiç söz etmemiş. Bunu defalarca" ben nasıl karım yazdı derim Hasan. Kendimi nasıl gülüç ederim yahu. " diyordu. Çünkü Ahmet okuryazar değildi."

O gece bir türlü uyku tutmadı, evet, evet ya... Nanuş teyzeyle vedalaştığım da, "askerden döndüğünde seninle doğduğum ve büyüdüğüm topraklara gideriz, ah güzel memleketim Mardin!! Tepebağ mahallesini karış karış anlatırım sana... " demişti.

Nasıl uyuduğumu, nasıl kalktığımı anlamadan kendimi Mardin'in yollarında buldum. Bir akraba bulma umuduyla araştırmaya koyuldum. Her çıkan Sürpriz beni daha da meraklandırdı.

Tepebağ mahallenin en yaşlı adamına beni götürdü iyi kalpli bir genç. Karşıma çıkan adam seksen, seksen beş yaşlarındaydı. Olay sanki dün yaşanmış gibi anlatmaya koyuldu: "Güneşli bir yaz sonuydu. O gün her şey çok güzel başlamıştı, ikindi vakti ortalık sakindi. Kadınlar evlerin eşiklerinde, avlularda oturmuş bir yandan çamaşır yıkıyor bir yandan da dedikodu yapiyorlardı. Mahallelerinde küçük, oldukça bakımsız bir çeşme vardı. Yazın gelmesiyle çocukların çeşme başı eğlenceleri de başlamıştı... Çıplak ayaklarıyla çeşmenin arkına giriyor, suyla oynayıp birbirlerini ıslatıyorlardı. Öğle sıcağında duvar dibindeki gölgelik alana çekilmiş, çeşmeye ufak taşlar atıp eğlenmeye devam ediyorlardı. Belli bir uzaklıktan çeşme kurnasına isabetli taş atabilen ve bunun sayısını artıran çocuk birinci olurdu. Kendileri için eğlence olan bu oyundan mahalleliler, özelikle kadınlar çok şikayetçiydi. Amcalar, ağabeyler geldiğinde suspus olan çocuklar, kadınlar geldiğinde onları attıkları taşlarla rahatsız eder, kızdırır, bundan da çocukça bir haz duyarlardı. Fakat Sadet'ten hepsi korkar ve çekinirdi. O, çeşmeye su almaya geldi mi atılan taşlar dururdu birden. Onun kovasını doldurup ayrılmasından sonra eğlence devam ederdi. Bazen Halil bu kaideyi bozar, Sadet varken de çeşmeye taş atmayı sürdürürdü. Bu cesareti göstermesinin karşılığını, Sadet'in hışmına uğrayarak aldığı olurdu; böyle zamanlarda yanakları kıpkırmızı olur, Sadet'in parmak izleri yüzünde bir, bir sayılırdı. O gün de Halil çeşme duvarında oturuyordu. Ne olduysa olmuş, ortalık birden karışı vermişti! Mahallenin çocukları çeşme tarafından canhıraş bağırışlarla koşarak geliyorlardı. Tüm mahalleyi birdenbire kaplayan panik havası herkesi meraklandırmıştı. Kadınlar, çocuklar feryat figan koşuşturuyordu ortalıkta. Kimse ne olduğunu anlayamamıştı. Ne yapacağını şaşıran Halil paniğe kapılmıştı. Evinin bulunduğu yöne doğru koşmaya başladı. Daha sonra vaz geçip üzüm bağlarının bulunduğu yöne saptı ve bütün gücüyle koşmaya devam etti. Kısa bir süre sonra bacakları yavaş, yavaş ağırlaşmış, koşmaz olmuştu. Bütün vücudu kilitlenmişti sanki. Onun bu halini gören Besma şoka girdiğini anlayarak şahadet parmağını Halil'in ağzına sokup damağını yukarı doğru kaldırdı. Biraz olsun kendine gelmiş; bacaklarındaki uyuşukluk ve dermansızlık geçmişti.

Besma ve kocası ne mahalle kavgasında ne de mahalle sorunlarıyla ilgilenirlerdi. Kendi hallerinde ve kızlarının geleceğini düşünürlerdi. Kızlarını okutmak için çırpınan bu ana baba, mahallede birinin onlarla uğraştığını bilirdi Besma. Ama kim olduğunu da öğrenememişti bir türlü.

Yüksek taş duvarların çevrelediği dar sokaklarda yeniden bütün gücüyle koşmaya başladı Halil. Soldaki yol kendi bağlarına gidiyordu. Oraya sapmadı. Önündeki bağ yolunu ilk defa görüyordu, koşmaya devam etti. Sıcaktan kan ter içinde kalmış, adım atacak gücü kalmamıştı. Biraz ileride büyük bir ağaç gördü. Hemen kendini toprağın serin bağrına attı.

O gargaşa arasından bir çocuk Besma'nın evine doğru koşup 'yaşlı bir adam Nanuş'un kolundan tutmuş zorla götürüyor!!' dedi. Kızının kaçırıldığını duyan Besma, deli divane bir halde karabalığın içine dalıp 'kızımı kaçırdılar...kızımı kaçırdılar...' Çeşme başındaki ses karabalığı bir anda susuverdi, bütün yüzler Besma'ya döndü. Sadet yüzünü buruşturup 'Kim kaçırır ki kızını, ama bir ara gözlerime takıldı Nanuş. Kavga esnasında duvar dibinde durmuş gavgayı izliyordu' dedi.

Bütün mahalle sakinleri bir birinin yüzüne baktı. Sadet, 'ben deyi verim size, birileri kavga çıkartıp ve kavga esnasında da Nanuş'ı kaçırtı. Ortada bir şey yokken bu gavganın nedeni ne?' dedi. Bir çocuk karabalığın içinden 'uniti mi Sadet teyze, gavgayı Hali çığardı ya...' dedi.

'Sadet, hımm, doğri...doğri... Halil nerde? Yoh...'

'Besma, Halil'in korkulu hali gözlerinin önüne gelir biran. Demek ki o yüzden koşidiii.' dedi ve haykırdı: 'Evin başına yıhıla Halil!'

Aslında kimse Nanuş'u sevmezdi, yüksek okul okuduğu için mahallenin gençleri kıskanırdı onu. Ama kayıp oluşu bütün mahalleyi üzmüştü, Nanuş'ı bulmak için seferber oldu herkes... Bir yudum su olup yer yutmuştu sanki. Herkes yorgun ve uykusuzluktan yerlere yığıldı. Ama Halil geceden beri ortalıkta yoktu, insanlar sokakları ve çarşıları bırakıp Halil'in evine doğru yürüdü bu sefer...

Öfkeli mahalleli sopa ve taşlarla evlerinden çıkmış, bağıra çağıra tozu dumana katarak yürüyorlardı. Küfürün bini bir paraydı.

"Evin başına yıhıla!"

"Canına ateş düşe!"

"Can döşeğinde su verenin olmiya!"

" Neredesin Halil?!"

Halil'in anası Zeynep şaşkın şaşkın: " noli komşular?"

Sadet "ne noli, oğlin Nanuşu kaçırtmış."

"Yapmayın komşular, Halil'in yaşıbaşı kaç ki kız kaçıra.

Halil çeşme başındaki karışıklığı düşüdürken hava iyice kararmıştı. Uzaktan şehirin ışıkları titreşiyordu. Damların ensesi denen yokuştan inip de mahalleye yaklaştıkça daha da belirgeşen tek tük ışıklarla birlikte şehrin sesi de duyulmaya başlamıştı. Biraz sonra peş peşe dizilmiş tren vagonlarını andıran evler, gaz lambalarının cılız ışığında, sırtlarını damların ensesine yaslamış; yoksulluk anıtı gibi karanlığın içinden çıkmıştı.

Sadet, Halil'in sağ kulağını bükerek " Nanuş'ı sen mi kaçirdi piçin dölü?!"

"Bırak kulağı mı Sadet teyze, ben Nanuş'u görmedim bile, niye kaçırtayım ki oni"

"Bu hallahopu kim çığartı, sen, kavganın içinden kim kaçtı, yine sen."

"Kuran ekmek çarpsın ki ben kaçırtmadım Sadet teyze, dedemin mezarına da yemin ederim ben kaçırtmadım!!"

"Ya sabahtan beri hangi cehenemdesen, niye kaçti hadi söle?"

Halil, canının acısıyla bir tekme Sadet' in karnına vurup kendini bu acımasız kadından kurtarmıştı; eline geçen her taşı fırlatı Sadet 'e... delirmişçesin sesini yükseltip küfürlerin en alasını yaptı! O kadar canı acımıştıki attığı taşların nereye değdiğini görmiyordu bile...

Günler aylar yıllar su gibi geçmişti, Nanuş'tan ne bir haber ve ne bir iz bulunmuş.

Bu acıya dayanamayan Besma, "Bu şehir, bu sokaklar, bu mahalle, bu ev, beni boğı herifff..." diyordu.

Bütün anılarını geride bırakarak Mardin'i terk edip gittiler, gidiş o gidiş oldu. Mahallede Nanuş'un kaçırılması bir hikaye oldu herkesin dilinde, kimileri" muhakkak Halil'in parmağı var bu işte" kimileri " yoh, yoh kız büyük şehirlere belki gitti..." Herkes Bir şeyler diyordu. Kimse Sadet'in parmağının olduğunu bilmiyordu.

Sadet ölmeden önce büyük bir pişmanlıkla ve ruhunu temizlemek için Halil'e olanları anlatırken: " Beni af et Halil oğlum, ben büyük bir günah işledim ve sana yıktım. Nanuş'ı ben kaçırtım, hem de bir çuval mercimek karşılığı. Git Nanuş'ı bul, Besma'yı bul, helallık almak istiyorum. Bu yaptığım büyük günahla öbür tarafa gitmek istemiyorum. Yardım et Halil yardım et!"

Sadet, günlerce acı çekerek ruhunu teslim etti. Halil ne Nanuş'ın yerini ne de Besma'nın yerini biliyordu. Halil aylarca köy, kaza aradı durdu, ne bir iz ne bir haber. İşte böyle evlat.

Not: Genç karısının kendisini bırakıp gitmesinden korkan Ahmet amca, ne bir işe girmesine izin vermiş, ne de yalnız başına bırakmış onu. Böylece ömrünün ilk 15 yılını Mardin'in Tepebağ mahallesinde ailesiyle geçiren, bu arada kolejde eğitim alan genç kızın kaderi bir daha geri dönülmemecesine Siverek'te, yaşlı kocasının yanında bir kimsesiz olarak bağlanıvermiş. Hayattan küskün yaşamış hep, tek yüzünü güldüren sokakta çocukların cıvıltısı ve tatlı şiveleri olmuş.

Güneş Soluyor Yasla

Nesrin Erdoğmuş

Gittiğin topraklarda
Yitirdiklerin var.
Sevdalı yüreklerde
Bitirdiklerin var.

Geçmiyor saniyeler
Özleminle büyüttüklerin var,
El edip çağırırsan
Arkandan gelenlerin var.

Sevdalar geçmiyor yasla
Kahrolan benliklerin var.
Güneş soluyor yasla
Yüzünde tebessümlerin var.

Geçmiyor geceler sensiz
Hayalinde biriktirdiklerin var.
O günler gelse diye
Yüreğinde özlemlerin var...

20.02.2012

Roj dixizînî bi şînî

Erdén kû tu diçe
Wendakirinén te hene
Evîna di dilan de
Tinekirinén te hene

Derbas nabin çirk (saniye)
Bi hesreta yén kû te mezin kirine hene
Bi dest bangawazîyan
Li dû te hatîyén te hene

Evînî derbas nabe bi şînî
Qehrén kesayetîyén te hene
Tav dixîzînî bi şînî
Li dîdarî te kenén te hene

Bé te şev derbas nabe
Di xeyalén te de berhevkirinén te hene
Ji boy ew rojén kû were
Di dilé te de hesretén te hene

Verger: Mehmet Emin Özbilen

"En iyi kaynaklar kanıtlı/bilimsel belgeler, canlı tanıklar ve onların kayıt edilmiş anlatıları ve sözlü anlatımlarıdır."

Delil Xıdır ile yeni çıkan kitabı üzerine röportaj

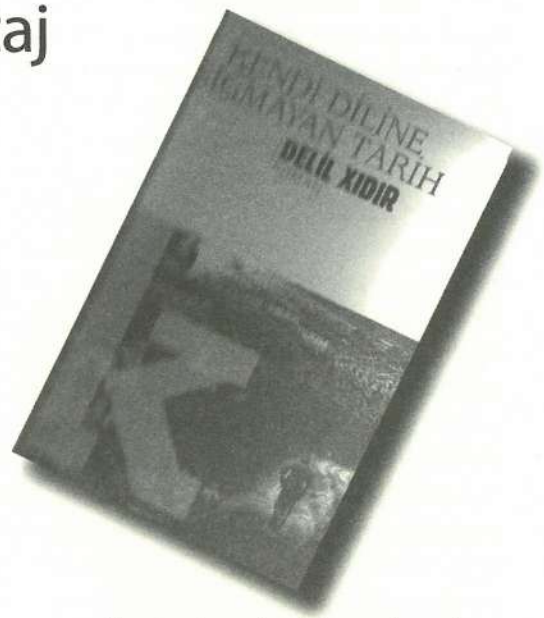

GÜNEY

-Güney: Değerli dostum Xıdır önce Güney okurlarına kısaca kendini tanıtır mısın?

-Delil Xıdır: 1955'te Dersim'in Hozat ilçesine bağlı olan Kızıl Mezra Köyü'nde yoksul bir ailenin çocuğu olarak dünyaya geldim. Yoksulluğun verdiği imkânsızlık daha iyi bir eğitim almamın önünde engel teşkil etti. Bu yüzden ilkokul 3. sınıfta okuldan ayrıldı. 1972'de Elazığ Ovası'nda yapılan arkeoloji çalışmalarında yer aldım. O yıllar benim için payı biçilemez bir dönüm noktası oldu. Beni tarihe karşı büyük bir ilgiye sevk etti. Tarih tutkusu bende bu dönem içinde başlar. İlk okuduğum kitap büyük bir beğeniyle okuduğum Sosyalizmin Alfabesi kitabıdır.

-Ailem 1938'de katliama uğradı. Babam o katliamda yaralı olarak kurtuldu. İlk eşiyle iki kız çocuğunu katliamda kaybeden babamın ikinci evliliğinden ise sekiz çocuğu oldu. Kışın o çekilmez uzun gecelerinde babamdan ve o katliamda yaralı kurtulan insanlardan, katliamın acılarını dinleyerek büyüdüm. Uzun yıllar bu acıyla kavruldum. Bu acıyı tarihin karanlığından alıp, gün ışığına çıkarmayı bir tarihi görev olarak önüme koydum. Daha sonra yaşamının bir kısmını Elazığ'da sürdürdüm. Burada devrimci yaşamla tanışıp daha sonra o topraklardan koparılarak Avrupa'ya göç ettim. Orda da devrimci bir yurtsever olarak mütevazı bir yaşam sürdürdüm. Devrimci çizgisinden taviz vermeden, Dersim'de yaşanan acıları göğüs kafesimde birlikte Avrupa'ya getirdim. Orada da Kürt halkı ile bu acıları paylaşmaya çalıştım. Her zaman ezilen halkların yanında yerimi almayı kendisine bir devrimci görev bildim. Aynı zamanda 10 yaşında sazla tanıştım. O sanat hayatımda en büyük ustam babam oldu. Bu zaman içinde, "Kengere Were Vaye" ve "Çemo Gaxant" ismiyle iki albüm çıkardım. Yine Dersim Dengbejlerin sesinde "Sedasıma herdkılasnana (Sizin çığlığınız toprağı çatlatıyor)" ismiyle bir derleme çalışması yaptı. Evliyim, üç çocuk babasıyım.

-Güney: Bu romanı yazma fikri nasıl ortaya çıktı, gelişti ve somutlaştı?

-Delil Xıdır: -Başta sorunuza cevap vermeden, okurlarınıza merhaba demek istiyorum. Şimdi sizin sorunuza geleyim. Bu fikir çok uzun yıllar önce beynimde oluşmuştu; fakat bunları dile getirmek veya yazıya dökmekte cesaretsizlik yaşadım. Çünkü yaşanılanlara hakkını vererek yazmak insanlık ile paylaşmak büyük

bir incelik istiyordu. Burada kastettiğim bu sorunu ince eleyip bilimsel anlamda sıkı dokumak isteğimdi. Hem tarihi sorgulamak hem de bu konularda kendimi sorgulamaya tamamen hazır olup olmadığım noktasında açığa çıkıyordu. Her sıçrayışta bir hamle yapayım derken tarihle düellolaşıyor; kendi kendime "hadi kurtul şu korku belasından" diye haykırıyordum. Size soruyorum, gündüzler hiç karanlık olur mu insana? Çünkü gündüzler hep ışık olur fakat benim için gündüzler sanki hep kapkaranlıktı. Gecelerim ise kâbusla geçiyordu. Babamın o kahrı çekilmez kış gecelerinde ağıt yakıp ağlaştığına şahit olmak en büyük acıydı. 1938'de Dersim'de yaşanan katliamın trajedisi tüm benliğimi sarmıştı. Bunu yıkmanın zamanı gelmişti. Diğer yandan ise yaşım ilerlemiş ve doğup büyüdüğüm doğayla yeniden buluşma isteğim doruğa çıkmıştı. Bu durumun telaşı ve arzusu ile ince bir hüzün yaşamaktaydım. Burada bahsettiğim doğaya dönüş ebedi dönüş manasın taşımaktadır. Doğaya dönmeden önce gelecek kuşaklara ve tarihe belge niteliğinde bir iz bırakıp öyle dönmek istiyordum. Onun için romanımda diyorum ki: "İçimdeki acıyı ve öfkeyi nasıl dindirebilirim? Halen kanayan bu yaramı nasil durdurabilirim, künyesini yüreğime gömen deryaya dönüşmüş bu ağıtı, tarihe nasıl emzirebilirim, kendi ana dilimle ifade edebilirsem bu yaşananların hakkını verebilirim."

Güney: Anladığım kadarıyla bu romanda anlatılanlar, kafadan, hayali / düşsel kurgulanan olay değil, tam tersine yaşayan gerçek kişilerden, senin yakınlarından, atalarından duydukların, onların anlattığı gerçekler. Çünkü kitabında " Dersim'de yaşanan sürgün ve katliamın bir parçası olan Hozat'ın Kızıl Mezra Köyü'nde yaşanan vahşetin boyutlarını gün ışığına çıkarıp siz okuyuculara aktarmak ve yazıya dökmek benim için tarihi bir sorumluluktu." diyorsun. Bunu biraz açar mısın?

Delil Xıdır: Evet, doğrudur hayatımda hep çıplak doğrulara, gerçeklere, olgulara dayalı yola devam ettim ondandır ki 40 yıllık hayat tecrübesinden kaynaklanan bu birikimle bu romanı kaleme aldım. Fakat ben edebiyatçı değilim. Böyle bir iddiam da olmadı. Kitabı tamamen içsel duygularımla yazmaya çalıştım. Bireysel algılarımı toplumsal algılar ile sınadım. Devrimci demokratik ölçüler ile geliştirmeye çalıştım; yani en büyük eğitimimi halk mektebinden aldım. Dolayısıyla bu roman tümüyle gerçeklere dayanmaktadır. Yazarken gözyaşlarım yanaklarımdan süzülüp defterin yaprağıyla buluşurken hüzün kaplardı tüm benliğimi. Nasıl ki Kardelen çiçeği telaşla soğuk karı yarıp güneşe yüz tutuyorsa ben de böyle bir telaş ile tarihin içinden süzülüp güneşe uzanmak istedim. Kızıl Mezralılar hep varlardı, yarın da var olacaklar. Bir şeye ya da bir şeylere yok demek onun olmadığı anlamına gelmez. Yine hakeza var demek te bir şeyleri var etmeye yetmez. Olaylar zamanın ve mekânın içinde yaşanırlar. Önemli olan olaylar sonrasında açığa çıkan olgulardır. Dersim 1938 katliamı sonrasında açığa çıkan iki çizgi vardır. Biri ihanet, diğeri ise kimilerinin cesaret ile söyleyemediği direniş kültürüdür. Önemli olan bu farkı görmek ve yaşanılan onurlu duruşu bu halkın torunları ile paylaşarak tarih bilincini oluşturabilmektir.

Güney: Kaynaklara, zamanın tanıklarına, bilgi-verilere nasıl ulaştın? Bunları nasıl kayda geçirdin? Belgeledin?

Delil Xıdır: Yukarda belirttiğim gibi 40 yıl öncesine dayanmaktadır bu. Biz Kürtlerde Dengbej kültürü yaygındır. Sözlü ve ezgilere dayanan bu anlatım kültürü yaşananları göğüs kafesimizde saklamayı ve her defasında dillendirerek acıyı unutmamayı gerektirmiştir. Yine çocukken çoğu kez köy sohbetlerinde ne zaman gecmise dair söylenti olsa kısık ses ile konuşulması düğünler, cemler öncesi köyün etrafının kolaçan edilmesi ilgimi çekmiştir. Biraz meraklı bir çocuk olmamdan dolayı hep bu fısıltılar, gizemli davranışlar ilgimi çekmişti ve bunun takipçisi olmaya başladım. Amcam ve babamın sürekli gizli sohbetlerini gözler ve dinler oldum. 20'li yaşlara geldiğimizde büyüklerimiz yaşadıklarını sanki başka diyarlarda yaşanmış gibi anlatmaya başladılar. Ancak bu durum inandırıcılığını kaybediyordu. Çünkü babam da amcam da anlatırlarken dalıp gidiyor, derin nefesler alıyor ve gözlerinden Dersim'in kan dolu gözelerini taşıyorlardı. Babamın ve amcamın acısı cesaretimi toparlayarak soruları onlara yöneltmemin önünü açtı ve babam tarihimle buluşmamdaki en önemli rehberim oldu. Onun Dengbej olması benim sanata karsı olan ilgimin gelişmesinde büyük etkisi vardır.

Benim babamdan bu konuda nasıl etkilendiğim üzerine birkaç şey daha eklemek isterim. Özgeçmişimde belirttiğim gibi kışın uzun gecelerinde babamın bizlere anlattığı uzun destan ve mitolojiden de çok etkilendim. Kürtlerin yazılı tarihinin çok uzun bir geçmişi yok. Esasta sözlü anlatılan mitolojik destanlardır. Babam bunları anlatırken, ben kâh Mem-ı Zin olup Zine'ye aşık olurdum, kâh Derviş-i Avdi olup Evdule'ye

aşık olurdum. İşte benim duygusal oluşum tarihimgelişimim böyledir kısaca. Romanı yazarken de bunlardan fazlaca yararlandım.

Güney: Romanının adı niye "Kendi diline sığmayan Tarih"?

Delil Xıdır: Benim için en zor soru bu. Çünkü yasaklanan bir dil hiç bir yere sığmaz, küçükken annemin yüreğinin derinliklerinden süzerek söylediği Kürtçe ninniler, ağıtlar ve türküler hep kaçamak anların dostu durumundaydı. Meçhullerden gelen bu ezgiler ürkek, korkak dilin iniltili yanıydı sanki. Suskun olan bu dil diğer bir taraftan insanın üşüyen içini ısıtıyor, bir anne gibi sarıyor ve koruyordu. Onun tek tek yüreklere işlemesi yeterli gelmiyordu. Bu dilin dam altına, dut gölgesine, subaşına ve mezar taşına haykırışı yeterli olabilir miydi? Bu dil sadece bu kadarıyla kendi tarihini yaratamazdı. Kendine dahi yetemeyen bu dil her yerden yasaklarla kovuldu. Kovulan dilin çocukları, koç erleri, yiğit ana-bacıları da dağların en yücesini mesken tuttular ve oracıkta kala kaldılar. Bu dil hep gizli ağladı; çünkü ona özgürce ağlamak ta yasaktı. Bu yüzden ağıtı ağlayışı sadece hıçkırıklara, ezgilere sığdırmak yetersiz olacaktır. Onu bir kitapla buluşturmak, bir bölgeden, bir alandan çıkarmak hissedebilen gönlü, divane ruhu, divane insana taşımak önemlidir.

Güney: "Şafakta Acılar Çığlığa Dönüştü 38'de Dersim'de" alt başlığı romanın içeriğini daha gerçekçi / doğru yansıtmaz mıydı?

Delil Xıdır: Doğru olabilirdi. Fakat bugüne kadar birçok yazar arkadaşım tarafından yazılan eserler ismini katliamdan ve acıdan aldı. Bu isimler yaşanılanların beynimizde bıraktığı çağrışımların bir sonucu olarak ta belki de kendini böyle açığa vurdu. Bana göre Dersim'de yaşanan sadece ölüm değil. Ölümün ötesinde bir suskunlaşma ve sessizliğin içinde kaybolmayı çağrıştırıyor. Bedenen yok olmak işin bir tarafı. Fakat bir yaşam felsefesinin, bir kültürün yok olması daha derin bir olgudur. Kültürel anlamda tükeniş nerede başlar, nerede biter deseler aklıma ilk gelen şey unutmaktan geçer derim. Unutmak dillendirmemektir.

Bireyin kendi ölçülmüş biçilmiş zaman zarfı içinde sadece kendi hayatını öne çıkartması demektir. Tüm bu korkulardan arınmak bireysellikten sıyrılmak; kendisinden önce var olanları kendisinden sonra var olacakları anlamakla mümkündür. Şeffaflık, yalınlık ince bir dil ile duyguyla mümkündür. Tarihin, duygunun, sanatın en geliştirici öğesi de dildir. Duyduklarım yaşayan insanların dilinden dökülenlerdi. Onları hissetmeye çalıştım. Amacım onları anlamak, anlayabildiğim kadar da anlatmaktı. Acıların sahibi olan katliamdan kurtulan bu insanlar bu zulmü dillendirmeyi kimsen de olsa başarmışlardı. Bu yüzden dil dedim, dil taraf olmanın en açık ifadesiydi ama dil tarafları uzlaşıya, barışa, örgütlülüğe, dostluğa davet eden davetname de olabiliyordu. Bu dolayı da biraz da okuyucular kitabın bu ismini merak edip içinde neler var, neden kendi diline sığmayan tarih, satırlarında hangi acı ve hüzünü taşıyor, sayfa yapraklarında insanlarımız hangi gizemli aşklarını da saklıyor? Tabii ki onu da okurlar bulacak. Bana soracak olursan burada genel/ geniş anlamda sevdalar hüzünlüdür, sevdalara prangalar vurulmuştur; yani ezilen halkların yaşam hakları – buna duygular / özlemler de dâhil - baskı altındadır.

Güney: Özgeçmişinden bildiğim kadarıyla anadilin Dersimce / Zazaca, Türkçeyi de ikinci dilin olarak zorunlu olarak öğrenmek zorunda kaldın. Türkçe ilkokulu terkten sonra iş – çalışma hayatına atıldın. Sonra da kendi çabanla genel bilgi-kültürünü geliştirdin ve sosyalist / ilerici yazın ile tanıştın. Bu arada saz çalmayı geliştirdin ve kendi anadilinde besteler yapmaya başladın. Bu arada hem kendi hem de ailenin geçimini temin etmek için çalışmak zorundaydın. Diğer taraftan ezilen Kürt ulusunun demokratik hareketine karınca kararınca elinden geldiği kadar katkıda bulunuyor, destek veriyordun. Tüm bunları yaparken hangi zorluk ve sorunlarla karşılaştın?

Delil Xıdır: Ben ve ailem Baxtiyari aşireti mensubuyuz ve ana dilimiz Kirmancidir. Kirmanciki yani Zazaca anne tarafımın kullandığı dildir. Baba tarafımın da anne tarafımın da kullandığı her iki dile de hâkimim. Düşünce ve duygu dilim Kirmanciki yani Zazacadır. Annemin Zazaca bilmesi ilk diyaloglarımıza hâkim olmuş, acılarımızı, sevinçlerimizi bu dil ile yaşamışımızdır. Babam ise Kurmanci dilini geliştirmemizde belirleyici rol oynamıştır. Benim her iki dile karşı küçüklükten beri farklı bir ilgim olmuştur. Kardeşlerim arasında da en çok Kurmanciyi kullanan ben olmuşumdur. 1970'li yillardan sonra bu dilin inkârının daha hızlı bir şekilde geliştirildiğini fark ettiğim için müziksel eserlerimin çoğunu Zazaca yazdım, ancak hemen belirtmem gerekirse bu yasaklanan başka bir dil olsaydı yine de fark etmezdi, yine ayni çabanın ve uğraşın sahibi olurdum. Kürtçe, Türkçe ya da başka bir dil fark etmiyor. Sorun doğusundan itibaren insana ait olan bir değe-

rin inkâr edilmesine karşı çıkma, devrimci bir duruşun esasıdır. Görev, dil gibi kültürel değerlerin kaybolanını, kaybettirmek istenilenini, aramak bulmak ve bunu yaşatmaktır. İş, aile, devrim üçlemine gelince aidiyet bilgisine sahip olmak önemli. İşte, ailede, devrimde bir yerlere, örneğin sınıfa, onun dünya görüşünü benimseyip, ona ait olma, onun içinde kendini hissetmek, soyunun gelip sürdürüldüğü kökenini bilip onunla özdeşleşmek, ezilen-sömürülenlerin yanında – sadece lafta değil, eylemde de birlikte olmak aidiyetleri ifade eder kanımca. Bir insanın kimlik bilincine – örneğin ulus bilincine, sınıf bilincine - ulaşması farkındalık durumunu yaratır. Bunu bilmek önemlidir; ancak bu bilinç ile çevrenize yaklaşmak ve kendinizi planlamanız incelik ister. Üstün, alt-üst kimlikler yaratmamak önemlidir. Bu, şu ya da diğeri değil. Toplum adamı olmakta kendi çıkarını halkın çıkarı önünde tutmamayı gerektirir. Tüm bunlar arasındaki bağları iyi oluşturmak gerekir. Birilerine, bir yerlere ait olmaktan ziyade sahip olduğun meziyet, yetenek ve bilgileri-birikimleri toplumsal gelişimin hizmetine sunabilme gücüne sahip olmak gerekir.

Bireysel birikimlerden ziyade toplumsal zenginlikler diyorum. İş ise emek bilinci ve yaşamak için gerekli olan ihtiyaçları karşılamak için varsa iyidir; ancak günümüz dünyasında sömürüye, talana açık bir kapıdır. Kötü olan da budur.

Güney: Anadilin olmayan Türkçe yazmak senin için sorun oluşturdu mu?

Delil Xıdır: Hâkim olduğun anadilinde acıları daha iyi dile getirir insan. Çünkü her zaman annenizin size söylediği ninniler beyninizin bir yerlerinde saklı kalır ve onunla haşir- neşir olup hüzünlenirsin. İşte o zaman o duyguları daha iyi satırlara dökebilirsin / nakşedebilirsin. Genç bir kız aşık olduğu sevgilisine el işini ilmik-ilmik dokurken, her ilmik atışında kendi sevdasını anlatır. İşte ana dil de buna benzer. Sonradan zorla öğrendiğim Türkçeyle yazmamdaki amacım daha geniş okuyucu kitlelerine ulaşmaktı. Genel söylemde tüm diller kardeştir. Ben de bunun doğruluğuna inananlardanım. Fakat bu da dillerin – kültürlerin birbirlerine saygı ve anlayış gösterip eşitçe davranmalarından geçer. Bazen müzikle uğraşan bir insan olarak Asya, Afrika, Türkçe tinileri dinlemem beni hüzünlenir. Hele Lazca – Kazım Koyuncu'dan– ağıtları dinleyince bir başka hüzün kaplar benliğimi. Onlar da – Türkçe anadilliler de – Kürtçe dinleyince aynı veya benzer hüzünü yaşadıklarında işte böyle bir kardeşlik ortakça yaşanmış oluyor demektir benim için.

Güney: Sana göre Kürtçe – Zazaca bilmeyen okurlar romanı okurken nelere dikkat etmeli?

Delil Xıdır: Romanda çokça Kırmanciki deyimler kullanmamdaki amacım, önce bu dile ilginin artması isteği ve merak uyandırmak idi. Okuyucu anlamadıklarını not alarak bilmedikleri kelimeleri araştırabilir; sözlük ve internetten, Kürtçe bilen dost ve arkadaşlarından sorup öğrenebilirler. Kitap yayımlandıktan ve okuyucu ile buluştuktan sonra benimle kitap hakkında yaptıkları sohbetlerde benim bu görüşlerimi doğrulayan tespitler ortaya çıktı. Kırmanciki bilmeyen okurlar da böylesi sorular yönelttiler. Ben de aynı-benzer yanıtları verdim.

Güney: Yazarken en çok hangi konuda - sorunda zorlandın?

Delil Xıdır: Ermeni Milko'nun kızı ile Mehmet Ağa'nın iki bacısının katledilişini kelimelere sığdıramadım. Babamı ve amcamı sürekli düşündüm. Yaralı çocukların bedenlerinin akbabalara yem oluşu içime kor gibi oturdu. Hangi birini söyleyeceğimi inanın bilmiyorum.

Güney: Genel olarak K. Kürdistan'da özel olarak ta Dersim'de uygulanan vahşetin tarihi incelenip araştırılırken, bu konuda bilimsel, kültürel yapıtlar ortaya konurken nelere dikkat edilmeli? Son dönemde bu konuda yapılanlar yeterli mi?

Delil Xıdır: En iyi kaynaklar kanıtlı/bilimsel belgeler, canlı tanıklar ve onların kayıt edilmiş anlatıları ve sözlü anlatımlarıdır. Fantezilere yer vererek bu konuda kitaplar, makaleler yazılmamalıdır. Devletin ve hâkim gücün bakış açısı, yorumları ve uyduruk arşivleriyle olmamalıdır. Olay aşiretlerin kavgası olarak ta ele alınmamalıdır. Marifet aşiretleri yazmak değil, egemen güçleri teşhir etmektir. Bu noktalara dikkat edilmelidir.

Güney: Romanında bazı Kürtlerin nasıl Türk Ordusuna hizmet edip kendi insanlarını küçük adi kişisel çıkarları uğruna nasıl sattıklarını anlatıyorsun. Böylesi insan müsveddeleri o zamanlar herhalde küçük bir azınlıktı? Bunlardan hesap soruldu mu?

Delil Xıdır: Ne yazık ki hâlâ bunlardan hesap sorulmadı. Bunların bir kısmi halen hayattadırlar. Hatta içlerinden bazıları halk içinde sayılan insanlardı. Bu da tabii ki bilinçli yapılan bir uygulamaydı. Bunların başlarında fötr şapkaları, boyunlarında boyunbağları vardı. Halk bunlara göbeği şişmanlar diye hitap ederdi. Bu

adamlar devlet tarafından aylığa bağlandılar. Ama bunlar bu sinsi ispiyonculuk görevlerini gizli-kapalı yaparlardı, hâlâ da eğer açığa çıkmamışlar / çıkarılmamışlar ise, yapmayı sürdürüyorlar. Hesabı sorması gereken halktır. Bu şahıslara ve savunucularına tavrı ancak örgütlü ve bilinçli bir halk geliştirebilir.

Güney: Kitabında işlediğin diğer bir konu da önceleri Dersim'de Kürt ve Ermenilerin nasıl dostça-kardeşçe içice yaşadıkları ve sonradan oradaki Ermenilerin Kürtlerin de yardımıyla hem katledildikleri, hem de sahiplenildikleri. Senin yaklaşımına göre Ermenilerin katledilmesinde Kürtlerin belirli sorumlulukları var mıdır? Varsa, ne yapılmalıdır?

Delil Xıdır: Bu gerçeği inkâr etmek mümkün değil. 1915 Ermeni katliamında Kürtlerin işbirlikçi ağa ve beyleri devletin yanında yer almış ve katliama hizmet etmişlerdir. Bu anlamda tarihsel bir haksızlık olan Ermeni soykırımında Kürtlerin belli sorumlulukları vardır. Romanımda belirttiğim gibi Dersim'de üvey kardeşinin kellesini kesip ödül karşılığı devlete teslim eden bir mantık aynı hainliği Ermenilere de yapmaz mı? Bunun yapıldığı olgudur. Bu yapılanlardan dolayı Kürtlerin bugünkü siyasi temsilcileri özür dilemelidir. Bugün Kürt siyasal hareketi tarihi sorgulamakta ve tüm Ortadoğu halklarının olduğu gibi Ermeni halkının da çıkarlarını gözetmekte ve acılarını paylaşmaktadır. Ben bir Kürt sanatçısı olarak Kürt siyasal hareketinin gerekli duyarlıkla sorumluluğunu yerine getireceği inancını taşımaktayım. Toprakları gasp edilip zorla sürgün edilenlerin ailelerine ataların topraklarına geri dönme hakkı verilmeli ve el konulan mal ve mülkleri iade edilmelidir.

Güney: Bundan sonra roman yazarlığına nasıl devam edeceksin? Bu konuda önümüzdeki dönem için hangi proje ve tasarıların var?

Delil Xıdır: Önce epeyi bir süre bu çıkan romanımın tanıtım işleri ile ilgilenmem gerekli. Şuanda romanımın gördüğü ilgiden yola çıkarak romanımın ikinci baskı yapması söz konusu olabilir. Eğer böyle bir ikinci baskı çıkarmak söz konusu olduğunda, kitap basılmadan önce çok özen gösterdiğimiz imla/yazım hatalarını en aza indirgememiz de önümüzde duran bir teknik çalışma. Bundan sonra müzik – gerek beste, gerek düzenleme çalışmaları - dışında yeni bir roman kurgulama, bunun için malzeme / belge toplama aşamasına girmeyi düşünüyorum. Kafamda bununla ilgili bazı düşünceler var. Henüz tamamen olgunlaşmadığı için bunun üzerine fazla ayrıntıya girmek istemiyorum.

Güney: Senin de bir Güney Dergisi okuyucusu olarak okuyucularımıza kitabının tanıtımı nedeniyle yaptığımız bu söyleşi vasıtasıyla ulaştırmak istediğin bir mesajın var mı?

Delil Xıdır: Güney dergisi çalışanları ve okurlarıyla bu röportaj vesilesiyle buluşuyor olmak benim için anlamlı. Güney dergisinin bir okuru olarak bu kültürel çalışmalarından dolayı büyük saygı ve övgüyü hak ettikleri kanısındayım. Özellikle Güney dergisinde egemen burjuva basında hemen hemen hiç yer almayan kültür-sanat-edebiyat ile uğraşan insanlara yer verdiği için teşekkür borçluyum. Yine ayriyeten bu romanımın redaktesinde önemli katkısı bulunan değerli dostum İsmail Yarkın' a şükranlarımı sunuyorum. Bana bu tanıtım fırsatını vermenizi önemsiyorum. Yayın hayatında başarılarınızın devamını diliyorum.

Güney: Bize zamanını ayırıp bu söyleşimizi bizimle paylaştığın için biz sana teşekkür ediyor, dergimiz adına başarılar diliyoruz. Umarız, kitabın layık olduğu okuyucuları ile yoğun bir şekilde buluşur.

(Kendi Diline Sığmayan Tarih, Roman, Delil XIDIR, Kardelen Yayıncılık, 260 sayfa, Mart 2012)

Mayıs 2012

ALIŞMAYANIN ŞİİRİ

İlker GÖREN

geldiği gibi gitmeyen bir adam ağlıyor
yaşamaya
örselenmiş ellerin yıllar yılı konuşmamasına
inat

biliyorum yaşamak kuşlara nedendir gökyüzü demek
değildir
ama bir adamda çıkıp derse ki yalnızlığım herşeyden
herşeyi öpmektir
o zaman işte düşünülür mutluluk

aslında çok şey değişiyor yolun yarısına
gelmeden
zamana ve mekana dair
ama zamana ve mekana dair o kadar insan öldürüldü
ki evrende
gidipte gelmemek gibi bir matem oluyor
insan

2012 mersin

DÎMENÊN DIGERIN

A. KARABAX

SEHNE II

Cindarê Bêwar, Ciwanê Rewşehar, Gula Gulberîn

(Sazê bi awaza yaresanî didome. Roniya lempeya hîntir sor dibe û piştre zelûl dibe.

C. Bêwar, li salonê, ji nava temaşevanan de, tê ser sehneyê. Ceryanên her du kûreyan girê dide.

Awaza yaresanî bi dawî dibe, bazine bi tav dibe.)

Cindarê Bêwar :
- Berê digotin: Dinya di navbera du qoçên gayekî, Ga jî li pişta reqesêlê ye, req her ku ber xwe dide, zelzele têne holê; divê mirov reqan qet netirsînin ku zelzele çênebin... Dinya şîrîn e, ma xera nabe!

Sata ku ez di ber mirinê de bûn, ji min re bû derd, Li wî gayî û reqesêlê geriyam, wan ewqas welat wêran kirine, wî gayî bikim qurban û reqê jî sêl, hemî birçiyan bi goşt têr bikim, min ê bikariba!

Gayê dikara dinyayekê xera bike, bi goştê xwe, Hemû zikbirçiyan têr dike û ji ber wan jî dimê!

Gumanek heye, dibe ku ew ga, gayê xwedê be! Em bêjin, gayekî xwedê ye, gavanê wî li ku ye? Eger hebûye, ew ga li ser pişta reqesêlê nedihişt, De were, wî gayî desteser neke û nede ber kêrê!

Çawa bikim, di ber mirinê de bûm; xilas bû, çû! Na! an sax an mirî, ez dest ji wî gayî nakişînim!

(Bazine vedimire, lempeyên rengîn vêdikevin û muzîkeke kanonî...

C. Bêwar di deriyê biçûk re diçe. C. Rewşehar, di nava temaşevanan de bû, radibe ser sehneyê. Di navbera du sehpayan de digere û dipeyive.)

Ciwanê Rewşehar :
- Ez niha di navbeyna du dinyayan de me; yek ya kevokê, ya din a şahînê ye, ya min li ku ye?

An em niha navbera du dinyayan de mane; yek a kevokan, ya din a şahînan in, ya me li ku ye?

Ev dinya ne yek e, çend in, dinya tên curandin, dibe; lê ez li ya xwe bûme an ya me, min divê!

Wexta ku ez sax bûm, dinya wisa bû, ez mirim! Vejiyam, hatim; êdî yek kevok e, yek jî şahîn e! Bisekinin! Bi aliyekî kevok, bi aliyekî şahîn im? Têkde mirin an xweşî, çêtir in ji jiyana bi du alî!

Aya di rê û rêzanên me de kêmasî bi ser ketine?
Agir bê pêtî dibin, pêtî bê agir nabin; ez çi me?
Dûxan hewayî, xwelî axî ne; agir bi çend alî ne?

Min divê, hêza ku em pê radibin ser xwe, divê!

(Bazine tav dide, bilî yeke şîn, ên din vedimirin. Muzîkeke kanonî, ema bi awayekî îlahî...

Ciwanê Rewşehar di deriyekî mezin re diçe der. Deriyê din ê mezin re Gula Gulberîn tê, postekî spî, ji yê mihan di dest de ye. Post li paş sêpaya şahînê rêdixwe.)

Gula Gulberîn :
- Ev post ê min e, ez li ku derê rêdixim, rêdixim; Li ser rûdinim, li ser radikevim jî, ji kê re çi ye!

(G. Gulberîn post radike) :
- Ez bi zimanê kevokan dizanim û kevok dibêje ku ew post ê min e, tu nikanî li ber şahînê rêxî!

(G. Gulberîn, wî li paş kevokê rêdixe) :
- Ez bi zimanê şahînan dizanim û şahîn dibêjê ku ew post ê min e, tu nikanî bidî ber kevokê!

(G. Gulberîn, post dide ber deriyekî mezin) :
- Ez bi zimanê deriyan dizanim, ew derî dibêje ku ew post ê min e, tu nikanî bidî ber wî derî!

(G. Gulberî postê radike, guh dide bazineyê) :
- Ez bi zimanê tavan jî dizanim, bazine dibêjê ku ew post ê min e, tu nikanî bidî dereke din!

(G. Gulberîn, postî bilind dike) :
- Berî her tiştî, em bi zimanê xwe, paşê bi yên hemû aleman bipirsin: Xwediyê post li ku ye?

Cindarê Bêwar(di deriyê mezin re tê) :
- Saeta ku ez li pey mirinê bûm, yekî min hebû. Mirin ji min ditirsiya; wî postî, ji dest min girt!

Ciwanê Rewşehar(di deriyê biçûk re tê) :
- Niha ji alema binê erdê tême, ev post ê me ye!

Gula Gulberîn :
- Ev post jî wek paldankê bûye belaya serê me!

Cindarê Bêwar û Ciwanê Rewşehar :
- Ev post ê mihekê ye, em ê bidin coleke mêşin!

(Sê leyzvan bi hev re) :
- Hin tişt ne karê me ne, wî dişînin postgehekê!

(Bilî tava bazineya rojîn, ên din vedimirin. Her leyzvanek di deriyekî re diçe der. Newayên ûdî.)

SEHNE III

Ebeboz, Zîreka Bêmal, Pîrê Defîneger

(Tava bazineya rojîn û ya du lempeyên rengîn. Muzîka ûdî didome.

Li vir, her sê leyzvan, bi rolên mexdûrên şerekî nebinavkirî ne.

Ebeboz, bi du qeysikên plastîk e. Di çongê de lingek hatiye jêkirin.
Li salonê ye, bi dijwarî derdikeve ser sehneyê.

Muzîk tê birîn. Tava bazineyê xurttir dibe.)

Ebeboz :
- Wek hun dibînin, bi dîmeneke cuda, li sehnê me Tiştê ku gelek kes difikire, ez an em, pir nafikirin. Helbet ji aliyê bedenê ve bêqisûriyê, kî naxwaze!

Berê tavên rojê, bi min sivik dihatin, niha zor tên, Ne bes ên rojê, yên stêrkan jî ewqas bi aloz bûne!

Berê barên min can û arastin bû, niha çend qat in? Her bijî yên ku piştên xwe, ji ber baran nerevînin!

Wehd hene ji postan jortir, tav hene ji tavan tavtir, Bêpî an bêdest an bêçav an bêguh jî têne milkirin!

(Lempeyên rengîn vedimirin. Ebeboz di deriyekî mezin re diçe der. Muzîka ûdî ji nû ve lê dikeve.

Z. Bêmal bi çepikan, di deriyê mezin ê din re tê, dikene... Muzîk tê birîn.)

Zîreka Bêmal :
- Dibe ku hinek lê xwedî bin, ev dest ên min in, Pê çepikan digirim, pê davêjim jî, ji kê re çi ye!

Ev serî jî yê min e, pê ditemirim, xema kê ye,
Ez wilo qise dikim, dibêjin, qey ew dîn bûye!

Çira dîn bûye an jî çima hişê xwe ne li hev in,
Kes nizane, agirek pê ketiye, her tişt şewitiye!

(Diçe ber sêpaya şahînê) :
- Li vî şahînî binêrin, dinyayek hembez kiriye,
Dinyaya wî çi xweşik e, de bizivirîne, dikane?

(Diçe ber sêpaya kevokê) :
- Em hatin cem kevokê, dinyayeke wê jî heye,
Dinyaya wê jî xweşik e, de bizivirîne, nikare!

(Tê, li navbera du sêpayan radiweste) :
- Dest hene li ser kevir, dest hene di agiran de,
Serî, serî bin; dest çi ne, kevir çi ne, agir çi ne!

(Bazine vedimire, lempeyên rengîn vêdikevin. Muzîka ûdî lê dikeve. Z. Bêmal di deriyê biçûk re diçe der.

P. Defîneger, li erebika mivroyan e, di deriyekî mezin re tê. Diçe ber maseya mezin, pirtûkekê dibe, dide ser jinûyê xwe, erebeyê diajo, li rex sêpaya şahînê radiweste û mijûlî pirtûkê dibe.

Muzîk tê birîn. Bêdengî. Bazine bi tav dibe.)

Pîrê Defîneger :
- Wek tê zanîn, ez defîneger im, nirxên defîneyî,
Li kîjan aliyê min dikevin, ka, kesên ku dibînin?

Hîn dîmen hene ku, bi taybetî, teswîr lê nebûne,
Mirov bêpişt nabin lê piştên çiyayên asê jî hene!

Wek mînak: rewşên giran, piştên sehî dixwazin!

Di şibandinan de xeletî nayên ber pirsan, rol in,
Rastiyên bûyerî, wek van rolên me ne asayî ne!

(Hemû lempe, yek bi yek vêdikevin û vedimirin. Tava zer a bazineyê diçilmise, lê venamire.

P. Defîneger, di deriyekî mezin re derdikeve û ji dûr de muzîkeke dîlanî tê lêxistin.)

.....

(08/10/2011- 19/02/2012, Lausanne
Dîmenên Digerin, 3 perde, A. Karabax)

FARK'a zeyl

Güney YILMAZ

dedik ki
onlar
insanlıktan çıkmış canavarlardır
sevgi nakşedilmemiştir bedenlerine

çünkü gücün haklılığı
haklılığın gücü kör edicidir
görünmez olur gözyaşları

kinin intikam çığlığı
intikam çığlığının kini kışkırtıcıdır
duyulmaz olur ağıtlar

köleliğin itaati
itaatin köleliği efendilerinin diliyle konuşur
lal olur gerçek

ama bu değil aslolan
aslolan
gücün başkasının gücü
kinin başkasının kini
efendiliğin kölelik olduğudur

onlar
bilmez anlamaz kavramazlar

bilmek anlamak kavramak
gücü kini itaati bırakıp bir kenara
bir çift kanat takmak gerektirir
bilincin sonsuzluğuna

dedik ki
kavga çelik köpük

ey kardeş, kardeşim
kavga ölüm, yıkım, acı değildir
kavga bilek, yumruk, güç değildir
kavga gözyaşı, işkence, zulüm
değildir

kavga bilinçtir
geçmişi bugünü yarını bilen

kavga akıldır
doğanı yaşayanı öleni anlayan

kavga yürektir
çeliği köpüğü kavrayan

Mart 2012

Sizlerden GÜNEY'E

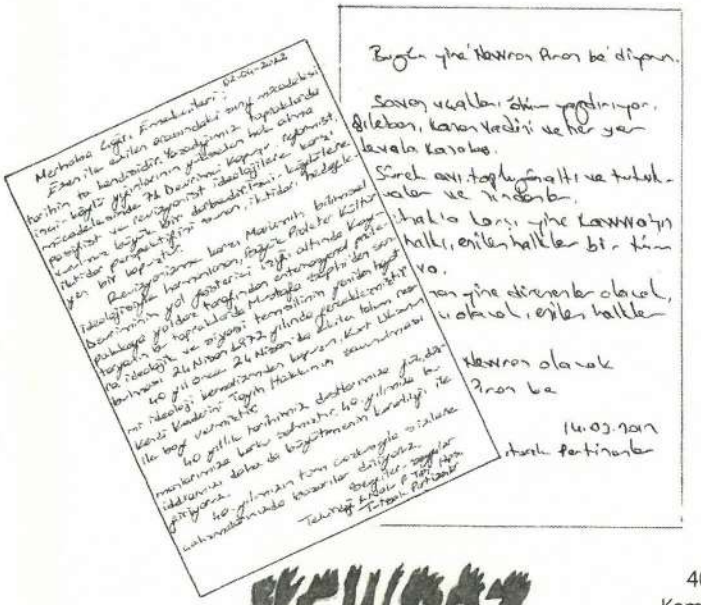

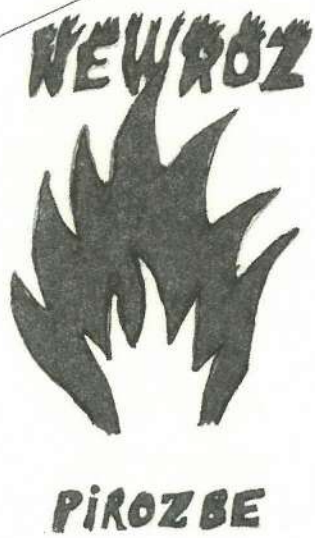

Karikatürler: F. Oğuz Arslan

Merhaba Çağrı Emekçileri;

Ezen ile ezilen arasındaki sınıf mücadelesi tarihin ta kendisidir. Yaşadığımız topraklarda işçi-köylü yığınlarının yükselen hak alma mücadelesinde 71 Devrimci Kopuşu, reformist, pasifist ve revizyonist ideolojilere karşı vurulmuş büyük bir darbedir. İşçi-köylülere iktidar perspektifini sunan, iktidarı hedefleyen bir kopuştur.

Revizyonizme karşı Maoizmin bilimsel ideolojisiyle harmanlanan, Büyük Proleter Kültür Devriminin yol gösterici ışığı altında Kaypakkaya yoldaş tarafından enternasyonal proletaryanın bu topraklarda Mustafa Suphi'den sonra ideolojik ve siyasi temsilinin yeniden hayat bulması 24 Nisan 1972 yılında gerçekleşmiştir.

40 yıl önce 24 Nisan'da ekilen tohum resmi ideoloji Kemalizmden kopuşun, Kürt Ulusunun Kendi Kaderini Tayin Hakkının savunulması ile boy vermiştir.

40 yıllık tarihimiz dostlarımıza güç, düşmanlarımıza korku salmıştır. 40.yılımıza bu iddiamızı daha da büyütmenin kararlılığı ile giriyoruz.

40. yılımızın tüm coşkusuyla sizlere çalışmalarınızda başarılar diliyoruz.

Sevgiler- Saygılar

Tekirdağ 1 Nolu F Tipi Hapishanesi

Tutsak Partizanlar

Bugün yine 'Newroz Pıroz be' diyorum.

Savaş uçakları ölüm yağdırıyor. Qıleban, Kanan Vadisi ve her yer Nevala Kasaba.

Sürek avı, toplu gözaltı ve tutuklamalar ve zindanlar.

Dehak'a karşı yine Kawa'nın Kürt halkı, ezilen halklar bir tüm Kawa.

Kazanan yine direnenler olacak, Kürt halkı olacak, ezilen halklar olacak.

Kazanan Newroz olacak

Newroz Pıroz Be

14.03.2012

Tutsak Partizanlar

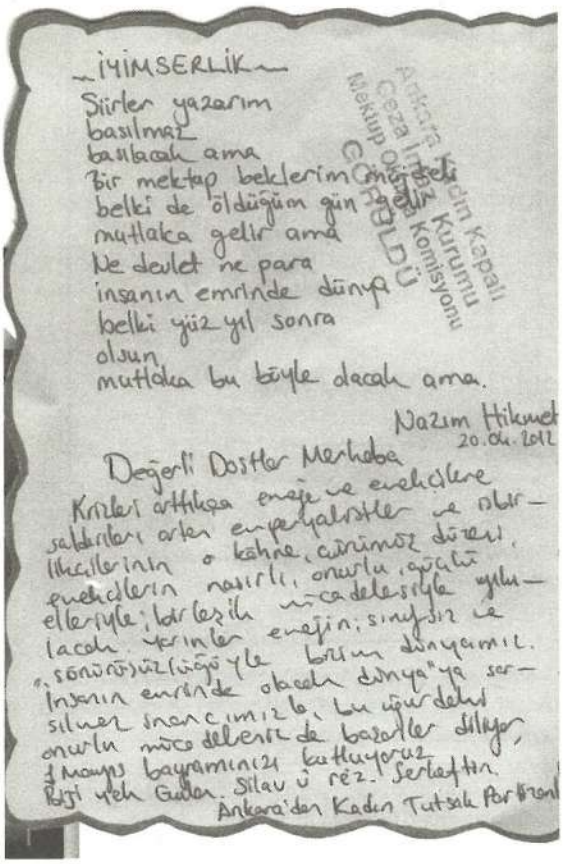

Mektup: Deniz TEPELİ

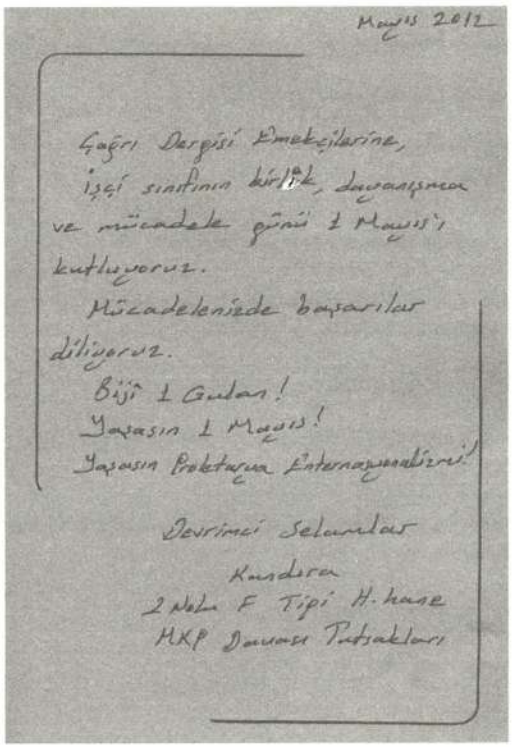

Mektup: Veysel Kaplan

İYİMSERLİK

Şiirler yazarım

basılmaz

basılacak ama

Bir mektup beklerim müjdeli

belki de öldüğüm gün gelir

mutlaka gelir ama

Ne devlet ne para

insanın emrinde dünya

belki yüzyıl sonra

olsun

mutlaka bu böyle olacak ama.

NAZIM HİKMET

20.04.2012

Değerli Dostlar Merhaba

Krizleri arttıkça emeğe ve emekçilere saldırıları artan emperyalistler ve işbirlikçilerinin o köhne, çürümüş düzeni emekçilerin nasırlı, onurlu, güçlü elleriyle; birleşik mücadelesiyle yıkılacak. Yarınlar emeğin; sınıfsız ve sömürüsüzlüğüyle bizim dünyamız. "İnsanın emrinde olacak dünya "ya sarsılmaz inancımızla, bu uğurdaki onurlu mücadelenizde başarılar diliyor, 1 Mayıs Bayramınızı kutluyoruz.

Biji Yek Gulan. Silav u Rez. Serkettin.

Ankara'dan tutsak kadın partizanlar

Çağrı Dergisi Emekçilerine,

İşçi sınıfının birlik, dayanışma ve mücadele günü 1 Mayıs'ı kutluyoruz.

Mücadelenizde başarılar diliyoruz.

Biji 1 Gulan!

Yaşasın 1 Mayıs!

Yaşasın Proletarya Enternasyonalizmi!

Devrimci Selamlar

Kandıra 2 Nolu F Tipi H.hane

MKP Davası Tutsakları

NEWROZA WE PİROZ BE!

Sevgili Aziz Özer Hewal

Bir baharı yani Newroz'u daha karşılamanın heyecanı içindeyiz. Newroz yeniden doğuş ve diriliştir. Baskıya Karşı Çağdaş Kawa Mazlum yoldaşın üç kibrit çöpüyle tutuşturduğu direniştir. Zekiye'nin gülüşlerinde açan rengârenk bahar çiçekleridir.

Newroz, başkaldırıdır...

Newroz, haykırıştır...

Bu duyguyla Newroz bayramınızı en içten duygularla kutlar, özgürlüklere vesile olmasını dilerim.

Sevgi ve Saygılarımla

Yılmaz DEMİR

ADIYAMAN

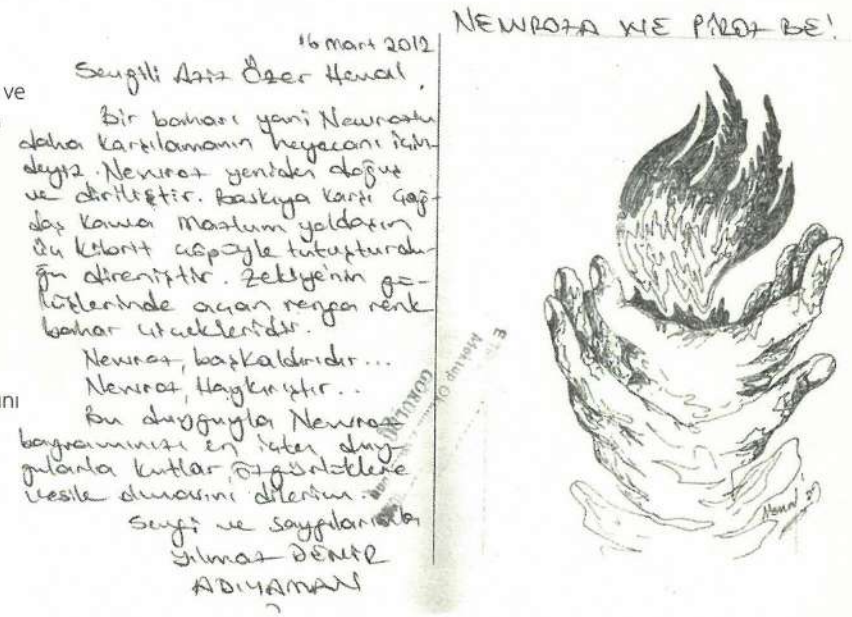

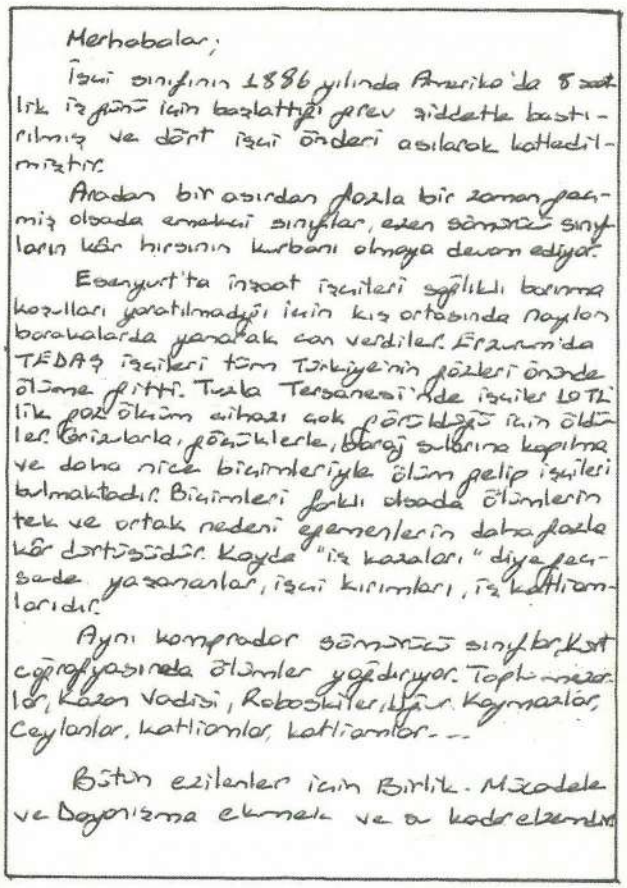
Merhabalar;

İşçi sınıfının 1886 yılında Amerika'da 8 saatlik iş günü için başlattığı grev şiddetle bastırılmış ve dört işçi önderi asılarak katledilmiştir.

Aradan bir asırdan fazla bir zaman geçmiş olsada emekçi sınıflar, ezen sömürücü sınıfların kar hırsının kurbanı olmaya devam ediyor.

Esenyurt'ta inşaat işçileri sağlıklı barınma koşulları yaratılmadığı için kış ortasında naylon barakalarda yanarak can verdiler. Erzurum'da TEDAŞ işçileri tüm Türkiye'nin gözleri önünde ölüme gitti. Tuzla Tersanesi'nde işçiler 10TL'lik gaz ölçüm cihazı çok görüldüğü için öldüler. Grizularla, göçüklerle, baraj sularına kapılma ve daha nice biçimleriyle ölüm gelip işçileri bulmaktadır. Biçimleri farklı olsa da ölümlerin tek ve ortak nedeni egemenlerin daha fazla kâr dürtüsüdür. Kayda "iş kazaları" diye geçse de yaşananlar, işçi kırımları, iş katliamlarıdır.

Aynı komprador sömürücü sınıflar, Kürt coğrafyasında ölümler yağdırıyor. Toplu mezarlar, Kozan Vadisi, Roboskiler, Uğur Kaymazlar, Ceylanlar, katliamlar, katliamlar...

Bütün ezilenler için Birlik-Mücadele ve Dayanışma ekmek ve su kadar elzemdir.

Mektup: Nihat Konak

Merhabalar;

İşçi sınıfının 1886 yılında Amerika'da 8 saatlik iş günü için başlattığı grev şiddetle bastırılmış ve dört işçi önderi asılarak katledilmiştir.

Aradan bir asırdan fazla bir zaman geçmiş olsa da emekçi sınıflar, ezen sömürücü sınıfların kar hırsının kurbanı olmaya devam ediyor.

Esenyurt'ta inşaat işçileri sağlıklı barınma koşulları yaratılmadığı için kış ortasında naylon barakalarda yanarak can verdiler. Erzurum'da TEDAŞ işçileri tüm Türkiye'nin gözleri önünde ölüme gitti. Tuzla Tersanesinde işçiler 10tl'lik gaz ölçüm cihazı çok görüldüğü için öldüler. Grizularla, göçüklerle, baraj sularına kapılma ve daha nice biçimleriyle ölüm gelip işçileri bulmaktadır. Biçimleri farklı olsa da ölümlerin tek ve ortak nedeni egemenlerin daha fazla kar dürtüsüdür. Kayda "iş kazaları" diye geçse de yaşananlar, işçi kırımları, iş katliamlarıdır.

Aynı komprador sömürücü sınıflar, Kürt coğrafyasında ölümler yağdırıyor. Toplu mezarlar, Kozan Vadisi, Roboskiler, Uğur Kaymazlar, Ceylanlar, katliamlar, katliamlar...

Bütün ezilenler için Birlik Mücadele ve Dayanışma ekmek ve su kadar elzemdir.

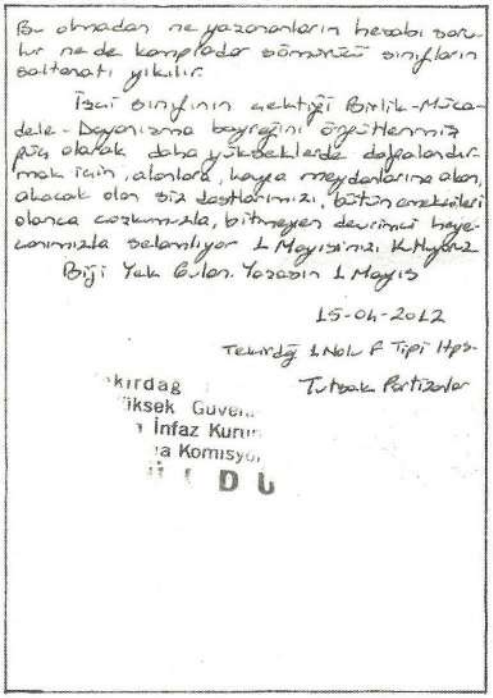

Bu olmadan ne yaşananların hesabı sorulur ne de komprador sömürücü sınıfların saltanatı yıkılır.

İşçi sınıfının çektiği Birlik- Mücadele- Dayanışma bayrağını örgütlenmiş güç olarak daha yükseklerde dalgalandırmak için, alanlara, kavga meydanlarına akan, akacak olan siz dostlarımızı, bütün emekçileri olanca coşkumuzla, bitmeyen devrimci heyecanımızla selamlıyor 1 Mayıs'ınızı kutluyoruz.

Biji Yek Gulan. Yaşasın 1 Mayıs

15.04.2012

Tekirdağ 1 Nolu F Tipi Hps.

Tutsak Partizanlar

Mektup: Nihat Konak

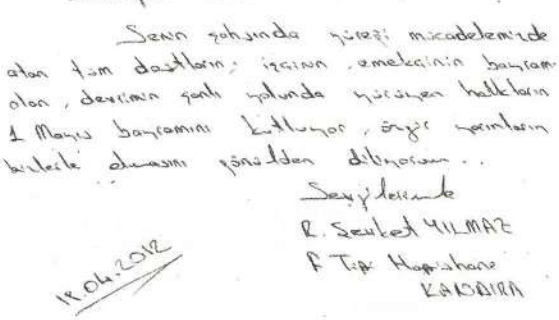

Sevgili Çetin

Senin şahsında yüreği mücadelemizde atan tüm dostların; işçinin, emekçinin bayramı olan, devrimin şanlı yolunda yürüyen halkların 1 Mayıs bayramını kutluyor, özgür yarınların bizlerle olmasını gönülden diliyorum..

Sevgilerimle

R. Şevket YILMAZ

F Tipi Hapishanesi

19.04.2012

Karikatür: Halil ŞAHİN

Mèktup: Tekirdağ 1 Nolu F Tipi Tutsak Partizanlar

"Yoldaş İşçiler! 1 Mayıs geliyor, bütün ülkenin işçilerinin sınıf bilinçli bir hayata uyanışlarını, insanın insan üzerindeki her türlü zulüm ve baskısına karşı mücadeleleri üzerindeki dayanışmalarını, emekçi milyonların açlık, yoksulluk ve aşağılanmadan kurtulmak için yürüttükleri mücadelelerini kutladıkları gün. Bu büyük mücadelede iki dünya karşı karşıya duruyor: sermayenin dünyasına karşı emeğin dünyası; sömürü ve köleliğin dünyasına karşı kardeşliğin ve özgürlüğün dünyası...

Lenin

Çağrı Dergisi Çalışanlarını;

Baharın coşkunluğu ile selamlıyoruz.

1 Mayıs'ınız Kutlu Olsun!

Ve diyoruz ki; "Bitmedi daha sürüyor o kavga/ Ve sürecek/ Yeryüzü aşkın yüzü oluncaya dek..."

Selam ve Sevgiler

24 Nisan 2012

HALİL ŞAHİN

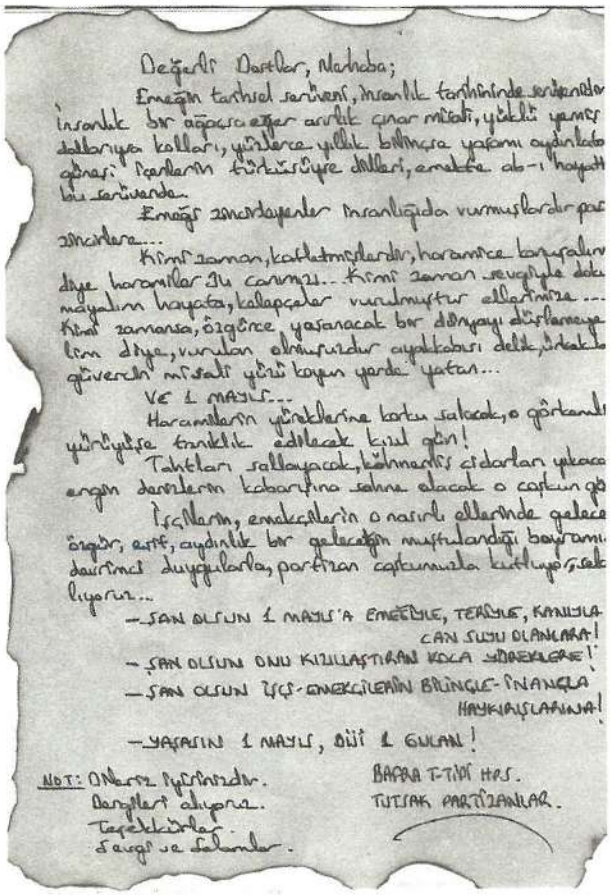

Değerli Dostlar, Merhaba;

Emeğin tarihsel serüveni, insanlık tarihinin de serüvenidir. İnsanlık bir ağaçsa eğer asırlık çınar misali, yüklü yemiş dallarıysa kolları, yüzlerce yıllık bilinçse yaşamı aydınlatan güneşi içenlerin türküsüyse dilleri, emekte ab-ı hayatta bu serüvende.

Emeği zincirleyenler insanlığı da vurmuşlardır paslı zincirlere...

Kimi zaman, katletmişlerdir, haramice konuşalım diye haramiler 34 canımızı... Kimi zaman sevgiyle dokumayalım hayata, kelepçeler vurulmuştur ellerimize... Kimi zamansa, özgürce, yaşanacak bir dünyayı düşlemeyelim diye, vurulan olmuşuzdur ayakkabısı delik, ürkek bir güvercin misali yüzü koyun yerde yatan...

VE 1 MAYIS...

Haramilerin yüreklerine korku salacak, o görkemli yürüyüşe tanıklık edilecek kızıl gün!

Tahtları sallayacak, köhnemiş cidarları yıkacak engin denizlerin kabarışına sahne olacak o coşkun gün.

İşçilerin, emekçilerin o nasırlı ellerinde gelecek özgür, eşit, aydınlık bir geleceğin muştalandığı bayramı devrimci duygularla, partizan coşkumuzla kutluyor, selamlıyoruz...

-ŞAN OLSUN 1 MAYIS'A EMEĞİYLE, TERİYLE, KANIYLA CAN SUYU OLANLARA!

-ŞAN OLSUN ONU KIZILLAŞTIRAN KOCA YÜREKLERE!

-ŞAN OLSUN İŞÇİ-EMEKÇİLERİN BİLİNÇLE-İNANÇLA HAYKIRIŞLARINA!

- YAŞASIN 1 MAYIS, BİJİ 1 GULAN!

NOT: Dileriz iyisinizdir. BAFRA T-TİPİ HPS.

Dergileri alıyoruz. TUTSAK PARTİZANLAR.

Teşekkürler.

Sevgi ve Selamlar.

Merhaba yoldaşlar!

Sizi sıkıca kucaklar ve sevgi, saygılarımızı yolluyoruz. Umarız her açıdan çok iyisinizdir. Bizler de genel anlamda çok iyiyiz. Gelecek olan 1 Mayıs işçi bayramınızı kutluyoruz. Aynı duygularla halkımızın da işçi bayramını kutluyoruz.

Yoldaşlar! Benim sizden bir ricam olacak. Ben sizin yayınları takip etmek istiyorum. Satın alma durumum olmadığı gibi dışarıdan da yollayanım yok. Eğer siz eski sayılarla birlikte bana yollarsanız çok sevinirim.

Ben Dersim'liyim ve siyasi davadan F tipindeyim.

Tekrardan işçi bayramınızı canı gönülden kutluyorum.

Sevgilerle.

20.04.2012

Ali Kılınç

2 Nolu F Tipi Kapalı Cezaevi

C tek 71

Tekirdağ

Mektup: Ali Kılınç

Arabesk Kültür Nedir?

Orhan BAHÇIVAN

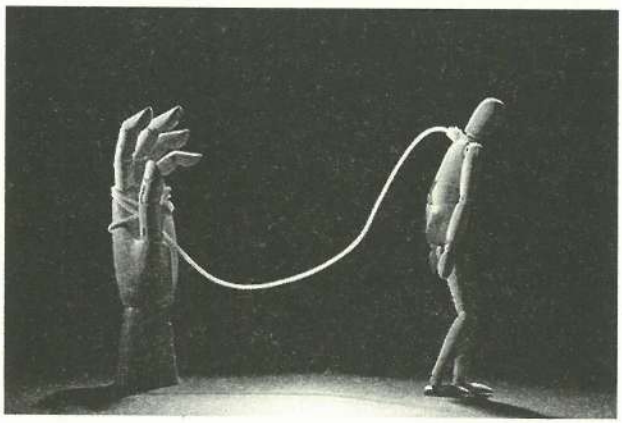

Kültür sözcüğü gündeme geldiği zaman, genel anlamda yemek tarifleri aktarılıyor. Yıllardır kültür olayı bizde insanın midesine hizmet etmiştir diye düşünüyorum. Oysa benim bildiğim kültür, insanlık tarihinin en büyük mirasıdır. Kendi içinde evrimleşerek günümüze gelmiştir. İnsanlık tarihiyle özdeşleşen kültür tarihi insanla beraber evrimleşerek günümüze gelmiştir.

Kültür sözcüğünü tek başına almak yerine günümüzde oluşan, anlam itibarıyla, bu sözcüğün önüne getirilen tamlama sözcük ile nitelemek istiyorum.

1. Arabesk Kültür
2. Protest Arabesk Kültür

Arabesk kültür nedir?

Arabesk kültür, içinde yaşadığımız, var olan kültürden yeni oluşan bir kültüre geçiş sürecidir. Günümüz itibarıyla ele alırsak geleneksel kültürden modern kültüre, Köy kültüründen kent kültürüne geçiş evresi denilen dönemde yaşanılan kültüre verilen bir isimdir.

Arabesk Kültür dönemi sancılı bir dönemdir. Geçmiş ve gelecek kültürlerin birlikte var oluşudur. İki kültür arası diye adlandırılan sentez dönemidir. Her iki kültür de bu dönemde varlık göstermeden belirsizlik taşıdığını görürüz. Bu belirsizlik kendi bünyesinde kimliksiz olmanın evresini taşır. Bu kimliksizlik bir bakıma kültürsüzlük anlamında algılanır ki, bu dönemi bazı araştırmacı ve yorumcular »Kültürel Çöküş« diye adlandırıyorlar.

Var olan ve devamlılığını kabullendiğimiz geleneksel kültürün yasal tanımını içinde taşıyan töre ve törecilik yasalarıyla belirlenen bir yaşamın, yani, genel adıyla, geleneksel kültürün çözülmesiyle eski kültür toplumlar üstündeki etkisini yitirmeye başlar. Bu dağılım sürecinde, toplumları oluşturan bireyler yabancılaşma gibi bir içgüdünün dürtüsünü algılarlar.

Birey feodal bağların koptuğunu algıladığı zaman tekil olarak kendini boşlukta görmeye başlar. Bu tekil algılama ise, bireyi kendi değerlerine yabancılaştırır. Kendi

değerlerine yabancı olarak bakmaya başlayınca, görülen manzarayı şöyle özetleyebiliriz:

Bu dönem, yeni bir kültürel yaşamın başlangıcıdır. Tekil olan kişi yaşantının moment noktasıdır. Bu moment noktasında, var olan istemlerin gelişmediğini görmek olasıdır. Yani, ahlak, hak, adalet, özgürlük, bilgi edinme, güzellik eğlenme, kendi değerlerine göre arkadaş edinme, estetik yapı, gelen kültürün dil yapısını da yazdıktan sonra bunların henüz gelişmediğini söylemek mümkündür.

Böylesi bir bireysel yaşamın içinde var olan bireylerin kendi öz yaşantılarını silik, mat olarak yorumlamaları, bireyin kendine güvensizliğini belirginleştirir. Felsefe kuramcıları derler ki, işte tam bu evrede, bilgisizlik, rüşvet, saldırı, zor kullanmak, şiddet, uyuşturucu ve toplum genelinde çirkin kabul edilen tüm olaylar bireysel başlayıp kitlesel olarak yaşanılır. Yaşanılan bu çirkin olayların genele yansıması tamamen bireyin kendi bünyesindeki çözülmenin ürünüdür. Kültürel çözülme bireyi sürekli olumsuzluklara iterken, birey, yaşanılan bu olumsuzlukların tümünü bir çöküş olarak kabullenmesi ve bu çöküşün altında kalkabilmek için, tutunacak bir dal araması ve bu aranan dalın ise, tutunacak ve bireye yine eski dönemine çekecek bir dal olmasına özen gösterilir. Çözülen ve yok olmaya başlayan kültürün içinde var olanların bireye göre en değerlisini seçip, ona sahiplenmesi ve onu kurtarmaya çalışması, ya da onunla kimliğini ve kişiliğini belirlemeye kalkışması gözlenen bir doğrudur. Çözülen kültürün içinde bireye göre en değerlisi din kültürüdür. Bu yüzden birey bu belirsizliğini dinsel görüntüyle belirginleştirmeye özen gösterir. İşte bu alanda bireyin gösterdiği bu öznel davranış, fanatiklik olarak sergilenir. Bireyin ister istemez, dinsel öğelere sıkı sıkıya sarılması ve görüntü olarak dinsel bir palazlanmanın ön saflara taşınması kaçınılmaz olarak gündemde yerini alır.

Bu geçiş sürecinde kendini yabancılaşmış gören birey, koruyamadığı değerlerinin kaybından dolayı, sürekli saldırgan ve acı çeken biri olarak varlığını tanımlar.

Felsefecilerin belirlediği gibi, birey hem kendine, hem de, çevresine acı çektirme, yani, mazoşist denilen duygunun içine girebilir. Bu acı çekme ve acı çektirme duygusunun esiri olun birey suçluluk duymadan, suçluluk kavramını algılamadan zevk için kendisine, sevdiği insanlara sürekli acı çektirir. Çevresinde var olan güzellikleri kırıp dökmeye başlar. Bu eylemin içinde ki amaç, bireyin haz duyması... Bu haz yaşanılan acının büyüklüğüne göre de önem taşır. Acı ne kadar büyük olursa haz olayı da o kadar keyif verici olur.

Sözümüzün başında dediğimiz gibi, köyden kente göç olayı yaşam itibarıyla tam bir arabesk kültürün başlangıcıdır. Kent yaşamını varoş denilen mahallelerle kuşatan göçmen, kırsal yaşamın sahipleri, kültürel çözülmeyi din pansumanıyla durdurmayı amaçladıkları da görülen gerçeklerdendir. Bu olaya az önce değinmiştim.

Köylerinden istem dışı derlenen ve getirilip bu varoşlara yerleştirilen bu bireylerin varlığı kent yaşamını tehdit ediyor diyebiliriz. Hızlı göç ve kent nüfusuna göre kat kat fazla varoş nüfusunun oluşması, kendiliğinden arabesk kültürü var etmiştir.

Varoş insanı kent yaşamını da kendi görüntülerine ve kendi yaşamına benzer hale dönüştürebilmek için çabalaması ve uygun bir duruma getirmek için ha bire huzursuzluk yaratması kaçınılmazdır. Çünkü bu varoşlarda oluşan kitleler, kendi iç dinamizmindeki bozukluğu kent kültürüne anında yansıtmaya çalışırlar. Kent kültürü görünür itibarıyla varoşların kültürüne esir düşmüş sayılır. Eğer, kent kültürü net olarak belirginleşmemişse çöküşü kaçınılmazdır.

Varoş insanları kent kültürü içinde kendilerine yer bulamadıkları düşüncesiyle, ister istemez benlik alanında ikilem denilen olgunun içinde varlığını belirlemeden yaşar. Yukarıda da sözünü ettiğimiz mazoşist duyguların belirginleşmesi ve acı felsefesinin bireyin dünyasına yansıması da bu dönemde görülür.

Bu dönem kültürüne de arabesk kültür adını veriyorlar. Arabesk kültür de bireyin dünyası gibi, ikilem taşıyarak gündeme gelmesi demektir. Yukarıda da verdiğim gibi iki tür arabesk kültürden söz edilmelidir. Bir arabesk kültür, iki, protest arabesk kültür... Arabesk kültürü yaşayanlar sürekli kendi iç dünyaları ve ruh hallerinin sakinleşmesi anlamına gelen telkinlerde bulunurlar. Bu telkinlerin neler olduğunu ise, kısaca yazalım. Kendi ruhsal dünyasına acı çektirmek. Çekilen acıyla mutlu olmak... Kumar, kapkaç, uyuşturucu, içki, Yalan, hırsızlık, dolandırıcılık, tecavüz gibi suçları sayarken, bu suçları işlemenin tek gereği kendi ruh dünyasına acı vermek olayıdır. Bu yüzden bazen hiç çekinmeden açık açık bu suçları işleyebilir.

İkincisi, protest arabesk, birey kendi öz kültürü olarak benimsediği ve kent kültürüne yani, modern kültüre karşı koruyamadığını anladığı an, bütün hışmıyla saldırıya geçer, her şeyi protesto eder ki, işte günümüzde popülizmin en doruk noktasında yaşayan sanatçılar arabeskçi olarak on yıllardır zirvede dürüyorlar.

Arabesk kültürün iki yönünü de gündeme taşıyan bu küçük yazıda, nedense hiç isim vermedim. Oysa sanatçılar da bu kültürlerin içindedirler. Günümüzde oturup

televizyon kanallarını seyrettiğimiz zaman görünen manzara da aynıdır. 45 dakikalık bir diziyi seyredince popüler olsun ya da olmasın, dizinin içinde görülen olay, çıplaklık, şiddet, gözyaşı, ölüm, kan, kısaca bireyin yaşamak istediği acı o bireylere ekranda görmek bile haz veriyor.

Varoş kültürü denilen bu kültür toplumların mutlak ve mutlak yaşaması gereken bir kültür değildir. Yani arabesk kültür olayının, öylesi ya da böylesi olmamalı diyorum. Çünkü dengesiz bir çöküşün getirisinden çok götürüsü olacaktır. Arabesk tam anlamıyla erdemli bir düşüncenin ötesidir. Kültürel yozlaşmadır. Çöküştür. Bu çöküşün politik şiddeti, toplumsal ya da bireysel görünümü evrensel alanda tutarsızlığı, ruhsal olarak nefreti ardından da toplumsal, siyasal, politik, şiddeti getirir.

Son olarak böylesi bir kültür olayı yaşanılmamalı diyorum. Ancak, bu söz olumsuzluk anlamında olmamalı. Yaşanılma olgusu görülmeye başladığı an, bireyin ruhsal dünyası ve toplumun bütün varlığı kirlenmeden gerekli önemler alınmalıdır. Bu önlemler, daha kültürün ilk oluşmaya başladığı anlarda alınmalıdır. Yani, Kültürel çöküşle, kirli siyasete ve kirli topluma gelinmeden, evet gerekli önlemler alınmalıdır. Bu sorumluluk sadece toplumun bir kesimine mal edilmemeli. Kültür varlığını bünyesinde taşıyan tüm kurum ve kuruluşlar böylesi bir sorumluluk üstlenmelidirler.

✶

Takalar

Ayla GÜREL

takalar geçiyor,
sıralı sırasız dizilmişler
denizin üstünde,
rotası kırık,
pusulaları bozuk..
Havada barut kokusu,
orkestra şimşek
gökyüzü oynak,
yağmur dansöz...
Umutlarımı astım takaların ardına
onlar uzaklaştıkça
batıyordu suya.
Martılar! bu sefer izin verin..
Gökkuşağını görmek istiyorum.
Kıyıdakilerin rengi mosmor.
Hani mutsuz olunca öyle denir ya!
Ama içlerinden bir menekşe,
hem asi, hem direnişte.
Menekşe benim gözlerimde,
isyan sözlerimde.
Bu alçak tavanlı dünyaya bakmaya
yüreğin tutkuluysa
boş ver.
Yüreğimin sahibi ol yeter.

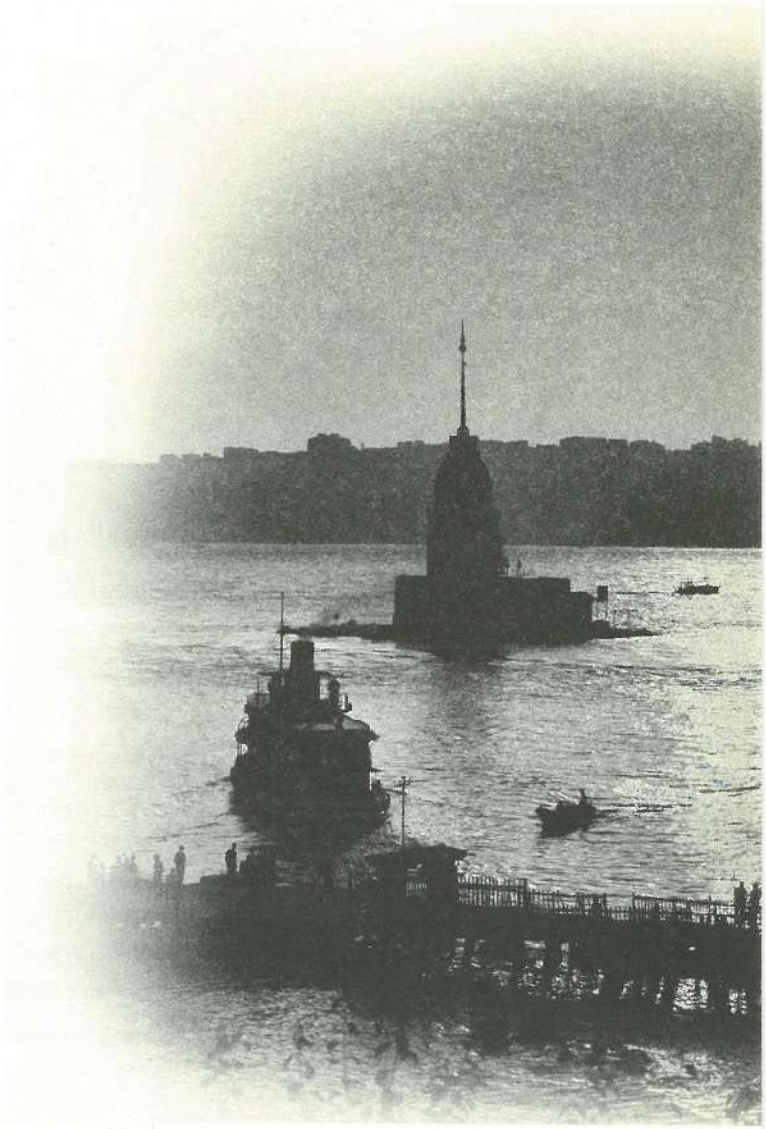

CIZGILI-YORUM

H. Can Bener

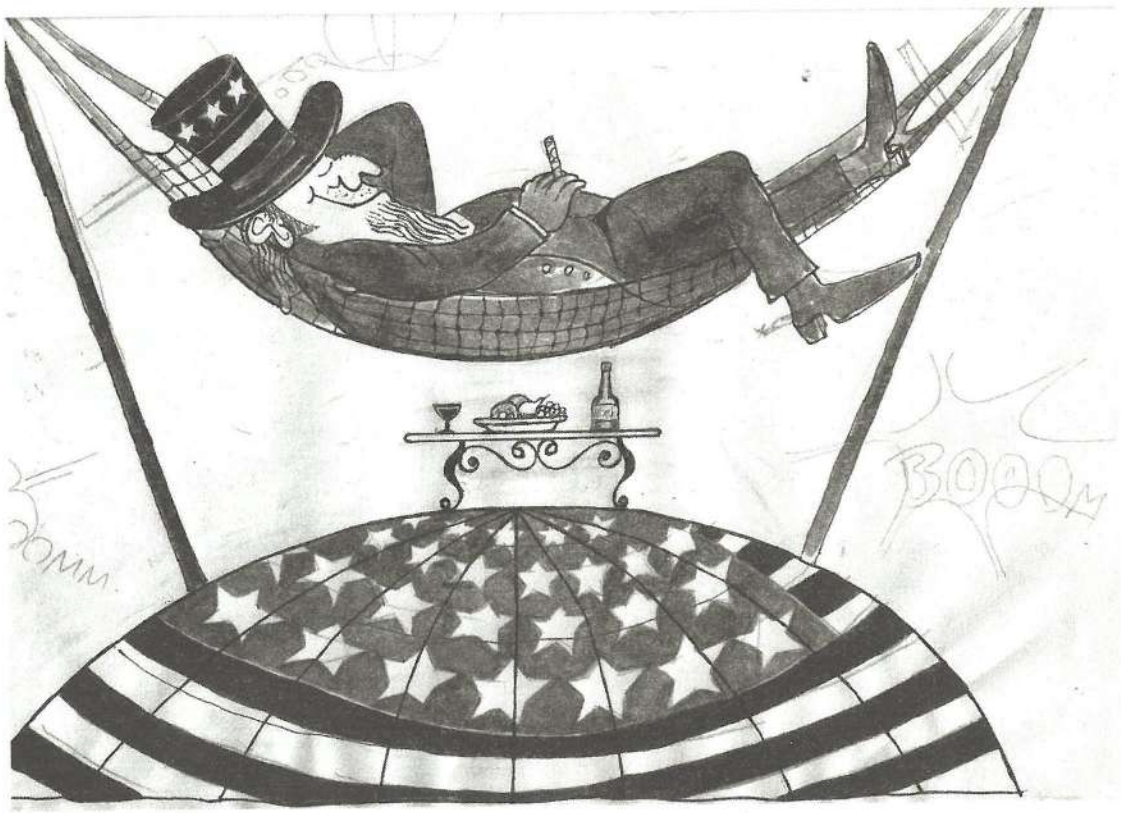

Sinema Notları

Anuş Pazarcıyan

Ejderha Dövmeli Kız

| The Girl with the Dragon Tattoo
(ABD 2011)
Yönetmen: David Fincher
Oyuncular: Daniel Craig, Rooney Mara, Christopher Plummer, Stellan Skarsgard, Steven Berkoff, Robin Wright, Yorick Van Wageningen, Joely Richardson, Geraldine James, Goran Visnjic, vd.

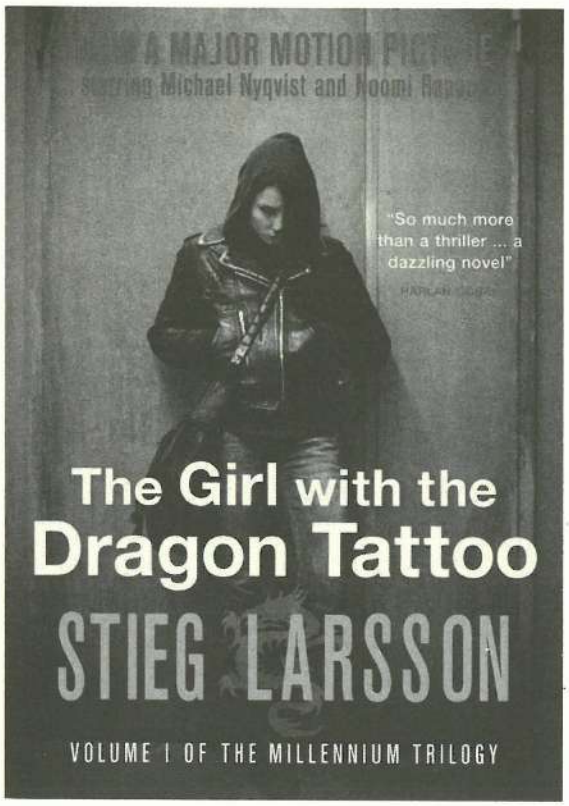

Stieg Larsson'un Millenium üçlemesinin ilk kitabının Hollywood uyarlaması. Daha önce Danimarkalı yönetmen Niels Arden Oplev tarafından çekilmiş olan ve ticari olarak Avrupa'da çok başarılı olduğu için Hollywood'un üzerine atladığı filmin (Bkz. Güney, sayı: 51, s. 88-89) yeniden çekimi. Yeniden çekimi deyince bunu kelimenin gerçek anlamında alın. Gerçekten David Fincher daha önceki filmi yalnızca oyuncuları değiştirerek. ABD'de tanınmayan kuzey Avrupalı oyuncuları Hollywood'lularla ikame ederek, neredeyse birebir kopyalamış.

Neden? Amerikan piyasası için Amerika'da tanınmamış „yabancı" oyuncularla çekilmiş bir filmin – hele hele bir de İngilizce değilse - fazla şansı yok. David Fincher aslında Hollywood'un son dönem yetenekli yönetmenlerinden biri. Film David Fincher'in herhalde çok sevmiş olduğu bir Avrupa filmini Amerikalı seyirci ile buluşturma denemesi olarak okunabilir. Orijinal filme David Fincher'in kendinden kattığı fazla bir şey yok. Yalnızca girişteki yazılar bölümü Fincher'in varlığına işaret ediyor. Bunu da belki Niels Arden Oplev'in çalışmasına şapka çıkarmak olarak görebiliriz. Aslında sonuçta seyrettiğimiz bir David Fincher filmi olmaktan çok, Fincher'in kopyaladığı bir Niels Arden Oplev filmi.

Aslında filmin orijinalini görmek çok daha iyi. Orijinalini görmeyenler için ilginç olabilir.

Sherlock Holmes 2

| Sherlock Holmes: A Game of Shadows
(ABD 2011)
Yönetmen: Guy Ritchie
Oyuncular: Robert Downey Jr., Jude Law, Jared Harris, Noomi Rapace, Rachel McAdams, Stephen Fry, Paul Anderson, Kelly Reilly, Geraldine James, Eddie Marsan vd.

Guy Ritchie'nin "Gölgelerin Oyunu" isimli bu ikinci filminde Sherlock Holmes neredeyse kendisi kadar dahice olan bir kötü adamla, Profesör Moriarty ile kelimenin gerçek anlamında ölümüne bir mücadeleye giriyor. Tabii yeni evlenen Watson'suz

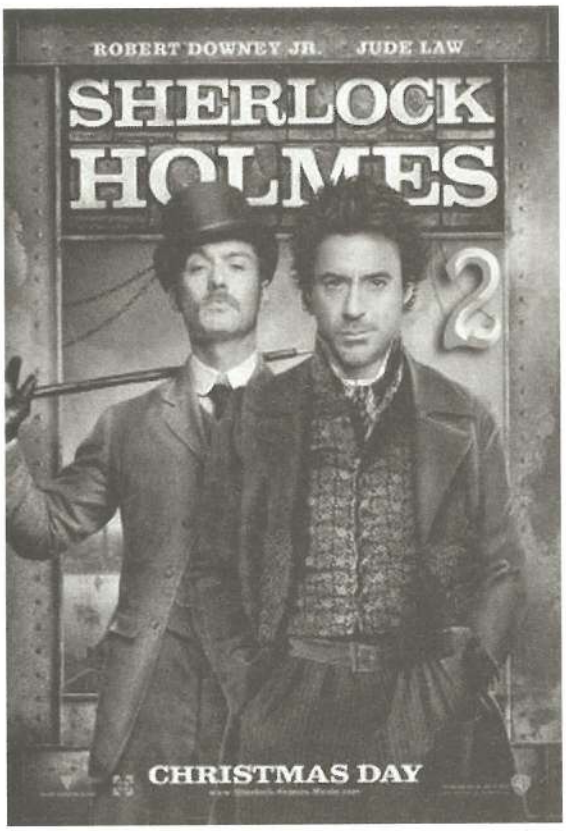

değil. (Bu arada Holmes'un Watson'un evlenmesine karşı olduğu; onu yeni eşinden kıskandığını da öğreniyoruz.)

Film, birincideki gibi Sherlock Holmes'in dâhice çözümlemeleri ve öngörüleri temelinde bilimsel kavgalarını, düşünce aşamasında hızlandırılmış, doğrudan kavga aşamasında yavaş çekimle resimleyen bölümlerinde olağanüstü bir görsel zenginliğe sahip. Aynı şey Moriatry'nin adamlarının, Sherlock Holmes ve Watson'un arkasından kurşun ve bomba yağdırdığı bir ortamda orman içinde ölümden kaçış sahneleri için de geçerli.

Filmin dâhi kötü adamı gerçek anlamda bir ölüm tüccarı. Birinci dünya savaşının öngününde barış konferansında savaşı başlatacak komplonun peşinde. Savaş, onun için silah satışlarını patlatacak bir araçtır yalnızca. Milyonlarca insanın ölmesi, sakat, evsiz barksız kalması, azami kâr amacına ulaşmanın bir "yan zararı"dır yalnızca.

Neyse ki, Sherlock Holmes ve Dr. Watson vardır. Komployu boşa çıkarırlar. Filmin sonunda Moriarty İsviçre'de bir dağın tepesindeki şatonun balkonunda Sherlock Holmes'la giriştiği iki dâhi dövüşçünün kavgasında yenilir. Yüzlerce metre yükseklikten bir dağ gölünün buzlu sularına düşerek, kaybolur. Ölmüş müdür? Onu bilmiyoruz. Bu herhalde dizinin bundan sonraki bölümlerinde Moriatry karakterine ihtiyaç olup olmadığına göre, filmin ticari başarısına göre vs. yapımcılar tarafından kararlaştırılacak bir şey.

Gerçek hayat açısından biz Sherlock Holmes ve Dr. Watson'un bu filmdeki komployu boşa çıkartmış olmalarına rağmen, birinci dünya savaşının yaşanmış olduğunu biliyoruz. Yani Moriarty'ler çok.

Meraklısına bir not:

Filmin senaryo yazarlarının (Liz West, Michele Mulroney ve Kieran Mulroney) çok özgürce yararlandıkları Sir Arthur Conan Doyle'un orijinal eserinde bu İsviçre'de bir dağ şelalesindeki kapışma sahnesinde aslında Sherlock Holmes ve onun baş düşmanı Moriatry sulara birlikte gömülüyorlar. Cesetleri bulunamıyor. Holmes figürü daha başka şeyler yazmak isteyen Conan Doyle'u engeller hale geldiğinden, 1893'de bir son macerada bu figürlerin yaratıcısı iki düşmanı karşı karşıya getirip, dövüştürüp, birlikte öldürüyor. 1893'deki bu son macerayı yazdıktan sonra Conan Doyle anılarında " Holmes'u öldürdüm. Eğer ben onu öldürmese idim, o beni öldürecekti." notunu düşüyor.

Zirveye Giden Yol

| The Ides of March
(ABD 2011)
Yönetmen: George Clooney
Senaryo: George Clooney, Grant Heslov, Beau Willimon
Oyuncular: Paul Giamatti, George Clooney, Philip Seymour Hoffman, Ryan Gosling, Evan Rachel Wood, Marisa Tomei, Jeffrey Wright, Max Minghella, Jennifer Ehle, Gregory Itzin vd.

2013 ABD'de Başkan Seçimi yılı. Aslında başkanlık seçiminde yalnızca iki büyük partinin Demokrat Parti ve Cumhuriyetçi partinin başkan adaylarının seçilme şansı var. Diğer adaylar seçimlerde yalnızca konu mankeni olarak, deyim yerindeyse fasulyeden başkan adayları olarak rol oynuyorlar.

Hal böyle olduğu için dünyanın andaki ön önemli siyasi görevine talip olanların DP veya CP den başkanlık adayı için yürütülen ön seçimlerden başarı ile çık-

ması belirleyici önemde. Her iki parti de, parti içindeki değişik başkan adayları arasından partinin başkan adayı olacak kişiyi belirlemek için ön seçimler yapıyor. Bu önseçimlerde eyaletlerin büyük çoğunluğunda yalnızca parti üyeleri oy kullanıyor. Bazı eyaletlerde ise bu ön seçimlerde parti üyeliğinden bağımsız her seçmenin oy kullanma hakkı var. DP genelde "liberal" bir parti, Cumhuriyetçi Parti ise daha çok "tutucu" bir parti görünümünde.

Senaryo yazımında da rol aldığı "Zirveye Giden Yol"da (filmin İngilizce orijinal ismi "The İdes of March" Julius Sezar'a suikast yaparak ona öldürenler için kullanılan bir kavram. Siyasi kullanımda en yakın dostlarını arkadan hançerleyenler için kullanılıyor) George Clooney DP'nin başkan adaylığı yarışında en şanslı adaylardan birini Vali MikeMorris'i oynuyor. Siyasi görüşleri itibarıyla Al Gore'a benzer, liberal ve çevreci görüşler savunuyor Mike. Bir tür beyaz Obama yani.

Mike Morris'in seçim kampanyasının yönetiminde yer alan tecrübeli bir yönetici (Paul Zara: Philip Seymour Hoffman) yanında, bir de öncelikle medya ile ilişkileri düzenleyen genç, hırslı ve Mike'ın liberal görüşlerine inanan, onun görüşlerinin iktidara gelmesi için mücadele eden bir yeni yetme var: Stephen Meyers. (Ryan Gosling)

Film onun perspektifinden anlatılan bir film.

Aslında politika ahlâkı sorgulanıyor.

Güvendiğiniz, görüşlerinin iktidara gelmesini çok istediğiniz bir politikacının özel hayatında bir sahtekâr olduğunu öğrenirseniz ne yaparsınız?

Bir güzel genç kadınla bir ilişki içindeyken, onun sizin o güvendiğiniz, başkanlığı için canla başla çalıştığınız politikacıdan – evli mutlu aile babası!- gebe olduğunu öğrenirseniz ne yaparsınız?

Yayılması halinde politikacının politik hayatını bitirecek bir bilgiye sahipseniz ve fakat o politikacının başkan olmasını siyasi görüşleri itibarı ile istiyorsanız, ne yaparsınız?

Yaptığınız iş bir politika/politikacı satıcılığı ise, siyasi görüşleri itibarıyla katılmadığınız görüşlere sahip bir başkan adayından çok cazip bir iş teklifi gelirse, işin sonunda büyük kariyer ve para varsa ne yaparsınız?

İlişkiye girdiğiniz bir genç kadın, sizin aslında insanca olmayan „profesyonel" tavırlarınız sonucu intihar ederse ne yaparsınız?

Seçim kazanmak için siyasi ideallerinize ihaneti nereye kadar vardırmaya hazırsınız?

Bütün bu vb. politika ahlâkını sorgulayan sorulara Stephen'in verdiği cevaplar sonuçta bir tek sonuca varıyor.

Burjuva politikası yalan, dolan üzerine kurulu pis bir iştir.

Burjuva politikacılarının dışa verdikleri resim ile gerçek durumları örtüşmez.

Var olan politik sistem, onun içindeki en idealist insanı bile öğütür, kendine benzetir.

George Clooney, ABD'deki siyasi elitin konumunu ortaya koyan; siyasetin pisliklerini teşhir eden çok akıllı, iyi bir film yapmış. Öyküyü aslında desteklediği DP'nin somutunda anlatması, Cumhuriyetçi Parti'nin içindeki değil, „kendi" partisinin içindeki yaklaşımlardan yola çıkarak sistemi teşhir etmesi, filmi propaganda filmi olmaktan çıkaran, çok daha inandırıcı kılan doğru bir tavır.

Diyaloglar, oyuncular çok iyi. Kamera sakin. Öykünün önüne geçecek çekim oyunları vb. yok. Düz, süssüz, neredeyse belgesel görünen bir anlatım.

Keşke Hollywood'da daha çok Clooney'ler olsa.

Tehlikeli İlişki

| A Dangerous Method
(ABD/Almanya 2011)
Yönetmen: David Cronenberg
Oyuncular: Michael Fassbender, Keira Knightley, Viggo Mortensen, Vincent Cassel, Sarah Gadon, André Hennicke, Arndt Schwering-Sohnrey, Mignon Remé, Mareike Carrière, Franziska Arndt

Aslında filmin adı Tehlikeli İlişki değil, Tehlikeli Yöntem. Türkiye dağıtıcısı herhalde "Seks satar" düşüncesinde olduğundan yöntemi, ilişkiye çevirmiş. Tabii ilişki de var filmde, ama filmin derdi ilişki değil. 20. yüzyılın başında ruhsal hastalık teşhis ve

tedavisinde geliştirilen yeni yöntem. Anlatılan 20. yüzyılın başlarında Sigmund Freud (Viggo Mortensen) tarafından geliştirilen psikanaliz yöntemi. Bu yöntemin kurucusu Freud ile onun öğretilerine sahip çıkıp ve fakat mistisizmle de "ilerletmeye" kalkan Carl Gustav Jung (Michael Fassbender) arasındaki, giderek bozulan ilişki anlatılıyor.

İlişkinin gelişmesinde de, bozulmasında da Carl G. Jung'un çalıştığı Viyana'daki Ruh Sağlığı Kliniğinde tedaviye getirilen genç Rus Sabine Spielrein (Keira Knightley) başrol oyuncularından biridir. Jung Spielrein'ı tedavide ilk kez psikanaliz yöntemini kullanır. Ve tedavi boyunca Freud ile yazışır. Bu arada Spielrein ile Jung arasında bir aşk ilişkisi de başlar. Tedavici ile hasta arasındaki bu aşk ilişkisi aslında tabudur, olmayacak şeydir.

Freud da Spielrein ile tanışır. O da Spielrein'ı belli bir süre tedavi eder. Spielrein'in tedavisi üzerine notlar psikanaliz yönteminin en önemli belgelerinden biridir.

Süreç içinde Freud ile Jung birbirlerinden uzaklaşırlar.

Spielrein'ın kendisi de (filmde de, gerçek hayatta da) daha sonra psikoloji okuyarak, psikanalist olur.

David Cronenberg, psikanalizin gelişme tarihinden bir kesiti, gayet klasik bir anlatımla sunuyor seyirciye.

Keira Knightley güzel bir genç kadın. Fakat Sabine Spielrein rolü ona fazla gelmiş. Aşırı abartmalı oyunuyla aksıyor.

Diğerleri olur.

Film eğer seyircide Freud'un öğretisi konusunda merak uyandırırsa işe yarar ortalama bir film.

Anonymus

| Anonymus
(Almanya-İngiltere 2011)
Yönetmen: Roland Emmerich
Oyuncular: Rhys Ifans (Edward de Vere), Jamie Campbell Bower, Vanessa Redgrave (Kraliçe I. Elizabeth), Joely Richardson, Sebastian Armesto, Rafe Spall (William Shakespeare), David Thewlis, Edward Hogg, Sebastian Reid, Xavier Samuel, Derek Jacobi (Anlatıcı) vd.

Anonymous bir yanı ile İngiltere Kraliçesi I. Elizabeth' in son dönemlerinde yaşanan Elizabeth sonrası için yürüyen iktidar mücadelesini, bu

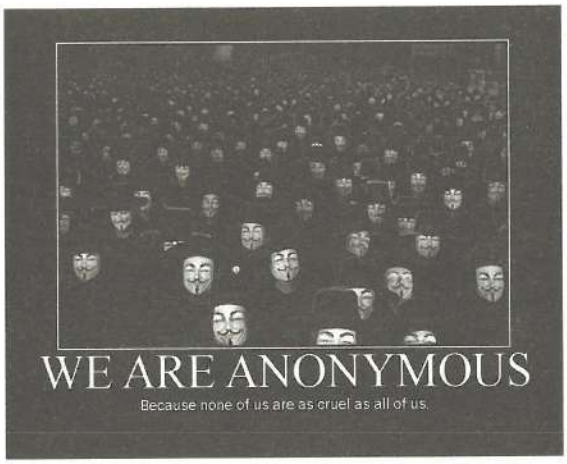

bağlamda Essex ayaklanmasının geri planını anlatan bir tarihi-siyasi- polisiye filmi. Bu kısmında anlatılan öykü İngiltere Kraliyeti tarih yazımında var olan bir yasak aşk ilişkisini de konu alıyor. Buna göre filmdeki merkezi figürlerden biri olan Oxford dükü Edward de Vere epey sevgili değiştiren I. Elizabeth'in ilk gençlik aşklarından birinden doğan oğlu. Ancak annesinin Kraliçe Elizabeth olduğunu bilmiyor. Büyüyüp genç bir adam olduktan sonra Elizabeth'in (yani biyolojik annesinin) en güvendiği sevgililerinden biri oluyor. Ve bu ikilinin aşkından Southampton kontu Henry Wriothesley doğuyor. Her şey var yani: Ensest ilişki, aşk, ihanet, entrika, komplo vs.

Anonymous diğer yandan ve öncelikle dünyanın belki de en ünlü oyun yazarı William Shakespeare'in eserlerinin gerçek yazarının kim olduğu konusunda var olan ve „Oxford teorisi" olarak anılan teorinin filmi. Edebiyat dünyasında hiç de az taraftarı olmayan bu teoriye göre, aslında bir gezginci tiyatro kumpanyasının fazla da yetenekli olmayan oyuncularından biri olan, yoksul ve ayyaş William Shakespeare'in imzasını taşıyan oyunların gerçek yazarı o değildir. O zaten bu oyunları yazacak bilgi birikimine sahip değildir. William Shakespeare'in imzasını taşıyan bütün eserlerin gerçek yazarı Kraliçe I. Elizabeth'in oğlu ve sevgilisi olan soylu Edward deVere'dir. Çok okuyan ve yazan ve bir tiyatro aşığı olan Edward de Vere, o dönemde soylular açısından düşük, değersiz bir iş olarak görülen tiyatro eseri yazma işini gizli gizli yapmaktadır. Aslında oynanması için yazılan oyunlarını kendi adı ile yayınlama ve oynatma imkânı yoktur. Bu yüzden yazdığı eserleri onun adına yayınlayacak bir tiyatrocuya ihtiyacı vardır. Shakespeare'in oyuncusu olduğu gezginci tiyatro kumpanyasının menajeri aracılığıyla bu işi para karşılığı yapması için Shakespeare ile anlaşır. Bu giz üç

kişi arasındaki bir gizdir.

Oyunlar sahnelenmeye başlandığında seyredenlerin büyük beğenisini kazanır. William Shakespeare oyun yazarı olarak ünlenmeye başlar. Gerçek yazarı işaret eden el yazmaları Essex ayaklanması sırasında yanar. Böylece dünya tiyatro tarihinin en büyük efsanesi doğmuş olur.

Hollywood'un Berlin Film Akademisi transferlerinden Roland Emmerich nihayet, Amerikan patriyotizminden uzak „dünya batırma filmleri" („Independence Day"„2012"„The Day After Tomorrow") nden ayrı, eli yüzü düzgün bir film yapmış. Tabii Hollywood'vari bir eli yüzü düzgünlük bu.

Emmerich'in bundan önceki tüm Hollywood filmlerinin tersine Anonymous'da özel efektler belirleyici bir rol oynamıyor. Anlatılan öykü ön planda. Fakat fazlalıktan bir türlü kurtulamıyor Emmerich. Bu kez anlatılan iki ana öykünün yanında anlatılan yan öykülerde gevezelik yapıyor. O kadar çok öykü içiçe anlatılıyor ki, neyin ne olduğunu çıkarmakta zorlanıyorsunuz. Oyuncular, dekorlar, kamera, kurgu iyi.

Aslında "daha az olsa daha iyi " olacak bir film Anonymous. Yine de Emmerich'in Hollywood filmleri içinde şimdiye kadarki en iyisi. Hem İngiltere tarihi, hem dünya tiyatro tarihi açısından merak uyandırabilecek bir işleve sahip.

Can Dostum

| Intouchables (Dokunulmazlar)
(Fransa 2011)
Yönetmen ve Senaryo: Olivier Nakache, Éric Toledano
Oyuncular: François Cluzet (Philippe), Omar Sy (Driss), Anne Le Ny, Audrey Fleurot, Clotilde Mollet, Alba Gaïa Kraghede Bellugi, Cyril Mendy,Christian Ameri vd.

Fransa'da 2011 kış sezonunun en fazla seyirci toplayan filmi "Can Dostum".

Film Paris'in göbeğinde hızlı bir araba takip sahnesi ile başlıyor. Çok lüks bir arabada - Maserati Quattroporte V - şoför mahallinde genç bir siyah – Driss - peşlerine düşen polisi atlatabileceği konusunda yanında oturan orta yaş üzeri bir adamla – Philippe - iddiaya giriyor. Hızlı bir takip ertesi iddiayı kaybediyor. Bu arada yarış sırasında bu ikilinin çok eğlendiğini görüyoruz.

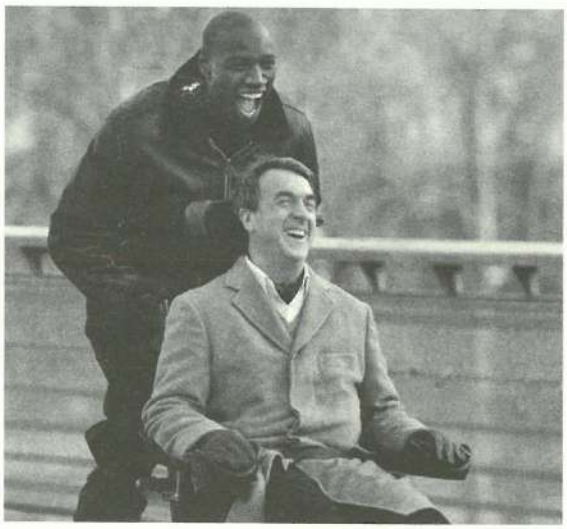

Arabayı durduran polise Driss, özürlü ve kriz geçiren ve hastaneye yetiştirmeye çalıştığı bir insanı öldürmek mi istiyorsunuz diye çıkışıyor. Bu arada Philippe ağzından köpükler saçan, kriz geçiren, ölüme giden bir adamı oynuyor. Kızgın polisler paniğe kapılıyor. Ve "hasta" arabasının önüne geçerek yolu açıyorlar.

Hastane önünde polisler ayrıldıktan sonra ikili doyasıya gülerek yola koyuluyor.

Sonrası geri dönüşle öncesinin anlatımı.

Çok zengin bir adam olan Philippe Pozzo di Borgo geçirdiği bir yamaç paraşütü kazası ertesinde felç olmuştur. Kendisine bir bakıcı aramaktadır. Driss aslında ona iş almak için değil, yalnızca işssizlik parası alabilmek için iş aradığını gösterir bir belge almak için gelmiştir. Fakat Philippe onlarca bakıcı adayı arasında tercihini Driss yönünde kullanır. Çünkü o Philippe'e acımadığını gösteren, onu olduğu gibi kabullenen tek kişidir.

Sonrası ilk anda çok ayrı dünyaların, sınıfların insanları olan bu ikili arasında gelişen insanlık dolu bir dostluk öyküsüdür. İkisi de "dokunulmaz" olan, toplumun aslında "olmasa daha iyi olur" gördüğü 'norm dışı' insanlar. Driss sınıfsal kökeni, rengi, hayat tarzı ile "dokunulmaz" lardan. Philippe ise bütün maddi zenginliğine rağmen bakıma muhtaçlığı, boynundan aşağısı tutmayan "özürlü" konumu ile "dokunulmaz".

Olivier Nakache, Éric Toledano bir komedi formatında, yaşanmış gerçek bir olaydan yola çıkarak anlattıkları öykü ile duygu, insanlık, insanseverlik dolu güzel küçük bir film yapmışlar.

Bu filmin gişe başarısı, aslında dostluğa, sevgiye, sevecenliğe olan özlemin bir ifadesi de olsa gerektir.

Sürücü

| Drive
(ABD 2011)
Yönetmen: Nicolas Winding Refn
Oyuncular: Ryan Gosling, Carey Mulligan, Bryan Cranston, Albert Brooks,Oscar Isaac,Christina Hendricks,Ron Perlman,Cesar Garcia, Kaden Leos vd.

Drive ile Danimarkalı genç yönetmen Nicolas Winding Refn 2011'de Cannes Film Festivali'nde en iyi yönetmenlik ödülünü aldı.

Drive'in daha girişindeki kaçış / takip sahnesinde bunun nedenini görmek mümkün. Filmin başında filmde ismi basitçe "Driver/Şoför" olan Ryan Gosling'in takip edildiğini farkettiğini görüyoruz. Ardından sinema tarihinin en "cool" bir kaçış / takip sahnesi geliyor. Dakikalarca hem havadan hem de arabalarla takip edilen şoförün kimi zaman hızlanarak, kimi zaman köprü altlarına saklanarak takibi nasıl atlatttığını izliyoruz. Hollywood'un bol gürültülü, bol çarpışmalı, gerisinde onlarca araba hurdası ve yıkıntı bırakan takip / kaçış sahnelerinden çok değişik bir mizansen yaşadığımız. Hiç hurdasız ve fakat çok hurdalılardan çok daha gerilimli bir sahne bu.

Bütün film boyunca da bu stil sürüyor.

Drive bir gangster öyküsü. Doğu yakası mafyası ile batı yakası mafyası arasında bir savaşa yol açabilecek bir soygun ve ertesinde yaşananlar anlatılıyor bu öyküde. Böyle bir savaş örgütlü mafyaya bir bütün olarak zarar verebilir. Bu yüzden „bağımsız" olarak yaptıkları soygun ile böyle olası bir savaşı tetikleyenlerin, bu soygunun sorumlularının ve soygunda hasbelkader rol alanların temizlenmesi savaşı engellemenin tek yoludur. Bunun nasılı anlatılıyor filmde. Burada fazla tek söz yok. Herkes kuralları biliyor. Herkes kuralları çiğnemenin sonuçlarını biliyor. Ona göre davranıyor.

Drive bir dostluk, arkadaşlık, bağlılık öyküsü. Şoförle yanında çalıştığı gangster eskisi, araba tamircisi Shannon (Bryan Cranston) arasındaki adeta ağabey / kardeş; baba / oğul öyküsü. Öyle bir bağlılık ki bu, Sahannon ölüm pahasına dostunun yerini vermez düşmanına. Yine minimum diyalogla anlatılan bir öykü bu.

Drive, bir "yalnız kovboy" öyküsü. Ailesiz, bağlantısız, geçmişini bilmediğimiz, ismini bilmediğimiz, tek kişilik bir apartman dairesinde yalnız yaşayan, mesleği sorulduğunda "Şoför" cevabını veren genç bir adamın öyküsü. Bu adam gerçekten de dişine tırnağına kadar şoför. Filmlerde otomobil stuntlarında stuntman olarak çalışıyor. Tek dostu Shannon'un tamiratçı dükkânında yine arabalarla uğraşıyor. Bu resmi işi yanında bir de beş dakikalık bir süre içinde arabaya yetişmeleri halinde, müşterilere takipten kaçırma garantisi veren işler yapan bir şoför. Ryan Gosling bu gizemli karakteri mükemmel oynuyor.

Ve Drive umutsuz, imkânsız, platonik bir aşk öyküsü. Uzaktan sevilen insan(lar)a zarar gelmemesi için kendini feda edecek kadar tutkulu, söylenmemiş, yalnızca bakışlarda yaşanan bir aşkın öyküsü. Başka durumlarda her şeyi bir makine duyarsızlığında yapan şoförün dünyasına komşusu genç kadın Irene (Carey Mulligan) ve onun 5-6 yaşlarındaki oğlu Benicio (Kaden Leos) ile duygu giriyor. Kocası / babası hapiste olan bu ikilinin koruyuculuğunu üzerleniyor şoför. Daha sonra baba hapisten çıkıp geldiğinde, onun peşinde olan alacaklı mafyadan kurtulması için yardımcı oluyor ona şoför. Fakat mafyadan kurtuluş planı, uygulama aşamasında babanın ölümü, mafyanın şoförün – ve onunla birlikte - kadının ve çocuğun da - peşine düşmesi ile sonuçlanıyor. Sonrası tam bir şiddet patlaması ve sonuçta sevilenleri kurtarmak için bilinçli olarak seçilen ölüm.

Nicolas Winding Refn Drive ile bir gangster filminin, bir hız filminin Hollywood kalıpları dışında da yapılabileceğini, hem de çok iyi yapılabileceğini gösteren bir film sunuyor bize. Bu filmin ilerde bir kult filmi haline gelmesi kimseyi şaşırtmamalıdır.

J. Edgar

| J. Edgar
(ABD 2011)
Yönetmen: Clint Eastwood
Oyuncular: Leonardo DiCaprio, Naomi Watts, Armie Hammer, Josh Lucas, Judi Dench, Josh Hamilton, Geoffrey Pierson, Kaitlyn Dever, Brady Matthews vd.

J Edgar Hoover ABD Federal Polis Örgütü FBI'in kuruluşunda yer alan ve gelişmesinde baş rolü oynayan ve tam 48 yıl bu örgütün başında bulunan bir kişi. FBI, yasal olarak başkana bağlı, ona karşı sorumlu olan bir kurum. Fakat bütün sade vatandaşlar gibi, bağlı oldukları başkanlar hakkında da bilgilere

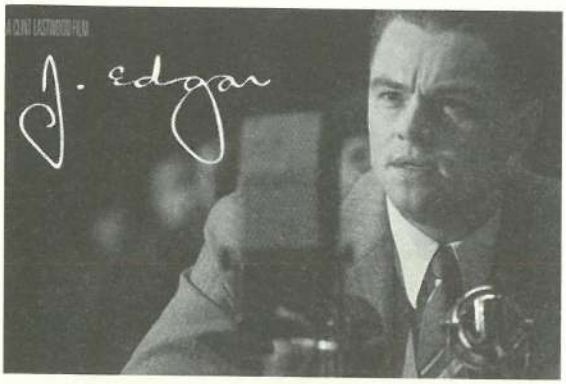

sahip ve gerektiğinde bu bilgileri kullanan çok güçlü bir kurum.

Emekliye ayrılmadan kısa süre önce J. Edgar Hoover bir genç kurum çalışanına anılarını dikte ediyor. Clint Eastwood, J. Edgar filminde daha sonra yayınlanmış olan bu anılardan yola çıkarak, bir yandan FBI adlı kurumun, bu kurumun kurucusu tarafından yaz(dırı)lan subjektif tarihini, bir yandan da bu yazdırıcının, bu başkanlar da dahil her „kuşkulu" nun özel hayatı hakkında bilgi toplayanın, özenle gizlediği özel hayatını anlatıyor.

FBI'in subjektif tarihinde derin antikomünizm çıkış noktası. Onun kurucuları için komünizm özgür ve demokrat ABD hayat tarzını tehdit eden en büyük tehlike. Buna karşı devletin kendisini korumasının bir aracı olarak kuruluyor FBI. Gelişmesi içinde her türlü „terörizm" FBI'in hedefi oluyor, fakat derin antikomünizm hiç eksilmiyor. Bu subjektif tarihte aynı zamanda J. Edgar Hoover kendi rolünü abartıyor. Clint Eastwood bunu anıların bir iki anekdotunu, olayların başkalarının perspektifinden gelişiminin resimleri ile karşı karşıya getirerek gösteriyor.

Özel hayat bağlamında ise, hiç evlenmeyen ve hakkında hep homoseksüel olduğu dedikoduları yapılan J. Edgar Hoover'in işe aldığı ve emekliliğe kadar en yakın mesai arkadaşı olan Clyde Tolson (Armie Hammer) a aşık olduğu, bir homofob olan ve oğlunu mutlaka baş göz etmek isteyen güçlü –baskıcı bir anne (Judy Dench) nin baskılarından bunaldığı vb. anlatılıyor.

Clint Eastwood her zaman olduğu gibi iyi bir öykü anlatıcısı. Oyuncular iyi.

J. Edgar 20. yüzyıl ABD tarihinin ilginç bir figürünün otobiyografisini temel alan ve fakat yer yer başkalarının perspektifinden bu otobiyografiyi de sorgulayan bir Hollywood filmi.

Clint Eastwood'un filmografisi açısından onun en iyileri arasında yer alan bir film değil. Usta bir sinemacının ortalama bir filmi.

Elle s'appelait Sarah

İsmi Sarah idi
(Fransa 2011)
Yönetmen ve Senaryo: Gilles Paquet-Brenner
Oyuncular: Kristin Scott Thomas, Mélusine Mayance, Niels Arestrup, Frédéric Pierrot, Michel Duchaussoy, Dominique Frot, Natasha Mashkevich, Giséle Casadesus, Aidan Quinn vd.

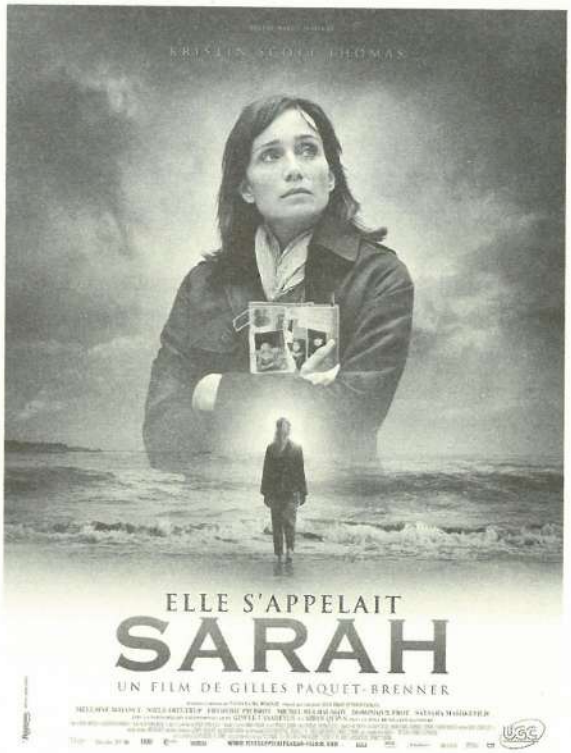

"İsmi Sarah idi", Fransa'da unutturulan ve unutulan Nazi işbirlikçiliğini, Fransız Yahudilerine karşı Fransız işbirlikçilerinin oynadığı rolü sorgulayan önemli bir film.

Anlatılan tarihi gerçek şu: Temmuz 1942'de Paris'te 20.000 Yahudi Fransız vatandaşı göz altına alınarak, velodromda toplanıyor. Ardından bunlar değişik toplama / yok etme kamplarına gönderiliyor.

Bu tarihi olayı araştıran, sorgulayan bir kadın gazetecinin katıldığı, bu konunun tartışıldığı redaksiyon toplantısında şöyle bir diyalog geçiyor:

Kadın gazeteci velodromun ikinci dünya savaşından sonra yıkıldığını, bir iz kalmadığını, şimdi veoldromun olduğu çevrede oturanların bir şey hatırlamadığını vb. anlatıyor. Bir başka gazeteci o bölgeden tutuklananların listesinin olup olmadığını soruyor ve „ Almanla-

rın yaptığı iş listesiz, belgesiz olmaz. Bunun mutlaka bir yazılı belgesi vardır." diyor. Buna konuyu araştıran kadın gazeteci: „Ama bu 20.000 Yahudiyi tutuklayıp, önce velodromda toplayıp, sonra da kamplara sevkedenler Alman değil, Fransızlar „ cevabını veriyor.

Gerçekten de Avrupa'daki Yahudilerin soykırıma uğratılmasının adı olan 'Holocaust' denince akla gelen Alman Nazizmidir. „İsmi Sarah idi", Alman Nazizminin Fransız (buna başka milletleri de ekleyebilirsiniz) işbirlikçileri de olduğunu ortaya koyan, bunu sorgulayan bir film. Bunu bir genç Fransız rejisörünün yapması kutlanacak cesur bir adım.

Öykü, 10 yaşındaki Sarah'ın ağzından anlatılıyor. Sarah kendinden küçük erkek kardeşini kapı çalınıp, ailenin toplanması emredildiğinde bir elbise dolabına kitliyor, anahtarı alıyor. Ve kardeşine hiç ses çıkarmamasını, kendisini beklemesini söylüyor. Yanında biraz ekmek bir sürahi su bırakıyor.

Sonrasında, bir kaç ay sonra büyük maceralar ertesi, kamptan kaçıp eve gelip dolabı açtığında korkunç gerçekle karşılaşıyor. Kendisini küçük erkek kardeşinin katili olarak kavrıyor bütün hayatı boyunca. "İsmi Sarah idi", bu küçük kızın kişisel dramı somutunda, insanlık dışı Holocaust'u ve bunda işbirlikçilerin rolünü sorguluyor.

"İsmi Sarah idi", yalnızca siyasi olarak değil, sinema dili, oyunculuğu, yönetimi, montajı vb. ile de iyi bir film.

Kazanma Sanatı

|Moneyball
(ABD 2011)
Yönetmen: Bennett Miller
Oyuncular: Brad Pitt, Jonah Hill, Philip Seymour Hoffman, Robin Wright, Chris Pratt, Kathryn Morris, Glenn Morshower, Tammy Blanchard, Adrian Bellani vd.

Beyzbol ABD'de futbolun birçok Avrupa ve Latin Amerika'da oynadığı rolü oynayan bir spor dalı - bir mitler kaynağı - bir para makinesi - bir endüstri.

Yapımcılığını da üzerlendiği Moneyball filminde, Brad Pitt, aktif oyunculuktan gelip, Oakland'A takımının menajerliğini üzerlenen bir beyzbol kahramanını, Billy Bean'ı

canlandırıyor. Söz konusu takım büyük starları satın alacak paraya sahip olmayan, kendi yetiştirdikleri de

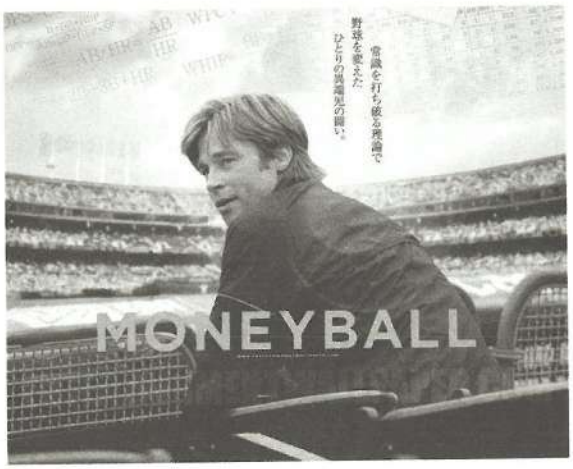

hep daha zengin kulüpler tarafından satın alınan, bu yüzden de ne kadar çaba sarfedilirse edilsin şampiyonada ancak figüran rolü oynayan bir takımdır. Oyunculuğu sırasında da hep en iyisi olmak isteyen, bu aşırı hırsı nedeniyle kendi kendine koyduğu yüksek çıtaya ulaşamadığı için aktif oyunculuk kariyerine son veren Bean için bu durum kabul edilecek bir durum değildir. O bu durumu değiştirecek bir arayış içindedir.

Bu arayışta yolu oyuncu analizinde bilgisayar tekniğini kullanan ve fakat beyzbol konusunda henüz çok çaylak olan Yale mezunu Peter Brand'la (Jonah Hill) ile kesişir. Bu ikili, paraya dayanmayan, her oyuncunun en güçlü yanını alıp, bunu geliştiren bilgisayar destekli ve uzun vadeli bir programla, beyzbolun paraya dayalı sistemini altüst etme işine koyulurlar. Bu yolda önlerine yerleşmiş ön yargılar, bizzat kendi kulüpleri içinde direnişler vs. çıkar. Fakat onlar yollarında ısrarla yürürler.

Moneyball rahat seyredilen, iyi oyunlu, hoşça vakit geçirilen, geçerken sporda paranın rolünü, profesyonel sporu da sorgulayan iyi bir Hollywood filmi.

Artist

|The Artist
(Fransa)
Yönetmen: Michel Hazanavicius
Senaryo: Michel Hazanavicius
Oyuncular: Jean Dujardin, Bérénice Bejo, John Goodman, James Cromwell, Penelope Ann Miller, Missi Pyle, Beth Grant, Ed Lauter, Joel Murray, Bitsie Tulloch vd.

Artist bu yılın hem Avrupa'da, hem de ABD'de en başarılı filmlerinden biri; 2012 Oscarı'nın,

Avrupa'daki birçok film ödülünün de galibi.

Özelliği ne: Siyah beyaz sessiz film olması. Siyah beyaz sessiz filme, sinemanın o günahsız, saf dönemine, o dönemin yöntemiyle bir aşk ilanı Artist.

Sessiz filmin, sesli filme yenilmesinin filmi Artist. Hüzünlü bir nostalji filmi.

Fakat diğer yandan 21. yüzyılın 12. yılında. Sessiz film devrinin sonlanışından 80 yıl sonra, milyonlarca sinema seyircisi akın akın sessiz siyah beyaz bir filme gidiyor. Filmde, filmin kahramanı George Valentin (Sessiz sinemanın en ünlü jönü Rudolph Valentino'ya selam!) ile gülüyor, ağlıyor, seviniyor, üzülüyor.

Zamanın ruhu dedikleri şey bu olsa gerek.

1453- Fetih

|1453- Fetih
(Türkiye 2012)
Yönetmen: Faruk Aksoy
Senaryo: Atilla Engin, Faruk Aksoy, İrfan Saruhan
Görüntü Yönetmeni: Mirsad Herovic, Hasan Gergin
Oyuncular: İbrahim Çelikkol, Dilek Serbest, Recep Aktuğ, Şahika Koldemir, Sedat Mert, Volkan Keskin, Özkan Güngör, Cengiz Coşkun, Erdem Alkan, Murat Sezal, Mustafa Atilla Kunt, Raif Hikmet Çam, Hüseyin Santur, Öner As, Emrah Akçaay, Faik Aysoy, Yilman Babatürk, Özcan Alişer, Namık Kemal Yiğittürk, Devrim Evin, Naci Adıgüzel, Edip Tüfekçi, Hüseyin Santur vd.

Türkiye'nin şimdiye kadar en "yüksek bütçe"li filmi Fetih. 17 milyon dolar harcanmış film için. Benzer Hollywood filmleri için oldukça düşük bir rakam bu. Fakat Türkiye sineması açısından gerçekten büyük rakam.

Anlatılan hikâye hepimizin bildiği tarihi öykü. Fetihcilerin gözünden, Konstantinopolis'in (1930'da adı resmen İstanbul olan kentin) fethinin tarihi anlatılan. Bu tarihte bu fethin "fethe uğrayanlar" açısından ne anlama geldiğinin yeri yok. Fethin, o zamanın İstanbul halkı için işgal, yağma, ölüm anlamına geldiği yok. Sonradan „Fatih" ünvanını alacak II. Mehmet'in fethin hemen ertesinde o „mübarek askerleri" ne üç gün yağma izni verdiği yok. Tersine işgale uğrayan değil, Osmanlı'yı adeta bir kurtarıcı gibi karşılayan Bizans halkı var filmde. Ayasofya'da korku ile bekleşen ve fakat korkularının yersiz olduğunu gören, Osmanlı'nın hayır- ve insanseverliğine! hayran kalan Bizans halkı! Tabii nasıl oldu da, bu kurtarıcı bekleyen halk, dünyanın o zamana dek gördüğü en kalabalık ve en güçlü silahlarla donanmış ordusuna (300 bine yakın bir ordu söz konusu - aynı dönemde Bizans'ın toplam nüfusu 100 bin; aktif savaşçının 20 bin civanında olduğu tahmin ediliyor) iki aya yakın direndi sorusu cevap bekliyor. Bu yanı ile Fetih filmi, yeni Osmanlıcılığın propaganda filmi.

Fakat diğer yandan bu film tekniği ile içine yerleştirilmiş aşk öyküsü etrafında geliştirilen kurgusu ile bu piyasada ben de varım diyen, Türk yapımı bir tarihi-drama-aşk- aksiyon Hollywood filmi. Savaş sahnelerinin örneğin bir „Yüzüklerin Efendisi"ndeki savaş sahnelerinden bir eksiği yok.

Bu tip filmlere meraklı olanlar severek seyrederler.

Bir de tabii ceddinin kahramanlıkları öykülerinden etkilenenler için 1453 sevilecek bir filmdir. Nitekim film piyasaya çıktığı andan itibaren Recep İvedik'le en çok seyirci konusunda kapıştı. Bence uygun rakipler yani.

Kız –Papaz- As- Casus

| Tinker, Tailor, Soldier, Spy
(Fransa /Ingiltere /Almanya 2011)
Yönetmen: Tomas Alfredson
Oyuncular: Gary Oldman, Mark Strong, John Hurt, Toby Jones, David Dencik, Ciarán Hinds, Colin Firth, Kathy Burke, Peter Guillam vd.

1970 li yılların başı. Soğuk Savaşın bütün sıcaklığı ile sürdüğü bir dönem. Bu savaşın genel kurmayı her iki yanda karşı casusluk teşkilatları. John Le Carre bu savaşın en ünlü yazarlarından biri. Kendisi de belli bir süre İngiliz Gizli Servisinde çalışmış olan bir ajan olarak, yazdığını içerden tanıyor. Kız-Papaz-As-Casus onun ünlü romanlarından biri.

Tomas Alfredson'un epey makaslayarak perdeye aktardığı bu romanında John Le Care, İngiliz Gizli Servisinde Sovyetler Birliği'ne bilgi aktaran bir köstebeğin ortaya çıkarılması için yürüyen çalışmaları anlatıyor. Bu çalışmayı yürüten Ajan George Smiley (Gary Oldman) bir yandan bu önemli ve tehlikeli görevi çözmeye çalışırken (onun sahaya gönderdiği ajanlar birbiri ardına öldürülüyor), diğer yandan da özel hayatındaki „ihanet"le uğraşıyor.

Çok iyi oyuncular, yetmişli yılların Londra'sında gizli servisin merkezindeki atmosferin yaratılması çabalarına rağmen, iki saatlik casus filmi, John Le Carre ro-

manının tadını vermiyor.

Belki casusluk işinin, yalnızca sahada görünen değil, bürokratik merkezde görünen yanını resmettiği için ve iyi oyuncuların yüzü suyu hürmetine seyredilebilir. Yoksa zaman kaybı.

Marigold Otel'inde Hayatımın Tatili

| The Best Exotic Marigold Hotel
(İngiltere 2011)
Yönetmen: John Madden
Oyuncular: Judi Dench, Maggie Smith, Tom Wilkinson, Bill Nighy, Dev Patel, Penelope Wilton, Ramona Marquez, Celia Imrie vd.

Hepsi hayatının son demlerini Hindistan'da lüks bir otelde geçirmek isteyen, birbirini tanımayan bir grup yaşlı İngilizin öyküsü.

Her birinin kendi özel öyküsü ve artık pek uzun olmayan geleceğe dönük hayalleri var. Ama her birinin hayallerinin merkezinde de bir reklam broşüründe onlara ekzotik bir ülkede, satın alınabilir bir fiyata, Hindistan'da otel haline getirilmiş bir sarayda gayet lüks bir hayat vaad eden "The Best Exotic Marigold Hotel" var.

İlk kez hava alanında yanyana gelen grup, uzun bir seyahat ertesi otele vardıklarında, reklam gerçeği ile hayatın gerçeğinin uyuşmadığını görüyorlar. Kendilerine satılmış olan, aslında genç otel sahibinin kırık dökük, yıkıntı halindeki saray / otelin geleceği hakkındaki hayalidir.

Yani kendileri için hayallerinin yıkılması.

Bu hayal kırıklığından çıkışın iki yolu vardır: Ya İngiltere'deki gri hayata geri dönüş; ya da bir hayali olan ve bunu gerçekleştireceğine inanan genç Hint otel sahibinin coşkulu iyimserliği ile rengârenk yeni bir ülkede yeni bir hayat kurmaya çalışmak.

Marigold Otel'inde Hayatımın Tatili'nde John Madden, insan hayatında her sonun, aynı zamanda bir başlangıç olduğunu, hayatta iyi gitmeyen şeyleri değiştirmenin mümkün olduğunu, bunun hiç bir zaman geç olmadığını kahramanlarının öyküleri üzerinden anlatıyor.

Sonuçta, bir baştan huysuz ve hoşnutsuz, hayata hep kötümser bakan kişi dışında, grubun bütün üyeleri yeni bir hayata adım atıyorlar.

Marigold Otel'de Hayatımın Tatili, çok iyi oyuncuları sayesinde de, keyifle seyredilebilir bir film.

Moonrise Kingdom

| Ay doğuşu Krallığı
(ABD 2012)
Yönetmen: Wes Anderson
Senaryo: Wes Anderson, Roman Coppola
Oyuncular: Bruce Willis, Bill Murray, Frances McDormand, Edward Norton, Jason Schwartzman, Tilda Swinton, Jared Gilman, Kara Hayward, Bob Balaban, Harvey Keitel vd.

2012 Cannes Film Festivali Wes Anderson'un 7. filmi Moonrise Kingdom ile açıldı.

Wes Anderson'un bütün filmleri gibi, bilinen film kategorilerine sığmayan bir film Moonrise Kingdom. Şaşırtıcı, masalımsı, fantastik, komedi, dram, polisiye, aşk filmi. Hepsi bir arada, hiç biri değil: Tipik Wes Anderson filmi.

Bir anlatıcı ile başlıyor film. Mekân ve zaman bilgilerini ediniyoruz. 1965. Amerikan doğu sahilleri. Küçücük bir ada. Sonra o dönemin kodakrom renkleri içinde bir Amerikan orta sınıf ailesinin evinin içini görüyoruz. Kamera yatay bir hareketle odaları geziyor. Evin genç kızı (Suzi: Kara Hayward) fantastik bir romana dalmış. Erkek kardeşler müzik dinliyor. Evin kadını ağzında düdük yemeğin hazır olduğunu ilan ediyor vs.

Sonra bir izci kampını görüyoruz. Yaz tatilini izci kampında geçiren gençliğe adım atan yavrukurtlar ve işini gayet ciddiye alan bir yönetici.

Yani görünürde her şey yolunda.

Sonra anlatıcı giriyor devreye. Bir fırtınanın yaklaştığını haber veriyor.

Evin genç kızını elinde dürbünle etrafı gözlerken görüyoruz. Bir şeyler bekliyor.

Bu arada evin kadınının şerifle buluşup, oynaştığını görüyoruz genç kızın dürbünü üzerinden.

Yavrukurtlardan birinin (Sam: Jared Gilman) yanına bir kaç günlük kumanya, bir silah vb. ni alarak izci kampından kaçmış olduğunu öğreniyoruz.

Yani gerçekte hiç bir şey yolunda değil.

Ardından yetişkinlerin örgütlediği, yavrukurtların seferber edildiği bir sürek avı başlatılıyor küçücük adada. Sam bulunmalı ve geri getirilmelidir.

Sonra Suzi'yi görüyoruz. Elinde sarı bavulu, bir kafes içinde kedisi, kardeşinin pilli pikabı, ayağında bayramlık ayakkabıları, boynunda yanından ayırmadığı dürbünü, bir hedefe kitlenmiş yürüyor. O hedefin Sam'la buluşma olduğunu görüyoruz daha sonra. Ve Suzi'nin de Sam gibi silahlı olduğunu da öğreniyoruz, takipçilerle ilk çatışmada. Suzi tırnak makası ile silahlıdır.

Devamı takipçiler açısından kaotik; takip edilenler açısından romantik bir yolculuk.

Film birbirine aşık Sam ve Suzi'nin konaklama yerine verdikleri isimden alıyor.

Takibin içine bir de neredeyse tufan boyutlarındaki bir yağmur da yeni bir kaotik unsur katıyor.

Wes Anderson sevginin zaferi ile sonlandırıyor ilginç filmini.

Eğer Wes Anderson'u tanımıyorsanız veya tanıyıp da sevmiyorsanız, zorlanacağınız "Ne bu ya?" bir film, değilse keyifle seyredeceğiniz bir film Moonrise Kingdom.

Ve yine iyi niyetli bir kötü:

Devrimden sonra

| Devrimden sonra
(Türkiye 2011)
Yönetmen: Mustafa Kenan
Oyuncular: Mert Fırat, Şerif Sezer, Fırat Tanış, Levent Ülgen, Tanju Tuncel, Serdar Orçin, Timur Acar, Aytaç Arman, Ali Çatalbaş, Altan Gördüm, Suna Selen, Ali Uyandıran vd.
Yapımcı: Nazım Hikmet Kültür Merkezi

Nazım Hikmet Kültür Merkezinin yapımcılığında, sosyalist devrim sonrası ne olur, nasıl olur sorusuna cevap vermeye soyunan bir film Devrimden sonra.

Neler olacağını, filmin ilk sahnelerinde bir taksi içinde kaçış halinde olan bir burjuva karı kocanın kavgasına paralel olarak dinlediğimiz, radyoda okunan bir bildiriden öğreniyoruz. Yeni „sosyalist" yönetim adına okunan bir bildiri bu. Aynı bir darbe sonrası cuntalar adına radyodan okunan bildiriler gibi. Yalnızca militarist marşlar eksik.

Sonra bu minval üzerine toplumun çeşitli kesimlerine devrimin neler getireceğini gösteren skeçler geliyor.

*Sevdiği kızı, yeterince parası olmadığı için alamayan bir maraba/amele kardeşimiz, devrimin toprakları kolektifleştirme programı sayesinde yavuklusuna kavuşuyor.

* Ev sahibi kirasını ödeyemediği için kapısına dayanan kiracı memur kardeşimiz, devrimin sayesinde kira isteyen ev sahibini kovalıyor.

* Gaz parası için evine fatura gelmediğinden, gazının kesileceği korkusuna kapılan dar gelirli emekli nine gaz parasını ödemek için gittiğinde, artık gazın parasız olduğunu öğreniyor.

* Dişini yaptırmak isteyen bir devrimci emekli doktor kendine iyi davranmadığında, hemen yeni bir doktor bakıyor ona.

* Afganistan'da görev yapan bir askeri birlik geri çağrılıyor. Vs...

Bu arada sokaklarda kimi gençler ellerinde Devrim gazetesi ile halkı „uyandırıyor" „aydınlatıyor" , devrim olduğunu anlatıyorlar.

Devrimden sonranın devriminden, halkın devrim öncesinde haberi yok. Sosyalistlerimiz nasılsa devrim yapıp, halkımızı, onun haberi olmadan kurtarıyorlar.

Devrimden sonra revizyonist bir devrim anlayışının ürünü olan; devrimle darbeyi (aslında askeri darbe de değil, herhalde hasbelkader seçimlerle çoğunluk elde etmiş bir „sosyalist" iktidar söz konusu olsa gerek, çünkü her şey barış içinde olup bitiyor, hiç bir çatışma alameti yok. Burjuvazi (burjuvanın karısı dır dır etse de!) bavulunu toplayıp, taksiyle hava alanı yolunu tutuyor!) birbirine karıştıran; devrimin öznesi işçilerin ve emekçi halkın devrimden, devrim ertesinde Radyo, TV ve devrimci gençler üzerinden haberdar olduğu bir „devrim" anlatan bir film.

Niyet iyi. Sonuç hem ideolojik, politik olarak (Bu devrim değil, devrim karikatürüdür); hem de sinema olarak (Bir dizi iyi oyuncu, adeta bir ilkokul müsameresinde harcanıyor) kötü.

Devrim nasıl olmaz, devrim propogandası nasıl olmaz konusunda ibret olarak görülecek bir film „Devrimden sonra".

MERAY ÜLGEN

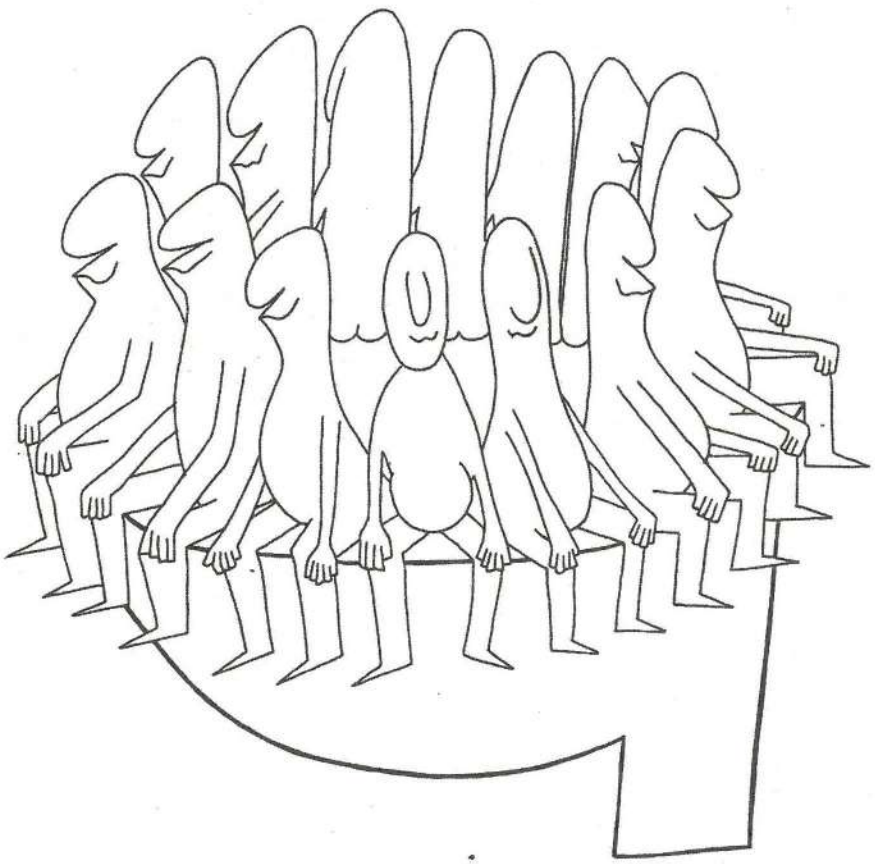

OMEDİ CAFE

KÜLTÜR ve SANAT MERKEZİ

Açılışımıza Tüm Dostlarımızı Bekliyoruz

TARİH: 15-16 TEMMUZ 2012

ADRES:Sancak Tepe Mh.
3.Sk. No:19 Bağcılar/İST.
Bağcılar yürüyüş yolu, Seyit Çavuş Parkı arkası
İletişim: 0212-432 22 33

Kapansın el kapıları bir daha açılmasın
yok edin insanın insana kulluğunu
Bu davet bizim!
Yaşamak bir ağaç gibi tek ve hür
Ve bir orman gibi kardeşçesine
Bu hasret bizim!

N. Hikmet

omedi
KÜLTÜR VE SANAT MERKEZİ

Sivas Katliamı yürüyüşü-2 Temmuz 2010/Sivas / Foto: Güney Yılmaz